3 1761 06874254 3

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/commentatiodegeo00hart

Li Arab
1214
Yh

Hartmann Johann Melchior

JOANNIS MELCHIORIS HARTMANN
NORDLINGA - SVEVI

COMMENTATIO
DE
GEOGRAPHIA AFRICAE EDRISIANA.

al-Idrisi, Muhammad ibn Muhammad

IN CERTAMINE LITTERARIO
CIVIVM
ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE
DIE IV. JUNII CIↃIↃCCXCI
PRAEMIO A REGE M. BRITANNIAE AVG.
CONSTITVTO
EX SENTENTIA AMPLISSIMI ORDINIS PHILOSOPHORVM
ORNATA.

Scientia particulae rei cuiusdam melior totius ignoratione.
ABULFEDA.

422838
28.4.44

GOTTINGAE
TYPIS JOANN. CHRISTIAN. DIETERICH.

HOLSTEIN-
HOLSTEINBORG

LIBELLI CONSPECTVS.

I. *Prolegomena.* §. 1. De Patria, Perſona, Religione autoris operis geogr. pag. 2. §. 2. De opere eius geograph. p. 6. §. 3. Fontes Operis Edriſiani, p. 12. §. 4. Menſura Edriſii, p. 13. §. 5. Obſervationes generaliores, p. 16. §. 6. Librorum index, p. 17.

II. *De Edriſii Africa in vniuerſum.* §. 1. Edriſii Africa breuiter cum Abulfedaea comparata, p. 20. §. 2. Maria, p. 20.

III. *Deſcriptio Africae.* *Sectio* I.

A) Terra Nigritarum. Praemonenda, p. 23.

a) Terra Mekzara, p. 28.

α) Inſula Vlil, p. 28.

β) Regnum Tocrur, p. 30.

b) Terra Lamlam, p. 33.

c) Audagoſt, p. 35.

d) Terra Gana, p. 35.

e) Terra Vankara, p. 39.

f) Regnum Cucu, p. 43.

g) Terra Canem, p. 46.

h) Terra Zagara, p. 47.

i) Terra Tagua, p. 49.

k) Terra Nuba, p. 50.

l) Albanin, populus, p. 53.

m) Terra Boga, p. 53.

n) Inſula Suaken, p. 54.

o) Terra Habaſch, p. 54.

p)

p) Mons Mandeb, p. 61.
q) Terra Barbara, p. 61.
r) Terra Cafrorum, p. 63.
s) Terra Zengitana, p. 64.
t) Terra Vakvak, p. 66.
u) Terra Sofala, p. 69.
v) Inſulae maris omanici, p. 72.

Sectio II. Praemonenda, §. 1. p. 76. §. 2. p. 79.
A) Terra Sahara,
a) Familia Lamtuna et Senhaga, p. 79.
b) Deſertum Lamtuna, p. 82.
c) Vareclan, Populus, p. 83.
d) Terra Vadan, p. 83.
e) Terra Faran l. Fazan, p. 84.
f) Terra Cavar, p. 84.
B) Regio Sus alakſa, p. 85.
C) Terra Barbara, p. 88.
D) Terra occidentis mediae, p. 117.
E) Afrikia, p. 137.
F) Inſulae maris atlantici, p. 162.
G) Epilogus, p. 168.

Quaeſtio

Quaeſtio propoſita.

"*Deſcribatur Geographi Nubienſis Africa more inter Geographos „frequentato, ita vt maria, lacus, fluuii, montes, regiones, populi, vrbes „ab eo commemoratae accurate, quantum fieri poteſt finiantur; vt ſoli „natura et aëris temperies, incolarum indoles, mores et inſtituta diligenter „notentur, Aegypti tamen nulla ratione habita; et ſubiunctis ex aliis ſcripto„ribus non niſi iis, ex quibus lucem aliquam foenerari poteſt Geographus „Nubienſis.*"

Quod in quaeſtionibus hiſtoricis merito fieri ſolet, vbi rei alicuius ad hunc diem nobis incognitae narratio ad nos peruenit, vt ante omnia quaeramus, quis ſit ille qui narrauerit, qualis ſit et quanta hominis auctoritas, ne falſis ludamur opinionibus; idem aequo ac pari iure in rebus geographicis neceſſarium locum obtinere, nemo eſt quin videat. Eſt enim hiſtoria cum geographia non ſolum hac neceſſitate coniuncta, vt ſine eius lumine coecutiat, verum etiam vtriusque partes natura ſimiles omnes fere auctorum fide conſtant.

Quae cum ita ſint, etiam in hac quaeſtione ab *Illuſtri Philoſophorum Ordine* ad diſceptandum propoſita, ex quo cum commilitonibus in arenam deſcendere decreueram, hinc ordiendam eſſe tractationem putaui, ne aedificio deeſſet ſolidum fundamentum; neque vereor, ne aliena ab inſtituto videatur aut ingrata diſputatio de auctore libri eiusque fide. Age igitur, quo expeditior nobis et tutior curſus ſit, exponamus primum de patria viri; de eius perſona; de libro quem compoſuit et de fontibus ex quibus ſua hauſit: deinde ne lectores in perlegendo opere diutius detineantur, ſubiungamus diſputatiunculam de menſuris viarum, quibus Geographus noſter vſus eſt; praeterea nonnulla monenda erunt circa orthographiam, quam in litteris arabicis charactere latino exprimendis, ſecuti ſumus: poſtremo librorum indicem qui nobis in conficiendo libello praeſto fuerunt adiiciamus, non vt vanam eruditionis gloriam captemus, ſed ne lectores ignorent fontes, e quorum auctoritate fides dictorum pendeat neue editionum diuerſitate decipiantur.

§. 1.

§. I.

Inquiritur in patriam, perſonam, religionem &c. auctoris.

Ex eo tempore, quo Maronitae, Gabriel Sionita et Joannes Hesronita geographiam arabicam, quae Romae typis Medicaeis exarata, in lucem prodiit, non ea tamen, qua exſpectari poterat, diligentia, latinam fecerunt, autor operis *Geographi Nubienſis* nomine celebrari coepit. Proprium eius nomen ignorarunt, quod in praefatione, Verſioni praemiſſa, ſatis declarant. Quanam vero ratione ducti *Nubienſis* nomen ei impoſuerint, id in eiusdem praefationis pagina vltima docent. "Denique" inquiunt, "patriam „coniicere nequimus aliunde, niſi ex initio IV partis Climatis primi, vbi de Nili „Nigrique fluuiorum ortu differens habet haec verba نيل مصر الذي يشق ارضنا „(i. e. Nilus Aegypti qui ſecat *terram noſtram*). Ex quo loco," tandem concludunt, "haud dubitanter affirmemus, fuiſſe illum patria Nubienſem." Quae, cum Casaubono non ſatisfacerent, ille, iisdem verbis commotus, ex Aegypto ortum hominem ſuſpicatus eſt; contra Erpenius in Maronitarum ſententia perſtitit *a*). Multa vero ſunt, eaque forſan haud leuiſſimi momenti, quae contra dici poſſunt. Quid enim (vt pauca tantum delibemus), quid quaeſo in cauſa fuit, ſi e Nubia fuit oriundus, vt in deſcribenda patria tam tenuis eſſet et ieiunus, nec fere praeter vrbium nomina quidquam adferret? cur idem, vbi de operis ſui compoſitione loquitur, ad notandum tempus nihil e patria in medium protulit, ſed potius facta atque nomen principis, qui in Africa quidem, etſi non ignotus, tamen a gentilibus ſuis ad ſummum fama tantum cognoſci potuit? cur de Nili ortu, quem tamen Nubienſis propter vicinitatem ſcire verius poterat ceteris ſaltem Arabibus, nil niſi aliorum errores repetiit? &c. Sed, quod caput eſt, lectio ارضنا, cui tota res innititur, affecta eſt. Hoc ego prima ſtatim fronte ſuſpicatus, certius dein edoctus ſum a Viro de literis arabicis haud immerito, Okleio *b*) qui in duobus operis huius exemplis non ارضنا ſed ارضها legiſſe ſe teſtatur, atqui ſic, quantum ſciam, primus extitit, qui Maronitarum errorem detegeret.

Cum primum Geographi noſtri nomen, Edrisi apud Abulfedam, qui ſaepius eum Scherif al Edrisi, ſemel Scherif Mohammed Edrisi com-

a) vid. praef. Sionitae l. c.

b) l. c. p. 145. "Scharif Ebn Edris. Vulgo Geographus Nubiensis; *at perperam:* non enim fuit Nubienſis. Ratio quae Sionitam induxit, vt crederet et affirmaret, „hunc autorem eſſe *Nubienſem*, fuit, quod mendoſo, quo vſus erat, exemplari, deceptus erat: „quod ipſe deprehendi, qui duo huius autoris Mſſ. exemplaria in Bibliotheca Bodleiana contuli. Nam de Nilo locutus Geographus haec habet: نيل مصر التي تسق ارضها. „i. e. Nilus Aegypti qui diuidit terram Eius."

compellat *c*), deprehenderem, ſubiit mentem illius Edriſitarum familiae memoria, quae in Africa ſummo quondam honore floruit, eumque ex hac prognatum fuiſſe, probabilius mihi de die in diem videbatur; quam cogitationem a viris in literis Orientis verſatiſſimis Pocockio *d*) ac Herbeloto *e*) confirmatam, poſtea haud ſine voluptate vidi. — Nonnulli ex hac familia, quae per annos centum et quod excurrit, Magrab ſub ditione tenuerunt, nomen ſuum admodum celebre reddiderunt, vti Edriſius ille, qui vrbis Faſae fundamenta iecit; cuius filii, diuiſo regno patrio, floruerunt, donec Mahedi Abdalla imperio eos ſpoliaret *f*). Qui de familia ſuperfuerunt, relicta patria ſede, conuerterunt ſe in Siciliam, atque ex horum poſteris Noſter fuit. Sane ex Herbeloti argumentis coniicere poſſes, Edriſium noſtrum *g*) fuga ſe recepiſſe ad Rogerium Siciliae regem: quod tamen noli temere credere. Mahedi Abdalla enim, qui finem fecit imperio Edriſitarum centum annos et quod excedit, iam antea vixit. Sed Herbelotus ſe ipſum ſub vocibus *Giagraſia* et *Edreſſah*, corrigit *h*).

Bene itaque congruunt loca, quae ex libro geographico de tempore, quo vixit Noſter, colligi poſſunt. Notabiliora haec ſunt. Pag. 113 dicit, Hieroſolymorum vrbem, tempore, quo librum ſuum conderet, ſub ditione Chriſtianorum eſſe. Probe. Anno enim 492 (A. C. 1098. III. ante. Id. Mai.) in poteſtatem ſuam receperunt Chriſtiani vrbem hanc, ac tenuerunt vsque ad annum 583 (A. C. 1187. VI. ante Non. Octobr.) vbi Saladinus eam denuo in poteſtatem Moslemorum redegit *i*). Pag. 88 ait Rogerium cepiſſe Tripolin anno 540 (A. C. 1145-46). Eadem pagina vrbem Bonam captam eſſe perhibet anno 548 (A. C. 1153-54) *k*); qui idem annus eſt, quo librum ſuum perfecit, vt paulo poſt audiemus.

 Quod

c) شريف محمد الادريسي et شريف الادريسي, e. g. Tab. Syr. p. 81. 95. Tab. Aegypti p. 16. 23. 25. Tab. Magrab. p. 15.

d) Primi nomen eius laudarunt Schehabeddini et Abvlfeda — ita Pocockivs l. c. p. 122. Id. pag. 373 integrum nomen Edriſii proprium cum gentilitiis exhibet ابو عبد الله محمد بن محمد بن عبد الله بن ادريس امير المومنين, i. e. Abu Abdalla Mohammed, Ben Mohammed, Ben Abdalla, Ben Edris, Emir Almumenin.

e) Multis ille locis de operis noſtri autore verba facit; vid. ſub vocibus *Adareſſah*; *Edreſſah*; *Edriſſi*; *Giagraſia*; *Nazebat al Moſchtak*; *Ragiar*; *Scherif al Edriſi*.

f) In annum Chriſti 919 incidit interitus gentis et potentiae Edriſitarum in Occidente vid. Abulfedae Annal. Moslem. T. II. p. 336.

g) Sub voce *Scherif al Edriſi*: "il fut obligé de ſe refugier aupres de Roger, Roy de Sicile," tum ſub voce: *Adareſſah*: "Edriſſi le Géographe — — ſe refugia en Sicile."

h) Sub voce *Giagraſia*: "Edriſi dont *les ancetres* s'étoient refugiez d'Afrique en Sicile," et ſub voce *Edreſſa*: "dont le debris s'étoit ſauvé en Sicile."

i) Hiſtoriam diſces ex Allgem. Welthiſtor. T. XXI. p 58 ſqq.

k) Pag. 90 inſulam Karconam a Rogerio ſubactam eſſe anno eodem 548. docet.

Quod in Italia et nominatim in Sicilia moratus ſit Edriſius, diſertis quidem ipſius verbis oſtendere nequeo; at forſan probabilem lucem haec ferme rei affundere putem:

1) Iuſſu *Rogerii*, Regis Siciliae, eius nominis ſecundi, ſcripſit librum ſuum; qui inde Liber Rogerii compellatus eſt, vt paulo poſt enarrabimus.

2) *Hagi Chalifa* agnomen ei Askili et Sakeli *l*) (i. e. Siculus) impoſuit, quod non ſolum hanc ob cauſam facere potuit, quoniam opus iſtud regis hortatu exaratum, Regi forſan ſacrum fecerit, ſed certo quoniam in Sicilia apud Rogerium ſit moratus.

3) Non obiter factum eſt, vt quauis data occaſione de Rogerio ſit locutus. (vid. paulo ante.)

4) Maxime autem id mihi admirationem mouebat, quod in libro, cuius linguam arabicam puram, caſtam ac ſatis elegantem praedicant viri docti *m*), vocabula quaedam inuenirem, quae linguam latinam, vel italicam, vti tum temporis erat, redolere viderentur, quorum in numero praecipue eſt (p. 11. 24.) vocabulum اغشت *Auguſtum menſem* ſignificans, quod in *Agoſto* Italorum reperire videris. Scio equidem, hoc vocabulo vti Arabes in calculo aſtronomico *n*), neſcio vero ex quo tempore in vſu illis fuerit; quum praeterea hic geographum, non autem aſtronomum habemus, incertus haereo num Edriſius hoc vocabulum vt ex Aſtronomia ſibi notum, adhibuerit. De antiquitate ſumma huius vocis apud Arabes forſan dubitare liceret, quippe qui non Romanorum ſed Graecorum ſcripta manibus tererent. Idem de vocabulo يوليه *Iulium* menſem denotante (p. 24) dictum habeto. Contrarium vero inde colligenti non altercabor. — In numerum horum vocabulorum recipies etiam vocabulum شنت ſanctus, *ſanto o*). Tum pag. 82, vbi vrbis Begiaiae officinas deſcribit, inter nauium, quae ibi fabricari perhibet, nomina, occurrit etiam vocabulum الحرّاني, quod, ſi nauem ſignificare debet, neque videtur eſſe dubium quin debeat, in Lexicis fruſtra quaeris. In mentem venit, num ſub hoc الحرّاني vocabulum *carinae* reconditum ſit. Sed lectores, longe me ingenioſiores videant, quid de hoc vocabulo ſtatuant. Praeterire nolo, quod pag 74. vbi de vrbe Azca loquitur, obſeruat, vrbem hanc appellari a Barbaris Azacne, *lingua vero Genuenſi* (الجنويه) *Cocada* —

Non ſemper remanſit Edriſius in eo loco, quo inde a pueritia fuerat, id quod ex ipſius verbis, p. 148, perſpicimus, vbi de duobus aggeribus Hiſpa-

l) Herbelot ſub voce *Scherif al Edriſi:* "Hagi Khalfa, ait, donne dans ſa bibliotheque à ce Scherif, le ſurnom *d'Askili* et de *Sakeli*, le Sicilien, à cauſe qu'il compoſa ſon Livre pour *Raggiar Alfrangi Saheb Aſkiliah*, c. a. d. pour Roger, le Franc, Maitre ou Roy de la Sicile."

m) vid. infra not x.

n) vid. Herbelot ſub voce *Agoſto* et *Iouliah*.

o) c. g. p. 112. 113. cf. Sionita in praefat. cit.

Hiſpaniam inter et Africam (Herculis columnis) loquutus, vidiſſe ſe, ait, ſuis oculis (رايناه عيانا) aggerem Hiſpaniae, vnde per Hiſpaniam eum iter feciſſe, plus quam veriſimile ſit. (vid. infra).

Diſceptatum quoque eſt de religione, quam profeſſus ſit Noſter. Sionita in praefatione citata eum contra Caſaubonum pro Chriſtiano habendum eſſe, affirmat, idque ideo, quoniam pag 113. 115. Chriſtum, *Dominum* et Mariam, matrem eius, *Dominam* vocaſſet &c. Sed ſolum nomen, quod geſſit, *Mohammed*, quod, quantum memini, nunquam Chriſtiano fuit impoſitum, hanc Sionitae opinionem poteſt refringere. Quisque praeterea facile videt, quibus cauſſis commotus fuerit Sionita, vt Chriſtianum illum cenſeret, iisdem nullo modo commoueri debere et nos. Mohammedanorum enim erga Chriſtum reuerentiam vel maximam eſſe, ſatis conſtat; qui vero ſecus cogitent, legant, quaeſo, quae Michaelis *p*) hac de re pluribus commentatus eſt. Quod ſi vero Edriſius de rebus Chriſtianis ſanctis (e. g. in deſcriptione vrbis Hieroſolymorum), caſte loquitur, an inde Chriſtianum eum fuiſſe putemus? Minime vero. Quid de ingenio ac acumine hominis ſtatueres, qui, ſi noſtrorum aliquis religionem Mohammedis v. c. depingeret, et quae in illa ſancta ſunt, ſancto quoque eorum nomine compellaret, ſi hunc, inquam, Mohammedis aſſeclis adiudicaret? Sed, inquis, diuerſa ſunt tempora: noſtro tempore id certo riſum moueret, ſed olim res aliter ſe habebat! Audio. Quid autem, ſi forſan ex ipſo eodem opere tibi monſtrem eum fuiſſe Mohammedanum? ſcilicet, quauis pagina, ad nauſeam vsque occurrunt flores: faciam hoc Deo celſiſſimo, glorioſiſſimo volente; Deo opitulante; Moſes, cui Pax; Pharao, cui Deus maledicat &c. *q*). Quod autem dubitationi plane non locum relinquit eſt ipſius operis initium, quod ſatis declarat autorem fuiſſe Mahommedanum, ſcil. بسم الله الرحمن الرحيم *r*), i. e. in nomine Domini miſeratoris miſericordis. Ceterum v. ſupra p. 3. not. d.

Haec fere ſunt, quae de patria, perſona, itineribus et religione Noſtri dicere habui. Licet vero nos ad veritatem vsque dubio omni maiorem non perueniſſe confiteamur, neceſſe ſit, eum tamen, ni fallor, locum tenemus, vt pro vero ſumere liceat, auctorem operis huius geographici Nubienſem non fuiſſe, ſed potius ex familia Edriſitarum; eum in Sicilia apud Rogerium

vixiſſe;

p) e. g. in bibliotheca noua orientali T. I. p. 51 ſqq.

q) Quos iuuat, euoluant p. 3. 5. 6. 12. 19. 22. 34. 39. 41. 44. 45. 51. 52. 57. 85. 97. 98. 107. 108. 109. 120. &c. &c.

r) Dieſe feyerliche Formel in der arabiſchen Sprache, die von dem erſtern Worte (es ſind 2, *im Namen Gottes*) das *Bismillah* genannt wird, wird von den Mohammedanern beſtändig im Anfange aller ihrer Bücher und Schriften überhaupt gebraucht, *und dient zu einem beſondern Merkmal und unterſcheidenden Charakter ihrer Religion &c.* vid. Allgem. Weltbiſtor. T. XXI. Nota A.

vixiſſe; circa annum Chriſti 1153 floruiſſe; iter feciſſe, ac Mahommedanam eſſe profeſſum religionem.

§. 2.

De opere eius geographico, num ſit epitome? et quid de illo ſit ſtatuendum.

Fuit Edriſius noſter vir doctrina incomporabilis *s*); imprimis geographiae ſtudioſus. Iuſſu Rogerii compoſuit geographiam, qua globus argenteus (quem ſecundum Herbelotum Noſter fabricauerat) illuſtraretur. Sed Pocockii verbis (l. c.) factum hoc reddamus. Ita ille habet: "Ipſe ſe „(neſcio tamen an ſolum) librum, نزهة المشتاق (Nazehat al moſchtak), qui „ſcriptus eſt iuſſu Rogerii, regis Siciliae et Antiochiae &c. [eius nominis „ſecundi, vt ipſe Clim. IV. ſect. 2. diſerte teſtatur *t*)] abſoluiſſe anno Heg. „548 in praefatione ſcribit, idque ad explicandum globum, in quo deſcripta „fuit terrae figura, quem ſibi ex argento puro conflari curauit rex pondere اربعمايه رطل بالرومي في كل رطل منها مايه درهم اثنا عشر درهما„ „i. e. 400 librarum (ſeu Rotolorum, vt vulgo loquuntur) graecarum, qua„rum vna quaeque 112 drachmas continet."

Liber, itaque, quem compoſuit Edriſius in rubro habet: *Nazehat al moſchtak fi dhekr alamſar, v alacthar, v alboldan, v algezr, v almadain v alfak;* ita nimirum ſonat apud Herbelotum titulus operis integer. Idem Herbelotus breuiorem dedit his verbis: *Nazehat al moſchtak fi ekterak alafak* et ſub hoc titulo hic liber excitatur a Pocockio *u*) "نزهة المشتاق في اختراق الافاق" i. e. Egreſſio cupientis ad peragran„das terrae regiones." Editio tandem, quae Romae prodiit in fronte gerit كتاب نزهة المشتاق ذكر الامطار والاقطار والبلدان والجزر والمداين والافاق Nihil a titulo quem ex Herbeloto adſcripſimus, differt, niſi quod vocabulum fi (في) ante dhekr (ذكر) omiſſum ſit. Abulfeda ſaepius ad hunc librum prouocat, ſed breuiter ita: نزهة المشتاق *w*) Eundem librum quoque ſub titulo occurrere *fi giagrafia al kollia* (i. e. geographia vniuerſalis) Herbelotus autor eſt. Vocatur etiam aliis *Liber Rogerii;* (*Ketab Ragiar* كتاب رجار) i. q. Herbelotus, Renaudotus et Pocockius teſtantur *x*).

Apud

s) Doctrinam Noſtri admiranti, hiſtoria ſuccurrat, quae Edriſitarum gentem literarum non parce amantem fuiſſe, declarat e. g. Cardonne l. c. T. II. p. 41. Hoeſtius qui l. c. p. 13 idem habet; ſcilicet: يحيى بن عمر, *Jahia, ben Omar regierte anfänglich wohl, ergab ſich aber nachmalen dem Studieren und denen Wiſſenſchaften dermaßen, daß ſein Hof einer Academie glich* &c.

t) Epitomator hunc locum breuiorem fecit. vid. p. 170.

u) l. c. p. 122.

w) vid loca quae ſupra (not. *c.*) laudauimus.

x) Renaudotus l. c. p. IV praefationis "La Géographie (ait), qui a eſté compoſée en Sicile et que pluſieurs auteurs appellent le *Livre de Roger* parce qu'elle fut compoſée pour *Roger II.*, Roy de Sicile"— Pockockius l. c. p. 373 Vocatur, ait, ergo alias liber iſte كتاب رجار *Rogeri* liber, apud auctorem *Maſalec*, Ahmedem.

Apud Abulfedam (initio operis geographici a Reiskio latine facti) liber Edrisii citatur ſub titulo *Ketab mamaleki wal maſaleki.* Errore forſan deceptus Abulfeda (qui alias, quotiescunque Noſtrum laudat, librum Nazehat &c. excitare ſolet) vel nomen auctoris vel opus commutauit *y*).

Titulus, vti vidimus, integer ad nos peruenit; num et opus ipſum iam videamus. Si vno verbo declarare licet animi ſententiam, epitomen iudico illum, qui Romae prodiit librum; geographiam vniuerſam autem in Bibliothecis adhuc latere putem. (Quibus de cauſis epitomen operis ſtatuamus, breuiter dicendum). In libri ipſius limine epitomen eſſe legimus. Climati ſcilicet primo praefixum eſt praefamen breue, vbi quis ſe legiſſe librum qui in fronte habeat *Nazehat* &c. ſibique non diſplicuiſſe refert; quum autem ſuperflua quaedam ac ſaepius repetita inueniſſet, ſibi in mentem veniſſe, ea reſecare et — vt vno verbo dicam, in epitomen redigere.

Neminem eſſe credo, qui in his epitomatoris vocem audire inficietur; ſic prorſus refert epitomatores qui Liuii et Trogi opera nobis ſurripuerunt. In mentem forſan cuiquam venire poſſet Edriſii opus geographicum *hoc ipſum* eſſe; ſed Edriſium ipſum fuiſſe epitomatorem quippe qui ex opere laudato, compendium, quod nunc habemus, conſarcinnauerit et operis titulum epitomae ſuae quoque impoſuerit. Subdubito; immo confido, fore vt contrarium ſibi perſuadeant lectores.

1) Conſiderent primo verba virorum qui epitomen eam eſſe aſſeuerant. Herbelotus multis in locis, quorum nonnulla infra in nota locaſſe ſufficiat, hoc affirmat. Ac Hagi Chalifae aſſertis innititur, qui hoc opus a nonnullis autoribus in epitomen redactum fuiſſe, teſtatur *z*). Teſtimonium ſane ſatis luculen-

y) Herbelotvs quidem ſub voce *Edriſſi* Abulfedae citatum genuinum eſſe innuere videtur, ita ſcribens: "*Al Scherif al Edriſſi*, qualifié du titre *d'Almoumenin* c. a. d. Khalife, eſt auteur „d'une Géographie fort ample, diſtribuée ſelon les ſept climats, marquez par Ptolemée, *qui* „*eſt ſouvent citée ſous le nom d'Al Memalek u al Meſſalek*, les pays et les voyages: mais dont „le propre titre eſt Nozhat &c. le plaiſir du curieux dans les voyages." Sed Herbelotvs vacillat. Sub voce enim *Marakeſchi* ita refert: "Marakeſchi, inquit, ſur nom *d'Abou Ali* &c. „(paucis interiectis) c'eſt peut être le même auteur, qui a compoſé un livre de Géographie „intutile *al Meſalek Oualmemalek*, qui eſt cité par *Ebn al Ouardi.*" Pocockivs (vid. not. anteced) autorem Maſalek facit *Ahmedem* Ibn al Vardi ſane in conſcribendo opere (de quo infra) inter alios vſus eſt libro ſub titulo eodem. Auctorem idem vocat Marakeſchi (*Notices* &c. T. II. p. 21.) Hic Arabs ad verbum vbique fere Edriſio conuenit; num autem ipſe hic liber ſit, qui hunc conſenſum pepererit, non habeo dicere; praeterea non omnes, quos in ſubſidium vocauit Ibn al Vardi, auctores, de Guignes enumerauit.

Herbelotvs tandem, ſ. v. *Camel*, *al Malek al Camel* ita refert: Scherif al Edriſi dedia al Malek al Camel ſon livre des Pyramides d'Egypte *comme il témoigne lui-même dans ſa Géographie.* Locum hunc in Edriſio non inueni. Fere contenderem Herbelotum erraſſe; Malec al Camel enim longe poſt Edriſium Aegypto praefuit. (Obiit ſcilicet 635 (p. C. 1237.).) Ex Herbeloto tamen, irrepſit hic error in librum Allgem Welthiſt. T XXI. p. 184. (Hal. 1760. 4.)

z) Sub voce *Edreſſah* ait: "Al Sherif al Edriſſi, auteur d'une géographie, *dont celle* qui porte le „nom de Nubie n'eſt qu'un abregé." coll. ſub voce *Edriſſi.* "La Géogr. dite de Nubie, que les „Maroni-

luculentum, ex quo hoc ſaltim efficitur Edriſii opus abbreuiatum eſſe; ſed nondum ſufficit ad demonſtrandum, geographiam, quam nos habemus epitomen, eſſe illam epitomen. Sed expromo porro quae ſuper hac re dici poſſunt. "*Okleius* (l. c.) iſte liber," inquit, "qui Romae impreſſus eſt, eſt ſolummodo *Maioris operis Epitome.*" Dixit quidem ita, ſed verbis fidem non fecit; nam duo MSS. exempla, quae ipſe contulit epitomen continere quoque poterant: Sed non continebant, vti ex iis, quae nunc proferemus colligi poteſt. Pocockius *a*) locum ex Edriſio excitat de Mecca agentem quem fruſtra in epitomatore (qui procul dubio Chriſtianae religionis cultor in deſcriptione Meccae multo eſt breuior quam e. g. in delineatione Hieroſolymorum) quaeras. Tres iuſtas paginas explet ille locus. Libri titulum Pocockius excitauit (quem ſupra ex illo dedimus) adeo vt de libro dubitare non poſſimus. Autoris nomen item appoſuit, *Scharif ol Edriſi*, et ad marginem, ita eum appellari monet, ab Abulfeda et Shahabeddino — nec ergo de autore dubitatio locum habet; duo tandem exemplaria *b*) eademque integra habuerunt locum illum. 2) Oeconomia libri ipſius, quibusdam in locis admodum compendioſa, hoc iterum ſatis conteſtari videtur. 3) Duas ſectiones in opere noſtro geographico deeſſe infra adnotabimus. In fine ſectionis tertiae tertii Climatis adiecta ſunt verba لم يذكر الرابع (i. e. *de quarta ſectione nulla fit mentio*) quae vix neque Edriſio, neque ei, qui typis opus hoc exſcribi curauit, tribuas. Epitomatoris verba eſſe putem, quippe qui in hac ſectione nihil inuenerit excerpendi dignum. 4) Tandem Abulfeda laudare, vti ſupra vidimus, Edriſium ſaepius conſueuit, at ſi interdum euoluas Edriſii opus, quale nos habemus, operam perdidiſti *c*); ea vero, quae habet Edriſius, ab Abulfeda excitatus, quantum ego quidem contuli, ad verbum conſentiunt, idque pro more Arabibus conſueto (de quo paulo poſt dicendi locus erit,) ita inueniri neceſſe eſt.

Haec

„Maronites de Paris ont traduite en latin &c. *n'eſt que l'abregé* de cet ouvrage;" tandem ſub voce *Scherif al Edriſſi* "C'eſt l'Abregé de cet ouvrage que les Maronites ont traduit et publié „ſans aucune bonne raiſon, ſous le titre de Geogr. Nub." Huc vsque verba eius legimus, cauſam autem neſcimus, quae eum ad ita ſtatuendum deduxerat; nunc vero ita pergit: "Hagi „Khalfa †) . . . ajoute, que cet ouvrage *a été abregé* par quelques auteurs."

†) Hagi Khalfae verba hic interiecta ſupra p. 2. not. *l.* excitata ſunt.

a) Totum liceat Pocockii (l. c. p. 122) effatum exſcribere: "Meminit eius" (ſc. ſepulchri Iſmaelis) ait (l. c. p. 122) "nobilis auctor Scharif ol Edriſi (vt vulgo audit) in libro titulo „tenus notiſſimo vbi Mecchae deſcriptionem habet; quam totam hic apponere liceat, vt ita „*Auctorem ipſum audiat*, ea hic enarrantem quae Epitomator penitus omiſit. cf. idem p. 373. „Eius epitome, inquit, Arabice prodiit Romae; latine Pariſiis ex verſione" &c.

b) de his exemplis MſS. vid. Pocockius l. c. p. 373 ſq.

c) vid. Tab. Syr. loca ſupra excitata. Tab. Aegypt. forſan, p. 23 Noli praeterire quae Michaelis ad hunc locum adnotauit; Nro. 210. — Tab. Magrab. p. 15.

Haec fere ſunt, quae mihi quidem perſuadebant, opus illud geographicum, quod Romae prodiit, non eſſe idem, quod ex calamo Edriſii venit.

Verum enim vero, licet epitome ſit, geographica fides illius nihil iſta re afficitur. Epitomatori enim eandem fidem concedes, quam ipſi autori tribueres, ſi opus eius tenere contigiſſet, reputando, ſolenne eſſe Orientalibus, in ſcripturae quippe cultu haud admodum prouectis, vt autorem, quo vtuntur, ad verbum exſcribant, illius artis, in quo noſtri excellunt, mentem autoris concipiendi, propriisque verbis iterum reddendi prorſus ignari vel parum curioſi. In hiſtoricis id fieri, plane non eſt dubium. Non dicam de vetuſtioribus Hebraeorum monumentis, tali modo compilatis; de vno Abulfeda loquar, cuius annales Moslemici eadem methodo confecti atque exarati ſunt, id, quod iam Reiskius obſeruauit *d*). Quod autem in rebus hiſtoricis fieri ſolebat, id etiam in geographia factum eſſe vel ex hoc apparet, quod, loca Abulfedae ex Edrisio excitata ad verbum conſentanea, deprehendis; eadem vero ex cauſa de iis, quae deſunt, ne verbum quidem inuenis. Quae enim legebant eiusmodi ſcriptores ad rem ſuam facientia, ea verbotenus exſcribebant, nunc magnum verſuum numerum omittebant, donec iterum reperirent, quo vti vellent. Hinc quoque explicabis, quare in epitome ea, quae ſolum Edriſium ſpectant, ita expreſſa ſint, *quaſi de ſe ipſe diceret Epitomator*, vt de nauigatione in Hiſpaniam ac de tempore, quo opus perfecit *Edriſius* Hinc denique intelliges quomodo factum ſit, vt in illorum ſcriptis (Abulfeda omni pagina hoc dictum comprobat) cumulentur autores eadem dicentes, adeo, vt repetitionis finem non inuenias.

Fides igitur, quae hac parte intemerata conſtitit, teſtimonio aliorum auctorum augetur magis quam debilitatur, adeoque, ſi non epitomen ſed totum librum haberemus, locupletior nobis futurus fuiſſet, verior autem ac fide dignior nullo modo. Hic igitur opportunus locus erit, breuiter quid de hoc libro ſtatuendum ſit, exponendi.

Primus eſt Abulfeda qui ſententiam de eo tulit, ac in eum inuehitur, quod longitudines et latitudines obſeruare neglexerit *e*). Quam culpam autem

d) In praefatione ad Abulfedae Annales Moslemicos (edit. Reisk.) p. 12. vbi Abulfedam ex fontibus hauſiſſe docet, de ratione, quomodo iis vſus eſt, ſic ait: "Qua in re tanta vſus eſt religione, „vt ſaepe contigerit, *quod ſtudio ſuo auctorum verba retinendi debet*, vt de rebus, quae du„dum deſiiſſent aetate ſua, velut de praeſentibus loqueretur"

e) vid. initium verſion. Reiskii. — Idem reprehendit Hagi Chalifa. vid. Herbelotum ſub voce *Edriſſi*.

autem nemo, credo, Edriſio facilius condonabit, quam qui vel ipſius Abulfedae poſitiones — ex quibus vna vel altera ad ſummum mathematicis placebit — vel omnium omnino geographorum veterum aut ipſe examini ſubiecerit, aut ſubiectas diiudicauerit, quique idem progreſſus, quos in hac geographiae parte Noſtri fecerunt, obſeruauerit. Recentiorum de eo ſententia multo differt a popularium cenſura. Non enim defuerunt ex eo tempore iam, quo literae arabicae noſtris arridere coeperunt, doctrina aeque ac iudicio exaſciato viri celebres, qui auctoris noſtri laborem ſumma laude exornarent *f*).

Multa ſane ſunt, eaque vtilia, quae ex iſto geographico opere diſces. Ditiſſimus eſt ſane Arabum, quos ego quidem vidi; vrbium, oppidorum, arciumque numerum praeſertim in ea Africae parte, quam Abulfeda ſub tabula Magreb complectitur, licet non multum a litore recedat, maximum exhibet; nec in Nigritarum terrae deſcriptione tam ieiunus atque exilis eſt, quam ex Niebuhrii iudicio forſan coniicere poſſes *g*). Qua in locorum abundantia non deſiderabis pulchras obſeruationes, quibus opus ſuum diſtinxit, nunc incolarum mores et inſtituta, nunc mercaturam, nunc progreſſus, quos in artibus fecere, nunc terrae naturam reſpicientes, et id genus ſimilia. Liceatque fateri, inter Arabes, quos euoluere contigit, tam in lingua ipſa, quam in verſione, me illum ante omnes maluiſſe manibus terere. — Arabum geographos, neglecto, ſiue propter ignorantiam, ſiue propter miraculorum rerumque inauditarum amorem, veritatis ſtudio, lectoribus fabulas ac nugas vendere, vetus eſt accuſatio; quae ſi omnino iuſta eſſet, noſtrum tamen ab hac culpa, ſi non prorſus vacuum, tamen non pariter ac ceteros, reum inuenies. Herodoti more (neminem, credo, offendet comparatio ita inſtituta), ſi mira ac fere inaudita narrat, per يقال (ὡς φασι) initium enarrationis facere ſolet, lectoribusque iudicium permittit, adeoque nimiae credulitatis probro

f) Casavbonvm, Erpenivm aliosque produxit Sionita (in praefat. ad verſion. latin.). Sionitae ipſius iudicium taedet proferre; nimia enim laude (l. c. et in epiſtola dedicatoria) eum obruit ac non cogitauit, quod vino vendibili hedera ſuſpenſa non opus ſit. — Okleivs (l. c.) breuiter lectionem eius alia de cauſa Philarabibus commendat; verba eius haec ſunt: "huius libri ſtylus, inquit, eſt facilis, conciſus et elegans, cuius lectio reliquis hiſtoricis „et Geographis legendis plurimum conferet." — Maximam id mouere poteſt admirationem, quod ſolus Noſter de Renaudotii (l. c. in praefatione, paſſim) tribunali ſeuero (ſummo enim iure cum geographis Arabicis egit) incolumis ſit elapſus. — Reiskii, qui nouiſſimis temporibus principatum eruditionis Arabicae tenuit, cenſurae, ex parte adſtipulari, nemo recuſabit. Vid. eius *Prodidagmata* ad Hagji Chalifae Tabulas (ad calcem Tab. Syr. Abulf. a Koehlero editae) p. 228 En verba eius: "Geographus ſic dictus Nubienſ. eſt rarus liber et bonae „notae. Multo plura locorum nomina exhibet, quam Abulfeda. Sed ordinem ſequitur „deteriorem. Obſcurior eſt quam ille, et lacera fere dat, et hiulca omnia, maioreque „cum cura quam Abulfeda legi meretur."

g) l. c. p. 988. . . . Weil der Scherife Edris uns von den Städten in Africa *nicht viel mehr, als blos die Namen ſagt*, ſo habe ich meine mündlich erhaltenen Nachrichten mehr mit Leo verglichen.

probro ſe liberat. Tum, quod geographis arabicis culpae dat REISKIUS *h*), quod ſcilicet compilationes modo conſuant, de Edriſio minus hoc quam de Abulfeda valet. Noſter enim non vndecunque congeſta fragmina ita compilauit, vt ſi de conditore vrbis v. c. loquitur, ſimul de terrae bonis verba faciat. Vno tenore eum ſemper fere leges; excitat interdum quidem fontes, ſed ita vt lectionem minime turbent.

Habet autem Edriſius quoque, quae non probes. Huc referri poteſt methodus. Diuidit, ſcilicet, more Ptolemaei, cuius geographiam in linguam ſuam conuerterunt Arabes, omne opus geographicum in ſeptem Climata; quodcunque Clima in decem ſectiones. Ordinem hunc Reiskius iam Abulfedae deteriorem iure compellauit. Tum reprehendere poſſes eum, non obſeruato certo ordine, quod inprimis decebat geographum, (qua in re haud raro Climatum diuiſio ei obſtabat) vrbes, oppida &c. appoſuiſſe, quas neſcis ad quam ditionem referas; inprimis hoc de ea parte operis eius valet, quam Abulfeda ſub Tabula Magreb deſcripſit. Id iam queſtus eſt SHAWIUS *i*); exempla eius rei etiam de quadam Aſiae parte exhibet BÜSCHINGIUS *k*). Nos ipſi in libello noſtro ſaepius haeſimus incerti, vbi nullum accedebat ex aliis ſcriptoribus auxilium. Noli autem putare, plane ſine ordine verſatum eſſe in re Edriſium. Operam poſt dabimus, vt ordinem a noſtris non alienum, quem forſan, ni per Climata diſtribuiſſet opus, ſecuturus erat, retegamus. Lapſus eſt quoque interdum (quis autem geographus non labitur?), vt paſſim monebimus. Repetitiones interdum offendunt, ſed tam rarae ſunt ac eiusmodi fere, vt in quolibet libro geographico, quem nihilominus laudas ac probas, haud minus occurrant. Quae proinde omnia ita ſunt comparata, vt libri autoritas et fides inconcuſſa maneat; contra miraberis Edriſii dicta optimorum ſcriptorum adſenſu, de quorum fide nemo facile, quantum ego ſcio, dubitauit, quales ſunt LEO AFRICANUS inter veteres, SHAWIUS inter recentiores, comprobari. Dolendum itaque non vniuerſum Edriſii opus typis exſcriptum haberi, praeſertim cum in impreſſa epitome ipſa deſint duae partes vel ſectiones, nempe Climatis ſecundi *ſectio ſecunda* et tertii Climatis *ſectio quarta*, quarum prior nos inprimis detrimento adfecit, quod, niſi me omnia fallunt, partem aliquam Africae complectebatur. Miror ſane Virorum qui exemplaria totius operis manibus tererent, neminem ad hoc attendiſſe et quae ommiſſa ſunt indicaſſe.

h) vid. Notam eius ad proëmium Koehleri Tab. Syr. Digna eſt ſententia Koehleri et Reiskii nota quae legantur, vt ad lectionem libelli huius cumprimis facientes; ſic paucis ibi Reiskius: "Congerere norunt, conſtruere minus."

i) l. c. p. 4. "L'Abbreviateur d'Edriſi, ait, place dans ſon troiſième Climat tant les villes, que „les villages de cette partie de la Barbarie (Alger. et Tunet. regn.) de même que les endroits „qui en ſont le plus à l'Oueſt ou à l'Eſt. *ſans les partager autrement en Royaumes ou en Provinces.*"

k) Deſcript. Aſiae ed. 2. p. 614; imprimis 502.

Mirum tandem mihi viſum eſt et notatu dignum, quum nullum alias etiam grauiſſimi momenti librum fere legeris arabico idiomate conſcriptum, cui non poetarum flores inſerti ſint, hos omnino nullibi in Edriſii libro deprehendi.

§. 3.

Fontes operis Edriſii.

Non iniucundus eſt ac perutilis ſane labor inquirendi in fontes, quibus vſus eſt operis geographici cuiusuis auctor; is enim nos in viam deducit, qua facilius poſſimus fidem eius aeſtimare. — At quem mihi propoſueram finem non potui attingere; eſt enim curta ſupellex eorum, quae de autoribus, quos excitauit Edriſius, a me dici poſſunt. Scripta ea nunquam vidi, et laudem vel vituperium aliorum vix de vno vel altero poſſum in medium proferre. Quare iam in eo fui vt totum hunc paragraphum reſcinderem; nolui tamen facere, ne quid deſideraretur, quod forſan alii hic exſpectarent.

1) Excitauit Edriſius noſter ſaepius autorem *libri Mirabilium l*) i. e. HASANUM BEN ALMONDAR (حسان بن المنذر; libri titulus كتاب العجايب) de cuius perſona et opere Herbelotus pauca dabit.

2) Laudauit porro PTOLEMAEUM PELUSIUM *m*) (بطلميوس الاقلوذي; libri titulus الجغرافيا); eſt is Ptolemaeus, quem in vernaculam transtulerunt Arabes, ſed vt puto, temporibus fuit accomodatus.

3) Tum conſuluit quendam ABU NASAR GIHANI (ابو نصر الجيهاني) *n*) et

4) ABDALLAM BEN CHORDADBA (عبد الله بن خرداذبة) *o*) ex quibus verba Salam Interpretis referentibus e. g. totam nonam Climatis ſexti ſectionem exſcripſit.

5) In ſubſidium quoque vocauit opus HAUCALI (حوقل) prolixum *p*), immo, teſte Abulfeda veſtigia huius autoris preſſit. De Haucali perſona et opere Koehler in praefatione ad Abulfedae Tab. Syr. nonnulla adnotauit; conferri quoque poteſt *Herbelotus* ſub voce *Haucal*.

6) Inſpexit etiam carmen AMAR AL KIS (امر القيس Sionita effert Emroolqays) montem Darb (الدرب) celebrantis. vid. p. 237.

7) HER-

l) e. g. p. 20; p. 23; p. 65; p. 69; p. 76; p. 95; p. 214; p. 271.

m) e. g. p. 20; p. 72; p. 271.   *n*) e. g. p. 33 (ſub nomine الجيهاني); p. 267; p. 277.

o) e. g. p. 61. 157. 267. Nomen eius apud Herbelotum ſub voce Khordadbah ita ſe habet: Abdalla ben Abdalla ben Khordadbah. — Exarauit hic opus hiſtoricum; obiit anno Heg. 300 (A. C. 912.)

p) p. 59. in limine operis geographici a REISKIO latinum facti.

7) Hermes (هرمس) qui ambitum terrae menſus eſt, excitatur p. 3. Plura de Hermete dabit Herbelotus.

8) Ex historia almagrvrin memorabile quoddam iter maritimum refert (vid. p. 72. imprimis 137;), cuius ſummam in fine commentationis noſtrae exhibuimus.

9) Vbi vrbem Tunes deſcribit (p. 87.) annales excitat, quales? me quidem fugit.

10) Aliquam forte Hiſpaniae partem certe Siciliam ex *Autopſia* vel adeo ex *chartis priuatiſſimis* deſcripſiſſe videtur.

11) Multa etiam, quod ipſe profitetur, ex *itineratoribus* ſciſcitatione hauſit. Fuit autem Edriſius is, qui non quaecunque narrarentur cupide arriperet ac ſtatim chartae illineret, ſed qui rei veritatem longa dubitatione multaque quaeſtione experiri ſtuderet *q*).

12) Tandem Renaudotus *r*) nos in libello ſuo docuit, Noſtrum vſum fuiſſe *Itinerario duorum Arabum*, quorum narrationem in gallicam ex arabica lingua transtulit. — Pauca ſunt, fateor, quae de fontibus Edriſii operis dare potui, ac non eiusmodi, qualia exſpectari debebant de paragrapho hoc titulum in fronte habenti. Sed non in me eius rei culpam collatum iri, ſperare poſſum ac fere confidere.

§. 4.

Menſura Edriſii. *s*)

In prolegomenis ad opus ſuum de variis menſurae generibus agit, quae tamen in libello noſtro vel nusquam, vel raro obueniunt et ſunt eiusmodi, vt nemo lectorum ea non intelligat. Sunt vero hae:

 a) *Gra-*

q) Si conſtaret tum temporis mutuum interceſſiſſe commercium Vareclanitas inter et Siculos, ſuſpicari poſſis, Edriſium ex mercatoribus illis ſciſcitatum eſſe, quae ſibi in lectis vel auditu acceptis aliorum relationibus dubia aut non ſatis perſpecta viderentur. Saepius enim ea quae ex aliorum ore repetiit confirmaturus ad illorum auctoritatem prouocat. Quid, ſi vel ipſe Edriſius (in comitatu Rogerii forſan) in iis terris praeſto fuiſſet, propriis oculis certiora diſcendi cupidine ductus? Sed quum eiusmodi coniecturae in infinitum cumulari poſſent, neque tamen, niſi ad certitudinem aliquam euehi poſſint ad probandum auctoris vel fidem vel diligentiam multum valerent, abſtinendum ab his exiſtimo.

r) l. c. in praefatione p. IV. "Il (Edriſi), ait, a tiré de ce deux Arabes la pluspart des choſes „qu'il rapporte de la navigation de l'ocean oriental des Indes et de la Chine." Ex Renaudoto idem obſeruat Büschingivs in deſcript. Aſiae p. 612.

s) Multum iuuat contuliſſe ac legiſſe, quae Koehlervs in prooemio ad Tabulam Syriae ſuper Abulfedae menſura diſputauit et quae de Guignes, vir ſolertiſſimus, ex Maſudi congeſſit, in libro *Notices &c.* T. I. p. 48 ſqq.

a) *Gradus* درجة aequiqaratur 25 leucis (paraſangis) فرسخ
b) *Leuca* فرسخ = 22000 cubitis ذراع
c) *Cubitus* ذراع = 24 digitis اصبعا *t*)
d) *Digitus* اصبعا = 6 granis hordei compoſitis ita vt in ventre ſe tangant. *u*)

Verum, quae in opere ipſo, quouis fere verſiculo, occurrunt menſurae genera, *Statio* ſcilicet et *Curſus* his pauca immoremur.

e) *Statio* vel *Manſio* مرحله Menſura haec eſt quae metitur viam tereſtri itinere *v*). — Quum vero aegre omnes errores declinet quisquis tandem ſit geographus, neminem credo fore, qui ad ſummum rigorem exacta ab Edriſio omnia poſtulet. Locorum diſtantias quum hac ſtationis menſura metitur, non vbique eadem fides ei haberi poteſt, praeſertim in Europae quibusdam partibus *w*) In Africa fide videtur dignior, neque enim ab aliis ſcriptoribus ibi admodum diſſentit.

Caueant autem lectores, ne ſtationes vbicunque eiusdem longitudinis eſſe putent; (id quod etiam in cauſa eſt, vt longitudo viae ex data menſura non ſemper tuto aeſtimari poſſit) non enim eſt reuera menſura certa, vti credo, ſed via, quam quis per diem ab vno hoſpitio, vbi diuerti ſolet, ad alterum facit (Caravanſerey). Ita iam ante me Sionita ſumſit, ac ita mihi explicare videtur Edriſius ipſe. Pag. enim 80 ait: A flumine Satabſif الي قرية تنزل وهي مرحله (i. e.) ad locum (oppidum) vbi diuerti ſolet, *id eſt* ſtationis. Inde facile colligitur, quod alia ſtatio ſit admodum protenſa, altera breuior; Edriſius id interdum ipſum indicat *x*) idemque facta computatione emergit. Vnum vel alterum huius menſurae genus noſtro more accomodatum, vt a loco noſtro non alienum et lectoribus forſan non ingratum,

t) vid. KOEHLER l. c. Veteres, ait, pro cubito habuerunt 32 digitos, recentiores 24. D'ANVILLIVS (in libro: *Meſures itineraires* &c. p 37) cubitum communem, quem vocant, aſſumſit; diſtinguit enim auctor gallicus inter cubitum *antiquum*, cui tribuit 32 digitos, *communem*, qui aequat 24, *nigrum*, aequiualentem 27

u) IBN AL VARDI (Notices &c. T. II. p. 55.) "Chaque doigt, ait, eſt de cinq ſ. haira ou „grains d'orge places l'un à coté de l'autre" Idem, Abulfeda, vid. KOEHLER l. c.

v) vid SIONITAM in praefatione ſaepius iam excitata. DE GUIGNES (l. c. not k.) Les Arabes, ait, ont auſſi une meſure, qui contient la marche d'une journée c'eſt ce qu'ils appellent *manzale* ou ſtation. HERBELOTVS, quoties in Edriſio مرحله occurrit, toties quoque vertit per *journée*. GOLIVS ſub h. v. explicat per: *iter diurnum eiusque interuallum* et excitat *Geogr. Nub.*

w) e. g. p. 222 ait: Ab vrbe *Vlma* (والمه et المه) ad *Bazelam* (بزله) de terra *Burgundiae* habere 70 miliaria (= $23\frac{1}{2}$ hor.) et a *Bazela* ad *Anzburc* (اوزبرك) 30 miliar (= 10 hor.).

x) e. g. longiores occurrunt p 162. 172. 173. 178. 206 &c. breuiores ac mediocres 77. 173. 175. 196. 200. 204. 206. 222 &c.

ingratum, in medium proferamus. Pag. 121 legimus 2 ſtationes componere iter 36 miliarium; ſtatio ergo = 18 miliaria. Vocabulum ميل vero a Golio aequatur mille paſſibus atqui ſecundum Alb. Schultensium *y*) 3000 paſſus conſtituunt horam — Quae ſi pro veris ſumamus, 2 ſtationes de quibus nobis ſermo eſt, aequales eſſent 12 hor. atqui ſtatio = 6 hor. = 3 mil. geogr. Pag. 210 occurrit ſtationem comprehendere 24 miliaria = 8 hor. Pag. 173; ſtatio = 23 miliaria = $7\frac{2}{3}$ hor. Pag. 88 legimus 11 ſtationes = 230 miliaria = $76\frac{2}{3}$ hor., ſtatio = 6 hor. $58\frac{2}{11}$ min. Breuiſſima ſtatio occurrit p. 175 vbi = 15 miliaria = 5 hor. Dimidiam tandem ſtationem continere 10 fere miliaria ipſe dicit p. 174, = $3\frac{1}{3}$ hor. et ſic porro *z*). Medium ergo erit circiter 7 hor. = ſtationem. Pulchre itaque, ſi quod in calculo tali erroris eſſe poteſt, ſubtrahas, inter ſe conueniunt Hoestius *a*) atque Edrisius noſter. Noſter in fine pag. 76 Maracaſcham inter et Salam diſtantiam nouem ſtationum ponit et Hoestius horarum 59, calculo ſubducto prodit pro ſtatione horar. 6, interuallum

f) *Curſus* مجرى Menſura eſt, qua plerumque iter maritimum emetiri ſolet. In Edriſio occurrit (p. 166.) curſum aequari 100,000 paſſibus; Sionita ergo ceu regulam poſuit in praefatione Curſum = 100,000 paſſ. Sed ne ita abſolute definitionem aſſumamus, contra longiores et breuiores ſtatuamus curſus, ipſe Edriſius idem autor eſt *b*) et curſuum inter ſe comparatorum calculus ſuadet. Si ſummatim explicationem huius vocabuli cupias, cum Golio (ſ. h. v.) poſſis compellare *ſpatium itineris* quod vno die a naui conficitur.

Vt curſus cum miliaribus conferamus, Edriſius exempla largitus eſt. Pag. 81 legimus duos curſus continere 204 miliaria; curſus ergo = 102 mil. = 34 hor. Pag 94; 6 curſ. = 600 mil.; curſ. = 100 mil. = $33\frac{1}{3}$ hor. &c. Pag. 27, 34 &c. metitur iter maritimum per *iter* trium dierum ac noctium. Abſoluta ergo, vt vidimus, menſura Edriſius non vſus eſt. Medium vero erit circiter 17 miliar. geograph.

g) *Miliare* ميل vid. quae paulo ante diximus. Eſt ميل idem ac veterum miliare *c*), ac Arabibus, praeſertim geographis, vſitata menſura.

h) Ce-

y) in Indice geographico in vitam Saladini (Lugd. Batav. 1732.) ſub voce بريد.

z) Si placet ac plura cupis, euoluas p. 166. 92. 173. 208. 210. 217. 218 &c.

a) l. c. pag. 91 ſq.

b) e. g. p. 20; p. 182 vbi curſ maiores. Breuis curſus vid. p. 25; vbi ita: a Monte Chacuni ad mare eſt interuallum *trium breuium* curſuum id quod Herbelotus ſub voce *Khacouni* explicat . . . . . . de trois journée par mer c. a. d. de 50 milles.

c) vid. Herbelot. ſub voce *Mil.* I. D. Michaelis obſerv. 175. ad Abulfedae Aeg. p. 85.

h) Ceterum paſſim occurrunt et alia menſurae genera, quae, ni fallor, ſatis declarant autorem, quum ita variauerit vel, nihil certi habuiſſe, vel exſcripſiſſe fontes, quales inuenerit.

α) Innumeris locis occurrit menſura per dies ايوم

β) pag. 8 conficitur iter 40 dierum ſecundum inceſſum Carauannae, (بسير القوافل) quod procul dubio idem ac ايوم vel مرحله et

γ) cum itinere ſecundum inceſſum camelorum p. 13. بسير الجمال

δ) iter 7 leucarum occurrit p. 206. (فراسخ)

ε) Iter menſis نحو من شهر p. 13; 31; 203 &c.

ζ) Iter 4 miliarium francicorum اميل افرنجية p. 174. 175; occidentalium. اميل غربية p. 175. &c.

§. ٥.

Obſeruationes quaedam generaliores.

1) Quum inter viros doctos nondum ſit de lege normaque literarum arabicarum latinis characteribus exprimendarum conſenſus amicus, neceſſe eſt, vt de ea quam ipſe ſecutus ſum lectores edoceam. Id quod expediri, paucioribus nequit quam ſi alphabetum arabicum, quantum ſcilicet opus cum latino confero.

ث reddam per t; ج per g; ح per h; خ per ch; ذ per d; ز per z; ش per ſch; ص per ſ; ض per t; ط et ظ per t; غ per g; ك per c.

2) Dolendum, haud raro textum arabicum affectum videri et operarum mendis multis in locis ſcatere. Interdum auſi ſumus noſtro in libello emendationes qualeſcunque etiam tentare; ſaepius autem detegere errores, remedium adferre non potuimus. Errores operarum ſaepe adeo manifeſti ſunt, vt facile incurrant in oculos; quae forſan cauſa fuit quae Reiskium in contrariam partem abripuit *d*); ſed in nominibus propriis vrbium &c. errores, qui occurrunt deſtituti ſubſidiis indicauimus ſaepius quam correximus.

3) Quum quauis pagina plus ſemel Edriſii opus neceſſario excitandum ſit, textus autem arabicus paginarum numeris deſtitutus, excitari nequeat, pace lectorum verſionem Sionitae excitabo; ea tamen exceperim loca vbi emendatio textus vel obſeruatio ad textum originalem ſpectans, proferenda eſt; ibi Clima, deinde ſectionem denique inde a ſectionis initio paginam numerabo.

4) Quum

d) l. c. p. 10 not. f. citato. Satis emendatae, ait, pro libro certe arabico typis edito, proſtat; et immerito queruntur viri docti de vitiis impreſſionis. Sed ſibi non conſtat Reiskius T. II. enim in notis ad ABVLFED. Annal. Moſl. p. 764, quamuis (ait) eius (Geogr. Nub.) hoc quoque habet: tamen eius auctoritas ſuſpecta queat haberi, *quum in eius editione nomina locorum vehementer corrupta ſint.*

4) Quum hoc potiſſimum curae mihi eſſet, et vt puto eſſe deberet, vt quantus eſſet Edriſio cum ceteris Arabum geographis conſenſus vel diſſenſus perſpicerem, atque adeo vnusquisque fere verſus teſtimonio aliorum ſiue antiquiorum, ſiue recentiorum auctorum fulciendum aut labefactandum viderem, citationes non potuerunt non in ingentem numerum excreſcere, neque taeduit me earum plurimas margini adſcribere, vt Lectores euoluendis autorum locis tempus ne abſumerent.

§. 6.

Reſtat vt indicem librorum, qui mihi in conſcribendo hoc libello praeſto fuerunt, omiſſis tamen iis, quos curſim tantum inſpexi, apponam.

Ex autor. claſſicis graecorum romanorumque ad manum fuerunt:

Strabonis rerum geographicarum libr. XVII. ex recenſione Is. Casauboni 1587. fol.

Cl. Ptolemaei Alexandrini &c. libr. VIII. de geographia; opera Jo. Noviomagi Colon. 1540.

Pompon. Melae de ſitu orbis libr. III. ex edit. M. Henr. Ad. Meisneri Curiae Variſc. 1738. 8.

C. Plinii Secundi hiſtoriae mundi Libr. XXXVI. &c. ex edit. Jac. Dalechampii Francof. 1608. 8.

Notices et *Extraits* des Manuſcrits de la Bibliothèque du Roi &c. T. I. Paris 1787. 4. T. II. 1789.

a) Abul-Hassan-Aly cognomine *Maſudi*, floruit circa annum 336 (I. C. 947) obiit anno 346 (I. C. 957). Hiſtoriam vniuerſalem, quam vocant, compoſuit ac curſim, vt opus ſuum illuſtraret, geographica immiſcuit. Liber quem congeſſit in fronte habet مروج الذهب ومعادن الجوهر i. e. Prata auri et fodinae lapidum pretioſorum. Tom II. continet.

b) Ibn al Vardi (Zein-eddin Omar, fil. Abul Modhaſſer &c.), floruit circ. ann. 630 (I. C. 1232). Liber, quem compoſuit, in rubro habet خريدة العجايب i. e. Vniones Miraculorum. Varia, nunc ex hiſtoria naturali, nunc ex geographia, iſte liber continet.

Conſpirat is nunquam non cum Edriſio, adeo, vt facile videre liceat vel ex vno eodemque fonte ambos hauſiſſe, vel Ibn al Vardium in conſcribendo opere ſuo in ſubſidium vocaſſe librum Edriſii: quomodocunque res ſe habeat, ad firmanda Edriſii aſſerta vbique eum adhibere nollem, ſed ad emendandum textum arabicum, inprimis nominum propriorum forſan admodum vtilis videtur.

c) Schehabeddin (*Ahmed*), Feſa natus exarauit opus hiſtoricum. Vnum vel alterum tantum ex illo hac quidem occaſione didici.

d) Bakui compoſuit كتاب تلخيص الاثار وعجايب الملك القهار i. e. Expoſitio rerum memoria dignarum et mira regum potentium. In Climata, more Edriſii, diuiſit opus ſuum. Praeclara interdum dat praeſidia, interdum vero nugatur.

Abulfedae Tabula Syriae &c. ex edit. Jo. Bern. Koehler &c. Lipſ. 1766. 4.

Ejusd. Deſcriptio Aegypti, ex cod. pariſ. edidit &c. Jo. Dav. Michaelis. Gottingae 1776. 4.

Ejusd Africa curauit Jo. Godofr. Eichhorn. Gotting. 1791. 8. — Verſionem Reiskii in ſubſidium vocaui.

Ejusd. Annales Moslem. ex edit. Adleri Hafniae T. I. 1789. T. II. 1790. 4.

Macrizi Hiſtor. regum Islamiticorum in Abyſſinia &c. ed. Fr. Theod. Rinck &c. Lugd Bat. 1790. 4.

Cum iam in eo eſſem vt prelo ſubmitterem commentationem hanc, mecum communicauit Ill. Eichhorn mſtum arabicum quod his ipſis diebus a F. Th. Rinckio V. C. accepit, Timimaei Maroccani cuiusdam ſuccinctam Africae ſeptentrionalis deſcriptionem ac Excerpta e Theſauro Iacutii Africam ſpectantia, continens.

Ita quidem (vt hoc in vniuerſum moneam) hi Arabes ſunt comparati, vt, ſi inter ſe conferantur, demum opus completum conſcribere liceat.

Joannis Leonis Africani Africae deſcriptio IX. lib. abſoluta. Lugd. Batav. 1632. 16. Libellus aureus; quo ſi caruiſſem, lumine quaſi caruiſſem.

Bibliotheque orientale &c. par Mr. d'Herbelot Voll. IV. 4. a la Haye 1778. Maximam partem quae Prolegomena ſpectant ex illo hauſi. Tum in deſcribenda prima ſectione ſaepius quae in textu arabico minus lucida fuerunt, verſione eleganti, clara reddidit. Licet omnia ſparſa ſint, vt neceſſario eiusmodi opere, tamen non taeduit congeſſiſſe haec ſparſa.

J. B. Gramaye Africae illuſtratae libri X. Tornac. Nerv. 1622. 4. Maximam partem, quae geographiam ſpectat, ad verbum e Leone deſumſit.

Edm. Pocockii ſpecimen hiſtor. Arabum &c. Oxon. 1650. 4.

L'Afrique de Marmol de la traduction de Nicol Perrot &c. Paris 1667. 3 Voll. 4. Arabes in ſubſidium vocauit, et quos magna doctrina conſcripſit libros, ad confirmanda magis quam illuſtranda Edriſii aſſerta faciunt.

Umbſtändliche und Eigentliche Beſchreibung von Afrika &c. durch O. Dapper Amſterd. 1670. fol. Ex variis itinerariis opus ſuum conſarcinauit. Fides eius penes auctores eſt, quos exſcripſit.

Jobi Ludolfi hiſtoria aethiopica. Francof. ad Moen. 1681. fol.

Ejusd. Commentarius ad ſuam hiſtor. aethiopicam ante hac editam; ibid. 1691. fol. Multa ſunt, quae ex illo didici, nec tamen, licet omnium

ſagaciſſime vbique verſatus ſit, cuncta quae deſideraui et adhuc deſidero, dare potuit.

Relation univerſelle de l'Afrique ancienne et moderne &c. par le Sr. de la Croix a Lyon 1688. 4 Voll. 8. Eo tempore vixit, quo congerebant viri docti aliorum opes.

Simonis Okleyi Introductio ad linguas orientales. Cantabrig. 1706. 8.

Anciennes relations des Indes et de la Chine de deux Voyageurs Mahometans &c. (par Mr. Renaudot) a Paris 1718. 8.

Relation hiſtorique d'Abiſſine du R. P. Jerome Lobo, traduite du Portugais &c. par M. le Grand. Paris 1728. 4. — Pauca dedit.

Voyages de Mr. Shaw &c. traduits de l'Anglois a la Haye 1743. 2 Voll. 4. Multis in locis Edriſium illuſtrat, alia, quae in Edriſio occurrunt, autoritate ſua grauiſſima confirmat. Vol. I. ſemper a me excitatur.

Hiſtoire des Etats Barbaresque &c. traduite de l'Anglois. Paris 1757. 2 Voll. 8. Non multum lucri *geographia* certe ex hoc libro petit.

Memoires et Hiſtoir. de l'acad. des Inſcript. T. XXI. XXVI.

de Guignes Hiſtoire générale des Huns &c. Tom. I. Part I. Paris 1756. 4.

Cardonne Geſchichte von Afrika und Spanien unter der Herrſchaft der Araber, überſetzt von Christph. Gottl. von Murr Voll 3. Nürnb 1768. 8.

Georg Hoests &c. Nachrichten von Marokos und Fes, aus dem Däniſchen. Kopenhag. 1781. 4. — Non multa habet geographica at pauca haec praeclara fidaque.

Handbuch der alten Erdbeſchreibung zum Gebrauch der eilf gröſsern Danvilliſchen Landcharten. Zweiten Bandes zweiter und letzter Theil. Nürnberg 1786. 8.

Joh. Christoph Gatterer kurzer Begriff der Geographie. Göttingen 1789. 8. Voll. 2.

Orbis antiqui Monumentis ſuis illuſtrati primae lineae &c. Jer. Jac. Oberlinus. Argentorat. 1790. 8.

Das innere von Afrika &c. autore Niebuhr in neuen deutſchen Muſeum 10 Stück 1790. pag. 963–1004. — Quae interiorem Africam ſpectantia ex ore Abderrachman Aga, Africani cuiusdam percepit, ea retulit.

Travels to diſcover the ſource of the Nil in the years 1768–1773. by James Bruce &c. 5 Voll. 4. Interdum excitaui eius interpretem germanicum.

De Edriſii Africa in vniuerſum.

§. 1.

Notitia Edriſii de Africa.

Deſcriptionis geographicae ratio et methodus poſtulat, vt, antequam partes regionis ſingulae enumerentur, finium accurata praemittatur circumſcriptio. Id ne Edriſii verbis a nobis praeſtandum exſpectent lectores monendi ſunt. A noſtra enim terrarum diuiſione adeo alienus eſt Edriſius, vt vniuerſae Africae, quantum ego quidem lecto relectoque eius opere inuenire potui, ne nomen quidem exhibeat. افريقية (Afrikia) enim quae ipſi vocatur partem tantum ſiue prouinciam Africae conſtituit. Vt igitur conſtet quae et quanta Edriſio fuiſſet Africa, ſi ex noſtro more eam delineaſſet, conquiramus ſingulas regiones, prouincias &c. ab ipſo deſcriptas, quas noſtri ſub Africae nomine complectuntur. Quo facto pateſcet tum, quanta fuerit Edriſio Africae notitia, tum quoque limites eius, quaſi linea ducta, circumſcribere, licebit. Si cum Abulfedae opere geographico noſtrum comparaueris, haud ſpernendam eſſe intelliges cognitionem, quam de Africae regionibus demonſtrauit Edriſius. Etenim Abulfeda triplici tabula propoſita omnem Africam, exceptis inſulis, complexus eſt. Ille enim

1) Aegypti tabulam exhibet — eandemque vberius quoque et diſerte deſcriptam ab Edriſio inuenies.
2) Tabula Magreb comprehendit Abulfeda regiones illas, quae hodie regnorum Fez, Marocco, Algier, Tunis, Tripolis itemque Barcae nomine veniunt. Edriſius non easdem ſolum partes deſcripſit, ſed longe maiori quoque numero oppidorum arciumque quam ille diſtinxit. Fatendum tamen eſt, ſi curſum eius in mappa perſequi velis, haud adeo longe a mari tibi eſſe recedendum.
3) Tertia denique tabula latus mundi auſtrale ſeu Nigritarum terras emenſus eſt Abulfeda; quas pariter omnes (pauca loca ſi exceperis) vrbium imo et prouinciarum haud exigua copia auctas apud Noſtrum reperies. Non enim interioris modo Africae regna (Nigritiam Edriſii puto) deſcripſit, qualia ſunt, verum etiam in ipſa Nubae, Habaſch, terrae Barbarae &c. imo totius orae orientalis delineatione luculentius verſatus eſt. Africam Edriſii noſtrae comparatam infra in Epilogo exhibeamus.

§. 2.

Maria.

Quum omnis fere Africa mari circumcincta ſit et Arabes more ſuo varia variis maris partibus imponere ſoleant nomina, qua in re a noſtra loquendi

loquendi ratione mirum abeunt, ne nominum, quae ſaepius recurrunt opus ſit in ipſo libello taedioſa repetitione, placuit in fronte eius ſummatim de illis agere.

Loquuntur Arabes in genere de البحر المحيط: ita circumfuſus oceanus apud illos audit, *quoniam Zonae* (pag. 3) *inſtar mediam terrae partem cingit.* Hoc autem eſt, ſi ita loqui licet, nomen quaſi generale, cui quauis plaga, ora et regione aliud nomen ſpecialius ſubiungitur *e*).

Non admodum geographicè de ſeptem loquitur Edriſius noſter maribus, quae (p. 3.) ſecundum ipſum ſeptem Climata diſtinguunt. Quae loquendi ratio Renaudoti *f*) iam vituperium meruit. — In iis autem maribus hic acquieſcamus, quae ad rem noſtram pertinent.

1) Pag. 6. 39 &c. occurrit بحر الظلمات *mare tenebroſum* i. e. *mare atlanticum.* Speciali hoc nomine mare atlanticum, pars oceani ambientis, venit. Vnde nomen *Tenebroſum* acceperit ipſe (pag. 6. 39. 147.) declarauit, *quoniam ſcilicet vltra illud, quid ſit, ignoretur g*).

2) بحر الزقاق *mare vici* (p. 148. 149. 150. *fretum Hercul.*) pars, vel ſi mauis *initium maris mediterranei*, ſecundum Edriſium. *Longitudo huius canalis* (pag. 149.) *eſt* 12 *miliarium. Protenditur ab vrbe inſulae viridis ab ortu ad inſulam Tarif vsque occidentem verſus. Latitudo maris Sabtam inter et inſulam viridem, aequiparatur* 18 *miliaribus.* (p. 149.) *Bis quolibet die ac nocte, fluxum et refluxum patitur.* Cuiusnam auſpiciis canalis hic effoſſus fuerit, infra, vbi de mari mediterraneo ſermo erit, ex Edriſio lectoribus guſtandum dabimus *h*).

3) بحر بسول *mare Baſul, ea pars maris, quae a meridie vrbis Sabta eſt. Nomen deriuauit Edriſius a portu quodam Baſul nomine.* (vid. p. 150)

4) بحر الشامي i. e. *mare mediterraneum* (p. 147 &c.) *i*) *ferunt,* ait Edriſius, *mare hoc antea fuiſſe ſtagnum clauſum, ſicuti nunc eſt mare Tabareſtan* (caſpium). *Andaluſiae et Africae gentes* (p. 147. 148.) *vicinae, inuicem variis ſe damnis laceſſere ſolebant, donec Alexander k*) *in Andaluſiam venerat, qui auditis Africanorum iniuriis geometras iuſſit terram cum maris tenebroſi et ſtagni huius aequore metiri, quam quum*

 compe-

e) cf. Notices &c. T. II. 52. Abvlfeda Verſ. Reiskian. l. c. T. V. p. 140 ſqq.

f) l. c. Ils (Arabes) content ordinairement ſept Mers, mais c'eſt plutôt une manière de parler proverbiale, qu'une diviſion géographique.

g) vid. Herbelotvs ſub voce *Modhallam* (i. e. مظلم).

h) vid. Herbelot ſub vocibus *Zokak; Bab al Zokak; Tharek.*

i) vid. Prolegom. Edriſii p. 4. 5. "Longitudinem huius maris, inter alia habet, a capite vſque ad calcem eſſe 1136 leucarum (paraſangarum)." — Erroneus ſane eſt Edriſii calculus. — "Inſulas continet numerando paruas cum magnis, cultas cum incultis fere centum."

k) De Alexandro, Hercule Arabum, vid. infra.

comperiſſet non multum a mari magno ſuperari altitudine, terram Tangiam (*Tanger*) *inter et Andaluſiam effodi curauit. Aggerem idem exſtruxit* 12 *miliarium longitudine ex parte Andaluſiae; alium ex parte Tangiae* (Columnas Herculis in animo habet), *qui ambo* 6 *miliarium interuallo a ſe inuicem diſſiti ſunt. Quo facto ambo maria coniungebantur. Irruere vero aquae tanto cum impetu et vi, vt ſuper aggeres* 11 *fere ſtaturarum altitudine excreſcerent, multasque vrbes obruerent. Aggerem Andaluſiae pacato mari apparere in loco quodam Safiha* (الصفيحة) *dicto, eumque menſuratum fuiſſe*, ait, *cubitis Rabia* (الربع) *l*) — omnia haec Edriſius narrat; immo, *ſe ipſum eum vidiſſe teſtatur* (ſcilicet!). *Alterum aggerem a mari abſorptum eſſe*, idem contendit *m*):

5) بحر القلزم mare rubrum *n*). *Incipit hoc mare* (pag. 4) *a Bab el mandeb* (vbi ſcilicet finis maris indici). *Longitudo eius* 1400 *miliarium o*) *Breuia frequentia ac vada difficilem reddunt nauigationem eius. Continet* 15 *inſulas.*

6) بحر الصين الهند والسند اليمن *Mare Sin, Hend, Sind, Iemen. nomina maris Indici. Affluit Sin, Indiam et poſtremo Iemen ex parte ſcilicet meridionali* (p. 3.). *Longitudo eius terminata ad Bab el mandeb eſt* 4500 *paraſangarum; inſulas continet circiter* 300, *computando tam cultas, quam incultas.*

Vocatur etiam (p. 29.) mare العماني *ommanicum et lingua Hindorum* (هند) *mare Hercend* (هركند) *In hoc mari*, (p. 29.) ait, *multas habes res varias admiratione non indignas. Aiit piſces egregie coloratos, quorum alii ſunt longitudine centum cubitorum, alii maiores adeo. In eodem mari, magnam ac ſuaueolentem Ambari copiam prouenire* ait, *de quibus* affirmat, *haberi quando vnum Ambarum plus minus pondere* 1200 *librarum p*) *Ambarum eſt materia quaedam*, addit, *quam fontes in maris profundo euomunt*, (*eadem fere ratione qua fontes Hit q*) (هيت)

l) Procul dubio geometrae cuiusdam nomen.

m) Ceterum de hoc mare HERBELOT. vid. ſub voce *Scham.*

n) *Kolzom* Arabum et *Clysma* quorundam Graecorum idem eſſe, nemo, quantum ſcio, in dubium vocat. Verba ſunt MICHAELIS vid. obſerv. 255. ad Abulfed. Tab. Aeg. p 117.

o) vid. Relation hiſtorique d'Abeſſinie du R. P. JEROME LOBO, traduite de Portugais &c. par Mr. LE GRAND (Paris, 1728 4) pag. 35. "La mer rouge, ait, commence a l'isle de Babel „mandel. Elle a depuis là jusqu' à Suez trois cens quatre-vingt lieues ou environ ſur cin„quante au ſoixante dans la plus grande largeur." Adde HERBELOT. ſub voce *Colzum*, et imprimis MARMOLIVM T. III. p. 159 ſqq. BRVCIVM T. I. Verſ. p. 477. (et infra)

p) قنطار, quaſi centenarium, Talent. pondus CIↃCC Vnciarum vel CXX librarum. Verba ſunt Golii ſub hac voce.

q) cf. Büſchingii deſcript. Aſiae p. 196.

(هيت) *Naſtam* (نفط) *emittunt,*) *et quae ſaeuientibus ventis ad littus pellitur.*

SECTIO I.

Nigritarum Terram complectens.

Praemonenda.

Priusquam ad ſingulas huius terrae Prouincias deſcribendas deſcendamus, alteri ſatisfaciendum eſt officio; ſcilicet vt, quae ab Edriſio noſtro generatim de hac terra ac paſſim diſputata ſunt, colligamus et ordine, quantum fieri poteſt, noſtris geographis frequentato, proſequamur, ita vt quae de terrae bonis, fluuiis, incolarum moribus, aedificiis &c. praedicantur in vniuerſum exponamus, ad ſingula ſuo quaeque loco deinceps deſcenſuri.

I. *Flumina huius terrae.* Ante omnia de fluuiis diſputandum eſt; ſiquidem Edriſius (p. 7.) *ſedem Nigritarum ad Nilum, aut ad flumen quod Nilus abſorbet, eſſe* contendit.

Nilus r). *Naſcitur*, ſecundum Edriſium (p. 16.), *Nilus e Lunae monte* (جبل القمر) *decem e fontibus, quorum quini duplicem lacum magnum conſtituunt; ex quolibet horum lacuum effundunt ſe tres fluuii, qui deinceps in vnum concurrentes, ingentem quendam lacum efficiunt s) iuxta cuius partem inferiorem mons conſpicitur in lacum ſe protendens ac extra lacum partem ſeptentrionalem cum inclinatione occidentem verſus procurrens.*

Hic itaque eſt locus, quo duo Nili ſe ſeparant t); quorum vnus (Aegypti Nilus) *ad ſeptentrionem tendit, Nubae terram alluit, Aegyptum denique peragrat, vbi in quatuor partes ſciſſus tres in mare mediterraneum emittit, quartam vero in lacum qui eſt prope Alexandriam.*

Alterum Nili brachium [*Nilus Nigrorum u*)] *in plagas occidentales* (p. 9. 15.) *tendit et prouolutum ab oriente ad occidentem vltimum* (p. 7.) *non longe*

r) vid. *Iobi Ludolfi* Commentar. ad hiſtoriam ſuam Aethiopiae p. 113. et quae de Nili fontibus congeſſit p. 121 ſqq. D'Anville Memoires ſur l'Egypte p. 18. Memoires de l'Acad. des Inſcriptions T. XXVI. p. 46.

s) vid. infra n. XIV. Abvlfeda hunc locum كورا Cura compellat.

t) Huc forſan ſpectat, quod apud Ibn al Vardivm legi. vid. *Notices &c.* T. II. p. 40. دمادم "*Damadem*, ait, pays ſitué ſur le Nil. Ses habitans, qui ſont les Tartares des Soudans (ou „Noirs) ne ceſſent de faire la guerre à leurs voiſins et de ravager le pays. *C'eſt chez eux,* „*que le* Nil ſe ſépare pour aller d'un coté en Egypte et de l'autre dans le pays des Zindges." Aliis forte probabilius videtur eum loqui de flumine, qui Makdeſchu (Abulf. p. 33) alluit.

u) vid. Is Vossii librum de Nili et alior. flum. orig. cap. 20. p. 70. Iobi Lvdolfi Hiſt. Aethiop. libr. I. cap. 8. et Comment. p. 130. de la Croix l. c. T. II. p. 347. Inprimis vero D'Anvillium in Memoires de l'Acad. des Inſcr. T. XXVI. p. 64 ſqq. Adde Marmolivm T. III. p. 47. 71. Schehabeddin l. c. II. p. 156.

longe ab inſula Vlil, diſtante ab oſtio eius diei nauigatione in mare ſeſe exoncrat. Ita Edriſius de Nili fluuiis exponit; et *ad Nilum Nigrorum, vel ad aliud flumen, quod cum illo aquam ſuam permiſcet ſita eſſe contendit Nigritarum domicilia.* Vrbes vero iuxta Nilum Nigrorum ſunt Sala, Tocrur, Beriſa, Gana, Terra Vancara, Tirca, Ganara: Ad flumen, quod Nilus abſorbet appoſita eſt prouincia Lamlam Flumen itaque Nilus Nigrorum ab oriente occidentem verſus deuoluitur ſecundum Edriſium; quae eius ſententia a Leone *v*) et ab Abderrachmano Aga *w*), qui de flumine *Gülbi* (ita nimirum Nilus a *Nigris* nuncupatur) idem contendere videtur, confirmatur. Non diſtinguit Edriſius inter plura flumina; Nilus, qui e lacu iſto ingenti (*Cura* ABULFEDA eum vocat) egreditur, labitur ſecundum ipſum vsque vbi in mare ſe exonerat *x*). Difficile quidem creditu.

D' Anvillius *y*) longe aliter, annuente Ptolemaeo, de fluuiorum interioris Africae ſitu atque curſu ſtatuit. Liceat breuiter ex commentatione eius ſuper hac re, excerpta, quantum rem noſtram iuuat, contrahere. — Tres ille fluuios ſiſtit pro Edriſii vno. Non nimis premi debere, monet, Edriſii verba e lacu (Cura) fluuium ſuum educentis. *Gir* Ptolemaei flumen eſſe, quod ſub Nilo Nigrorum Edriſius ponat; fluere ab occidente orientem verſus, diuergia habere, quorum vnum ſe vsque ad Paludes Chelonides protendat, in quas ſuſpicatur flumen immergi, quod Edriſius ab vrbe Cucu excurrere dixit. (vid. Cucu.) Aliud brachium pergere, tradente *Sicardo* ad paludem Nubae (iuxta quam Cauga vrbem, quam vide, ponit); quae palus cum Nilo communicationem habeat.

Alter fluuius, in quem d'Anvillius inquirit, eſt *Nigir* (Νιγειρ) Ptolemaei *z*), quam pro vero Nigri fluuio habet, qui toti terrae nomen dederit, quique

v) Schehabeddin, quod mireris, mirum differt ita ſcribens (l. c. p. 156) La branche de cet fleuve qui coule dans le pays de Djénawa *ne vient point jusqu' à l'océan*; elle ne coule que jusqu' à l'extremité de la partie de cette contrée qui eſt habitée.

w) p. 6 ſq. Niger, ait, ſumit ſuum ex quodam deſerto initium, quod Seu apud illos dicitur, *atque hoc ex oriente.* Alii (in quorum numero Edriſius noſter) volunt huc fluuium ſuam habere ex quodam lacu ſcaturiem, ſeſeque occidentem verſus voluere, donec in mare oceanum delabitur. Affirmant noſtri Cosmographi. Nigrum fluuium e Nilo deriuari, quem ſub terra ſe condere volunt, vnde tamen huiusmodi lacus naſci videtur. *Sunt praeterea qui dicunt*, iam dictum fluuium in occidente ex quodam monte ſcaturire atque orientem verſus fluendo maximum tandem locum illic effi ere, *quod quidem veroſimile non eſt &c.*

x) l. c. p. 978. Abderrachman Aga, ait, ſchien nicht daran zu zweifeln, daſs ſowohl der Afrikaniſche als Aegyptiſche Nil ſeinen Urſprung in den hohen bergichten Gegenden von Habeſſinien habe, daſs er folglich ſeinen *Lauf weſtlich nähme* — et p 987 Das Königreich Afnu, pergit, liegt an einem groſen Fluſſe, den der Sklave des Abd. Aga in der Landesſprache *Gülbi* nannte. Es war ihm bekannt, daſs die Einwohner der Barbarey ſelbigen Nil nennen, allein den Nahmen Niger hatte er nie nennen hören.

y) l. c p. p 64 Nous, ait, reconnoitrons ici, trois rivières au lieu d'une &c.

z) vid. p. 69. — hodie *Guin* audit vel *Iſa.*

quique *ab occidente ad ortum* decurrat. — Secundum d'Anvillium ergo appoſitae ſunt huic fluuio ex Edriſio vrbes Sala, Tocrur, Beriſa (et ad diuergium eius meridionale terra Lamlam), Tirca, Maraſa, inſula Vancara (ad diuergium quoddam, Ganara), Secmara, Semegonda et Ragbil, quarum vrbium poſtremae duae, vnaquaeque vni eorum lacuum adiacet, quibus Nigir infunditur. Tertius fluuius tandem, qui totus in mare atlanticum decurrit, eſt ſecundum d'Anvillium *Senegal* (*Daradus* Ptolemaei) *a*). Ita d'Anvillius, quantum ego poſſum iudicare, non ſine cauſa acute et ſagaciter rem declarauit. Noſtram, qualemcunque etiam ſuper hac re ſententiam, infra demum p. 30 lectorum examini ſubiicere poſſumus. — Quod ad Nilum Aegypti attinet, condonemus Edriſio, ſi cum multis aliis lapſus eſt, nec ab illo poſtulemus, quod nemini ante eum nec ad hunc vsque diem ſcire contigit. Primus Brucius *b*) fuit, qui felici ſidere Nili fontes ad pagum *Geesh* (Giſch) detegeret. Tribus verbis fas ſit memorabilem hanc detectionem, quae dudum iam, quod nulli dubitamus, ab omnibus lecta fuit, repetere. Tres fontes naſcuntur ex collibus paruis, arae formam habentibus. Fons primus habet aquam claram, inagitatam. Ad decem pedes a fonte hoc, a meridie verſus occidentem eſt fons ſecundus. Ad pedes 20 a primo fonte propius auſtrum eſt fons tertius. Aqua horum fontium, licet aprica, tamen eſt frigida, ſuauis, ſine ſapore tamen. Ad primi fontis aquam ceterorum riui decurrunt. Inde a fontibus ſuis Nilus medias per paludes procurrit in planitiem Goutta &c. —

II. *Extenſionem* vel *ambitum* huius terrae expreſſis verbis Edriſius non indicauit, ſed paſſim definiuit, vt errare non poſſis. Ait nimirum (p. 7. 15 16.) *ad Nilum Nigrorum vel ad fluuium in illum ſeſe exonerantem, appoſitas eſſe omnes regiones eorum.* Nubia ergo, Habeſſinia, Barbaria, Zengitana terra &c. ſub terra Nigrorum ab eo, vt videtur, non comprehenduntur, licet Abulfeda in Tabula Belad as Sudan (Terra Nigrorum) eas regiones deſcripſerit, quod et Leo fecit, in cuius Nigritiae deſcriptione Nubia vltima eſt terra, de qua agit. Herbelotus *c*) item affirmat, Arabes ſub voce *Sudan* intelligere eos homines, qui apud nos Mauri vel Nigri audiant, quales ſunt Nubienſes, Cafri &c. Hinc nobis licere exiſtimamus vna ſectione eademque omnes terras, quas Abulfeda in Tabula ſua complexus eſt, pariter comprehendere.

Jacuti

a) l. c. p. 73. *b*) Vol. III. p. 636 ſq.

c) ſub voce *Sudan*, "Ce mot (Soudan), ait, ſignifie proprement les Peuples, qui nous appellons Mores et Negres, tels que ſont les Nubiéns, les Ethiopiens, les Cafres" &c.

JACUTI vel potius BAKUI limites huius terrae ita ducit, vt nihil fere ab Edriſio differre videatur *d*).

III. *Aëris temperies. Solis ardor ibi eſt maximus* (p. 7.) id quod BAKUI *e*) quoque ſcribit. Hinc ſibi Edriſius perſuaſit venire, *vt incolae huius terrae (imo omnino incolae primi, ſecundi et ex parte tertii Climatis) ab ſexti Climatis ac ſeptimi incolis, diſtinguantur nigro colore et coma criſpata f). Solum huius terrae arena obtegitur, quae a ventis huc illuc fertur. Hinc aquarum penuriae cauſam quaerendam eſſe* affirmat Edriſius.

IV. *Terrae foetus. Ad Nili ripam, qui terram Nigrorum ab oriente ad occidentem alluit,* ait Edriſius noſter; *producuntur arundines ſcheraci g); arbores ebeni; buxi h); ſalices et alba myrica i).* — BAKUI, Arbores inter terrae bona ponit, in ſolo tamen generali nomine hoc acquieſcens; quae nunc ſequuntur ea quoque ſua autoritate comprobat *k*). *Syluae* (pergit Edriſius) *in his regionibus ſunt latiſſimae ac continuae, in quibus cubant armenta eorum et ad quarum vmbras ipſi, graueſcente aeſtu, refugiunt.*

In his ſyluis ſunt leones, camelopardales (girafae) *l*) *cerui, hyaenae, muſtelae foenariae* (vulgo *fouinae*), *lepores m*), *ecchini.*

In Nilo ſunt piſcium tam grandium quam paruorum varia genera, ex quibus pingues ac craſſos ſeligunt, ſale condiunt ac reponunt n).

Fruges

d) vid. *Notices &c.* T. II. p. 395. بلاد السودن Long. 65-9. Lat. 9-20. "Ce pays, àit, s'étend „au Nord jusqu' à celui de Berbers; au midi, à les deſerts; à l'orient à l'Ethiopie et au „couchant, à la mer ocean."

e) l. c. "Il eſt brû'é (ait) par le ſoleil, qui y tombe à plomb." v. MARMOL. T I. p. 33.

f) Adhuc ſub iudice lis eſt, quantum equidem ſcio. Nec ego componam! Licitum tamen ſit, animi ſenſa NIEBVHRII verbis exprimere. Ait ſcilicet l. c. p. 964. Ich will nur bemerken, daſs man die Urſache davon (de colore ſermo eſt) wohl nicht in dem Klima und Boden ſuchen könne, denn unter eben der Breite, unter welcher die Afrikaner wohnen, wohnen in Amerika und Aſia auch Menſchen, und darunter trifft man keine ſo ſchwarze an, als die ſind, welche von Afrika dahin geführt werden oder die von Afrikanern abſtammen. cf. p. 965.

g) In libro eſt الشركي SIONITA vertit, *arundines indicae*, paulo poſt autem, vbi idem occurrit, arabicum vocabulum retinet. Equidem neſcio quomodo vertam. vid. infra Nro. VI. Suſpicarer, legendum eſſe سكر *ſacchari*, niſi huius arundinis natura (infra Nro. VI.) repugnaret.

h) Edriſius habet الشمشاد, quod fruſtra in lexicis quaeſiui. Suſpicor legendum eſſe الشمشار vide GOLIVM ſub voce بقس.

i) *alba myrica* vertimus: SIONITA, *arborumque ſimilium*. In libro eſt والاثل Putem arborem ſignari.

k) On trouve (ait l. c.) chez eux de l'or, des rhinoceros, des elephans, des girafes et des grands arbres, ſur le quels ils mettent leurs cabanes.

l) vide de inſigni hoc animali Leonem p. 745. imprimis vero Le Vaillants Reiſen in das Innere von Afrika (ex verſ. FORSTERI) T. I. p. 425 ſq. vbi etiam in aes inciſum conſpicere licet. Adde MICHAELIS Oriental. Biblioth. T. II. 185.

m) Clim. I. ſect. I. pag. vlt. lin. 4. pro لافناك procul dubio legend. الافناك.

n) ibid. lin. 6. يدخرونه ſenſum minus commodum efficit, cum SIONITA legendum credo يدخرونه.

Fruges recentes deſideras; dactyli enim a Vareclanitis eo deferuntur. Tamen proueniunt frumenta et legumina, ſed non ea copia, qua dora o), *vnde vinum conficiunt* (ينتبذون) *Vrbicolae ſerunt cepas, cucurbitas atque melones, quae miram in magnitudinem creſcunt.*

Sal deeſt in vniuerſa (p. 7.) *Nigrorum terra, praeterquam quem inſula Vlil producit, vnde in vniuerſos eius tractus infertur.* Conſentiunt Leo *p*) et Abderrachman Aga.

V. *Victus. Inter carnes* (p. 10.) *pretioſiores habent piſces, et carnes camelorum ſiccatas* (ولحوم الابل المقددة).

VI. *Arma. Vtuntur arcu, ſagittis* (*artificioſe vna cum arcuum chordis ex arundine ſcherac paratis*), *quibus maxime freti; tum clauis, ſumma arte et peculiari ſcientia ex ebeno arbore confectis.*

VII. *Aedificia. Ex trabibus latis, luto inter ſe conglutinatis, ſtruunt habitationes ſuas. Vtuntur vero trabibus latis, quoniam raro apud illos longae reperiuntur.*

VIII. *Ornamenta.* Fateor, me non omnino intelligere vocabula quae hic obueniunt ornatum ſignificantia. Quare infra Edriſii verba adieci *q*). En verſionem, qualemcunque etiam. *Eorum ornatus eſt auricalcum, conchae, grana vitrea in ſeriem ſtructa, compedes . . . onyces ficti, vitro conſerti.* (vel ſpecies onycum &c)

IX. De *incolarum huius terrae origine* Edriſius, quod forſan nemo grauabitur, nihil diſputauit. Bakui *r*) obſeruat eſſe eos Moslemos et Infideles; Edriſius non contradicit ſi v. c. Ganae vrbis deſcriptionem, cum ea, quam de terra Lamlam dedit, conferre velis. Masudi vero de eorum origine exponit, ſed ea ratione, quae nemini, credo, placebit *s*). Leo (p. 14.)

D 2 Nigritae,

o) Niebuhr l.c. p. 985 refert de terrae bonis haec: Produkte in den Königreichen Afnu und Bernu: Strauſe, Schlangen, Elephanten, *Durra* (dhora i. e. kleiner Mais, melius Reis); der gemeine Mann backt ſein Brod von Durra (wie der gemeine Araber).

p) vid. Leo p. 770 Nigritarum autem regio, ait, praecipue Aethiopia interior, vbi dimidio aureo libra venditur, ſale caret. — Niebuhr l. c. 989 Salz fehlt, ait. Im Königreich Afnu holt man das Salz weit her aus (einem Lande oder einer Stadt?) *Asben.*

q) وحليهم النحاس والخرز والنظم من الزجاج والباذوق ولعاب الشبخ، وانواع المجزعات من الزجاج Sionita vertit: Eorum ornatus eſt auricalcum, grana et murenulae vitreae atque onyces ficti. —

r) l. c. Ses habitans ſont nus; les uns ſont Muſulmans, les autres Infideles.

s) Liceat apponere, quae habet: "Il croit (ait de Guignes l c. T. I. p. 14 ſq.) que ces „Peuples (Nigri) ſont deſcendus des enfans de Canaan, qui traverſant le Nil, paſſerent plus „avant et ſe diſperſerent; les uns formerent à l'Orient, les Nubiens, les Badgé; d'autres à l'occi„dent les Zaghaoué, les Ghafou ou Kacou, les Martak ou Marbek, les Koukou, les Akma, „les Ghabé et autres Ethiopiens et les Damademiens. Quelques-uns allerent entre l'orient et „l'occident, ce ſont les Zinges, les Markn et les Berbers, on paſſe dans leur pays, pour aller „dans ce de Dahlac, de Zila et de Badia. Ces peuples ont beaucoup de peaux, de tigres „et d'anes dont ils ſe font des habits."

Nigritae, ait, omnes ab origine Chuſi dependent, qui patrem habuit Chamum, filium Noae.

Leo de terrae bonis quoque, moribus &c. varia in medium profert quae cum Edriſii narratione conſpirant; imprimis id de Marmolio etiam valet, ſed caute adhibendi videntur, quippe qui de multis populis in genere loquuntur, quorum notitia Edriſium noſtrum fugiebat.

Quibus ſummatim praemiſſis, ad ſingulas terrae Nigritarum prouincias ac regiones deſcribendas, transeamus.

I. *Terra Mekzara* ارض مقزارة السودان

Pro Prouinciae nomine τὸ مقزارة ego libenter acciperem. Ibn al Vardi certe ita interpretandus eſt. Verba eius *t*) ſunt "مغرارة Magrara contrée du pays des Soudans." Differt quidem ſcriptura; ſed exemplar MSS. lectu non perſpicuum fuiſſe forſan ex eo cognoſci poteſt, quod de Guignes in nota adiecit "ou Taghrara, ou Maghzara" quod vltimum eſſet مغزارة; hinc facile مقزارة Edriſii fit. Ibn al Vardium vero eandem regionem intellexiſſe, nemo dubitabit; ait ſcilicet, vrbem primariam eiusdem terrae eſſe *Oulili*; et Edriſius noſter Terrae Mekzara vrbes adſcribit Vlil, *Tocrur*, *Sala*, *Dau*, *Beriſa*; *Mura*. *u*)

In vniuerſum de hac terra Edriſi nihil tradit *v*).

a) *Inſula Vlil* اوليل (p. 7).

Haud longe a littore et ab oſtio Nili Nigrorum vnius diei nauigatione (i. e. 17 circiter miliar. geograph.) *diſſita eſt. In vniuerſae Nigrorum terrae beneficium vertit, quae hic inuenitur ſalina vnica* (in Nigrorum terra) *Edriſio cognita. Enaſcitur inde haud mediocris mercatura, adpellentibus ab oſtio Nili ad hanc inſulam cymbis ad ſalem petendum, quem ope Nili in omnes Nigritiae partes conuehunt ac Nigris diuendunt.* Ita quidem Edriſius de inſula. Eadem pagina autem inter vrbes, ad terram Mekzara pertinentes, occurrit etiam *vrbs Vlil.* An ſita ſit ſuper inſula eiusdem nominis obticuit. Ibn al Vardi *w*) autem

t) *Notices* T. II. p. 35.

u) Herbelotus (ſub voce *Maczarat al Sudan*) appellatiue ſumſit, ita enim explicat: "Caſe „ou habitation des Negres, maiſon grande, ſpatieuſe et forte a leur manière, où ils ſe retirent „pour ſe garantir des incurſions de leurs ennemis; mais il ſemble qu'il faille plûtôt lire Macſarat (i. e. مقصرة?) ou que le mot de Maczarat ſoit uſité par corruption dans ces pays „de ces Negres" &c. cf. idem ſub voce Sudan, vbi primam, quam dedit interpretationem, repetit ac conſtanter affirmat. Neutra interpretatio, ſi quid iudico, placebit.

v) Ibn al Vardi (l. c.) vero depicta vrbe Tocrur addit: "tout le reſte du pays de Maghrara „ne conſiſte qu'en deſerts où perſonne ne paſſe parce qu'il n'y a ni eaux ni pâturages."

w) T. II. p. 35. Maghrara, ait, contrée du pays de Soudans ou des Noirs, dont la principale ville porte le nom *d'Oulili* (de Guignes in nota adiecit: ou *Oulbali*, ou *Ouliki*) ſituée ſur le bord de la mer; il y a des ſalines, et il s'y fait un grand commerce de ſel, que l'on porte dans les autres pays des Noirs.

autem Oulili, ait, eſſe vrbem primariam terrae Maghzarae (Mekzarae); littori eam adiacere ac mercatura ſatis memorabili florere. Quae ergo Edrisius de inſula, ea Ibn al Vardi de vrbe Vlil memorat. Cui maior fides habenda ſit, non exputo. Conciliare autem ambos, ſi forſan velles, non admodum difficile eſſet.

Diſtat x) inſula Vlil a Sala (terrae Nigritarum) *vrbe* 16 *ſtationibus* (p. 7.); *ab vrbe Segelmeſa* 40 *fere ſtationibus*, *inceſſu commeatus* (p. 8.); *ab Audagoſt menſis itinere* (i. e. 29 vel 30 ſtationibus) (p. 39.); *et ab oſtio Nili Nigrorum curſus interuallo.*

Grauis igitur oritur quaeſtio, vbi quaerenda ſit inſula Vlil. Jacutus Hamataeus in *theſauro geographico*, quantum ex Golio (Lex arab. col. 189.) perſpicio, neque vrbem, neque inſulam ſub voce أَوَّلِيل intelligit, ſed pro ſalinarum nomine in extremo Libyae habet. Golius (l. c.) Iacuti verbis addit "Inſularum Heſperidum ſeu capitis viridis vna, ſale ſuo perquam celebris, Geog. Nub. Cl. 1. p. 1." Ita quoque Sionita Edriſium interpretatur; cui etiam, ni fallor, Herbelotus y) adſtipulatus eſt. Viros doctos Hiſpanorum *Ilha de Sal* in animo habuiſſe, vix dubitandum, ſed eos erraſſe in aprico eſt. Ipſa enim locorum diſtantia, re attente conſiderata, vnumquemque facile edocebit inſulam, 16 tantum ſtationibus a Sala diſtantem, nequaquam ex numero inſularum capitis viridis eſſe poſſe. Quinimo ſi 40 numeres, vix ſufficerent!

Inſulam hanc in occidentali Nigritiae parte eſſe quaerendam perſuaſi, non ſupprimere poſſumus coniecturam qualemcunque noſtram: Mare, in quo inſula Vlil autore Edriſio ſita eſt, nec eſſe mare tenebroſum, quemadmodum Sionita, Herbelotus aliique, qui hos ſecuti ſunt, quo iure? neſcio, aſſeuerauerunt, nec mare ambiens, ſed Νιγριτης λιμνην (*Landſee Nigrites*) Ptolemaei. Iam vero in ſubſidium vocarunt Arabes et in his Edriſius noſter Ptolemaeum, quid? quod vocabulum بحر (*mare*) non ſolum de Oceano eiusque partibus, ſed et de lacubus imo et fluuiis maioribus, qualis e. g. eſt Nilus frequentarunt. Hinc quoque Edriſius vocabulo مجري (*curſu*) quo iter maritimum metiri ſolet, vſus eſt, quandoquidem ſcripto *maris* (بحر) nomine, مجري vocabulum neceſſario in calamum veniebat.

D 3 Nigir

x) Sequimur methodum, quae Edriſio placuit, vt delineata quauis vrbe locorum diſtantias indicemus.

y) Scribit enim ſ. v. *Vlil:* Nom d'une Isle et d'une ville du pays de Soudan ou Negres, qui n'eſt pas fort éloignée du Continent, dans la Mer que les Arabes appellent Bahr almodhallam et qui nous eſt connuë ſous le nom d'Ocean atlantique.

Nigir fluuius itaque, ſi coniectura noſtra non diſpliceat, domeſticus eſſet vel tesquorum fluuius (*Steppenfluß*); qualem non ſolum diſtinxit mappa Ptolemaei verum etiam Geographi Schehabeddin et Agathemer (ſupra p. 24) deſcripſerunt. Errauit procul dubio Edriſius curſum fluuii ab oriente occidentem verſus ſtatuens; pars nimirum vel brachium eius orientale occidentem verſus prouoluitur; occidentale autem verſus orientem manat; ambo vero coincidunt iuxta vrbem Gana in lacu illo tesquorum maximo (*Steppenſee*) quem et Edriſius deſcribit (infra v. Gana) Leo Africanus iam Arabes produxit, curſum fluuii huius orientem verſus innuentes, quibus vero male contradicit (ſupra p. 24). Mappam Ptolemaei ad manus ſi habes, ex omni difficultate facile te extricabis, ſiquidem fluuium Νιγειρ in plaga occidentali Lacus Nigrites initium ſumere, tum prouolui ex occidente in orientem ac tandem immergi lacui, videbis. Hoc ipſum autem oſtium occidentale, quod ex omnibus mappis, quas vidi recentioribus, exulat, pro oſtio, quod autore Edriſio curſus interuallo ab inſula Vlil diſtat, percommode accipi poſſe putem. Lacus Nigrites aquam, ſalſilaginem eſſe ſi conſtaret, mercaturam illam celebrem de qua Arabes noſtri loquuntur, inde facile deriuares; imo coniicere poſſes vrbem Vlil (quae fortaſſis ab inſula nomen mutuata eſt) e regione inſulae ſitam ac ad extrahendum ſalem ſiccandumque fuiſſe adhibitam. Quae de mercaturae origine et cauſſis a nobis dicta, quum minus ſe probent, Vlil pro ſalinarum nomine habeto cum lacuto, cuius locum ſupra exhibuimus. Vrbis quidem nomen et inſulae Vlil ſilentio praetermittit; at inde non ſequitur eas plane non extitiſſe, vt hoc in tranſcurſu moneamus.

b) *Regnum Tocrur* تكرور (p. 7).

Herbelotus *Tocrour*.

1) *Limites. Conterminum eſt meridiem verſus terrae Lamlam; habet ex parte orientali terram Gana; ex ſeptentrionali deſertum* (et ex occidentali . . . Lacum Nigr. Ita ex ſitu coniicimus; Edriſius tacet.).

2) *Fluuius*, iuxta quem vrbes, quas memorat Edriſius ſitae ſunt, eſt *Nilus* et ſecundum d'Anvillium (Ptolemaeo annuente) *Nigir* hod. Guin. vid. Gatterer l. c. p. 635.

3) *Terrae bona.* Expreſſis verbis nulla memorat Edriſius; ex deſcriptione autem vrbium, ad hanc terram pertinentium, quae de terrae bonis ac mercatura huc appoſuimus, depromta ſunt.

Cibum incolarum Salae et Tocrur (p. 8) ait *eſſe Dora*, *Piſces et Lac. Armenta eorum ſunt, cameli et caprae.* Aurum refert Ibn al Vardi z) inter terrae huius prouentus; et Ibn Said apud Abulfedam inter foetus vrbis

z) l. c. p. 35.

vrbis Beriſae, quae huius regni dominio ſubiecta eſt, habet ebenum et goſſipium *a*) idque non ſine ratione; vti ex Edriſio comprobari poteſt, qui indui veſtimentis goſſipinis eos ait.

4) *Veſtitus.* Quae de veſtitu dicimus ex deſcriptione Salae et Tocrur vrbium ſumſimus. — *Homines plebei ex velleribus veſtes gerunt; capita tegunt vittis. Proceribus indumenta ſunt goſſipina cum perizomate.*

Bakui qui pariter ac Edriſius inter nobiles et plebeios diſcrimen ponere videtur *b*), homines vtriusque ſexus, nudos eſſe ait; nobiles autem inter Moslemos habere tunicam, cuius longitudo ſit 20 cubitorum. — Ambos, primo aſpectu diſſentientes, facile conciliabis, ſi in memoriam reuocaueris, huiusmodi hominibus ſolenne eſſe, pudenda velleribus tegere.

5) *Mercatura. Vrbes, Sala et Tocrur* (de quibus paulo poſt) *mercibus abundantes, Nigros non ſolum, ſed etiam mercatores ex Occidente extremo* (Sus alakſa) *ad ſe allicere*, in deſcriptione vrbium harum, ſuo quolibet loco videbimus.

Ceterum diuendunt, quos ex Terra Lamlam depraedati ſunt homines. vid. infra Lamlam.

6) *Sultan* vel *Princeps, Tocruri*, qui Edriſii temporibus *imperium tenuit, multos ſeruos et milites alebat; fortitudine et robore aeque ac iuſtitia inſignis terram ſuam in ſecuritate et a metu liberam conſeruauit c*). Moslemum eſſe regem, Bakui obſeruat. vid. infra not. i.

7) *Vrbes*

a) *Tocrur* تكرور *d*) *ſedes regia* (metropolis vt ait Saidi filius apud Abulfedam) *ſita ad Nili ripam auſtralem e*). Magnam eſſe vrbem, ſed muris deſtitutam, tradit Bakui *f*). *A Sala, vrbe itidem celebri, tam per Nilum, quam per terram biduo diſtat. Superat vrbem Sala magnitudine non ſolum, verum etiam mercium copia. Confluunt ad vrbem hanc populi occidentis extremi, qui adductis conchyliis et aere* (نحاس) *auro-*

a) Tab. Nigrit. p. 31. والابنوس عند هم كثير وفي ديارهم شجر القطن, i. e. ebenus vero ibi multa eſt et goſſipium arbor.

b) l. c. p. 396. "Ils ſont nus, ait, hommes et femmes; mais les nobles parmi les Muſulmans, ont „de Tuniques qui ont vingt coudées de long." Idem addit "Les femmes des Infidèles portent „un morceau d'étoffe attaché à la ceinture.

c) Idem refert ex Edriſio Herbelotus ſub voce *Sala.*

d) تكرور Ibn al Vardi quoque pronunciat; in nota vero addit de Guignes *ou Tekdour.*

e) Saidides apud Abulfedam idem docet; p. 29. ومن بلاد السودان قاعدة التكرور قال ابن سعيد وهي على جانبي النيل, i. e. in Nigrorum terra eſt Tocrur metropolis (ſed ab Edriſio differt addens); ſita ad vtramque Nili ripam. Ibn al Vardi habet: Tocrur, grande ville, ſituée au Sud-Oueſt de Nil.

f) l. c. Elle, ait, eſt grande et ſans murailles.

auroſam arenam, *et tibiarum armillas* (*vel metacarpia*) *commutant g*). Herbelotus hunc locum ita intellixit, ac ſi armillae iſtae ex arena illa conficerentur *h*). *Incolae huius vrbis et Salae veſcuntur dora*, *piſcibus; iumenta vero quae ibi plurima ſunt*, *ſunt cameli et caprae.* Bakui de incolis habet *i*) ex parte eſſe eos Moslemos et ex parte Infideles. — Ex iis quae ſequuntur facile colliges itineratores, ad hanc vrbem excurrentes, incommodo obnoxios eſſe ingrato; ſcilicet *in quatuor*, *quinque*, *imo ſex dies*, *aquam ſecum portare coguntur.* (p. 7.)

Ab vrbibus Sala et Tocrur ad vrbem Segelmeſam iter 40 *dierum, inceſſu carauannae; ab vrbe Tocrur ad Beriſam* 12 *ſtationum interuallum. Ex regione Lamtunae Saharae his proxima eſt vrbs Azca* (ازكي) *interuallo* 25 *ſtationum.*

b) *Sala* سلي et ſecundum Ibn al Vardium سلا, *eſt vrbs* (magna: Ibn al Vard.) *ſub ditione Regis Tocrur ad borealem Nili* (*Nigir*, ſecundum d'Anville l. c. et *Senegal* ſecundum *Herbelotum*) *ripam ſita*, *admodum culta*, *mercium praeſtantiae cauſa* (p. 7.) *ab Nigris frequentata. Qui eam incolunt fortes ſunt ac homines ſolertes.* Edriſio autoritatem ſuam addit Ibn al Vardius idem tradens *k*). Ceterum caueant lectores, ne vrbem hanc cum illa, quae ad oceanum atlanticum poſita eſt, Sala, confundant. — vid. Vlil.

c) *Beriſa* بريسي; *l*) Abulfeda بريسا, *vrbs* (p. 8.) *parua*, *ſita ab oriente Nili m*); *muris caret*, *ita vt oppidi ſit inſtar. Ciuibus eſt frequentata, qui mercaturae cauſa quoquouerſum oberrant. Sub imperio Tocruri ſunt.* "Saidides apud Abulfedam *n*) vrbem" ait, "eſſe inter celeberrimas terrarum Tocrurenſium, in ſeptentrionale latere Nili Ganenſis. Panem ibi nullum reperiri, niſi parum quid apud principes," idem auctor eſt.

Beriſam inter (p. 9.) *et vrbem Gana* (pergit Noſter) *quae ad orientem eius eſt*, *protenditur iter* 12 *dierum. Eadem eſt media in via quae ducit*

g) Golio (col. 690) eſt الخدم *Metacarpium, ſeu compedis muliebris genus ex corio, cui aurum et argentum infixum.* Non diſplicet.

h) ſub voce *Tocrur*, Les Afriquains les plus occidentaux, apportent en cette ville du cuivre et des coquillages, et en rapportent le Tibr. c. a. d. de la poudre d'or et des bracelets, qui *en ſont faits.*

i) "Ses habitans, ait (l. c.) ſont les uns Muſulmans, les autres Infidèles; les premiers y domi-„nent, et le roy eſt un Muſulman."

k) Sala (ait Notices &c. p. 35), grande ville, ſituée ſur le Nil, où il y a un grand concours de peuples; ſes habitans ſont braves.

l) Mendoſe Clim I. ſect. I. pag. 2. lin. 6. بزيسي ſcribitur.

m et *n*) Abulf. p. 31. قال ابن سعيد (sic) ومدينة بريسا من اشهر بلاد التكرور وهي علي شمال نيل غانه ولا يوجد بها الخبز الاطرفه عند ملوكها

ducit ad vrbem Salam et Tocrur. Tandem a Beriſa ad vrbem Audagoſt, ſeptentrionem verſus, ſpatium intercedit 12 *ſtationum.*

d) *Mura* مورة vrbem, de qua (p. 7.) ſcribit *eam quoque ad terram Mekzarae pertinere*, huc apponere liceat; ſed ex Edriſio nihil niſi nomen patet.

Quum minutiſſima quoque, quae ſpectant interiorem Africam vel Nigritarum regiones, quarum cognitionem perquam exiguam habemus, cupide arripienda ſint, neque a noſtro loco alienus admodum ſit praeſens regni ſtatus, tempore Edriſiano non ignobilis, licitum erit ex Niebuhrio o) annotare, ad hunc vsque diem vrbem Tocrur cum rege ſuo adhuc ſubſiſtere, ſed clientelae regis potentiſſimi *Aſnu* ſubiectam. Ex eodem diſces vrbes *Andaua* et *Mara* (forte Edriſii *Mura?*) eodem pertinere. Num Andaua vrbs in locum Salae vel Beriſae ſucceſſerit, vel, num nomen eius ita fuerit deformatum (quod tamen vix putem, nulla, ne exigua quidem ſoni ſimilitudine intercedente), in medio relinquam. Coniicere quidem poſſes, Edriſii iam temporibus vrbem hanc extitiſſe, modo eſſet nomen eius ab Edriſio praetermiſſum.

II. *Terra Lamlam*, أرض لملم *p*).

Prouincia Nigrorum, ſita a meridie vrbis Beriſae (p. 8.), *a qua decem fere dierum ſpatio abeſt.*

1) *Limites* (p. 9). *Finitima eſt ab occaſu terrae Mekzara q*)*; ab ortu terrae Vankara; a ſeptentrione, terrae Gana; a meridie denique terrae deſertae.*

2) *Incolae. Qui in terrae confinio degunt, perhibent*, referente Edriſio, *eos eſſe Iudaeos* (يهود) *r*), *et plurimam partem* (p. 8) *Infideles* (vel male fidos, Cafros) *rudesque.*

Expoſita

o) l. c. p. 988 *Tokrur*, ait, iſt die Reſidenz eines Sultans, der aber ein Vaſall des Königes von *Aſnu* iſt. Ihm gehören die Städte *Andava* und *Mara.*

p) cf. Gatterer l. c. p. 636.

q) Initio primae partis Climatis I. (verſ. p. 7.) inter vrbes ad terram Mekzara pertinentes, vrbem quoque *Dau* (vid. paulo poſt) memorat Edriſius. Quum de vrbe Dau ita ſtatuat, idem ſtatuendum eſſe exiſtimo de vniuerſa terra, ita, vt quaſi vrbs pro terra poſita ſit; ſed ſi terra Lamlam contermina eſt terrae Mekzarae, num pars illius ſit, dubitari poteſt. Non tamen hic Mekzarae incolas terram hanc Lamlam i. e. ſuam, inuadere et quos rapiant homines diuendere (vid. paulo poſt) equidem confirmare auſim, ſiquidem in eadem terra habitare poſſunt nationes longe diuerſae. Sed forſan ita intelligi vult Edriſius, vrbem Dau, etſi ad terram Lamlam pertineat, nihilominus ſolo terrae Mekzarae impoſitam eſſe. vid. quae pagina ſequenti de lingua obſeruatum eſt. Ibn al Vardi tamen *vrbem* Lamlam in terra Magrara (Mekzara) ſitam eſſe perhibet. l. c. p. 35 vbi de vrbe Tocrur verba facit, addit: tout le reſte du pays de Maghrara ne conſiſte qu'en deſerts &c. Il eſt encore fait mention *d'une ville* appellée *Lamlam*, qui eſt dans les terres, et où l'on trouve de l'or.

r) Huc procul dubio ſpectat vetus ille rumuſculus, inter Afros decantatus, quem *Dapperi* verbis, qui auctoritate *Kircheri* fretus p. 39. ita retulit, referamus: Etliche derſelben (de Iudaeis in

Africa

Expoſita eſt haec gens vi et iniuriae vicinorum Beriſam, Salam, Tocrur, Ganamque s) incolentium, qui haud raro inopinantes adoriuntur, captiuosque abducunt ac mercatoribus eo venientibus diuendunt, in omnes fere terras diſtrahendos.

3) *Conſuetudines. Is apud omnes qui hanc terram incolunt obtinet mos, vt, qui ad pubertatem peruenerunt, inurantur nota in facie ac circa tempora, qua a ſe inuicem diſtinguantur.* — Iudaeis in Abeſſinia degentibus accepi t) hoc in vſu vel potius hanc conſuetudinem eſſe, quin et chriſtianis in eadem terra u) viuentibus.

4) *Lingua longe in diuerſum abit ab ea, qua vtuntur finitimi Ganae et Mekzarae incolae:*

5) *Vrbes.* (p. 8.)

Duae tantum in tota terra Lamlam eaeque paruae, oppidorum inſtar, reperiuntur; et paulo poſt legimus; *omnem ipſorum regionem et vniuerſum dominium iuxta fluuium quemdam protendi qui in Nilum ſe effundit.* — Nomina harum vrbium haec:

a) *Malel* ملل, *a qua* (p. 10.) *ad Ganam via ducit* 12 *circiter ſtationum, per arenoſas aridasque planities.*

b) *Dau* دو, *a priore quatuor dierum ſpatio diremta.*

6) Denique obſeruat Edriſius, *ignorari num vlla habitatio ſit trans terram Lamlam meridiem verſus.*

Ex ore Abderrachman Aga refert Niebuhr v) quaedam de terra aliqua, *Iemiem* vocata. Licetne Lamlam et Iemiem pro vna eademque habere gente? Leuiter obſtat nominis diuerſitas; facillime enim fieri potuit, vt vel Niebuhrius, qui non Edriſium ſed Leonem cum Abderrachmani aſſertis comparauit, ſonum minus recte exciperet, vel, quod potius arbitrer, vt

Africa loquitur) ſeind uralte Eingebohrne, und aus Abrahams Nachkommen entſproſſen, welche vor alten Zeiten die Länder auf beyden Seiten des Fluſſes Niger bevolkten.

s) Quod Edriſius h. l. Ganae incolis imputauit, idem tribuit Ibn al Vardi *Ganarae* ciuibus. Verba eius ita ſonant: Ses habitans (Ganarae), qui ſont braves, ſont de courſes dans le pays de Lamlam et y enlevent des hommes, qu'ils vendent aux etrangers.

t) Pavlvs Veneta ſcilicet Libr. III. cap. 43. p. 159, ſunt, ait, etiam illic multi Iudaei, qui ignito ferro in vtraque maxilla (al. mamilla) ſignati ſunt.

u) vid. Dapper p. 692. Die Knaben und Mägdlein der Abyſſinier, ait, werden im ſechſten Jahre noch einmahl getauft mit Feuer auf folgende Weiſe: Sie machen ein zweiſchneidiges ſcharfes Eiſen glühende, und brennen damit gemeiniglich auf den Hübel und Gipfel der Naſe zwei Mahlzeichen, und hiedurch werden ſie von den Mahometern, weil auch dieſe beſchnitten ſeyn, unterſchieden. Abdelmoal apud Herbelotum idem narrat (nec in ceteris diſſentit), ita vt dubium videri poſſit, annon Herbelotus, errore quodam deceptus, Abdelmoalis nomen loco Edriſii poſuerit?

v) l. c. p. 981. In der Gegend von Andam, ait, im Königreich Bernu iſt eine Nation Heiden, *Jemjem* genannt, die ſpitze Zähne haben, für bösartig und für Menſchenfreſſer gehalten werden.

vt is, qui narrabat, aut male efferret, aut omnino ex inſcitia ita nomen vocaret. —

III. *Audagoſt*, اودغست.

Ex Abulfedae pronuntiandi ratione eſt اودعست (*Audaaſt*).

In prima Climatis ſecundi parte de vrbe hac Edriſius agit; pauca autem ſunt, quae de illa tradit. *Vrbs eſt*, ait, *parua*, *in deſerto aqua carenti* (vel p. 9. *ad latus ſeptentrionale vrbis Beriſae*) *ſita*, *a Gana vrbe* 12; *ab vrbibus Vareclan* 31; *a Germa fere* 25 *ſtationibus; ab inſula Vlil autem menſis itinere diſtans.* Abulfeda, qui in Tabula Magreb eam deſcribit, multo ditior Edriſio eſt. Ibn Said apud eundem deſertum hoc in vrbis occidentem ponit, *Iaſr* compellat *w*) et aquis et paſcuis carere teſtatur *x*).

Procul dubio Edriſii Audagoſt ciuitas *Agades* Leonis *y*) et *Agadez* Marmolii *z*) eſt.

Autor libri *Kanun* apud Abulfedam ad Nigritarum terram eam refert *a*). Ex Edriſio ſane euincitur eam non longe eſſe diſſitam ab hac terra; imo et eam ad ditionem Ganae pertinere. Ait enim *b*) "In hac ſectione continetur pars ſeptentrionalis ارض غانه (terrae Ganae); nunc addit" وفيها "(et *in illa*) vrbs Audagoſt, quae eſt vrbs parua." Sionita vertit: *item* ciuitas &c. ita vt ſuffixum ad جزء referat. — Gatterer Ciuitatem *Agades* ad terram Nigrorum refert l. c.

IV. *Terra Gana*, ارض غانه.

1) *Limites. Contermina eſt Gana*, *Nigritarum prouincia longe ſplendidiſſima*, *ex parte occidentali regionibus Mekzarae c*); *ex parte orientali regionibus Vankarae d*); *a ſeptentrione deſerto*, *inter Nigrorum et Barbarorum terras interiecto; a meridie tandem ditionibus Cafrorum* (i. e. qui Mahommedis religioni non ſunt addicti) *vti ſunt incolae Lamlam aliique* (p. 11).

2) *Fluuius*, ſecundum Edriſium, ceteroſque quos vidi Arabes, *Nilus*, ſecundum d'Anvillium vero Nigir Ptolem; hod. *Guin* vel *Iſa*.

E 2 3) *Lacus.*

w) p. 18. غربي هذه المدينة صحرا اليسر, i. e. in occidente huius vrbis eſt deſertum *Jasr.*

x) l. c. مياه اجوافها ولا مرعي بها

y) p. 650. *z*) T. III. 66. Adde *Dapper* p. 331.

a) قال في القنون وهي في براري سودان

b) l. c. i. e. pag. 39.

c) Ibn al Vardi l. c. p. 37. Gana, inquit, pays ſitué au Nord de Maghrara.

d) Bakvi l. c. p. 404. Gana, inquit, grande ville, dans la partie meridionale du Magrab, proche le pays de Tibr (Vankara).

3) *Lacus. Vrbem Gana ſitam eſſe ad lacum dulcem*, Edriſius eſt auctor, cuius in partes etiam ABDELMOAL, Geographus Perſa, deſcendit *e*).

4) *Terrae bona* diſerte Edriſius non memorat, quamquam ex deſcriptione vrbis Ganae, et regis apparatu ſplendido, varia eſſe debere facile coniicias. IBN AL VARDI et ABULFEDA *f*) tradunt, magnam auri vim ibi reperiri, quod cum in vicinio quoque locum habeat, haud difficulter illi largiamur. BAKUI *g*) idem docet, licet verba eius etiam ita interpretari poſſes, quaſi hoc aurum ex vicinis locis ſibi compararet, non autem vt in terra ipſa productum. Sed IBN AL VARDI dubium non relinquit.

5) De *Mercatura* et *hominum induſtria* infra diſputandi locus erit.

6) *Rex.* Nemo Edriſio diſertior in deſcribendis moribus &c. huius regis eſt; in nonnullis auctoritas IBN AL VARDII ei ſuccurrit. *Rex huius terrae*, ait Noſter, *abſolutum imperium gerit, licet obſequens ſit Emiro Moslemorum Abaſſeo* (العباسي). *Originem eum trahere ferunt a Saleh h*) *Ben Abdalla, Ben Haſan, Ben Hoſain, Ben Ali, Ben Abi Taleb. Eſt rex omnium iuſtiſſimus i*). Qua ex familia, vt princeps hic reperiatur, D'ANVILLIO *k*) probatur.

7) *Veſtitus &c. Regis. Cingit corpus tegumento ſindonis ſericae, aut amicit ſe borda l*); *induit femoralia; geſtat calceos corrigiatos* (p. II.); *inuehitur equo; ornamenta habet pulchra, ornatum perfectum, qui feſtis diebus ante eum*

e) vid. HERBELOT. ſub voce *Ganah*. Abdelmoal, ait, et Edriſi la placent entre les villes du premièr Climat et diſent qu'il y a auprès de Ganah un lac d'eau douce. GATTERER p. 636 ait, Reſidenz *Ghana*, an dem gröſten Steppenſee Nigritiens, der ſüſſes Waſſer hat.

f) IBN AL VARDI l. c. . . . l'or, ait, qu'on la trouve ſur la terre. ABVLFEDA p. 31 Mercatores, ait, inde nihil aliud quam الذهب الاحمر *aurum fuluum* petunt.

g) l. c. Il y a, ait, beaucoup d'or, parce qu'elle eſt voiſine des mines. — HERBELOTVS ſub voce *Ganah*, "Il y a, inquit, aux environs de cette ville pluſieurs mines d'or, eſtimé plus „pur et plus fin que celuy, qui ſe rencontre dans les autres mines; mais celuy des rivières le „ſurpaſſe encore en bonte." Vnde hoc deſumſerit, me fugit. Forſan ex Geographo Perſa.

h) p. 10. صالح بن عبد الله بن الحسن بن الحسين بن علي بن ابي طالب
Abulfeda idem fere habet, forſan ex Noſtro: pag 30 وبمدينة غانة محل سلطان
بلاد غانة ويدعي انه من نسل الحسن بن علي

i) Exemplo verbis fidem facit (p. 11.), quod, quum non ad Geographiam ſed ad Hiſtoriam pertineat, putaui in notis locum ei deberi. — *Nobiles eius ac duces*, ait, *equis vecti, tympanizantes quolibet mane ad palatium regium ſe conuertunt, eumque comitantes per vrbis vias et ſuburbia equitant. Cuilibet ciuium permiſſum eſt coram rege quae cordi curaeque habet, ſiue iniuriam acceptam, ſiue calamitatem quamcunque libere profiteri, et confidere fore, vt a facie regis non recedat, niſi lite diremta. Sed quum horis poſtmeridianis cum comitatu principum et militum equitare denuo ſolet, tum vero eum accedere nefas.*

k) Verba eius l. c p 72. En effèt, pluſieurs de Fatemides, pour ſe ſouſtraire au glaive des Khalifes de la maiſon d'Ommiah, s'etant retirés dans le fond d'Afrique, y formérent differents Etats.

l) بردة veſtis nigrae et quadratae genus fere eadem, ſed minori forma Arabibus vſitatum.

eum portatur. Multas legiones ſub vno vexillo habet m). Ceterum praecedunt eum elephantes, camelopardales aliaque ſimilia animalia, quae in deſertis terrae Nigrorum reperiuntur.

Populus cingit ſe tegumentis vt pudenda aduelet; tum et amiculis, prout quisque poteſt.

Abulfeda et Ibn al Vardi nihil de veſtitu monent; Bakui, qui paucis, quae tamen ab Edriſio differunt, veſtitus mentionem infert, affirmat, incolas huius terrae maxima ex parte tigridum pellibus ſe amicire *n*).

8) *Vrbes.*

Gana غانة Ptolem. (p. 199) Νίγειρα. (Leonis et Marmolii *Cano?*) *Sita eſt vrbs Gana* (p. 10.), *in Nigritarum terris facile maxima, populoſiſſima mercibusque affluentiſſima, ad oras lacus dulcis. Duas quaſi vrbes tibi cogites, lacu inuicem diremtas.* Ibn al Vardi vero, Ibn Said apud Abulfedam et Herbelotus Nilum eſſe, qui vrbem hanc in duas partes diuellat, contendunt *o*).

Incolae huius vrbis, teſte Edriſio, *Moslemi ſunt.* Abulfeda contra vnam vrbis geminae partem a Moslemis, alteram a Cafris (i. e. qui Islamiſmum non profitentur) coli perhibet *p*). Herbelotus (vid. not. *o*.) diligentius adhuc diſtinxit.

Incolas huius vrbis (p. 11) narrat Edriſius, *cymbis validiſſimae ſtructurae in Nilo vehi, idque eo conſilio, partim vt piſcaturae vacarent, partim vt mutuum commercium inter vrbes alerent q*).

Ceterum mirum in modum laudat (p. 10.) *arcem regiam anno* 510 (p. C. 1116–17.) *exſtructam ad Nili ripam, ſolidam, propter firmam ſtructuram, item domos caelaturis variis ac picturis, quin et feneſtris vitreis* (شمسيات زجاج) *ornatas. Quod vero maximam regi apud omnes Nigros gloriam et ſplendorem conciliat, eſt, quod in laudatis aedibus conſpicitur pondus*

m) In libro eſt وله بنود كثيرة ورايه احده Sionita idem cogirauit, credo, vertens: habet praeterea ſigna plurima ſub vno vexillo. Ibn al Vardi verſioni noſtrae non aueiſatur, le roi, inquiens, a des nombreuſes armées.

n) l. c. La pluspart des habitans, inquit, ſont vetûs de peaux de Tigre.

o) Ibn al Vardi l. c. Gana, ait, eſt une de plus grandes villes du pays de Noirs: elle eſt diviſée en deux parties ſur les deux bords du Nil. Abvlfeda p. 31. وغانة علي صفتي نيلها, i. e. ſita eſt Gana ad vtramque Nili eius ripam. Herbelotvs ſub vôce *Gana* . . . ſituée, ait, entre le premier climat et la ligne equinoctiale ſur une rivière ſemblable au Nil d'Egypte, qui le ſepare en deux parties presqu' égales: la partie ſeptentrionale eſt habitée par des Mohametans: mais la partie méridionale n'eſt peuplée, que de Cafres.

p) l. c. وغانة مدينتان احداهما يسكنها المسلمون والاخري للكفار

q) Ibn al Vardi Edriſii dictum in genere breuiter ita confirmat "ſes habitans, ait, ont ſur le Nil des bateaux."

pondus auri natiui 30 *librarum* (rotolorum), *regis throno aptatum r*). *Soli huic regi conceſſum hoc eſſe* perhibet Edriſius.

Agnoſce ex hoc loco ſolertiam autoris noſtri. Poſſe ſane tantum auri pondus ibi reperiri propter vicinium, nemo dubitat; ait enim confine eſſe regnum Ganae terrae auri puri (i. e. Vankarae); deinde narrat quae de hac maſſa compertus eſt; denique re diligentius explorata *idem et Vareclanitarum autoritate* confirmat. — *Ad vrbem hanc, mercibus abundantem, confluere*, ait Edriſius, *non ſolum mercatores celebres ex circumiectis regionibus, ſed et inde ab extremis occidentis partibus;* neque de ea re dubium. Pag. 7 loquitur *de aquae inopia et de introitu in terram Nigrorum* BENSER بنسر, *qui locus in via eſt a Segelmeſa Ganam ducente.* Iter per deſerta haec admodum eſſe moleſtum, conſtat: de quo tamen, quae habet Edriſius (p. 7) tribus verbis liceat referre. *Haud raro accidere*, ait, *vt per loca penitus inculta migrandum ſit peregrinatoribus*, *vbi aqua*, *ſi qua reperitur*, *admodum rara eſt*, *adeo*, *vt paucos tantum in dies ea frui poſſint. In introitu ante memorato*, *cui multi ſimiles ſunt*, *intra dies* 14, ait, *nullam videri aquam; quare neceſſe eſſe*, *vt in vaſis aquam ſecum deferant*, *quae Camelorum humeris imponantur.* — Idem cum Edriſio noſtro ſentiunt IBN AL VARDI et ABULFEDA *s*), modo in itineris menſura abludentes. Iidem quoque memorant, quae ab his mercatoribus inde exportentur, in vno tantum auro conſentientes. Edriſius vbi terram Lamlam deſcribit, obſeruat quoque *a Ganenſibus iſtius terrae incolas e patria ſede rapi et divendi.* De iis denique, quae importantur Edriſii ſilentium ſupplet IBN AL VARDI. "On y porte, ait, des figues, du ſel, du cuivre, de *l'ouada* —

Sunt vero plures vrbes ſub ditione Regis Ganenſis vti *Gauara*, *Ragbil* &c. quas infra, vbi terrae Vankarae delineatio et Edriſio exhibebimur, deſcribemus. vid. ſupra p. 35. Num forſan huc apponere debuiſſem, dubius haereo. vid. Vankara.

Nolite autem dubitare, quin Edriſius de terra hac plura cognita habuerit. Initio enim Climatis ſecundi prima ſectione p. 39 expreſſis verbis, *ſub Climatis iſtius ſecundi prima ſectione contineri ſeptentrionalem Ganae partem* ait,

r) Idem, forſan ex Edriſio, narrat IBN AL VARDI l. c. modo paucioribus verbis: Son palais, ait, eſt ſur le Nil, et l'on y voit un morceau d'or naturel, qui eſt gros comme un rocher.

s) Tous les marchands (ait Ibn al Vardi l. c.) des autres contrées s'y rendent, pour y avoir de l'or, qu'on le trouve ſur la terre. Ceux de Ségelmeſſe y vont en douze jours, à travers des déſerts, ou il n'y a point d'eau. ABVLFEDA p. 30 تسير التجار المغاربة ait, والي غانة
من سجلماسة في بر مقفر ومفاوز غظيمة نحو خمسين يوما
i. e. Ad Ganam contendunt mercatores occidentales Segelmeſini, per continentem, rebus omnibus inopem, et deſerta vaſta, verſus auſtrum Occidentis (aut Africae) ſita 50 fere dierum itinere. Ita ſonat verſio REISKII. cf. Marmol. T. III. p. 44 ſqq.

ait, de qua tamen, ſi euoluis librum nihil prorſus inuenis: atque omnino ſectiones priores Climatis praedicti (i. e. ſect. prima et tertia, ſecunda enim deeſt) ita conciſae ſunt ac fere dixerim ieiunae, vt nihil fere quicquam niſi nomina exhibeant.

Iam locorum diſtantias videamus. *Ab vrbe Malel diſtat Gana circiter* 12 *ſtationibus; totidem ab vrbe Audagoſt* (p. 39.); *a Cauga menſis itinere cum dimidio fere.*

Ceterum procul dubio Gana eſt LEONIS *t*) et MARMOLII *u*) *Cano* regnum. Diſtantia quidem a Nigro flumine, quam LEO ponit *v*), non congruit; ſed quae de terrae bonis *w*) enumerat, quae de incolis deque illorum rege *x*) tradit, magis conueniunt. Lectis Marmolii aſſertis, dubium relinquitur nullum *y*).

V. *Terra Vankara.*

1) *Nomen* huius prouinciae. Scribitur ونقارة; mendoſe p. 39. Clim. II. ſect. I. pag. 1. lin. vltima ونقارة IBN AL VARDI *z*) effert ونقرة DE GUIGNES, forſan, quia MSStorum ſcriptura non lucida fuit, in nota addit: *ou* OUABTARA, *ou* OUANFARA. Venit haec terra etiam apud autorem noſtrum ſub nomine بلاد التبر (i. e. auri, quod in arena reperitur, vel auri puri, natiui, et p. 39. legimus ونقارة التبر. BAKUI *a*) abſolute eam vocat بلاد التبر *b*) GATTERER l. c. p 637. *Wangara* effert.

2) *Situs huius terrae* (p. 11). *Sita eſt in confinio Ganae orientem verſus* (*ab vrbe Gana* (p. 9) *ad primos limites terrae Vankarae eſt iter* 8 *dierum*). *Terra Lamlam in eius occidente eſt. Nilus ambit hanc terram;* hinc Arabes, et in his etiam Edriſius noſter, more inter eos vulgato, eam eſſe *inſulam* contendunt. IBN AL VARDI *c*) ſitam eſſe ait ab oriente Maghrarae (Mekza-

t) p. 651. *u*) T. III. p. 66. cf. GATTERER l. c. p. 636.

v) l. c. *Cano* prouincia ampliſſima, ait, diſtat a flumine Nigro in quingenteſimo fere miliario.

w) l. c. Naſcitur, ait, hic ſatis bona frumenti, oryzae atque goſſypii copia. et p. 652 prouenit in (iis) nemoribus ſatis bona malorum citreorum atque limonum ſylueſtrium copia &c.

x) p. 652. Inhabitatores, ait, ſunt Mercatores ditiſſimi, ciuilitatis amantiſſimi. Illorum Rex fuit quondam potentiſſimus, maximoque equitum numero munitiſſimus &c.

y) Verba eius haec ſunt: "C'eſt, une grande prouince du coſté du Niger, à cent ſoixante „et dix lieuës d'Agadez (Edriſi 12 ſtation) du coſte du Levant." Terrae bonis enumeratis pergit: "au milieu de la province eſt la ville de *Cano*, fermée d'une muraille de bois et de „terre &c ; il y a quelque polices dans la ville, ou ſont pluſieurs marchans, et artiſans et „le Seigneur eſtoit autrefois fort puiſſante et avoit une belle Cour" &c. &c.

z) Notices &c. T II. p. 36. *a*) Notices &c. T. II. p. 393.

b) Ita quoque HERBELOTVS ſ. v. *Vancarah:* Ce pays eſt proprement ce que les Arabes apellent Belad altebr, le Pays de l'or, qui ſe trouve dans les ſables.

c) l. c. ſitué à l'orient de Maghrara, ſitué ſur le bord de la grand mer — en forme d'ile ou de presqu' ile; la grande mer l'environne de trois côtés. — BAKVI l. c. بلاد التبر ait, eſt une partie de celui des Soudans, dans le midi d'Afrique.

(Mekzarae) et in littore maris magni *d*). Tribus tantum partibus idem a Nilo ambiri perhibet *e*).

3) *Longitudo huius terrae eſt* 300 *miliarium; latitudo* 150; ad verbum Edriſio conuenit IBN AL VARDI *f*).

4) *Terrae prouentus.* Vbicunque mentionem Vankarae iniicit Noſter, *auri copiam atque praeſtantiam huius terrae celebrat* (p. 11). *Terra regis Ganae,* inquit, *confinis eſt terrae Vankarae auri puri, quod apud illos copioſum eſt atque praeſtans.* (Pag. 11. 12) vbi ſingularem huius prouinciae exhibet deſcriptionem, cum laude *auri puri initium facit;* ſimul autem, qua ratione id requirant inhabitatores exponit. *Menſe Auguſto*, ait, *vbi aeſtus feruet, inundat Nilus et obruit aqua vel totam hanc inſulam, vel maiorem ſaltem eius partem, cuius rei cauſa incolae ſe inde recipiunt. Decreſcente vero Nilo, ac nondum penitus in alueum collecto, inſulani nigri iterum conuolant, quisque in locum ſuum, ac omne tempus, dum decreſcit Nilus, in eo conſumunt, vt terram effodiant, quo facto quisque, quod ex Dei gratia illi conceditur, plus minusue auri recipit. Omni autem Nilo in alueum regreſſo, conueniunt vendentes quod repererunt et inter ſe mercantes. Maximam autem huius auri partem emtionis iure recipiunt Vareclanitae et occidentis extremi homines, et ex illo domum reportato g*) *nummos* (Ducatos دنانير) *cudunt, quibus mercantur. Id quotannis fieri ſolet.* Egregie cum Edriſii narratione conſpirant IBN AL VARDI et BAKUI *h*), multo tamen breuiores ſunt. Quae porro ABDERRACHMAN AGA NIEBUHRIO *i*) narrauit, adeo congruunt, vt ex Edriſio deſumta ea putes. Quod ille Africanus addit, demum ſoluto pretio magno licere aurum congerere, Edriſius forſan neſciuit, vel ſuo tempore cuilibet gratis permiſſum erat. IBN AL VARDI vero, ſi recte video, indulgentiam hanc iam circumſcribere videtur *k*).

At

d) Arabes ſolere omnes fluuios magnos maris nomine compellare, res eſt nemini non nota.

e) GATTERER l. c. Das Land Wangara, ait, in und bey der groſen Fluſsinſel, die der getheilte Fluſs Guin macht, an deſſen weſtlichem Arme die feſte Stadt Ghanara liegt.

f) Sa longeur eſt de trois cent milles, et ſa largeur de cent cinquante. (l. c.).

g) HERBELOTUS hunc locum aliter intellexit, ſed non arridet verſio eius, quae ita ſe habet: Les habitans de Vancarah *portent cet or à vendre* dans le Pays de Varkelan (Vareklan) et de Magrab alacſa.

h) IBN AL VARDI l. c. Le Nil, ait, dans ſon debordement, couvre la plus grande partie de ce pays; lorsqu' il eſt retiré, les habitans vont chercher l'or, qu'ils ramaſſent, et qui les rend très riches. — BAKUI l. c. On y voit, ait, l'or ſortir du ſable, comme ailleurs les plantes ſortent de terre.

i) l. c. p. 986. Das vornehmſte Product, inquit, dieſer Länder iſt Gold. Der Grund, wo dieſes Metall geſammelt wird, gehört dem Landesherrn, und diejenigen, die es ſuchen wollen, müſſen die Erlaubniſs dazu theuer bezahlen. Das Gold aber wird nur in gewiſſen Monaten (vermuthlich nach der Regenzeit) gleichſam geerndtet &c.

k) l. c. Le roy du pays, ait, poſſède un canton particulier dans lequel il n'entre que ſes gens, qui vont le ramaſſer.

At ſi quaeris, quaenam tandem merces ſint, quas auro permutent Vankarae incolae, Edriſius ſane nihil habet, praeter nomen mercatorum qui Nigros adeunt aurum petentes. Ibn al Vardi *l*) Segelmeſam reportari aurum ait, et ibi in nummos conflari (Confirmatur Edriſius de nouo). Bakui *m*) pluribus de mutuo commercio inter Segelmeſae mercatores et Nigritas loquitur, idemque de ratione, qua mercatura iſta tranſigitur, copioſe exponit.

5) *Fluuius.* Nilus Nigrorum. (Niger d'Anvillii.)

6) *Lacus. Tres lacus, vno quidem eodemque nomine* (بحر الحلو) *lacus dulcis inſigniti, diuerſi tamen, occurrunt in hac terra, quorum vnus vrbem Semegonda alluit; alteri vrbs Ragbil adiacet* (inque quibus ſecundum d'Anvillium Nigir perit); *Cauga tandem vrbs poſita eſt ad ripam tertii.* (Nuba Palus vel Bahr el Azrak in mappa d'Anvillii l. c.).

7) *Vrbes.*

Vrbes habet Vankarae terra plures, ſed ſunt ſub ditione regis Ganae; id expreſſis verbis in Climatis primi ſectionis ſecundae fine innuit. Verba eius وجملة هذه البلاد ذكرناها هي في طاعة صاحب غانا i. e. *omnes memoratae vrbes vero ſub themate principis Ganae ſunt.* Vrbes vero, quas memorauit, ſunt *Tirki; Maraſa; Sekmara; Semegonda; Ragbil* et *Ganara n*). Sigillatim nunc eas deſcribemus.

Tirki (Tirka) تيرقى, *vrbs eſt magna et multo populo culta. Hinc Ganam petens Nilum ſequere, confecto* 6 *dierum itinere eo peruenies o*). *Item a Tirki ad*

Nebrina نبرينة, *vrbem*, (p. 39.) *interuallum* 17 *ſtationum.* Cui regioni adſcribam vrbem hanc, in incertis habeo.

Maraſa مراسة, *vrbs*, 6 *diebus a Tirki diſtans. A Maraſa ad*

Sekmara سقمارة, *vrbem*, 6 *ſtationum iter p*). (Herbelotus ſub voce Maraſſa *Sokmara* ſcribit.) *Hinc ad*

Seme-

l) l. c. cet or eſt porté a Ségelmeſſe, où on en fabrique des monnoies, commerce, qui enrichit beaucoup les habitans de cette ville.

m) l. c. Idem, quod Edriſius plane ſilentio praetermittit, de veſtitu ac victu exponit.

n) Plures in hac terra eſſe vrbes etiam Ibn al Vardi teſtatur l. c. elle (contrée) eſt grande, *et il y a pluſieurs villes*, entr' autres une qui porte le même nom. Edriſi nihil de vrbe Vankara tradidit. Herbelotus ſub voce *Vancarah* ita habet: Ce pays a pour villes principales, Tirca à ſix journées de Ganah en deſcendant le Niger, Maraſſa, Socmara, Samghenda, Ragbih et Ganarah, lesquelles dépendent toutes du Roy de Ganah.

o) Gatterer l. c. ait: Das Land *Segſeg*, wozu vermuthlich die Stadt Tirca am Guin gehört.

p) Ibn al Vardi (l. c.) poſtquam terrae Vankarae deſcriptionem abſoluit, agit de vrbe *Samkara* سمقرة, tum de vrbe Ganara. Ex loco itaque, quo ille eam in tabula ſua poſuit, coniicere

poſſes

Semegonda, سمغندة *q*) *vrbem, interuallum* 8 *dierum. Eſt vrbs ſuauis ad ripam maris dulcis* (lac. dulc.) *appoſita.* (vid. Nro. 6) *Ab vrbe hac ad Caugam* (de qua paulo poſt exponemus) *iter* 10 *dierum; et ad*

Ragbil رغبيل *r*) *interuallum* 9 *dierum. Sita eſt haec vrbs ad lacum dulcem* (vid. ſupra), *ad montis pedem, qui illi imminet ex parte meridionali.* Montem hunc eſſe *Thala* Ptolemaei d'Anvillius l.c. p. 72 ſuſpicatur. *Vrbs eſt elegans, ac magno circuitu. Ab vrbe Sekmara, meridiem verſus, diſtat* 6 *dierum ſpatio s*).

Ganara غنارة *t*) *Sita eſt vrbs Ganara ad Nili ripam. Vallo eſt munita ac populo forti culta;* qua in re cum Edriſio amice conuenit Ibn al Vardius *u*). vid. Lamlam. *Ragbil inter et Ganaram occident. verſus* 11 *ſtationum interuallum.*

Cauga كوغة *vrbs, quam nonnulli Nigrorum terrae Canem adſcribunt, Edriſius ad Vankara terram pertinere contendit. Sita eſt ſeptentrionem verſus ad lacum dulcem* (vid. ſupra) *qui ciuibus eius potum praebet. Vrbs eſt muris deſtituta; at populoſa; mercaturam exercet, opifices habet atque artifices, ea parantes, quibus opus eſt incolis. Mulieres huius vrbis dicuntur incantamentis mira praeſtare, tantamque earum his in rebus eſſe ſcientiam vt celeberrimarum et potentiſſimarum artificum famam ſint conſecutae. — A Cauga ad Semegondam occidentem verſus intercedit ſpatium* 10 *dierum; ad Gana fere iter menſis cum dimidio; ad Damokla menſis iter; ad Schabia iter menſis; ad Cucu tandem, ſeptentrionem verſus,* 20 *ſtationes ſecundum inceſſum camelorum.*

Vrbem

poſſes eſſe eandem cum *Sekmara* Edriſii, tranſpoſito modo duarum literarum ordine. Quae de illa habet, adſcribere liceat. "*Samkara*, ait, ville au milieu des terres (Nigrorum? vel „Vankarae?) au Nord de la quelle habitent des peuples nommés *Ghama* (Gana Edriſii?) ce „ſont des Nomades, qui vont et viennent avec leurs chameaux et leurs beſtiaux, ſur les bords „d'une rivière qui vient de l'orient et ſe décharge dans le Nil; ils vivent de Chair, de lait „et de poiſſon." — Ganenſes ita depingi nequeunt. Indicanda putaui, quae inueni, etiamſi nihil certi habeam.

q) Sionita reddit *Semagda* at paulo poſt p. 13 *Semegonda.* Herbelotvs quoque, neſcio quam ob cauſam de vna eademque vrbe hac loquitur ſub vocibus *Sagmandah* et *Samagbendah* et ſub voce *Vancara* effert *Samgbenda.*

r) bis occurrit غربيل ſcriptum; ſcilicet Cl. I. ſ. II. p. 4. lin. 16. et initio ſecundae ſectionis, quod forſan mendoſum et ex tranſpoſitione literarum ortum.

s) Herbelotvs, quod facile fieri potuit in tam vaſti operis compilatione h. l. non admodum planus eſt. Vt eum intelligas euolv. voces *Ragbil*, *Vancarah*, *Sagmandah.*

t) Initio Climatis ſecundi lin. 3. mendoſe, credo, جبارة exaratum eſt. Ibn al Vardi غبنرة effert. de Guignes in nota adiecit ou *Ghabnara.* Mſſ. certo lectu non perſpicua fuerunt.

u) "Ville, ait, ſituée ſur le bord du Nil, environnée d'un foſſe (ita etiam hic حفير دائر „vetere poſſes) rempli d'eau. Ses habitans qui *ſont braves* font des courſes dans le pays de „Lamlam." Eum hic ab Edriſio differe ſupra iam adnotatum eſt.

Vrbem hanc Cauga forſan non male cum Leonis *Gaoga v)* comparaueris; ſitus et nomen conueniunt. Marmolius *w)* idem de *Gaogao* tradit *x)*.

Occurrunt hic duae vrbes, quarum vna eſt

Schabia شابية menſis interuallo a Cauga diſſita, altera

Damokla دمقلة. In Edriſio de his nihil praeter nomen offendi et ne hoc quidem apud alios ſcriptores legitur; ita vt plane auxilio ſim deſtitutus; quare etiam dum hic nomina colloco, dubito an recte fecerim? Quae Herbelotus de *Schabia* habet, ex Edriſio depromta ſunt *y)*.

VI. *Regnum Cucu*, كوكو (p. 15).

1) *Nomen.* Primum quod hic explorandum venit eſt nomen. Quoties in Edriſio occurrit, toties ſcribitur كوكو. Abulfeda *z)* et Masudi, quantum ex verſione doctiſſimi de Guignes *a)*, vbi *Koukou* reddit, coniici poteſt, كوكو ſimiliter pronuntiarunt. Solus Ibn al Vardi *b)* habet كركر, quod operarum lapſum putare poſſes, niſi de Guignes reddidiſſet *Karkar*. Herbelotus ſcribit *Gougou*. Lectio genuina ſine controuerſia eſt كوكو Ludolfus *c)* ſine vlla ratione كوكو per *Quaqua d)* reddit.

2) *Limites* huius regni Edriſius non definit; ſed propter ordinem, quo eius delineationem exhibet et propter locorum diſtantiam nullus dubito quin Abulfedam ſequi liceat. "Habet Cucu ab occidente Moslemos Ganenſes et ab oriente Moslemos Kanamenſes *e)*." Secundum Ibn al Vard. *f)* confine eſt auriferae regioni (*Vancarae?*).

3) *Flumen. Metropolis ſita eſt ad flumen quoddam* (*Cucu* nomine,) *g) decurrens a ſeptentrione eamque alluens.* Tempore Edriſii iam lis erat de flumine et vrbis ſitu. *Nonnulli enim Nigrorum perhibebant, ſitam eſſe vrbem omnino ad flumen quod e ſeptentrione ad eam decurrere* innuit Edrisius; nonnulli putabant *id eſſe flumen quod Nilus abſorbeat* — quibus variis partium ſententiis prolatis, ſuam ſubiungit. *Veritati proxime accedere*, ait,

v) pag. 658. *w)* T. III. p. 71.

x) cf. Gatterer l. c. p. 638.

y) *Schabiah.* Ville de pays des Soudan ou Negres, ſituée bien avant dans les Terres au de-là du Nil occidental c. a. d. du fleuve Nigir (ex coniectura ita ſcripſit Herbelotus): Il y a de cette ville jusqu' à celle de Cougah, qui eſt peut-être Congo (!) un mois de Chemin, ſelon Edriſi.

z) p. 31. *a)* *Notices &c.* T. I. p. 15. *b)* *Notices &c.* T. II. p. 36.

c) *Commentar.* p. 138.

d) De ora *Quaqua*, Guineae regione, quam forſan Lvdolf in animo habuit, vid Dapper p. 427 ſq.

e) l. c. يتابل من غربيه مسلمي غانه ومن شرقيه مسلمي الكانم

f) l. c. Leur pays (ait) confine à celui des mines d'or.

g) p. 31. ولكوكو نهر منسوب اليها, i. e. flumen habet Cucu, quod ab illa nomen deſumſit.

flumen iſtud labi donec multis diebus vrbem Cucu tranſierit, ac tum diffundere ſeſe in ſolitudinem per arenas ac planities, ac illic immergi lacubus, plane vt Eufrates Meſopotamiae. Quam Edriſii ſententiam ſecutus eſt quoque Ibn al Vardi *h*) eandemque probauit d'Anvillius *i*), lacum, qui recipiat fluuium Cucu, Chelonides eſſe ſagaciter autumans.

Ceterum, haud infeliciter comparatur iſtud flumen cum Eufrate, modo obſerues, non totum Eufratem (vid. Edris. p. 197), ſed brachium eius tantum lacui immergi *k*).

4) *Ambitus.* Regnum Cucu inter maioris momenti regna referri debere ex deſcriptiuncula Edriſii coniectari tantum licet; Ibn al Vardi vero diſertis verbis dicit, vaſtam hanc regionem in plura eſſe diuiſa regna, quorum quoduis a metropoli nomen obtinuerit; quaenam autem ſint haec regna, non addidit.

5) *Terrae prouentus. Gignit ſolum huius terrae lignum l*) *pyrethro* (عاقرقرحا) *ſimile, contortum, nigro colore, quod ſerpentinum vocatur* عود الحية (Forte *Ophioxylon.* Linn.) Nomen hoc Arabes illi dederunt absque dubio propter proprietatem ei inſitam, quam Edriſius ita deſcribit *m*). *Si hoc lignum*, inquit, *iuxta ſpeluncam, in qua forſan ſerpens moratur, poſueris, cauſa eſt, vt ſtatim ad illud egrediatur; porro qui tenet eiusmodi lignum, prehendet non ſolum ſerpentes ſine noxa, ſed et ad eos venandos robur in ſe ſentiet audaciamque.*

Haec procul dubio Edriſius noſter vel in ſcriptis deprehendit, vel fando audiuit; ſed non in eo acquieſcens denuo ſciſcitatus eſt. Ita mihi quidem veroſimile ſit ex iis quae nunc addit. *Africani occidentales*, ait, *et Vareclanitae hoc pro rei veritate tradunt, ſerpentes ad hunc, qui eiusmodi lignum aut manu tenet, aut in collo appendet, nusquam accedere.* Id etiam Edriſio arriſit, addit enim وهذا مشهور Ibn al Vardi l. c. idem tradit, ſed de eo, quod Vareclanitae veroſimilius narrauerant, nihil ipſi inaudiiſſe videtur.

Quum

h) l. c. La ville de Karkar, ait, eſt ſituée ſur un fleuve, qui vient du Nord, et va ſe perdre dans les ſables du deſert. *i*) *Memoir.* T. XXVI. vid. ſupra p. 24.

k) Abvlfeda (vid. verſ. Reiskianam, quae exſtat in *Büſchingii* promtuario &c. T. V. p. 166) pars, ait, meridionalis Eufratis praeterita Kufa ſe effundit in lacus. cf. Büschingii *Deſcript. Aſiae* p. 184. Der Eufrat, theilt ſich in 2 Arme; einer flieſt nach Süden, geht nach Kiufa und verliert ſich in Moräſten.

l) Clim. I. ſect. 3. pag. 2. lin. 15. leg. vti paulo poſt صفة pro ضفة

m) Luſitanos hoc lignum *Pao de Cobra* compellare, Herbelotvs auctor eſt. Dappervs in deſcriptione regni *Angolae* p. 580 ita de ligno hoc refert: Allda wächſet auch ein Baum, deſſen Holz von den Portugalliern Pao de Cobra, d. i. Schlangenholz, genannt wird, bitter von Geſchmack iſt, und das Fieber kräftiglich genäſet. Idem de la Croix T. III. p. 526. Lvdolfvs (in *Comment.* p. 137) Dapperi verbis hoc addit: quamuis appellatio illa mihi potius conuenire videatur cum ligno, quod *Moſriſſaſonho* Luſitani vocant.

Quum hunc locum legerem, ſubiit mentem *Pſyllorum gens*, quae, tradente Plinio, virus habet ſibi innatum, ſerpentibus exitiale *n*). Procul dubio corporibus non innata fuit iſta virtus, ſed herbis, quas eiusmodi homines forte ſecum portabant *o*).

Similem plantam (de *arbore* Edrisius loquitur) ſolum *Abeſſyniae* etiam producit, et mirus eſt inter Edrisii et Jobi Ludolfi eius deſcriptionem conſenſus. Totum locum ex Ludolfo adſcribo *p*). Sed omnia, ait, „herbarum miracula ſuperat *Aſſazöe*, tam efficax contra aſpidum venena, „vt nocentiſſima ſerpentum genera, hac herba tacta, ſopiantur et ceu „mortua iaceant: quin et vmbra illius ſtuporem viperis inducit, vt eas „innoxie tollere poſſis. Qui radicem huius herbae commederit, inter ipſos „hydros et cherſydros ſine metu ambulare poterit, imo multos annos ab „iis tutus erit. Viſique fuerunt Habeſſini, his radicibus vſi angues venenatiſſimos inſtar anguillarum manu tractare, collo inſtar collaris circumdare, eosque cum liberet, impune occidere."

6) *Incolarum mores &c. Contermini ab incolis huius terrae equis et camelis inſidentibus, multa grauia perpetiuntur.* Ibn al Vardi obſeruat incolas huius regni numero frequentes, colore nigros eſſe (l. c.). Vrbis *Cucu* incolas Moslemos eſſe docet Abulfeda *q*).

7) *Veſtitus. Diſtinguuntur veſtitu* (Edriſio autore) *plebeii pellibus pudenda tegentes; mercatores, amiculis ac tunicis induti, pileum r) in capite geſtantes auroque ornati; nobiles tandem ac proceres ſindone vtentes.* Ibn al Vardi (l. c.) minus ſubtiliter diſtinguens, ornant ſe, inquit, auro, et teguntur velleribus ſcite praeparatis.

8) *Mercatus.* Curioſo lectori non ſatisfacit Edriſius tradendo, *ad eos venire mercatores, conſidere vna inter ſe ac modo mutui agere s*). Ibn al Vardi (l c.) multo plura tradit, vereor autem, vt a fabulae ſuſpicione ſe purgent, quae de ratione mercaturae ſcribit.

9) *Rex. Eius imperium abſolutum eſt ac nullis limitibus circumſcriptum; magna vtitur familia, amplum dominium habet et duces et milites et ornatum ſplendidum cum apparatu ſpecioſo.* In eo conſentit Ibn al Vardi Edriſio, quod

 Rex

n) vid. Libr. VII. 2. *Hiſt. Nat.* Horum corpori, ait, ingenitum fuit virus exitiabile ſerpentibus et cuius odore ſopirent eas. Libr. VIII. cap. 25. p. 366, Olfactu eius generis hominum vt Pſyllorum ſerpentes fugantur, &c.

o) cf. Lvdolfvs *Hiſtor.* libr. I. cap. 9. *Eiusd. Commentar.* p. 137.

p) *Hiſtor.* libr. I cap. 9.

q) p. 31. قال وهم مسلمون, i. e. ait (Azizi) incolas eſſe Moslemos.

r) vel ſimile quid; in libro eſt الكرازى

s) Caue *Sionitae* verſione decipi. "Proceres autem et nobiliores amiciuntur Sindone, adeunt „mercatores et verſantur cum iis dantque illis merces, per modum mutui."

Rex ſit potens et multos habeat milites *t*). Abulfeda Caferum eſſe ait Regem *u*).

10) *Vrbs. Cucu* كوكو *metropolis terrae Nigrorum et maguitudine praeſtans v); ſita ad flumen quoddam decurrens ex parte ſeptentrionali* (vid. ſupra); vel ſecundum Abulfedam ad orientalem huius fluminis ripam poſita eſt *w*).

Diſtat a Gana itinere menſis cum dimidio; a Cauga (p. 13.) 20 *ſtationibus, ab vrbe Tamalma* 14 *ſtationibus x*).

11) Ex ſoni ſimilitudine, vt videtur, Herbelotus *y*) regnum *Congo* hic deſcribi putat. Ac lignum ſerpentinum quidem (modo idem ſit Pao de Cobra Luſitanorum) in regno Angola, quod olim ad Congo pertinuit (vid. Dapper p. 575) reperitur; nec Ibn al Vardii aſſertum quod Cucu regnum, in multa regna, quorum quoduis nomen ab vrbe primaria obtineret, diuiſum ſit, repugnat. At tamen et locorum diſtantiae, ſi attente conſideres, licet non accuratiſſime definitae ſint, et fines quos ex Abulfeda adſcripſimus, et ſitus vniuerſe dubios merito nos reddere poſſunt. Quin ſi conferas quae Noſter *z*) p. 18 obiter de ſitu et confiniis regni huius refert, multo magis etiam de Herbeloti ſententia deſperes.

VII. *Terra Canem*, ارض كانم (p. 14).

In terra Nigrorum ſita a) *quoque eſt terra Canem.* Nihil eſt quod de ea generatim poſſimus referre. Quae enim ex ſingularum vrbium deſcriptione de terrae bonis, re militari &c. huc trahi poſſent, eiusmodi ſunt, vt confidamus lectores haud eſſe indignaturos, ſi ſuo loco, quae hic anticipari poſſent, reſeruemus.

Vrbes itaque ſecundum Edriſium hae ſunt:

Angimi b) *vrbs admodum parua, ciues nutriens paucos eosque animi mendacis. Vicini ſunt Nubienſibus a parte ſcilicet orientali. Aquam non habent niſi*

t) Le roi (ait l. c.) eſt très-puiſſant et met ſur pied de grandes armées.

u) l. c. دهو كافر i. e. (dominus) infidelis (aut Cafer) eſt.

v) Abvlfeda *Saididem* laudat p. 31, qui habet كوكو مقر صاحب تلك البلاد i. e. Cucu eſt ſedes domini iſtorum tractuum.

w) l. c. وهي في شرقي نهرها

x) Vrbem Tamalma ad Terram Cavar refert Edriſius vid. infra.

y) ſub vocibus *Gougou* et *Ganah*.

z) Sic et a tergo huius regionis (Alvahat), ait, vsque ad *Cavar* et *Cucu* palmeta et aedificiorum veſtigia deprehendes.

a) Ibn al Vardi l. c. p. 38 de terra Canem pauca haec habet: كانم grand pays, ſituée le long du Nil; ſes habitans ſons prèsque tous Muſulmans, de la ſecte de l'Imam Malik.

b) In impreſſo fere legitur ابخيمي ita vt facile tibi perſuadeas pronuntiandum eſſe *Abchimi*, quam vero ſupra exhibuimus, eam genuinam eſſe pronuntiationem, patet ex eo quod paucis inter-

niſi ex puteis; quod enim vrbem et Nilum intercedit ſpatium trium eſt dierum. Ab Angimi ad vrbem Zagara ſex dierum iter. Gimi ABULFED. ſecundum *Saidiáem* terrarum Canamenſium caput eſt et ſedes regia, diſtatque a ripa Nili Aegyptiaci occidentem verſus, vnius miliaris ſpatio. Quaeres puto, num Edriſius Nilum Aegypti intellexerit, ſubdubito *c*).

Matan ماثان, *vrbs exigua, diſtans ab vrbe Angimi* (Gimi) 8 *dierum interuallo. Nullae hic artes vel opificia exercentur. Omnes eorum opes in camelis et capris conſiſtunt. Diſtat praeterea Matan a Tagua* 13; *a Zagara* 8 *ſtationibus. In Matan reſidet princeps eius* (اميرها علاها) *et praefectus eius d*) *cuius milites maximam partem non ſunt niſi nudi ſagittarii.*

Cauga vrbem *nonnulli Nigrorum ditioni Canem accenſent*, EDRISIUS contra terrae *Vankarae*, quam vide.

VIII. *Terra Zagara*, زغاوة (p. 14 et 15.)

(Varie ſcribitur زغرة; زغاوة et, procul dubio mendoſe زعاوة)

Sectione quarta Climatis primi Edriſius de vrbe Zagara et de gente Zagaritarum exponit; ſectione prima Climatis ſecundi vrbium primariarum nomina recenſet. Quae pag. 14 occurrunt primo excutienda ſunt.

Vrbem Zagara memorat EDRISIUS *et ad eam multa oppida, multis incolis habitata, pertinere* ait, *et quae circa eam degant nationes compellari Zagarin* (زغاوين). Gentem hanc his verbis depingit. *Hi*, ait, *vicinis camelos commodant e*); *mercatura tenuis ac artes nonnullae apud eos exercentur. Potum illis putei praebent; veſcuntur dora, carne camelorum ſiccata* (المقددة) *piſcibus*

interiectis legitur انكجيمي, quod ABVLFEDA ſcripſit *Gimi* (جيمي), HERBELOT. denique exhibet *Engimi.* Quod ſi vero, quae ex Edriſio narrauit HERBELOTVS legere cupis, caue quaeras *Engimi*, ſed *Angimi.* De probitati lectionis انكجيمي ipſa autem ſi Abulfedae جيمي reſpicio, dubitarem. Quid ſi Edriſius ſcripſiſſet الجيمي et per errorem operarum ل in ن transmutatum lectionem انكجيمي peperiſſet?

c) HERBELOT, vt videtur, Nilum Nigrorum innuit; ſcribit enim: Elle n'eſt eloignée d'une *Isle des Negres*, quelle a au midi que de trois journées. — Potuitne Vir eruditus per errorem ſcribere *Isles des Nigres* pro *Nil des Negres?* potuit ſane.

d) Quid ſupplendum? Matan vel Zagara? HERBELOT ſub voce Mathan ſubintelligit Zagara. Zagara ergo ſub dominio Canem. vid. paulo poſt.

e) *Zagara*, ait HERBELOTVS (ſub h. v.), nom d'une ville, ſituée ſur les confins de la Nubie, de l'Ethiopie et de la Nigritie, qui a dans ſes dépendances pluſieurs Bourgades très-peuplées, dont tous les habitans ſont appellez Zagarin. Ils ont quantité de Troupeaux, de Chameaux, qu'ils louent aux Marchands leurs voiſins. Car pour eux, ils ne ſont négoce que de marchandiſes viles et de bas prix. Cette ville n'eſt éloigne que de ſix journées de celle d'Engimi et de huit de celle de Mathan, *où le Seigneur du Pays, que l'on appelle le Prince de Zagarah, fait ſa demeure ordinaire.*

piſcibus acidis (الصحبر) *et lacticiniis quibus abundant. Amiciunt ſe pellibus ſcite praeparatis* (المدبوغة) *et conſutis. Vniuerſos Nigros curſu facile ſuperant.*

Vrbes.

Zagara, diſtat ab Angimi (vel al Gimi) 6 *dierum itinere; et ab vrbe noſtra ad Matan interuallum* 8 *dierum.*

Pag. 39 haec habet: *Vrbes et metropoles terrae Zagarae ſunt*
Sagra (سغرة) et
Schama (شامة)

Ab iuſta interpretatione pendet, ad quam terram et ad quod dominium vrbs *Zagara* cum ſuis oppidis referenda ſit. In *Matan*, ait Noſter, reſidet princeps *eius* et praefectus *eius*. Interroganti quid ſupplendum ſit reſpondet HERBELOTUS (vid ſupr. not. e): *Zagara;* nec credo obloquendum eſſe. Sed certi, fateor, nihil habeo quo confirmem. Coniectura mentem ſubiit quam, qualemcunque etiam lectorum examini non poſſum quin ſubiiciam. ABULFEDA ſcilicet Zagauae (زغاوة) metropolis Zagauitarum incolas regis Canamenſis ſponte ſubiiſſe imperium ex Saidide adnotauit. Ambigere poſſes vtrum Abulfedae lectio noſtrae accomodanda ſit, vel noſtra Abulfedeae. Nullus enim dubitauerim quin vna eademque natio ab vtroque deſcribatur. Situs prorſus non obſtat. In libro *Azizicus* enim deprehendit idem Abulfeda a Dankala ad Zagaua eſſe interuallum 20 diaetarum occidentem verſus; et Zagarinos in confinio Nubienſium degiſſe, ex loco, quo eos in deſcriptione poſuit EDRISIUS, colligi poteſt. Huc accedit, quod Abulfeda vna eademque deſcriptione *Zagarinos* et *Bogenſes* tanquam vnam eandemque gentem conſtituentes, comprehendit *f*). Declaraui, quae in mentem venerunt, an errauerim, edoceri cupio.

IX.

f) pag. 32. *Zagavah*, ait, eſt capitalis الزغاويين *Zagavitarum;* pergit وقد اسلم اهلها ودخلوا في طاعة الكانمي وفي جنوبها مدينة زغاوة ومحالات الزغاويين والتاجوين ممتدة في المسافة التي على اعوجاج النيل (leg. الباجوين ? REISK. *Bagaienſis*) وهم جنس واحد غير ان التاجوين احسن صورة وخلقا من الزغاويين قال في العزيزي ومن دنقلة الي بلاد زغاوة في سمت الغرب عشرون مرحلة
i. e. Incolae Islamismum profeſſi ſe ſubdiderunt regi Canamenſi. In huius meridie ſunt vrbes *Zagawitarum* et *Bagawitarum* (Verſio Reiskii), per illud ſpatium porrecti, quod eſt ad curvaturam Nili. Sunt quidem vna atque eadem gens, verum tamen *Bagaienſes* (aut *Bagawitae*) ſunt habitu corporis et adſpectu pulchriores quam *Zagawitae*. A Donkalah, ait al Azizicus, ſunt 20 dietae ad Zagawah in punctum occidentis.

IX. *Terra Taguitarum*, بلاد تاجوين.

Confinis eſt terra Taguitarum terrae Nubae (p. 15.).

Incolae vrbis Tagua et totius regionis ab Edriſio Magi vocantur مجوس quod vocabulum explicat per لا يعتقدون شيا i. e. *nullam plane religionem habentes* g).

Vrbes.

1) *Tagua* تاجوه *metropolis, quae vniuerſae regioni nomen dedit.* Locorum diſtantias Edriſius ſiſtit, praetereaque nihil. *Diſtat nimirum ab vrbe Matan 13 ſtationibus; ab vrbe Nuabia 18 ſtationibus h)* et a *Samna 6 ſtationibus.*

2) *Samna* سمنه *vrbs parua. Qui per vrbes Cauar* (ait Edriſi) *iter fecerunt, narrant horum nonnulli, Dominum Ialak i)* (*Emir*,) *ſubiectum regi Nubae, adſcendiſſe ad hanc vrbem eam euertiſſe, incolas diſperſiſſe, et ad hunc diem vsque eam eſſe vaſtatam k).*

Ambitum huius terrae multo maiorem fuiſſe, quam qui ex deſcriptione, modo autore noſtro duce exhibita, conſpici poteſt, ex Edriſio ipſo diſcimus. Ait enim p. 15 *meridionalem huius terrae partem contineri in Climatis primi ſectione quarta*, et in ſecundi Climatis tertia ſectione reuertitur denuo ad hanc terram, aſſeuerans *partem eius adhuc in iſta eſſe comprehenſam.* Plura autem, quam haec, non offert, neque enim vrbem neque oppidum recenſet, quod noſtram, quam de terra hac ex ipſo hauſimus cognitionem, poſſit adaugere.

Ceterum indicandum eſt geographos de hac terra in ea Africae parte, quam deſertum Sahra vocant, agere ſolere. Edriſius nihil definit, nec nos cum iis hac de re altercabimur, modo non ideo fecerint, quoniam pars huius terrae Climate ſecundo continetur. Facile enim regio haec tam ampla, licet ſita in terra Nigritarum, vsque tamen ad Sahra prouinciam extendere ſe poſſet.

Cauſa

g) HERBELOTVS ſub voce *Tagiouah* ita quoque interpretatur; Gens, ait, qui ne ſont attachez a aucune Religion et qui pour cet effet ſont appellez par les Arabes Magious, Mages, c. a. d. qui ne ſont ni Juifs, ni Chrêtiens, ni Muſulmans. Quam explicationem veram eſſe oſtendit vel hoc, quod Arabes eam quoque nationem, quam ſub Normanorum nomine noſcimus, hoc nomine inſigniuerunt vid. DE GUIGNES *Hiſtoire générale des Huns* &c. T. I. P. I. pag. 357 L'an, ait, 230 de l'Heg. *les Madgious, ce ſont les Normans* &c.

h) HERBELOTVS l. c. ait: Tagiouah eſt diſtante de la ville de Nouabiah, qui donne ſon nom a toute la Nubie, de dix-huit journées, en *tirant vers l'occident.*

i) In fine ſect. tertiae Climatis primi leg. pro بيلان, بلاق.

k) HERBELOTVS ſ. v. *Samanah*, Edriſium ita gallice fecit: Nom d'une petite ville des dépendances de celle de Tagiouah, dont elle n'eſt éloignée que de ſix journées. *Elle eſt dans le Pays des Soudan ou Negres*, ſur les confins de la Nubie, et fut ruinée, ſelon le rapport d'Edriſſi, par le Prince d'Ilak, *qui eſt des plus puiſſans de ce Pays-là.*

Cauſa autem propter quam hunc locum terrae huic tribuimus eſt, quod Edriſius in primo Climate eius maximam partem delineauit.

X. *Terra Nubae* بلاد نوبة (p. 15).

1) *Limites* ab Edriſio non rite definiuntur.

2) *Longitudo terrae iuxta Nilum procedenti duorum menſium eſt et quod excedit.* De Nubia proprie ſic dicta hoc dici nullo modo poſſe, quisque facile videt. Hinc optandum erat vt paulo accuratius mentem declaraſſet vel limites etiam circumſcripſiſſet. Quae ceteri Arabes referunt nihil hic loci nos adiuuare videntur. ABULFEDA *l*), nihil habet, quam Nubienſium terras eſſe ab oriente Nili. BAKUI *m*) a meridie confinem eſſe perhibet Aegypto, ab ortu et occaſu Nilo. IBN AL VARDI *n*) denique Nubiam porrigi ait ab Aegypto ad vsque deſertum. Omnes tamen hoc innuere videntur vocabulum النوبة non de ſola Nubia, quam nos vocamus, vſitatum eſſe. Quibus accedunt verba eiusdem BAKUI *o*), extenſionem huius terrae ad tres menſes ſtatuentis; quare ſine dubio ſenſu latiori accipienda ſunt verba Edriſii *p*).

3) *Fluuius. Nilus.* Huc, ni fallor, referenda ſunt, quae in fine huius Climatis leguntur: In ea tantum Nili parte, ait, quae in hoc Climate continetur, (i. e. a fontibus Nili ad vsque Syenen forte) reperitur piſcis *Sakankur* vocatus. Plura de hoc piſci, cuius nomen σκιγκος celebrius, dabit DIOSC. II, 71.

4) *Terrae prouentus.* Nihil inueni quod huc poſſem referre. Nec plura apud ceteros quos vidi Arabes. Solus IBN AL VARDI auri et argenti fodinas laudat. LEO AFRICANUS autem opulentiſſimum eſſe regnum, ait, frumento ſaccharo, ſandali ligno &c. et mira de veneno quodam efficaciſſimo narrat *q*).

5) *In confinio Nubae et Aegypti Mons eſt Genadil* جنادل; *qua parte Aegyptum reſpicit praeruptus; declinior Nubam verſus. Ibi cataracta eſt Nili horribili cum impetu ingentes aſperasque rupes perrumpentis, dum ſe praecipitat. Prouectae et appulſae ad iſtum locum Nili cymbae Nubienſium aliorumque Nigrorum, progredi vltra nequeunt, propter importunum illud obſtaculum*, vti Edriſius loquitur. — Caue hanc cataractam cum ea quae ſupra Aſſeuan eſt, et apud Arabes item Genadil audit, confundas *r*).

6) *Mer-*

l) وبلاد النوبة علي شرقي النيل, i. e. Terra Nubae eſt ad orientem Nili. p. 29.
m) T. II. p. 396. . . . au midi de l'Egypte, à l'orient et à l'occident du Nil.
n) T. II. p. 54. La Nubie s'étend depuis l'Egypte jusqu' a des deſerts.
o) l. c. Ce vaſte pays, ait, a trois mois de chemin de l'étendue.
p) vid. IOB. LVDOLFVS in *Commentar*. p. 68.
q) IBN AL VARDI l. c. p. 38. On y trouve mines d'or et d'argent. — LEO p. 661.
r) cf. MICHAELIS annotatt. p. 2. n. 7. ad *Deſcript. Abulf. Aeg.*

6) *Mercatura* (p. 17). Pauca ſunt nec niſi generalia, quae de ea dicenda habemus. *Aegyptios inter et Nubae incolas mutuum eſt rerum commercium. Per Nilum mercatores cymbis vsque ad cataractam s) ſupra memoratam vehuntur, vbi merces exoneratis nauibus camelorum dorſis imponuntur; inde per deſertum t) ad vsque vrbem Asvan* (Syene) *iter conficitur. Asvanitae autem ii ſunt qui Nubienſium merces procurant, ſuisque commutant. Sunt iidem quoque qui haud raro cum Nubienſibus praelio dimicant.*

7) Si, quae de *hominibus huius terrae incolis* Arabes forte tradiderint, de eorum moribus puta, religione et quae his ſunt ſimilia, diſcere cupias, Edriſium fruſtra euolueris, adeas, ſi lubet, ABULFEDAM et IBN AL VARDIUM *u*).

8) *Imperium.* De rege, huius terrae domino, loquitur Edriſius in fine tertiae partis primi Climatis, ſed nihil de eo docet, niſi *quod Emir qui vrbi Ialak eiusque ditioni praeſidet, ei ſubiectus ſit v*). — Edriſii Nubae terram in plura regna diuiſam fuiſſe, quorum principes cuidam regi obtemperarent, inde fere coniicere poſſes. Quorum numerus autem aliunde diuinari nequit, niſi forte ex numero vrbium metropolitanarum, quarum quinque recenſet; quae quidem ratio parum tuta; ſed ſic fere eandem deſcriptionem haberes, quam Strabo nobis reliquit *w*).

9) *Vrbes x*).

1) *Nuabia* (نوابية *Meroe*, Μερόη STRAB. 541. PTOLEM. p. 203.) *Dedit haec vrbs vniuerſae regioni nomen Nubae.* Num Edriſi hiſce verbis ſignificare voluerit, vrbem hanc imperii eſſe caput, quemadmodum eius verba interpretatus eſt DAPPERUS, qui alios citauit autores, circa caput imperii diſſentientes, in dubium vocari merito poteſt *y*).

2) *Cu-*

s) BAKVI l.c. c'eſt-là que les Vaiſſeaux des Egyptiens et des Noirs arrivent. coll. ABVLFEDAE *Aegypt.* p. 1.

t) Eſtne hoc deſertum *Aranae?* de qua HAITHON (*Haithoni Armeni hiſtor. orient.* ſine loco impreſſionis 1621. 4.) p. 90 ita refert: Inter vnam terram (Aegypt.) et aliam (Nub.) eſt deſertum Aranae duodecim diaetarum.

u) ABVLFEDA et BAKVI (l. c.) hoc tantum narrant: Nubienſes eſſe chriſtianos et incolarum numerum maximum, praetereaque nihil. IBN AL VARDI l. c. pulchritudinem laudat bonamque indolem incolarum vtriusque ſexus. Iis autem quae ABVLFEDA et BAKVI tradiderunt addit: in varias partes ſectasue ſciſſos eſſe chriſtianos. cf. HERBELOT. ſub voce *Noubah;* LVDOLFVS l. c.

v) Ses états, ait HERBELOTVS l. c. de rege Nubae agens, ont une grande étendue et ſont entierement indépendants du Negouſiho Empereur d'Ethiopie — BAKVI Ils ont, ait, un Roi, qu' ils nomment Kabil et qu' ils diſent être deſcendu des anciens Hemiarites &c.

w) Ἐξ ἀριστερῶν δὲ τῆς ῥύσεως τοῦ Νίλου Νοῦβαι κατοικοῦσιν ἐν τῇ Λιβύῃ, μέγα ἔθνος ἀπὸ τῆς Μερόης ἀρξάμενον μεχρὶ ἀγκώνων, οὐχ ὑποτατόμενοι τοῖς Αἰθίοψιν ἀλλ' ἰδίᾳ κατὰ πλείους βασιλείας διειλημμένοι.

x) Vrbes, ait Noſter, celebriores et metropolitanae in regionibus Nubarum ſunt *Cuſcha, Dankala, Galva, Jalak* et *Sula* (p. 15. init. ſect. 4. Cl. I. — Abſoluta Dangalae regni huius capitis deſcriptione, LEO pergit: in reliqua huius regni parte *pagos tantum ac vicos* reperiri ad Nilum ſitos &c.

y) pag. 335. In Nubiae deſcriptione Edriſium germanice fecit Dapperus. Teſtimonio eius itaque nemo vtatur ad confirmanda Edriſii dicta; ſed verba eius: *Die Einwohner ſagen; die Einwohner*

2) *Cuſcha* كوشة *haud longo interuallo diſtat a Nilo. Sita eſt ſupra lineam aequinoctialem in regione arboriſera z); ab vrbe Nuabia diſtat* 6 *dierum itinere.*

3) *Dankala* دنقلة (*Dangala* Leo.) Bakui l. c. dat ei long 43 – 40; lat. 15 – 30. Amplam idem exhibet huius vrbis deſcriptionem; eius ſitum exponit, regiam ibi eſſe ſedem ait, terrae prouentus, veſtitum et quae ſunt huius generis plura commemorat. Cum Leone l. c. maximam partem conuenit.

4) *Galva* غلوة a) (*Galovah* Herbel.) *ad Nili ripam ſita; Dankalam inde iter per Nilum facienti* 5 *ſunt dies. Vrbis incolae in terram Aegypti* (mercatus cauſa) *commeant. Dankalae et Galvae incolae cymbis Nilo impoſitis ex vrbe ſcilicet Nuabia deſcendentes, Ialakam vrbem petunt, in quam*, vti paulo poſt dicendi locus erit, *mercatores confluunt.*

A Galva ad Ialak terreſtri itinere decem dies habentur (per deſertum occidentem verſus, addit *Herbelot*); *breuiorem viam praebet Nilus.*

5) *Ialak.* (Varie ſcribitur. In fine Climat. I. ſect. 3. legitur mendoſe يلان (Ilan); initio ſection. 4. بلاق (Bilak) et p. 3 eiusd. ſection. يلاق (Ilak) ita etiam in ſequentibus. يلاق procul dubio lectio genuina. Herbelotus *Ilak* et *Ialak* ſcribit. Ibn al Vardi vero وبلاق b).

Sita eſt vrbs Ialak inter duo Nili brachia. Haec eſt vrbs, ad quam mercatorum naues confluebant et ex qua porro ad montem Genadil vsque procedebant c). Princeps huius inſulae Regi Nubae eſt ſubiectus (vid. ſupra vrbem Samna p. 49). A Marcata Aethiopiae vrbe 30 ſtationum interuallo dirimitur.

6) *Sula*

wohner ſelbſt melden in ihren Schriften: ita potius intelligat, quaſi dixiſſet Geographum Nubienſem ita ſcripſiſſe. Edriſius nimirum, Nubiam patriam habens, ei prae ceteris ſcriptoribus, quibus vtebatur, vel ſumma fide dignus et inprimis in Nubae terrae deſcriptione conſulendus erat.

z) Sionita vertit *Cuſa interior* كوشة الوغلة. Non intelligo; rectene interpretatus ſim: in *arboribus conſita regione*, dubius haereo. Si eſſet ع absque puncto poſſes *montanam* vertere.

a) Num علوة verior ſit lectio incertus ſum. Ibn al Vardi enim p. 39. vbi in ſectas ſciſſos eſſe Chriſticolas perhibet, addit: l'une appellée علوة Ceux-ci demeurent dans une grande ville nommee *Oulailoula*; l'autre Nouba, leur ville eſt Douncala, qui comme la première eſt ſur le bord occidental du Nil. Videtur Edriſium ſectae nomen pro nomine vrbis accepiſſe; nam quod ad ع et غ attinet, facile permiſceri poſſunt. Situs vrbis *Oulailoula* cum *Galva* Edrisii conuenit.

b) l. c. p. 39. Litera و fortaſſis ad nomen proprium plane non pertinet, ſed copula eſt, et per errorem diligentiſſimi licet de Guignes in textum gallicum irrepſit. — Infra p. 2. ſectionis quintae lin. 2. ſcriptum eſt نيملاق (Nimlak); perperam.

c) Bakvi l. c. . . . de là (Jalak) à la montagne Dgianadel il y a ſix journées de chemin.

6) *Sula* سولة Nomen huius metropolis lectoribus ſuis tradidit Edriſius praetereaque nihil; apud ceteros, quos euolui Arabes, et autores recentiores ne hoc quidem inueni.

XI. *Albanin* البانيين.

(Ibn al Vardi بليون *Balion* effert.) *Equites Nigrorum* (p. 18.), *gens quaedam vagabunda*, cuius obiter tantum mentionem iniicit Edriſius. Quae de illis tradit, en habeto. *Gens haec*, ait, *gloriatur originem a Graecis* (روم) *koptis* (قبط) *et Chriſtianis ante Moslemos florentibus ducere. Sunt vero Iacobitae. Perpetuo vagantur, vt Lamtunae natio, et incurſionibus vexant Bogenſes, Nubienſes et Habeſſenos.*

Plura de illis cupienti, ſuppeditabit Herbelotus *d*) praeter ea, quae ex Edriſio deſumſit, et Ibn al Vardius.

XII. *Terra Boga* بجه.

Fuit certe (p. 44) tempore Edriſii ciuitas non obſcura, quod, licet, quantum memini, fuſe de illa non egerit, ex deſcriptione Adab (عذاب) coniectari poteſt. *In vrbe Adab*, ait, *commoratur regum Aegypti et regis Bogae praefectus, qui reditus eius aequabiliter diuidunt. Aegypti praefectus annonam et quae ad vitam ſuſtentandam neceſſaria ſunt ex terra ſua apportari ad vrbem curat; Bogenſis eadem ex Habeſſinia exigit. Ceterum regis Bogae praefectus plerumque in deſerto commoratur et raro vrbem intrat. Adabae incolae Bogae terram frequentant, ſuasque merces cum butyro, lacte ac melle commutant.* — Num *Adab* ad Bogae tractum pertineat, nec ne, in incertis habeo. Geographi orientales quoque diſcrepant *e*). Abulfeda ad Aegyptum referre maluit. — *Mons Alalaki* (جبل العلاقي) cum ſuis auri argentique fodinis procul dubio ad ditionem Bogae referendus eſt. *Ad radices montis* (Alalaki), ait p. 18, *proſtat vallis arida aquae penuria. Nec tamen omnino aqua deeſt; nam, ſi etiam non admodum alte montem hunc effodias, aqua ſtatim proſilit. Maximam autem celebritatem inde hic mons ſibi conſciuit, quod hic auri argentique fodinae praeſtantes diligentiſſime colantur.* Ita Edriſius. Nunc deſcribit idem montem quendam *ſmaragdo feracem* (vnicam hic eſſe ſmaragdi fodinam in toto terrarum orbe aſſeuerat noſter) quo depicto pergit: *Aurifodina, ante dicta, quae eſt in terra Bogae diſtat ab vrbe Aſvan* (Syene) *itinere* 15 *dierum orientem inter et ſeptentrionem.* Antea vero non alia prae-

d) ſub vocibus *Albanin*, *Albima*, *Balbanin*. Ibn al Vardi verba autem adſcribo: l. c. p. 39. بليون ſont des peuples qui habitent ſur le bord de la mer vis-a-vis l'Hedgiaz, entre la mer et le pays de Badgia (Boga); ils ſont braves et incommodent beaucoup leurs voiſins; ils ſont chrétiens de la ſecte des Jacobites. —

e) vid. Abulfed. *Tab. Aegypt.* p. 36.

ceſſerat aurifodina quam haec, Laudat et Abulfeda aurifodinas terrae Bogae; et montem Alalaki *f*). Quae Edriſii deſcriptio multum ditari poteſt, ſi Abdelmoalem conferre velis *g*). Diſces inter alia ex illo vrbem adeſſe quoque eiusdem nominis. Ipſam hanc vrbem deſcribit Abulfeda *h*). Ibn al Vardi *i*) pauca habet. — Abulfeda Zagawitas et Bagawitas vnam eandemque gentem conſtituere perhibet *k*). De incolis Edriſius nihil narrauit. Viliſſimos eſſe homines *Bugiha* populus Leo, victum eorum, vrbem quam quondam habuerunt &c. deſcribens, conſtanter affirmat *l*).

XIII. *Suacen* سواكن.

Inſulam huius nominis nouit Edriſius. Pag. 4. vbi de curſu maris rubri ſermo eſt ita refert: *pergit hoc mare ad* جزيرة سواكن *inſulam Suacen* (Suaken). Sed praeter nomen nihil ex Edriſio diſces *m*).

XIV. *Terra Habaſch* ارض حبشه.

Eſt Bakui *n*) بلاد حبشه et *Prouincia Abaſia* vel *India intermedia* Pauli Veneti *o*).

1) *Limites.* Ex noſtro definiri nullo modo poſſunt, ſi verbis ipſius expreſſos cupis; tantummodo id, quod nemini non notum eſt, ex iis locis, vbi vicinos recenſet, apparet, Nubiam inter et terram Barbarae eam eſſe ſitam. Ibn al Vardi, et Bakui vna cum Abulfeda *p*) accuratius hac in re verſantur.

2) *Montes.* In ea ſectione, qua Abeſſiniae chorographiam exarauit autor noſter, *de monte Lunae et quibusdam lacubus* loquitur, quibus deſcribendis nunc immoremur.

Mons

f) Tab. Aegypt. p. 35 et 36. Verba eius ita ſe habent وجبلها معدن ذهب تحصّل منه بقدر ما ينفق في استخرجه وجبل العلاقي مشهور, i. e. In montibus eius venae auri ſunt, ex quibus non plus colligitur auri, quam vt cum ſumtibus paria facit. Caeterum mons Alalaki celebris eſt. —

g) vid. Herbelotvs ſub voce *Allaki.* *h*) vid. Tab. Aegypt. p. 35.

i) l. c. T. II. p. 54. "Badgia, ait, eſt un petit pays entre Habaſcha, la Nubie et les deſerts.

k) Tab. Bel. al Sud. p. 32. vid. ſupra p. 48. *l*) p. 662.

m) Plura ex Orientis ſcriptoribus collegit Herbelotvs ſub v. *Sonaken.*

n) l. c. T. II. p. 394. cf. Herbelot. ſub voce *Habaſch.*

o) l. c. Libr. III. p. 159. Breuiter, attingemus, ait, *Indiam intermediam*, quae proprie *Abaſia* appellatur.

p) Ibn al Vardi l. c. T. II. p. 39. Grand pays, ait, ſitué vis-a-vis de l'Hedgiaz, dont il eſt ſeparé par la mer, il s'étend depuis l'orient de la Nubie, jusqu' a ſon midi. Bakvi l. c. Grand pays, qui a au Nord du Khalidge al Barbari, au midi celui de Tibr, à l'orient celui des Zinges. Abvlfeda p. 29. وبلاد الحبشة متصلة بالبحر وساحل بلاد الحبشة مقابل لبلاد اليمن وللحبشة مدن كثيرة بلادهم تتصل بالخليج البربري i. e. terrae Habaſch attingunt mare earumque litus reſpicit ex aduerſo Arabiae felici. Habaſchi habent multas vrbes et ipſorum ditio pertingit vsque ad ſinum barbaricum. — cf. Macrizi p. 2.

Mons Lunae (p. 16.) حبل القمر (Ptolemaei σελήνης ὄρος.) Duos eſſe huius nominis montes conſtat; in Arabia felici alterum, qui nihil ad nos, in terra *Aethiopiae* alterum; *eundemque patrem multorum aliorum montium*, quos nunc iuuat diſertius, duce Edriſio, deſcribere.

Eſt vero hic mons vltra lineam aequinoctialem ad XVI gradus. Maximam ſibi apud Arabes non ſolum ſed etiam apud Graecos eo conſciuit famam, quod in illo Nili fontes contineri, nemine dubitante, autumarunt. vid. ſupra p. 20.

Nec in ſitu montis fidus eſt. Et Edriſium et alios auctores veteres hic falſos eſſe, nec dubium eſt, nec mirum. Nemo enim, vt cum Iobo Ludolfo *q*) loquar, illius tempore in mediterranea Africae ad latitudinis auſtralis gradum XII penetrauerat, multo minus hanc eleuationem poli, quam ille conſtituit, mathematica arte aſſecutus erat. Quae quidem de Ptolemaeo dicta, pariter etiam de Edriſio dicta ſunto. Plura de monte Luna ac fabuloſa refert Schehabeddin l. c. II. p. 155 ſqq. *Pater eſt mons Lunae plurium*, quos Edriſius his nobis deſcribit nominibus. Tres praecipue nominat, *ab occidente ad orientem protenſos.*

a) *Monti Lunae proximus vocatur ab Aegypti presbyteris* ***mons templi picti*** (جبل هيكل المصور). Nomen hoc a monaſterio celebri accepiſſe Herbelotus autor eſt *r*).

b) *In huius vicinio, ſed magis ſeptentrionem verſus eſt mons, qui ab iisdem* ***mons auri*** (جبل الذهب) *vocatur.* Nominis originem ipſe Edriſius explicat, *commemorans auri fodinas in illo reperiri.* Eſt forſan idem mons, qui ad ditionem Bogae pertinet.

c) *Monti auri* (p. 17.) *proximus eſt* ***mons ſerpentum*** (جبل الحيات), *quod nomen ea quoque terra, in qua iſte ſe attollit, gerit.* Cauſam huius nominis Edriſi narrat, relata referens *s*); ſcribit enim يزعم (ferunt). — *Perhibent nimirum huius tractus incolae ſerpentes hic reperiri maximos, qui ſolo aſpectu interficiant; porro in hoc monte et in hac terra haberi ſcorpiones colore nigros, auium magnitudine* (Herbelot. auſſi gros que des moineaux), *qui quoque homines interimant t*).

3) *Lacus* (p. 16). *Nili fontibus decem delapſis e monte Lunae conſtituunt duos Lacus, 6 ſtationibus inter ſe diſſitos, in quorum quemque quini ſe immergunt: tum excurrunt ex quolibet horum lacuum tria flumina, quae, vbi communicatis*

q) Commentar. p. 122 *r*) ſub voce Gebal Comar.

s) Herbelotvs quoque l. c. quam, quae noſter hic habet, exſcribit, incipit: La tradition peut être fabuleuſe du pays eſt &c

t) Brvcivs (Epitom. T. I. p. 449) de ſcorpionibus colore nigris loquitur: Einige unſerer Leute (ait) wurden geſtochen; es hatte *aber weiter keine üble Folgen*, als einen kleinen Geſchwulſt &c.

catis aquis coincidunt et lacum quendam efficiunt maximum, quem Abulfeda, procul dubio autoritate Edriſii ductus, Cura (Tzana?) compellat *u*). Ptolemaeus hunc lacum ignorauit. Secundum autorem noſtrum quaerendus eſt *ſupra lineam aequinoctialem, ita tamen vt eam attingat. Refertus eſt piſcibus capite auium inſtar roſtris praedito, aliisque monſtris marinis. Ad ripam eius exſtructa eſt vrbs Tumi*, de qua in fine deſcriptionis Abeſſiniae loquendi locus erit. — *Nilus a Lunae monte vsque ad Lacum hunc fluit per interuallum* 10 *ſtationum.*

4) *Fluuius.* Quum quae de Nilo falſe quidem narrauit Edriſius, ſupra iam indicauerimus, reſtat, vt fluuii, *cuius ripae vrbes Ganbita, Nagiaga Marcata appoſitae ſunt* (aliter enim eum depingere nequimus, quandoquidem Edriſius nomen eius obticuit, vel, ſi mauis, neſciuit) mentionem faciamus. *Fluuius iſte* (p. 19) *fontes habet ſuos vltra lineam aequinoctialem, meridiem verſus, in vltimis terrae cultae finibus, et Abeſſiniam ſecans prouoluitur occidentem inter ac ſeptentrionem prope Nubiam in Nili brachium, quod circumcirca vrbem Ialak v) ambit.* Non defuerunt Edriſii tempore (p. 19) iam, *qui ob gemellam cum Nilo naturam eum pro Nilo ipſo haberent*, contra hos auctoritate inprimis *Ptolemaei Peluſii et Haſani innixus*, contrarium contendit Edrisius. Procul dubio deſcribitur flumen *Tacaze* (Strabonis Ἀσταβόρας pag. 541.) de quo obiter Gregorius Habessinus apud Ludolfum *w*) ita tradit: "Priusquam, autem perueniat (Nilus) ad illud (regnum Sennar) reperit duos magnos fluuios qui effunduntur in illum, *venientes ab oriente*, vnus vocatur *Tacaze* &c." de la Croix *x*) Tacaze fluuium in Nilum ſeſe exonerare, quidem tradit; Dapperus *y*) vero iuxta vrbem Ialak confluxum fieri teſtatur. —

5) *Terrae bona: hordeum, dora, lac, legumina, piſces, aurum z*) vid. vrbes Marcata, Nagiaga, et vrbes maritim. *Lignum deficit vrbis Nagiagae incolis.* Bene congruit quod Paulus Venetus *a*) de victu incolarum *Abaſiae* tradidit *b*).

6) *Agri-*

u) d'Anville in Memoir. &c. T. XXVI. p. 61. L'Abbé *Rennudot*, ait, ſelon des extraits manuſcrits d'Abulfeda a ecrit *Conir* en parlant de ce lac; dans la traduction d'Abulfeda, faite depuis par l'Abbé *Aſcari* on lit *Cura.*

v) Ita procul dubio legendum. In libro eſt نيملاق *Nimlak* ſect. 5. pag. 2. lin. 2.

w) Hiſtor. Libr. I. cap. 8. §. 41. coll. §. 103. *x*) T. III. p. 263.

y) Dapper qui p. 672. fluuii huius curſum a ſcaturigine vsque ad oſtium proſequitur, ait: Er entſpringt aus 3 Brunnen &c. (iisdem fere verbis Brucius Nili fontes quoque deſcribit) . . . und ergieſſet ſich auf das letzte bey der Stadt *Jalak* in den Niel.

z) Vnde aurum recipiunt Abeſſeni ex Brvcio diſces, vid. Verſ. germ. T. II. p. 9.

a) Libr. III. cap. 45. p. 161. Viuunt, ait, *carne, lacte* et *riſo*, oleo vero vtuntur de ſoſima facto.

b) De fertilitate ſoli terrae huius fuſe agit Iob. Lvdolfvs Hiſtor. Libr. I. cp. 9. et in Brvcii opere paſſim terra, omnis generis frugum ferax, celebratur.

6) *Agricultura. Incolae Nagiagae exercent agriculturam; ſerunt hordea et dora.* Attamen Ludolfus *c*) aliter edoctus fuiſſe videtur ita ſcribens: *hordeum* vel gramen ſimpliciter equorum ibi pabulum eſt; quadrupedum cauſa nihil quidquam ſerunt ac metunt &c.

7) *Mercatura. Ad Zaleg* (p. 19. 20) *appellunt naues, mare rubrum ſulcantes merceſque apportantes, quas in Abeſſinia diuendunt ac pro eis aurum et ſeruos* (الرقيق vid. infra) *reportant.* — Qui mercaturam in hoc regno exercent ſunt teſtante Ludolfo *d*) Arabes, qui emporia maris rubri incolunt et Armenii. Quibus dictis quisque ſibi poſſet perſuadere, Habeſſinos ſolum mercaturam paſſiuam, quam vocant, vel ſi mauis, permutationem (vt diximus) exercere, id quod etiam Ludolfus *e*) queſtus eſt. Sed ſi pag. 24 (in fine) operis Edriſiani confers, longe aliter res ſe habere videtur. Ibi recenſet mercatores, qui portum Zabid frequentant, et in numero eorum occurrunt etiam Habeſſini. *Habeſſini*, ait, *huc deferunt merces ſuas* (*ſeruos* رقيقهم) *exportant vero varia aromatis genera Indiae, ac vtenſilia, vaſa ſinica et id genus ſimilia.* Nautae Habeſſeni occurrunt etiam p. 22 vbi inſulam Cambelam *f*) deſcribit. *Ad eam ſcilicet confugiunt a via aberrantes Iemenitae et nautae Habeſſini g*) — Quae a Brucio ſuper hac re in genere diſputantur, lectu quidem iucunda, creditu autem difficilia ſunt, omnino autem ad rem noſtram nihil faciunt, quare ab iis eſſe abſtinendum exiſtimo.

8) *Vrbes.* — Initio quartae partis Climatis primi, ad terram Habaſch pertinere ait vrbes *Marcata et Nagiaga* ſed in medio fere partis quintae (p. 20)

c) Hiſtor. Libr. I. 9.

d) Hiſtor. Libr. IV. cap. 7. Arabes, ait, qui emporia maris rubri incolunt, maxime Muhammedani per totum regnum ſparſi, mercaturam in hoc regno exercent. (et paucis interiectis, pergit): Poſt hos Armenii, cultu diuino Habeſſinis fere conformes: et mercandi per orbem terrarum periti, primas tenent.

e) Hiſtor. l. c. Hi (Arabes et Armenii), ait, merces varias important, aurum vero omne exportant, vt mirum non ſit tanta Aethiopes laborare paupertate. Nihil enim neque auri, neque argenti introrſum vehitur, ſed mercibus indicis tantum permutatio fit. — Querimoniis finitis merces quae importantur et exportantur recenſet.

f) *Sita eſt haec inſula e regione arcis Arabiae felicis Hacam nomine, arboribus eſt obſita, montibus aſperrimis inſtructa, in qua varii generis animalia viuunt &c.*

g) Loquitur quidem pag. 22 et 24 (hoc nimirum quis obiicere poſſet) de mercatoribus et nautis Habeſſinis, ita tamen compellare poſſet Arabes atque Armenios retro vehentes et رقيقهم ſeruos *ſuos* (*quos ſcilicet emerant*) exponentes. — Dubitem; nec Marmolii verba leuiter reiicere velim quae To. III. p. 143 ita ſe habent: Elle (Monbaſe) eſt habitée d'Arabes Mahometans, qui ont un roy à qui *les Abyſſins* et les Indiens s'addreſſent pour le commerce.

(p. 20) eas deſcribit; ceterasque huius terrae vrbes continet eadem pars quinta *h*).

1) *Ganbita* جنبيتة (HERBELOT. *Giambita* et *Gianbitah* et ſub voce *Habaſch*, *Gionbitah*) *vrbs terrae huius maxima ac admodum incolis culta, ſita in ſolitudine ab aliis aedificiis remota. Quae ad ipſam pertinent aedificia et campi adiacent flumini in Nilum influenti* (vid. ſupra pag. 56) *Incolae* (p. 20 vbi, quae iam dicta ſunt repetens addit) *aquas puteorum bibunt.*

Ganbita, autore *Iobo Ludolfo i*) non vrbs, ſed forſan nomen caſtrorum regiorum fuit. — ABDELMOAL et ABULFEDA *k*) metropolin compellant *Germi*, ſed vide Ludolfum l. c.

2) *Nagiaga* نجاغة (HERBELOT. *Nagiagah*) (pag. 19. 20) *vrbs parua, eidem cum Ganbita fluuio adiacet, cuius ciues agriculturam exercent et fructus productos dora l*) *et hordeo aptant iisque veſcuntur. Hanc vrbem inter et Marcatam intercedit ſex dierum ſpatium, ſi eo per fluuium deſcendis; decem vero et quod excedit, ſi per cliuoſum locum aſcendas. Cymbae quibus vtuntur paruae ſunt, carent enim ligno. Citra has vrbes in parte meridionali nec habitatio, nec quicquam notatu dignum reperitur. Inter vrbem Nagiaga et Ganbita interuallum eſt octo ſtationum m*).

3) *Marcata* مركطة (Forſan مرعدي vid. MACRIZI p. 2.) *vrbs parua, at populoſa*, (p. 19. 20. paſſim) *ſine moenibus, ſita ad eiusdem fluminis magni ripam. Ciues eius veſcuntur hordeo, piſcibus et lacticiniis, quibus abundant. Huc ſe conferunt mercatores vrbis Zaleg. Diſtat* (p. 19.) *Marcata ab vrbe Ialak* 30 *ſtationibus; a Nagiaga* (p. 20) 6 *diebus; et a Ganbita* 8 *ſtationibus.*

h) Saepe diuque miranti, quae tandem cauſa eſſet, vt in operibus geographicis nomina harum vrbium, vnam vel alteram ſi exceperis, nusquam inuenirem, adeo, vt ne ex ſoni ſimilitudine quidem enucleare quidquam poſſem, ſubuenit IOB. LVDOLFVS (*Comment.* p. 22) ita querens: "Verum ita de Habeſſinis diſſerit (Edriſius) vt vix ſciri poſſit, quid velit. Quippe plurima peregrina locorum atque vrbium nomina adfert, quae nec apud veteres, nec hodiernos „ſcriptores reperiuntur."

i) l. c. Tantum, ait, appellatio maximae vrbis, quam ille جنبيتة vocat nobis legenda et exponenda videtur JAN-BET, *Regis domus* vel *ſedes*, quia forte tunc temporis Vrbs illa vel caſtra regia ſic vocabantur. Axumae tam antiquae et adhuc durantis nullam (quod mireris) facit mentionem. Stabiles autem ſedes reges Aethiopiae deſerta Axuma non habuere. Quae res exteros fefellit, *vt pro Vrbe memorarent loca caſtrorum temporaria.*

k) ABDELMOAL apud HERBELOTVM ſub voce Habaſch; ABVLFEDA p. 33.

l) NIEBVHR p. 985: egregie noſtrum locorum illuſtrat, vid. ſupra p. 27. not. *o*. BRVCIVS (Epitom. T. I. 452) opportune habet: Gegen Abend ſchickte er . . . . 30 *Laibe Brodte, aus Dora* gebacken &c.

m) Crediderim fere legendum eſſe نجاشي, ita vt idem hic error deprehendatur, qui paulo ante adfuit. *Nagaſi* res erat, cuius ſedes vrbs *Sahrat* fuit. Quae coniectura, ſe probabilis videatur, cf. MACRIZI p. 2. (BRVCIVS T. I. verſ. p. 528. 562 &c.).

Vrbes *maritimas*, quae in hac terra reperiuntur commemorat Edriſius p. 19 et 20. *n*). *Situs earum eſt in confinio terrae Barbarae.* Sunt: *Zaleg*, *Mankuna*, *Akent* et *Bakte*. *Veſcuntur ciues harum vrbium piſcibus, lacticiniis et leguminibus, quae deferunt ex oppidis ſuis, ad ripam ante dicti fluminis magni ſitis o*). Haec fere ſunt, quae in vniuerſum ab Edriſio dicuntur; nunc eodem duce ad ſingularium vrbium deſcriptionem deſcendamus. Agmen ducat

1) *Zaleg* زلغ (p. 19. 20.) (Abulfeda, Macrizi et Ibn al Vardi زيلع Marmol. *Zeyla*, Dapper *Zeila*.)

Sita eſt haec vrbs iuxta mare rubrum (p. 20 . . . *ad littus maris ſalſi p*) *quod iungitur mari rubro*). *Vrbs eſt anguſtis limitibus, incolis tamen abundans et magnus hic confluit hominum concurſus. Maxima enim pars nauium, mare rubrum ſulcantium, hic appellunt, ibique merces ſuas exponunt, quas deinde in Habaſchiae regionibus diuendunt atque ex iis aurum et ſeruos q*) *reportant.* — Reſtat vt diſtantias locorum adnotemus. *A Zaleg ad oras maritimas Iemen* (Arab. felic.) *tres habentur curſus iuſti; porro ad vrbem Mankuna a Zaleg eſt iter 5 dierum ſcilicet per terram; iter maritimum breuius.* Ita quidem Edrisius. Vrbs Zaleg زلغ apud ceteros autores non occurrit, ſed زيلع, apud Abulfed. *r*), Ibn al Vard. *s*), Marmol. *t*), Dapper. *u*) aliosque, quorum deſcriptiones, cum ea, quam Edriſius de Zaleg exhibuit admodum congruunt, vt facile videas vnam

H 2 eſſe

n) Deſcriptionem regionis *Zailae* amplam exhibet Macrizi p. 9 ſqq.; eam in ſeptem regna diuidi ait, ſcilicet *Aufat* (اونات), *Davaru* (دوارو), *Arababni* (اربيني), *Hadia* (هديه), *Scharcha* (شرخا), *Bali* (بالي), et *Dara* (دارة); quae Noſter omnia ſilentio praetermittit. De ſitu vrbis Zeilae habet با في جزيرة البحر (peninſulam puta).

o) التي يجلبونها من قراهم التي على ضفة النهر المذكور

p) *Periculoſum eſt*, teſte Edriſio, *ad hunc locum iter maritimum, ob breuia quibus mare ad Babelmandab vsque eſt refertum. Qua ex cauſa* (pergit) *nautae vel hunc locum vitant, vel ſi cymbis, paruis adeo, ſulcare audent, vento abripiuntur et poenas naufragio ſoluunt.* Idem etiam p. 20 et 21. denuo occurrit. — Pulchre conſentit Procopius in *Perſicis* libr. I. p. 32. Ἐν σκότῳ γὰρ (ait) ναυτίλλεσθαι ἐν ταύτῃ δὲ τῇ θαλάσσῃ ἀδύνατόν ἐςι ἐπεὶ βράχεσι αὐτὴν ἔμπλεον ἐπὶ πλεῖστον συμβαίνει εἶναι. Ceterum cf. auctores ſupra p. 24. laudati. Quibus add. Brucius To. I. verſ. p. 487 ſq.

q) Sionita reddit merces et argentum &c. In impreſſo eſt الرقيق vocabulum, quod per *ſeruos* reddere mallem. Seruos ex Habaſch educi Ibn al Vardi l. c. teſtatur: "On eſtime," ſcribens, "beaucoup les eunuques de ces pays et les femmes eſclaves ſont très-belles." Abvlfeda qui noſtrum vrbe ditare poteſt ſcribit p. 35. وهديه بلدة للحبشة جنوبي وفات ومنها يجلب الخدام ويخصونهم في قرية قريبة من هديه i. e. *Hadiah* vrbs Habaſchenica in meridie *Vafat* vnde ad nos afferuntur Eunuchi quos in oppido prope Hadiah caſtrant. Adde Dapper. p. 651.

r) pag. 37. *s*) *Notices &c.* l. c. p. 39. *t*) T. III. p. 155. *u*) l. c.

eſſe eandemque vrbem *x*). Si زلع ſcriptum eſſet, legere poſſes quomodo forſan in quomodo Mſto Ibn al Vardii, de Guignes inuenit; addit enim in nota adiecta *ou* Zala. Num ita ſcripſerit Edrisius? ſubdubito, quandoquidem, quoties nomen huius vrbis occurrit toties زلع ſcribitur. Num autem زيلع vel زلع reſcribendum ſit, decidere non audeo.

Sed reuertamur.

2) *Mankuna* (p. 20. 21.) منكونه *vrbs maritima, meridiem verſus ſita*, 4 *dierum itinere terreſtri ab Akent vrbe diſtans.*

3) *E regione* (p. 21.) *Mankunae ſita eſt in deſerto oppidum* (بلدة) *y*) *quod vocatur Kalgiun* قلجون (Herbelot. paraphraſtes, *Calgiun* effert); *ab inuicem* 12 *ſtationibus per deſertum diſtant.*

4) *Akent z*) اقنت (mendoſe, credo, ſect. 5. pag. 2. lin. 6. اقلت) *a*) *vrbs, ſita prope litus meridiem verſus. Appellunt quidem ad eam naues, ſed paruae tantum nec admodum onuſtae, quia mare ibi nautis non fauet et breuibus ac puluinis nauigationem impedit magis quam promouet. Ceterum vrbs iſta parua eſt, nec admodum hominibus frequens et maximam partem vaſtata. Ab hac vrbe ad*

Bakte باقطي, (p. 20. 21.) *vrbem maritimam, iter* 5 *dierum.* Nihil de hac vrbe nobis Edriſius narrauit, niſi eius diſtantiam a

Batta (p. 20. 21.) بطا *vrbe, interuallo ſcilicet* 8 *dierum. Batta autem proxime contermina oppidis Barbaris, quorum primum Gua non longe ab illa diſtat.*

Tumi طومي *b*) *vrbs populoſa* (p. 16.) *ad ingentem lacum* (vid. ſupra p. 55.) *ſita; ſeritur c*) *in ea oryza. Ad ripam huius lacus eſt ſtatua, quae manus*

x) Ibn al Vardi زيلع pays, ait, au midy de l'Ethiopie; ſes habitans *ſont nombreux &c.* Abvlfeda: Zaila, ait *Ibn Said*, eſt vrbs Hab. Moslemis habitata ad angulum aliquem maris &c. (وهي علي ركب من البحر) porro: .. eſt emporium Hab. verſus Arabiam felicem (نحو ارض اليمن); porro: aliquis qui eam vidit appellat vrbem paruam (مدينة صغيرة) &c &c. Marmolivs ſitum vrbis, quam pro Avarita Ptolem habet, quoque comprobat; nec diſſentit Dapper p. 53 ſq. Zeila, inter alia habet, wird für einen der beſten Oerter dieſes Strandes gehalten, . . . *darinn alles von Menſchen kribbelt und wibbelt.*

y) Sionita reddit: *regio quaedam.*

z) Sionita vertit, quoties occurrit *Ecqent.* Herbelotvs quoque ſub voce *Habaſch Akent* ſcrib. Plura vid. apud Herbelot. ſub voce *Akent.*

a) Lectionem *Aklat* mallem, ſi, quam Brvcivs To. II. verſ. p. 6. deſcribit vrbs *Tegulat* ad mare ſita eſſet.

b) Ibn al Vardi طرمي (Tarmi) habet; eadem eſt cum Tumi vrbe; ſed forſan intricata ſcriptura Mſſ bene legi non potuit. Incertum fuiſſe ſaltem de Guignes vel ex eo conſtat, quod verſioni *Tharmi* addit *ou Tarba.*

c) Sect. 4. Clim. I. p. 2. lin. 16. pro يزرع leg. يزرع

manus pectori impoſitas. habet et Maſna (مسخ) *vocatur. Statua haec quondam fuit homo ſceleſtus, qui facinorum cauſa ita fuit transformatus.* Ibn al Vardi idem tradit *d*).

XV. *Mons Mandeb.*

Iam vicinii cauſa in cenſuram veniat

Mons Mandeb جبل المندب *Diſtat ab inſula Cambela duarum curſuum interuallo; circumcinctus eſt mari; altior eius pars meridiem ſpectat, protenditur vero ſeptentrionem verſus parua inclinatione ad occidentem. Longitudo eius eſt* 12 *fere miliarium. Qua parte Habaſch reſpicit, plenus eſt puluinis ac inſulis vsque ad Zaleg, Akent et Bakte, ita vt in maris illa parte nemo vela dare poſſit. Naues, ferreis clauis compactas in hunc montem ita defigi, vt auelli nequeant, autor eſt Almonder* (Edriſio ad h. l. excitatus). *Vix tamen euitari poſſet, quin naues mare rubrum ſulcantes illum praeteruenient, cum mare ibi tam anguſtum ſit vt a Continenti Arabiae felicis quis facile poſſit conſpici. In hoc monte eſſe antrum* addit, *quod ſi quis ingrediatur, pereat, ſiue a feris deuoratur, ſiue in Abyſſum praecipitatus,* vti ſibi fingit Noſter. *Lapidibus* vero iam Edriſiii tempore *fuit obrutum.* —

Montem Mandeb eſſe promontorium illud quo mare rubrum aperiatur quaſi, et a quo fretum Bab el mandeb denominatum ſit, quisquis facile videt. Omnes orientis geographos montem hunc magnetis lapidibus refertum perhibere Herbelotus auctor eſt.

Plura dabunt: Herbelotus *e*), Marmol. *f*), de la Croix *g*), Brucius *h*).

XVI. *Terra Barbara* ارض بربرة.

1) *Iuxta mare omanicum* (p. 21) *ſita eſt terra Barbara; proſpectat* (p. 22) *a ſeptentrione terram Iemen* (Arab. felic.), *a qua ſinu magno, cuius latitudo plus minus* 600 *miliarium eſt (prout ſcilicet maris orae vel per deſertum extenduntur vel promontoriis reſtringuntur), diuellitur; tum* (ibid.) *contermina eſt terrae Zengitanae.* — Ibn al Vardi *i*) et Abdelmoal *k*) iisdem fere verbis vtentes a parte Edriſii ſtant.

 2) *Victus.*

d) l. c. Tharmi (Tumi), ait, grande ville ſituée ſur un lac formé par les eaux du Nil. Sur le bord il y a une ſtatue de pierre, que *l'on ſuppoſe* être celle d'un homme, qui à cauſe de ſa méchancete a été ainſi petrifie. — Herbelotus ſub voce *Masnah* idem ex Edriſio reddit.

e) ſub voce *Mendeb* et *Bab al Mandeb.* *f*) T. III. p. 162. *g*) T. IV. p. 156.

h) Epit. germ. P. I. p. 154. Mappa Brucii ad T. I. verſ. germ. offert *Cap Mandeb.*

i) Ibn al Vardi Notices T. II. 40. بربرا Ce pays, ait, ſitué ſur le bord de la mer, vis-a-vis l'Jemen confine a la Nubie.

k) Abdelmoal (Geographus Perſa) apud Herbelotum ſub voce *Berbera* ponit hanc terram entre la ligne Equinoctiale et le premier Climat; les pays des Zenges (Zanguebar) et la Côte de Cafrerie en ſont fort proches.

2) *Victus. Teſtudines marinae, quae vocantur apud illos baſa* (البسه), *potiſſimum incolis cibum ſuppeditant.* (p. 21) HERBELOTUS ſuſpicatur inde hic fuiſſe Ichtyophagorum (Ἰχθυοφαγοι PTOL.) ſedes *l*).

3) *Mons* vel promontorium *Chakuni* خاقوني *m*); *exſurgit ab vrbe Terma ſeptem capitibus quae ſub aqua ad* 44 (40 IBN AL VARD.) *miliaria in mare protenduntur.*

4) *Vrbes. Tribus vrbibus* (p. 21) hanc terram incoli initio ſextae ſectionis Climatis primi refert, *Karkuna*, *Marca* et *Nagia:* plures tamen adeſſe non eſt dubium. In fine enim quintae ſectionis *vrbem Battam conterminam eſſe terrae Barbarae*, perhibet, additque *cuius prima* (*vrbs*) *eſt Gua.* Ex Herbeloto quoque patet non tam ſtricte accipi debere, Edriſii verba *n*). Iam ad vrbes deſcribendas procedamus.

1) *Karkuna* قرقونه *vrbs maritima, cui mons imminet in meridiem ſeſe extendens. Diſtat ab vrbe Gua duarum dierum itinere maritimo o*).

2) *Gua* جوه (p. 21.) *non longe diſtat a Batta vrbe Habaſſenica.* HERBELOTUS effert *Giouch*, *Giouah* et ſub *Carcunah Givah.* MARMOLIUS *p*) nihil praeter nomen *Choa* habet. LOBO (l. c. paſſim) *Gua*, *Goa*, pronuntiat.

3) *Terma* ترمه (p. 21.) (*Tarmah*, HERBEL.) *itinere maritimo* 3 *diebus a Karkuna diſtat.*

4) *Ad montis Chakuni* (p. 21.) *caput quoddam ſunt regiones paruae* (بلاد صغار) *oppida conſtituentes* (كاقري) *quae nuncupantur.*

Havia الهاويه; IBN AL VARDI l. c. de vrbe parua *Haouia* loquitur *q*). Vtri maior fides habenda ſit, neſcio.

5) *Marka* (p. 21. 22.) مركه, *vrbs maritima; a promontorio Chakuni ad vrbem hanc conficies iter trium breuium curſuum r*); *at terreſtri itinere ſeptem dies*

l) l. c. . . . vid. Ptol. 206. Strabo 495.

m) IBN AL VARDI l. c. habet *Canouni* Certo idem eſt ac Chakuni; facile tibi explicabis quomodo ex ن fieri poteſt ق et vice verſa. Ceterum ad verbum cum Edriſio congruit.

n) HERBELOTI verba: Edriſi compte entre les villes de la Barbarie Aethiopie *Alengia*, Karkuna, Maraka et *Tarma*. Quae apud Herbelotum *Alengia* audit vrbs, ea ex noſtra pronuntiationis ratione Nagia compellatur: nomen nimirum exaratum eſt الناجيه; atqui ال pro articulo h. l. ſumere noluit Herbelotus; idem tamen ſub *Marakah* ſcribit *Nagia* et ſub voce *Nagia* de vrbe noſtra agit.

o) ſub voce Berbera HERBEL. *Karkuna* quidem ſcribit, caue autem ne fruſtra vocem hanc euoluas; potius quaeras *Carcunah*

p) vid. HERBEL. ſ. v. *Giouch* et MARMOL. T. III. p. 157.

q) Verba eius ita ſe habent: Sur un de ces ſommets, il y a une petite ville qu' on nomme *Haouiah* Crediderim fere eſſe هديه regnum *Hadiah*; vid. MACRIZI p. 12. ABVLFED. p. 35.

r) HERBEL. ſub voce *Marakah* interpretatur per 50 milles.

dies conſumſeris. Ad duas ſtationes a Marca eſt flumen eodem, quo Nilus, fluxu decurrens; cuius ripae dora conſeruntur. Eſt forſan hic fluuius idem qui aluit vrbem *Makdeſchu*, quam ABULFEDA *s*) delineat.

6) *Nagia* الناجا *vrbs maritima; diſtat a Marca ſeſquidiei itinere maritimo, terreſtri via autem 4 diebus. Nagia eſt vltima terrae Barbarae.* (p. 22.) *t*)

XVII. *Terra Cafrorum* بلاد الكفرة.

Quae pag. 22 operis Edriſiani, quas modo deſcripſimus, vrbes ſubſequuntur, quarum incolae Cafri ſunt, ad terram Barbaram eas etiam referre poſſes; delectum tamen, ſi recte video, adhibet autor noſter terrae Barbarae et terrae Cafrorum, vti etiam terrae Zengitanae et regionum praecedentium. De *Nagia* enim contendit, eſſe اخر ارض بربر *vltimum locum* terrae Barbarae de vrbe *Berva vltimam eſſe vrbem* Cafrorum (اخر بلاد الكفرة); pariter *Dagutta* vrbem compellat *finem terrae Sofalae* et *Baies*, *terminum terrae Zengitanae.* Autore Edriſio igitur videtur diſtinguendum eſſe inter has regiones; licet alias omnes hae regiones ſub generaliori Cafrorum nomine venire conſueuerint. — Barbariam et Cafrorum terram non diſtinxiſſe videtur IBN AL VARDI *u*).

Vnde nomen hoc incolis huius tractus ſit impoſitum vocabulum Cafer ipſum indicat, eos homines denotans, qui Moslemorum religionem non colunt; p. 27 enim homines iſtos lapides quosdam piſcium adipe vnctos colere tradit.

Vrbes itaque, quas ad terram Cafrorum pertinere exiſtimo ſunt:

1) *Karnua* (p. 22.) قرنوة *vrbs parua maritima, diſtans a Nagia itinere 8 dierum x*).

2) *Be-*

s) pag. 31. مقدسو ولها نهر عظيم يشبه نيل مصر في زيادته في الصيف i. e. Makdeſchu . . . habet magnum fluuium, Nilo Aegyptiaco ſimilem, eo quod per aeſtatem creſcit &c. &c.

t) Nec Abulfeda, vrbem بربرا (Barbara) nomine deſcribens, Terram Barbaram ignorabat.

u) Les habitans de Berbera, ait l. c. p. 40, mangent les grenovilles et vont en mer à la peche. Idem innuit Edriſius deſcriptis vrbibus *Carnua* et *Bezuna*, quarum incolas Cafros eſſe contendit. HERBELOTVS ſub voce *Cafarah* peculiarem regionem eſſe aſſerit, ſcribens: "*Cafarah* „ou *Caferah*, pays ſitué ſur le rivage oriental et meridional de l'ocean Ethiopique, que nous „appellons ordinairement la côte de Caferie — ou le Zanguebar." Nunc vero addit: "Les „Arabes l'appellent auſſi *Berberah*, nom, qui approche plus de celuy que les anciens Géogra-„phos lui ont donné: car ils appellent cette mer *mare Barbaricum*, et le Golfe, que la mer y „fait, *ſinus Barbaricus*." Probe. Saepiſſime autem ita ſcribit, vt ad mentem eius intelligendum diuiniore ſagacitate opus ſit. Vid. quaeſo, voces *Bazuna*, *Carnua*, *Nadoubah* et inprimis voces *Zeng'* et *Melindah*.

x) HERBELOTVS ſub voce *Carnuah* ſitam eſſe ait: "entre les provinces Berbera et de Zenge ſur la côte de Zanguebar;" at ſub voce *Bazunah* ſcribit. — *Carnuah* qui appartient au pays de Berbera.

2) *Bezunah* بزونة (p. 22.) 6 *dierum itinere a Karnua diſtat. Oppidum eſt magnum et incolis ſatis frequens y). Incolae huius et Karnuae vrbis veſcuntur ranis, ſerpentibus aliisque id genus nauſeam creantibus, a quibus* (addit Edriſius) *hominis natura abhorret z). — Ambarum item vrbium cultores ſunt Cafri et conterminae ſunt ambae terrae Zengitanae prope littus maris ſalſi* (omanici), *verguntque a ſeptentrione ad Arabiam felicem.*

3) *Berua* (vel Braua) بروة *ad mare* (p. 27.) *indicum appoſita, vltima eſt vrbs terrae Cafrorum* i. e. (interprete Edriſio) *qui nullam tenent religionem* (الذين يعتقدون شيا) *ſed lapides erigunt, adipe piſcium vnctos, eosque colunt a).* Vernacula lingua hos homines Fetiſch-Anbeter compellat vid. Gatterer l. c. p. 55. Non eſt dubium, quin haec vrbs ſit *Braua*, provincia hodie. Marmolius fuſe *b*) de vrbe *Braua* tradit.

4) *Neduba* ندوبة *vrbs maritima, tridui itinere maritimo a Berua diſtans, et tribus diebus ac noctibus, item maritimo itinere a Melinda Zengitanae terrae vrbe.* — Num vrbs haec ad ditionem Cafrorum pertineat nec ne, ſuſpenſus haereo. Herbelotus ſ. v. v. *Berua* et *Nadoubah*, affirmat quidem, et ll. cc. terram Cafrorum a Zengitana terra diſtinctam eſſe tradit. Sed vid. quae paulo ante de eius fide dicta ſunt.

XVIII. *Terra Zengitana* بلاد الزنج.

1) *Situs. Confinis* (p. 28.) *eſt Sofalae auri.* Ibn al Vardi ſitum eius vna cum limitibus accuratius conſtituit *c*).

2) *Terrae foetus. Vrbes Melinde* (p. 27.) *et Monbaſe* (p. 28.) *ferri fodinas colunt.* In deſcriptione Monbaſae vrbis *canes rubri, tigres, pardi, hyaenae* (ذاب), occurrunt.

Ibn al Vardi ne verbo quidem ferri mentionem facit. Marmolius *d*), de his vrbibus multis verbis agens, nihil item de ferro refert. Solus

y) Herbel. ſub voce *Bazunah* habet: Ville batié ſur la mer Jemanique. Elle eſt ſituée entre les pays de Berberah et de Zenge dont le premier eſt à ſon ſeptentr. et le ſecond à ſon Midi. Nous appellons aujourd'hui les pays de Berbera et des Zenge la côte des Cafres et de Zangoebar.

z) Ita fere *Pp. Societatis* in Epiſt. annuis *Schankalos*, depingunt; quos eosdem Ludolfus Troglodytas Veterum eſſe, autumat. Cf. I. Lvdolfi *Comment.* p. 199.

a) Herbelotvs ſub voce Berva ville, ait, la plus meridionale du pays habité par les peuples que les Arabes appellent *Kiaferab* et nous autres, les *Cafres*. C'eſt la côte de Cafrerie ou de Zanguebar.

b) To. III p. 154.

c) l. c. p. 40. Eſt ſitué, ait, vis-à-vis de l'Inde dont il eſt ſeparé par la grande mer. Leur pays, qui eſt très grand et très peuplé s'etend *juſqu' à Sophala d'or et à celui de Ouacouac* Idem p. 54. leur pays, ait, eſt le plus grand que les Noirs occupent; il tient d'un côté à l'Abyſſinie. Masvdi l. c. T. I. p. 54. L'étendue du pays des Zinges, ait, au couchant et de Manaa à l'orient, ſeize cents paraſanges ſur deux cents-cinquantes.

d) T. III. p. 142 ſqq. de vrbe *Melinde* et p. 146 ſqq. de vrbe *Monbaſa* exponit.

Solus Bakui *e*) eſt qui Edriſio quodammodo conſentit, inquiens, malgre leurs richeſſes, ils ne portent que *des ornemens de fer.* Num equos, mulos et camelos terra haec alat, ex Edriſii ſilentio euincere nollem; ſed Ibn al Vardi *f*) deeſſe eos affirmat et hoc in cauſa ponit, cur Nigri bubus vecti pugnent.

3) *Mercatura* (p. 27). *Ferrum diuendunt Melindae ciues, non autem rude, ſed elaboratum;* hanc ob cauſam pulchre addit Edriſius, *hinc illis non ſolum mercaturam venire illuſtriorem*, "ſed magis lucri accreſcere." Autore Ibn al Vardio *g*) cum Omanitis in mutuo rerum commercio verſantur et ab illis nauibus carentibus, merces petunt. Idem multo maiorem mercium numerum exhibet.

4) De incolarum moribus, conſuetudinibus et quae ſunt eius generis ſimilia, ſi ex Arabibus edoceri velis, Edriſium fruſtra euolues; Bakui (l. c.) vero harum rerum cupidis ſatisfaciet; nec pauca ſunt quae Herbelotus ſub voce *Zeng'* ex variis ſcriptorum operibus congeſſit. Legi quoque meretur Masudi (l. c.) quippe qui iam ſciuit non ſolum in Africa, ſed etiam in India eſſe Zengos, quorum eos, qui ex Africa emigrarint, in Syria circa annum 270 (A. C. 883) ſedes et imperium fixiſſe.

5) *Mons Agerad* عجرد *Promontorium eſt altum ac ſublime inter vrbes Baies et Tahna, aſſurgens. Summo impetu* (p. 28) *mare montis latera, dudum iam exeſa, alluit. Nautae ſumma cum circumſpectione illud declinare ſtudent, quippe quod naues ad ſe attrahat h*).

6) *Vrbes.*

1) *Melinde* مليندة (p. 27.) *vrbs eſt ingens, haud longe a mari diſtans* [*e regione* (p. 22.) *inſulae Sokotrae*] *ad ripam fluminis, cuius aqua dulcis eſt, ſita.* Quantum lucri ex ferrifodina faciat, ſupra iam ex Edriſio adnotauimus. *Ferunt incolas incantare animalia noxia, ne, niſi cui velint, cuiquam noceant.*

2) *Monbaſa* منبسة *vrbs parua* (p. 27.), *maritima, ſita* (*e regione inſulae Sokotrae* p. 22.) *ad flumen magnum* (Arabia) *i*) *ad duas inde dies adhuc nauigerum, cuius tamen ripa habitationibus deſtituta eſt. Incolarum induſtriam ferri fodina exercet. Venantur porro tigrides, et canes eorum rubri tanto robore pollent, vt facile hyaenis, pardis ceterisque feris ſuperiores dicendi ſint.*

Vaſco

e) *Notices &c.* T. II. p. 395. *f*) l. c. p. 40. *g*) l. c. p. 40.

h) Herbelotus ſub voce *Agiurd* ita hoc explicat: "Ce cap ait, eſt fort dangereux a cauſe „des goufres qui attirent les vaiſſeaux, s'ils ne s'en eloignent."

i) Gatterer l. c. p. 665. Mombaſſa, ait, auf der Fluſsinſel des Rio Arabia.

Vaſco de Gama ad vrbem hanc appuliſſe anno 1477 &c. ex MARMOLIO l.c. diſces.

3) *Baies* بايس *vrbs populoſa, in confinio Sofalae ſita, vltima eſt terrae Zengitanae. A Monbaſa diſtat 6 dierum itinere, maritimo vero, curſus cum dimidio. Ab Anſugia, inſula Raneh, curſus interuallo k)* vid. HERBELOT ſub voce *Baïs.*

4) Procul dubio huc referenda eſt vrbs

Tahna تهنا *a Baies itinere terreſtri, ſecundum littus inſtituto,* 8 *diebus, maritimo vero curſu cum dimidio diſtat. Baies et Tahna magnus interiacet ſinus, qui, quo minus via recta ac expedita proficiſcantur, vel nauibus vehantur, itineratoribus impedimento eſt l).* De promontorio Agerad, has inter vrbes ſito, ſupra iam egimus.

XIX. *Terra Vakvak* ارض الواقواق.

1) In *ſitu* huius terrae non diſſentiunt ab Edriſio Arabes, quos inſpicere contigit: conterminam ſcilicet eſſe *terrae Sofalae* vno ore contendunt.

2) *Incolas eſſe nigri coloris* monet Edriſius.

3) *Vrbes.* Solus eſt autor noſter qui de vrbibus huius terrae loquitur; alii enim non niſi terrae mentionem faciunt. Sunt vero hae.

Dadu ددو

Ianana ينانة

Dagdaga دغدغة *oppidum magnum, in vicinio harum vrbium ſitum.*

4) Ita Edriſius initio nonae ſectionis Climatis primi p. 34. Neque vero praetermittenda ſunt quae idem in praefatione operi ſuo praemiſſa p. 3 obiter quaſi attigit. *Longitudinem maris indici,* inquit, *vti ab iis accepimus, qui mare hoc ſulcant et ab vna regione in aliam nauibus vehuntur, a Kolzom ad Vakuak* (من القلزم الي الواقواق) *eſſe* 4500 *paraſangarum.* Vix dubitari licet Edriſium de inſulis Vakvak, non autem de terra in Continenti ſita ita ſcripſiſſe; ſiquidem p. 36 *mare piceum ex parte meridionali protendi, ad vsque inſulas Vakvak* diſerte tradit.

5) De *natione* Vakvak verba faciens MASUDI *m)* in dubitationem adducere poſſet ea, quae de *terra huius nominis* ex Edriſio attulimus. Ambigere poſſes

k) Eſt quidem Clim. I. Sect. 7. p. 3. lin. 1. الباذس, ſed procul dubio legendum البايس

l) Situm huius vrbis HERBELOTVS ſub voce *Tabnah* ita finit. Située, ait, ſur la côte de Sofala aldheheb (auri) et ſur le rivage de l'ocean Ethiopique, que les Arabes appellent Bahr el Berber (mare barbaricum).

m) vid. l. c. T. I. p. 15. MASVDI parle d'une *nation* appellée *Ouacoaac* qui étoit très-puiſſante; le roi portoit le titre de *Phalimi* ou *Apklimi*; il étoit le roi des Zinges, et il avoit une armée de trois cent mille cavaliers. (Ibn al Vardi idem de Zengorum rege affirmat). Il n'y a dans ce pays, qui a ſept cents paraſanges d'etendue, ni elephans, ni mulets, ni chameaux; il confine à celui de Sophala, où ſe rendent les vaiſſeaux d'Oman et de Siraph.

poſſes, an non potius Vakvak nomen ſit incolarum Sofalae aldeheb vel terrae Zengitanae in nomine Makua forſan ſuperſtes? Nec tamen Arabum ſcriptis attento animo lectis, longius dubii haerebimus. Edriſii verba claſſica ſunt, يتصل بارض سفالة ارض وقواق *contermina eſt terrae Sofalae terra Vakvak.* Vertere etiam poſſes *coniuncta eſt*, *cum terra* &c., ſed diſplicet verſio haec; aliis enim locis vbi يتصل occurrit ita vertere nefas. In hoc potius attendamus, Edriſium vti vocabulo ارض, tam vbi de Sofala, quam vbi de Vakvak ſermo eſt, adeo vt, niſi per *terram* vel *regionem* verteres hoc vocabulum, in errorem delabereris, quum alias idem vocabulum aliter reddi nequeat. Cum Edriſio faciunt et Ibn al Vardius ac idem ipſe Maſudi, cuius verba gallice verſa (il n'y a dans ce pays &c. et paulo poſt il confine a celui de Sofala &c.) nullam niſi hanc interpretationem permittunt: *Terram Vakvak confinem eſſe terrae Sofalae*, modo Maſudius de Vakvak, non autem de terra Zengitana loquatur id, quod ex hoc fragmento non admodum patere videtur. Quomodocunque res ſe habeat, Ibn al Vardii verba luce clariſſima omnia colluſtrant, qui *n*) incolas Sofalae in confinio *terrae* Vakvak habitare confirmat et alio loco, diſertius adhuc, terram Zengitanam *ad Sofalam auri vsque et Vakvak* ſe extendere contendit *o*).

Situs terrae Vakvak ſecundum Arabes, vt vidimus, in confinio Sofalae eſt. Iam vero ipſe Edriſius noſter admodum perplexis laqueis nos induit, *Baies* vltimam vrbem *Zengorum* et alio loco Sofalam conterminam eſſe terrae Zengitanae tradens, adeo vt tabulae recuſent locum, cui terram tam vaſtam, qualem Maſudi l. c. deſcribit, 700 paraſangarum extenſionis ei concedens, imponamus. Mihi quidem Maſudius, ſi locum ex eo integrum nobiſcum cummunicauit de Guignes vel erraſſe vel plura commiſcuiſſe videtur; (vid. paulo ante not. *n*). Animi ſententiam declarabo et errorem meum, ſi qui eſt, lectoribus corrigendum tradam; regionem Vakvak nimirum, paruam eſſe nec magni momenti habendam, mihi apparere, ac ſitam Sofalam inter et Zengitanam terram, ab ambabus autem diſtinctam, id quod et Edriſius et imprimis Ibn al Vardius poſtulare videntur; ita vt vni vel alteri harum regionum fuerit impoſita nec tamen ad eos pertinuit vel ſub themate earum fuit, ſicuti et hodie multas prouincias cognitas habemus aliorum regnorum ſolo impoſitas et nihiloſecius tamen ſuo iure gaudentes. Quod autore Maſudio rex Vakvak Zengis praefuerit, id admodum varie explicabis. Extitit forte quis ex familiis

I 2 Vakva-

n) l. c. T. II. p. 40. Ils (incolae Sofalae) ſont voiſins du *pays* de *Ouacouac*.

o) l. c. Leur pays (de terra Zengitana loquitur) . . . s'étend jusqu' a Sophala d'or et *a celui* de *Ouacouac*.

Vakvakienſibus olim, qui ob fortitudinem et animum clarus ad huius maieſtatis faſtigium prouectus eſt, et id genus ſimilia. Quem laudat Maſudi exercitus itaque non ſolum ex incolis Vakvak eſſet conſcriptus, ſed, fortaſſis miſcella turba ex Zengis et Vakvakienſibus.

Herbelotus nihil praeter ea, quae ex Edriſio deſumſit nobiscum communicauit; veluti vbi de ſitu huius terrae ſub voce *Vacuac* verba facit errore quodam deceptus, prouinciam hanc abeſſe ab inſula *Lanchialos* duorum dierum itinere *p*). Edriſius enim *Inſulam Vakvak* ab inſula *Lanchialos* ſpatio 2 dierum diſtare, ad nos retulit.

Patet ex hoc loco Geographum noſtrum de vna tantum inſula Vakvak, in *confinio regionis Vakvak*, ſermonem feciſſe. Pag. 36 autem et 37 de pluribus hoc nomine inſignitis loquitur inſulis. *Mare piceum refert* p. 36 *protenditur ex parte meridionali ad inſulas Vakvak vsque* et p. 37 *vltra inſulas Vakvak in confinio inſularum Maugae et Saheb poſitis, quid ſit, ignorari* monet. *Sinis* conterminas eſſe has inſulas ex Edriſio, Bakui atque Ebn Tophaili epiſtola apparet. Quae de illis inuenimus quoque adſcribere iuuat, licet huc non pertinere videantur. Bakui l. c. p. 399 ita refert: "Les iles d'Ouakuak „(واقواق) ſont ſituées dans la mer de la Chine, dans le Voiſinage des iles „de Zanedge. On dit qu'elles ſont au nombre de ſeize cents (!); et pour „s'y rendre, on ſe dirige en obſeruant les etoiles; on y trouve un arbre „extraordinaire, aupres duquel on entend une voix qui ſemble dire *ouak* „*ouak q*). Il y a dans ce pays une ſi grande quantité d'or, que les habitans „en font des chaines pour leurs chiens, et des colliers pour leurs ſinges." Videſis quam incerti ſint Arabes quamque varient! Idem ipſum, quod de auri copia narrat Bakui, refert etiam Edriſius noſter; non autem vbi de inſulis *Vakvak* loquitur, ſed vbi inſulas *Sailae* deſcribit. Audiamus verba eius verſus finem decimae Climatis primi ſectionis ومن هذه الجزيره بيسار الي جزاير السيلا وهي كثيرة متقاربه بعضا من بعض وفيها مدينة تسمي انكره من دخلها من المسافرين استوطنها ولم يرد الخروج عنها لطيب تراها وكثره خيرها والذهب بها كثير

p) Herbeloti verba haec: Cette Province (ergo non de natione intellexit Edriſii verba, nec potuit) n'eſt eloigne de l'isle nomée Langialous, que de deux journée de chemin ſelon Edriſi. Non bene vertit Herbelotus Edriſii بيومان (2 dies) per deux journées *de chemin*. Iter terreſtre procul dubio in animo Noſter non habuit; ſiquidem eodem verſu inſulam كله Cala ab inſula لنكيالوس Lanchialos خمسة ايام 5 dierum (interuallo) abeſſe, tradit. Nec omnino occurrit per totam hanc periodum certum menſurae genus; quale v. c. eſſet مجري (Curſus); in ſequentibus enim quarundam inſularum diſtantiam paraſangarum menſura emetitur.

q) وَقّ Camuſius explicat per vocem auis صُرَدٍ, i. e. collurionis, ſiue lanii minoris. vid. Gol. Lex. col. 2709. Idem Camus l. c. وَقْوَاقٌ nomen regionis ſupra Sinas eſſe perhibet.

كثير جدا حتي ان اهلها يتخذون سلاسل كلابهم واطواق قرودهم من الذهب i. e. *Ab hac inſula* (Saha) *vela fieri poſſunt ad inſulas Sailae vocatas, quae multae ſunt et ſibi finitimae; eſtque in iis vrbs Ancera nomine, quam, qui intrat viator, incolit eam, nec eam in ſequentibus deſerit, ob ſoli bonitatem, opum abundantia ac auri copia, quae tanta eſt, vt habitatores eius canes aurea catena alligent et in colla ſimiorum collaria auro confecta appendeant.*

Ex Ebn Tophaili epiſtola tandem *r*) patet pro terra fabuloſa (Feenland) habuiſſe Arabes Vakvak. Audi quaeſo fabulam: ذكر سلفنا الصالح رضي الله عنهم ان جزيرة من جزاير الهند التي تحت خط الاسوا وهي الجزيرة التي يتولد بها الانسان من غير ام ولا اب وبها شجر يثمر نسا وهي التي ذكر المسعودي انها جواري الوقواق i. e. Retulerunt pii Maiores noſtri inter Inſulas Indiae vnam eſſe ſub linea aequinoctiali ſitam, in qua absque matre aut patre naſcuntur homines, et in ea arborem eſſe, quae fructus loco foeminas producit, atque eae ſunt quas vocat Maſudi puellas Vakvakienſes &c. Sed hactenus de terra hac fabuloſa.

XX. *Terra Sofala s) auri.*

1) *Nomen.* Pag. 28 ſcribitur سفالة الذهب; pag. 30 سفالة ſine voc. الذهب; ibid. exaratum occurrit سفالة التبر Ibn al Vardi pronuntiat سفلة الذهب (ſine Elif poſt Fe) Bakui de vrbe Sofala verba faciens effert سفالة. Abulfeda denique: سفالة الزنج et in fine deſcriptionis huius vrbis diſtinguere ſe hanc Sofalam ſuo nomine a Sofala Indica, addit *t*).

Edriſii *Sofala aldeheb* diuerſam eſſe credas a *Sofala altebr;* comparatis autem inter ſe locis, vbi de Sofála agitur, pro vna eademque terra habendam eſſe vtramque exiſtimes. Pag. 28 nimirum *vrbem Baies terminare terram Zengitanam, illique eſſe confinem terram Sofalae auri* (aldeheb) perhibet. Pag. 30 i. e. initio ſectionis octauae contendit *comprehendere iſtam ſectionem reliquam terrae Sofalae portionem;* antea vero p. 28 nulla alia Sofala adfuit, quam *Sofala aldeheb.* Iam memorat vrbes huius terrae (Sof. aldeh.); quibus deinceps deſcriptis *omnium praeſtantiſſimum aurum in vniuerſa Sofalae regione ibi reperiri* ſubiungit (التبر) ad aurum de-

I 3 ſignan-

r) vid. Philoſ. audidact. ſiue Epiſtol. Abi Jaafar, Ebn Tophail de Hai Ebn Yokdhan ed. Ed. Pocockius (Oxon 1671.) pag. 26.

s) سفالة pp. eſt nomen appellatiuum, partem locumue inferiorem (Niederland) notans. De qua ſignificatione etiam Hebraeis trita vid. Ioſ. 10, 40. et Iud. 1, 9. vbi partes הָהָר וְהַנֶּגֶב וְהַשְּׁפֵלָה ſibi inuicem opponuntur. Plura vid. Herbel. ſ. v. *Sofala &c.*

t) Praeter Indicam occurrit quoque Sofala in Palaeſtina. vid. 1 Macc. 12, 38. et Michaelis adnotatt. ad verſ. germ. huius libri p. 275. W. A. Bachiene *hiſtor. und geogr. Beſchreibung von Paläſtina* B. I. T. I. §. 159. p. 353.

ſignandum non vocabulo *aldeheb*, ſed voce *altebr* vſus. Tum emetitur more ſueto locorum diſtantias, et quae hic obuiam veniunt loca (Saiuna, Bucha, Gaſta) inter ſe vicinitatis vinculo ita iuncta eſſe videntur vt ad vnam eandemque terram pertinere cenſeas. Pag. 34 denique *vrbem Dagutam terminum eſſe* affirmat *Sofalae al Tebr.* Daguta vero, vrbs Sofalae altebr a *Gaſta* (vrbe Sofalae procul dubio vid. paulo poſt) itinere maritimo 3 dierum ac noctium tantum diſtat. Quibus argumentis perponderatis auctisque obſeruatione in *terra aldeheb* (auri facti) *prouenire altebr* (aur. nativ.) non duas Sofalae terras ſed vnam tantum aſſumi debere mihi quidem perſuaſum eſt. Addere his argumentis etiam poſſes, ſitum terrae Vakvak Sofalae terrae conterminum et Abulfedae ſcripturam, qui non adiecta voce Tebr ſed vocabulo الزنج noſtram Sofalam a Sofala Indica diſtinxiſſe videtur. Ceterum Terram Tebr (بلاد التبر) i. e. Terram Vankara et Sofal. Tebr caue confundas. Ex quibus omnibus tricis forſan te expedies, ſi pro vna quidem eademque terra haberes Sofalam aldeheb et Sofal. altebr, ita tamen inter ſe diſtinctas, vt Sofala aldeheb ſit huius terrae pars ſeptentrionalis, Sofala altebr autem meridionalis. Sofalae aldeheb itaque cum Edriſio accenſendae eſſent vrbes Dandema et Hantema, Sofalae altebr autem, quas idem in ſequentibus memorat vrbes Saiuna, Bucha, Gaſta, Daguta. Ei regioni certe, cui nomen Sofala impoſuit, Edriſius ipſe adſcribere illas videtur, *conterminas* eſſe (p. 30) *terrae Sofalae* (يتصل بارض سفالة) 3 *vrbes* *u*), *quarum vna appellatur Saiuna*, tradens. Et initio ſectionis nonae (p. 34): *Ad maris Indici latus meridionale eſſe partem terrae Sofalae ſuperius* (p. 30) *memoratae, nec non vrbes atque oppida, de quorum numero Gaſta*, diſerte ſcribit. Sequuntur quidem (p. 30) verba, quae huic ſententiae aduerſari videntur: a *Saiuna*, inquit *ad vrbem Dandema*, *de terra Sofala*, vel: *vrbem Sofalae* &c. Cur enim, inquies, ſi Saiuna pariter ad Sofalae ditionem pertinet, addiderit verba: *de terra Sofalae?* Sed eiusmodi exempla ſaepius occurrunt, ſaepiusque deſideratur accuratior dictio. Eorum tandem, qui ad Sofalae terram cum vrbibus ſupra memoratis Saiunam vrbem quoque referre volunt ſententiam, Geopraphus Perſa *v*) et Maſudi l. c. propugnare videntur, in Sofala equos ali

u) Dapper vrbes, quas Edriſius memorat omnes, ſine vlla dubitatione Sofalae terrae adſcripſit. Verba eius p. 635. Man findet allda, wie Linſchoten meldet (auſſer Sofala), wenig andere Städte; wiewohl die Afrikiſchen Landbeſchreiber (i. e. Geographus Nubienſis) nach der See zu noch zwo andere Städte ſetzen, welche als Dörfer gebauet, nehmlich Hantema und Dandema mit noch etlichen Höfen als Sajona, Bocha und Gaſta (Daguta, quae in ſequenti nona ſectione deſcribitur, ſilentio praetermiſſa eſt a Dappero), welche da herum am Seeufer liegen.

v) Apud Herbelot. ſ. v. *Sofala al Dheheb.*

ali poſſe negantes, id quod Edriſius noſter in deſcriptione vrbis Saiuna obſeruat. — —

2) *Situs. Confinis* (p. 28.) *eſt terra haec regioni Zengitanae* (orientem verſus, addit Ibn al Vardi) *Vakvakae*, (p. 34.) *et pars eius* (Sofala al tebr?) *ſita eſt ad latus meridionale maris Indici* (p. 34).

3) *Terra bona. Sofala auri* (Deheb) procul dubio nominata eſt, quod (p. 30) in tota hac terra producitur, aurum (التبر) *tantae praeſtantiae vt nulli ſit facile comparandum.* Qua in re Ibn al Vardi, Bakui, Abulfeda aliique amice cum Edriſio conueniunt *x*). Sed in hoc autores laudati non acquieſcunt. Quod nimirum Abulfeda laudat ferrum, id eſſe tantae praecellentiae addit Ibn al Vardi, vt Indi ad id emendum conuolent. Idem quoque obſeruat ab incolis huius terrae cuprum auro anteferri.

4) Ambitum huius terrae, Edriſius quidem non definit; ſed ex deſcriptione (in duabus enim primi Climatis ſectionibus de illa agendum ei fuit) colligi poteſt, eum ſatis amplum fuiſſe. Terram vaſtam compellat Ibn al Vardi — — Ceterum non defuerunt qui terram hanc pro Salomonis Ophiro haberent; vid. Dapper p. 638 ſqq. Nouiſſime hoc etiam euincere ſategit Brucius T. I. verſ. p. 473 ſqq.

5) *Vrbes. Duas continere hanc terram* refert (p. 30.) inter *quas et oppida parua iacent, et habitationes gentis, Arabum morem referentis y*). Vrbium harum parcam nobis reliquit deſcriptionem. Vna earum eſt

Dandema دندمه.

Hantema هنطمه altera; *vtraque autem ſita ad oras maris ſalſi* (Indici). *Sunt paruae vrbes oppidorum inſtar populoſorum, ab inuicem interuallo duorum curſuum, vel terreſtri itinere 7 dierum diſſitae. Dandema metropolin terrae Sofalae eſſe* denuo repetit.

Saiuna سيونه *z*) *vrbs non ita magna* (p. 30) *cuius incolae ſunt Indi* (الهند) *Zengi* &c. *a*). *Sita eſt ad littus maris vel* (vt paulo poſt habet) *ad oſtium magni fluuii, quem naues ad vrbem tendentes, ingrediuntur. Reſidet in vrbe hac princeps terrae, cui exercitus, equorum penuria, pedeſtris tantum eſt. Ab vrbe Dandema diſtat itinere maritimo occidentem verſus tribus curſibus, terreſtri vero 20 ſtationibus; ambas enim*

x) Ibn al Vardi l. c. p. 40. Bakui l. c. p. 401. Abulfeda p. 32. Masudi *Notices* T. I. p. 15. Marmolius T. III p. 114 ſigillatim (ſect. 31.) de auro terrae Sofalae exponit. Adde Dapper. p. 636 ſqq. Brucius T. I. verſ. p. 477 ſqq.

y) ودواوير رحالة كالعرب Sionita vertit: nec non gens vagabunda vt Arabes.

z) Herbelotus ſ. v. *Sajounah*, forſan incolarum cauſa ad terram Zengitanam vrbem hanc refert, et in meridie vrbis Sofalae ſitam eſſe perhibet.

a) à cauſe du commerce, addit Herbelot.

enim interiacet ſinus b) magnus, in meridiem procurrens rectamque viam impediens. (Nomen huius vrbis in Sena, (caſtello quodam Luſitanorum) ſuperſtes eſſe videtur. Fluuius de quo hic ſermo, eſt ſine controuerſia quem hodie Zambize vocamus.) *Diſtat porro vrbs Saiuna ab vrbe*

Bucha بوخة (p. 30.) *ſpatio trium curſuum c). Bucha ab vrbe Gaſta diſſita eſt itinere maritimo curſus interuallo, terreſtri autem 4 dierum. Ocha* Marmolii *d)* aegre cum Edriſ. Bucha comparatur. —

Gaſta جسطة *vrbs parua* (p. 34.) *ingenti ſinui adiacens* (خور) *quem naues ingrediuntur, diſtat ab vrbe Daguta itinere maritimo trium dierum ac noctium et ab inſula Komr* (قمر) *diei nauigatione e).*

Daguta دغوطة (p. 34.) *extrema* (vel *vltima*) *eſt vrbs Sofalae Tebr* (auri natiui) *ad ſinum* (خور) *maximum appoſita f).*

XXI. *Inſulae maris omanici.*

1) *Inſulae Raneh* رانج (p. 28. 29). *Sitae ſunt e regione terrae Zengitanae maritimae. Plures ſunt ac magnitudine inſignes. Incolae earum ſemper fuſci ſunt coloris, imo cuncta, quae ab illis feruntur, vti dora, ſacchari arundines,* (Saccharum officinarum, Linn.) *arbores Cafur* الكافور (i. e. Camphorae) *g) colorem nigrum ducunt.* Secundum Abdelmoalem *h)* hoc nomen omnibus inſulis in mari omanico ſitis, e quorum montibus ignis erumpit, commune eſt *i*). Vna ex his inſulis vocatur

Seranda سرنذة (p. 28). *Ambitum eius ferunt eſſe* 1200 *miliarium. Expiſcantur hic margaritas k); terra producit aromata pretioſa; mercatores eam adeunt.* Ita quidem Edriſius.

Quae-

b) In libro eſt غبا, Sionita vertit per *Sinus*. Probe. Fortaſſe leg. خور vocabulum, quod inf a denuo occurrit.

c) Herbelotus ſub voce *Bokbah*, ville, inquit, ſur la côte qui porte le nom de Sofalah et regarde l'ocean ethiopique, c'eſt la plus meridionale de toute la côté.

d) T. III. p. 151. Ocha, ait, eſt une ville a 17 lieuës de Melinde vers l'orient (cum flexione ad ſeptentrion.) ſur la coſte de la mer de Brava &c.

e) Herbelotus ſub voce *Dagoutha* errore quodam deceptus ita ſcribit: elle (*Dagoutha* vrbs) ſituée à 90 milles de la ville de *Giaſtah* et à 30 milles ſeulement de l'isle de Comar. — Aliam deſcribit Edriſius inſulam Komr, quam autem non ad Africam ſed ad Aſiam referre videtur.

f) Herbelotus خور male per *oſtium fluminis* reddidit. Pergit idem: C'eſt (Dagoutha) la derniere du pays et la plus proche de l'embouchure du grand fleuve *nommé le Nil de l'occident; c'eſt le Niger, que nous appellons aujourdhui le Senega.* Vnde hoc habeat, equidem neſcio, nec video quomodo ita ſcribere potuerit vir doctiſſimus.

g) Plura de hac arbore dabit Herbelot. ſub voce *Cafur.*

h) Apud Herbelotum ſub voce *Ranah.*

i) Herbelotus (l. c.) de inſula Ranah nomine, vt opinor autore Geographo Perſa, ſigillatim exponit; Edriſius quidem eam non deſcribit. vid. l. c.

k) Clim. I. Sect. 7. pag. 2. lin. 21. male للمجرهر pro للمجوهر

Quaenam vero haec inſula ſit, ambigitur. Sunt, qui cum Serandib pro vna eademque inſula habeant. (vid. HERBELOTUS ſub voce *Serandah.*) Sunt et alii qui Serandib compellari ab Arabibus inſulam S. Laurentii affirment. *l*) Male quidem. Serandib eſt inſula Ceylan, id quod vocabulum ipſum prodit. *Div* enim *inſula* apud Indos audit, et *Seran* eſt per transmutationem litteralem pro *Selan.* HERBELOTUS (l. c.) in eo eſt, vt Serandam Edriſii pro Madagaſcar habeat, tamen conſiderato margaritarum piſcatu et aromatum cultu in Ceylan acquieſcere videtur *m*). Verum Herbeloti opinionem facile conuelles. Bona enim quae terra quaedam gignit, etiam in altera prouenire poſſunt, licet non ea abundantia. Margaritas quidem nemo autorum, quos euoluere contigit, inter terrae bona recenſet, ſed alii lapides pretioſi *n*) ibi non deſiderantur *o*). Neque etiam vox الجوهر, ſolum margaritas deſignat, ſed "nomen genericum eſt omnium lapidum pretioſorum, qui e mineris effodiuntur" id quod ex RAVIO didici *p*). Quod aromata attinet, S. Laurentii inſula illis abundat "Sunt praeterea (refert PAULUS VENETUS) *q*) in hac inſula multa nemora Sandalorum rubeorum quorum gratia multae ibi fiunt mercantiae." Longe maiorem catalogum arborum, aromatum &c. exhibet DE LA CROIX l. c. p. 370 – 413. Laudant alii autores plura terrae bona, quorum cauſa nobile commercium ibi agitur; Edriſii autem deſcriptio nimis eſt preſſa, quam vt iuſtae comparationi locum faciat. De mercatorum magno confluxu nemo dubitat vid. PAULUS VENETUS l. c. Tantum de ambitu vaſto quoque inter omnes conſtat. Vnum tantum alterumue autorem excitaſſe, ſufficiat. ABDELMOAL (l. c.) ampliſſimam omnium inſularum, ſub nomine Raneh comprehenſarum compellat. "Inſula *Madagaſcar*" ait PAULUS

LUS

l) cf. DE LA CROIX T. IV. p. 279. L'ile de Madagaſcar, ait, eſt appellée . . . par les Perſans et les Arabes *Sarandib.* Ita iam ante eum DAPPERVS ſcripſit, l. c. vbi de inſulis agit.

m) Verba eius haec ſunt: "Elle a douze cent mille de tour, ce que conviendroit aſſez à l'Isle de „Madagaſcar. Ainſi l'isle de *Serandah ne ſeroit pas la même, que celle de Serandib*, quoique „cet auteur (Edriſius) diſe qu' elle porte pluſieurs eſpeces de plantes aromatiques et que l'on „y fait la Peche des Perles, ce qui convient mieux néanmoins à l'Isle de Serandib, qu' à „celle de Madagaſcar." Repugnat imprimis ambitus, inſulae Ceylan minime conueniens.

n) Arabes forſan fugit, margaritas nequaquam eſſe in numero lapidum pretioſorum habendas: quomodocunque res ſe habeat; vocabulum جوهر notat geminam in genere, margaritam in ſpecie.

o) DE LA CROIX T. IV. p. 363 ita habet: Pour ce, qui regarde les pierres precieuſes, on y en trouve des pluſieurs ſortes dans les rivières et dans les ruiſſeaux, comme ſont du Criſtal, des Topaces, des Granates, des Ametiſtes, des Safirs, des Hiacintes &c. DAPPER p. 22 idem ſcribit. Recentiores non diſſentiunt.

p) Ita nimirum codex Florentinus, Teifaſchii opus de gemmis et lapidibus pretioſis complectens, vocabulum الجوهر interpretatur. vid. SEBALD FVLCO RAVIVS in ſpecim. arab. p. 46.

q) Libr. III. cap. 39. p. 156.

LUS VENETUS l. c. "inter maiores et ditiores mundi computatur inſulas. Continere dicitur in gyro 4000 miliarium." — Autore LINSCHOTEN longitudo eius a meridie verſus ſeptentrionem ad 220, latitudo vero ad 70 ambitus denique ad 600 miliaria germanica accedit. Referente FRANCISCO CAUCHE in circuitu continet 800, in longitudine 260 in latitudine tandem quibusdam in locis 100 miliaria gallica *r*).

2) Inſula *Akgia* اكجية (*Aegia* HERBELOTUS) *ad inſulas Raneh quoque referenda; quam inter et Baies, vrbem Zengitanae terrae maritimam, vnius curſus ſpatium intercedit* (pag. 28 et 29.) *Circuitus eius continet* 400 *miliaria. Vrbs in qua degunt huius inſulae inhabitatores vocatur ab incolis Raneh Anfuga* انفوجه. *Sunt vero incolae miſcella turba; tamen iis praevaluerunt* tempore Edriſii *Mohammedani s*). *Vſitatior t*) *victus incolarum eſt Muza* (Muſa Paradiſiaca LINN.). *Muzae vero ſpecies quintuplex apud illos reperitur:* 1) *Muza alkend* الموز القند; 2) *Muza alfili* الفيلي *interdum eius generis Muza vnica reperitur pondere* 12 *unciarum;* 3) *Muza al omani* العماني; 4) *Muza al murini* المريني; 5) *Muza al ſacri* السكري.

IOBO LUDOLFO *u*) diſplicet, ſi vocabula *alkend* &c. tanquam nomina propria ponuntur, mauult ille pro epithetis adiectiuis haberi, nam, "*alkend* القند, inquit, eſt liquor arundinis ſacchari; *alfili* الفيلي, *Elephas* eſt, forte a magnitudine et pondere ſic dicta, quaſi diceres *Elephantina;* سكر eſt *Saccharum;* at السكري *ſecuri* nomen proprium eſt viri, quae procul dubio rationem aliquam appellationis habent." Non arridet Ludolfi ſententia, quippe quae ſit nimis ſubtilis.

Deſcriptionem fructus huius apud Edriſium non inuenis; ſolus eſt hic locus de variis eius ſpeciebus, vt puto claſſicus. Duas tamen ſpecies iam PLINIUS habet *x*), ſi *Pala* arbor, quod nonnulli contendunt, per Muſam interpretari licet. — Plura de planta hac et eius fructu quem pro דודאים Hebraeorum habet, ex RADZVILII, RAUCHWOLFII &c. itinerariis congeſſit LUDOLFUS *y*). Caeterum num Akgia, id quod ex confinio vrbis Baies

r) vid. DE LA CROIX T. IV. p. 281.

s) HERBELOTVS l. c. ita habet: Les habitans de cette isle ſont prèsque tous étrangers et Muſulmans. Nimis conciſe!

t) HERBELOTVS l. c. breuiter ita habet: il n'y crôit point de froment (id quod ex ſuis addidit); et la nourriture de ſes habitans eſt le mais (?) eſpece de bled d'Inde." Sub voce *Mouza* ita refert: Mouza: Figue et Figuier des Indes (!).

u) *Commentar.* p. 143. Obiter monebo Ludolfum erraſſe ſi de victu Zengitanorum accipi vult, quod Edriſius de incolis Anfugae vrbis verba faciens ſcribit. Scil. والموز عندهم reddit LVDOLFVS *apud eos* (*Zengitanos*); id bis eodem loco euenit viro docto.

x) vid. Libr. XII cap. 6 p. 563.

y) in *Commentar.* p. 139 ſqq. cf. LEO p. 771. Secundum Ibn al Vard. ad ramuſculos quos Adam ex Paradiſo ſecum extulit Muſa planta pertinet vid. AVRIVILLII Diſſ. p. 46 ſq.

Baies coniicere poſſes, ſit hodiena inſula Zanzibar compellata, decidere non audeo.

3) *Haud longo interuallo* (p. 29.) *ab inſula Akgia alia parua extat inſula z*) cuius nomen vero Edriſius vel neſciuit, vel omiſit. *Mons ibi conſpicitur altus, cuius faſtigium vero nemo conſcendere audet quoniam omnia igne conſumit. Interdiu emittit fumum exoſum; noctu vero ignem horribilem. Ad eius radicem vero erumpunt fontes nunc dulci nunc ſalſa aqua ſcatentes.*

5) *Inſula Carmua*, كرموة; (*Kermuah* Herbelot) (pag. 29.). *Haud longo interuallo ab inſulis Raneh diſſita eſt inſula Carmua, cuius incolae coloris nigri ſunt ac Bumiin* (بوميين) *a*) *vocantur. Diſtat ab oris maritimis terrae Zengitanae nauigatione diei ac noctis b*)*; ab inſula autem Raneh, Anfuga c*) *dicta, nauigatione diei.*

6) Inſula *Sokotra* سقطري (p. 23) a nonnullis quidem Africae inſulis accenſetur, ſed ſecundum autorem noſtrum ad Arabiam felicem pertinet, vbi eam quoque Büſchingius deſcripſit *d*).

7) *Inſula Korud* (ſimiarum) القرود (p. 29). *Diſtat inſula ſimiarum ab inſula Carmua tribus curſibus; duobus autem breuibus a continente Habaſchiae. Eſt inſula haud mediocris magnitudinis, ſyluarum ac denſiſſimorum vepretorum plena. Terra producit varia frugum genera. Incolas* Edriſii tempore *non habuit, niſi ſimias, qui abſolute ibi dominabantur.* Obſeruat quidem *in dies creſcere earum numerum; nec tamen eſſe nimiopere timendum genus;* addit ſcilicet falſe *inhabitatores inſulae Sokotrae eas arte ſuperare illasque venari. Diſtat inſula haec a Sokotra duorum curſuum interuallo e*).

8) *Inſula Kotroba* قطربة *ſita eſt ad latus ſeptentrionale inſulae Korud; culta eſt a Chriſtianis f*).

z) Herbelotus ſub voce *Acgiab* de hac quoque inſula ſuccinctam ex Edriſio exhibet deſcriptionem.

a) Herbeloti coniectura ſub voce *Bomioun*, nimis ſubtilis videtur. Verba eius: Bomiin, Race de Negres, qui habite l'Isle de Kermuah. *Le nom de nos Boëmiens pourroit bien être tiré de ces peuples.* —

b) Errauit *Herbelotus*, qui ſub voce *Kermuah* ita habet . . . éloignée de la coſte de Zing' ou Zanguebar d'une journée de navigation c. a. d. environ de 30 mille. — Ab inſula Anfuga (vel Akgia) nimirum vnius diei nauigatione tantum diſtat.

c) *Anfuga* vrbs eſt inſulae *Akgia* (ſupra). Num pro انفوجه legendum ſit اكجبة non liquet. Forſan vrbis nomen pro inſula poſita eſt.

d) *Deſcriptio Aſiae* pag. 610. e) Herbelotus ſub voce *Coroud* habet *60 milles.*

f) Elle, addit Herbelotus (ſub voce *Cotrobah*), n'eſt éloignée des côtes d'Ethiopie que d'environ ſoixante milles. — Situs huius et inſularum paulo ante deſcriptarum e delineatione Edriſii manifeſtus eſt; verum ea, quae de illis tradit Edriſius recentiorum teſtium autoritate confirmare nequimus.

SECTIO II.

Praemonenda.

§. 1. Regionum, vrbium arciumque ab Abulfeda ſub Tabula Magreb comprehenſarum, deſcriptionem, maximam partem in tribus prioribus ſectionibus tertii et prima Climatis quarti (i. e. a pag. 72 – 95 et a pag. 148 – 151) perſequitur Edriſius, ac in illis delineandis diligentiſſimus eſt, multo diligentior certe Abulfeda ceteriſque quos vidi Arabibus *a*), licet, vti ſupra iam (p. 10) obſeruatum eſt, haud longe a littore recedat. Loca enim nonnulla tam in mappis quam in Africae tabulis quas Leo, Marmolius aliique exararunt, média in terra ſita, occurrunt, quae fruſtra in Edriſio quaeras; maritimorum locorum autem exactiſſimam nobiscum communicauit delineationem, quae mirum in modum, quae in aliorum auctorum deſcriptionibus deprehenduntur, lacunas explet. Sed cognitionem portuum ceterorumque locorum maritimorum non poſſe penitus illuſtrari exiſtimo (Arabum ſcripta enim nihil nos adiuuare videntur, niſi ad exiſtentiam locorum, quae ex Edriſio nouimus, confirmandam), donec autor aliquis, vt iam ex parte a Shawio, incomparabili ſcriptore, factum eſt, Edriſii opus manibus gerens (vt diximus) littus illud perluſtrauerit. Menſura enim Edriſiana fretus, locis ipſis autem non praeſens, non poteſt non decipi interdum, ſi cum locis quae alii exhibent ſcriptores comparationem inſtituat.

Quem in deſcribendis Nigritarum terris, duce ipſo Edriſio, ſequi filum et ordinem poteramus, vt ſcilicet cuiuis terrae, quae ad illam pertinent loca ſubiungeremus, eundem in deſcribendo tractu hoc ſequi non datur. Non enim in regna vel prouincias omnino diuiſit opus ſuum autor noſter *b*). Syſtema ergo geographicum, quod vocant, noſtro more exaratum nemo hic exſpectet. Neque tamen in eius deſcriptione res ita ſunt confuſae, vt omnino in ſyſtema cogi nullo modo poſſent; ſed qui in auxilium vocatis recentiorum geographorum commentariis Edriſium ſyſtemati accommodaret, nae iſte amplius Geographiam Edriſianam haberet. Incedamus igitur via qua ille praeiuit, qua perfecta non ſine voluptate intelligemus eo peruentum eſſe vt vel hodiernam ſeptentrionalis Africae diuiſionem (ab Arabibus ſine dubio mutua-

a) Qua ratione autem omnino factum, vt Arabes in hac ſeptentrionalis Africae parte, tam diuites ſint, imo et fidi, id hiſtoriae documentis ſatis declaratur. Secundis armis enim inde ab initio fere Islamiſmi (ab anno Chriſti 639. forte, v. Abulfed. Annal Mosl. T. I. p. 249), in his regionibus vſi ſunt — et hoc ſaltem eſt bellorum emolumentum, ſi quod vnquam — vt terram incognitam, cognitam reddant.

Non aliena eſſet a ſcopo breuis tum ſuccincta rerum ab Arabibus inde a primis temporibus vsque ad Edriſium in Africa geſtarum, tum populorum ab Edriſio commemoratorum hiſtoria ſi praemitteretur, quae quippe deſcriptioni geographicae huc illuc lumen affunderet, ſed cauendum eſt ne commentatiuncula in librum excreſcat.

b) vid. ſupra Proleg. pag. 11.

mutuatam) facile perſpectam habeamus, modo addantur principum nomina, quorum ditioni hae regiones ſubiectae ſunt.

Ordo itaque quem Edriſius tenuit, hic eſt.

Pag. 72 et 73 ita ſcribit: *Sectio haec* (prima, Climatis tertii) *comprehendit*

A) *de regione Saharae Nul Lamtae, Tacecaget, Agarnu.*

B) *De regionibus Sus alakſa vrbem Tarudant, Teiuiein et Tamamet* (addit: *atque hae ſunt de regione Sus*).

C) *De terra Barbarorum Segelmeſa, Daraa, Dai, Tadela, Kalat Mahedi, Naua la c), Fas, Mecnaſa, Sala omnesque portus qui ſunt iuxta mare maximum; porro vrbes Telemſan, Katan, Kari, Sagraue, Magila, Akarſif, Karnate, Vagera, Melilla, Vahran, Tahart et Aſchir.*

D) *De terra occidentis medii (Magrab al auſat) continet: Tenes, Berſchec, inſulas Bani Mazgana, Tadeles, Begiaia, Gigel, Meliana, Kalaa, Meſila, Gadir, Makra, Nekaus, Tobna, Koſantina, Bahes, Baaia, Tifas, Dar Madain, Tarma, Dar Mallul, Melila.*

His vrbibus primariis quaſi, interiecta ſunt multa oppida et arces, quas methodo ſequenti deſcribit. Abſoluta quauis vrbe memorabili, itinera inſtituit (ſi ita dicere fas eſt) et locorum diſtantias emetitur, obuiaque magno numero loca compellat, de quibus autem incertus relinqueris, cui ditioni accenſeas, vtrum ad vrbem de qua ſermo eſt, quaſi (vt noſtrum geographiae politicae ſtatum in ſubſidium vocemus) oppida ſubiecta pertineant, nec ne. Interdum, ſed rariſſime, terrae dominum in medium profert, ſaepius vero ita vagatur, vt a terra Barbara e g in longe aliam excurrat.

Quam proinde narrandi rationem, ſi attente conſidero, haud procul abſum, quin mihi perſuadeam, conſulto eum ita ſcripſiſſe, et quam in praefatione

c) Ita nimirum ego verterem. In libro eſt وقلعة مهدي من نوالة Sionita vertit *Calat Mohdi de terra Navalae.* Ante omnia interrogo, num *Navalae* recte ſit translatum. Vnde enim conſtat literam ن quae caret punctis diacriticis eſſe ن *Nun*; (in ſequentibus enim hoc vocabulum non occurrit). Tum de ſuo addidit SIONITA vocabulum *terrae.* Ex Sionitae verſione itaque, quemadmodum antea adfuit terra Barbara, Sus, ita quoque habetur terra Navalae. Secus videtur. Edriſius nimirum, quotiescunque l. c. nouam terram aut regionem aggreditur, ſemper vtitur vocabulo فيه (vid ſupra p. 35). Fidem verbis faciamus. Eadem pagina (eſt autem tertia inde ab initio Climatis ſecundi) lin. 9. وفيه من بلاد السوس porro lin. 11. وفيه من بلاد البربر ita etiam lin. 16. Quare non dubito quin pro من legendum ſit و. Noli obiicere ſignum diſtinctionis inter Kalat Mahedi et locum . . . *avalae* deeſſe; ſaepius enim deficit, vti eadem pag. lin. 15 vbi duae vrbes كرناطة et اقرسيف ſigno ſolito hoc ۞ non ab inuicem dirimuntur; ſicuti contra ſaepius inepto loco ponitur. Porro, inquies, ab Edriſio hic locus in ſequentibus non deſcribitur! Quid enim? nec ſi terra eſt, vel regio, occurrit; praeterea huius rei non vnicum hoc eſt exemplum. Prima ſtatim pagina inter vrbes, quas ad terram Mekzarae pertinere ait, occurrit quoque *Mura*, nec deinde deſcribitur et ſic innumera alia. — De Nun &c. puncto carente infra in Epilogo dicemus.

fatione (ita compellauerim locum, quem paullo ante ex illo propoſuimus) indicat diuiſionem, non eſſe reuera diuiſionem aut filum quod ſequi vellet, ſed eum potius ordinem, quem, niſi in Climata opus diuiſiſſet, forſan exoptaſſet. Pag. enim 85 ſubſequuntur loca maritima, quorum plurima pars in emetiendis locorum diſtantiis antea iam adfuit. Tum ſequenti pagina magnus vrbium, oppidorum et arcium numerus recenſetur *d*). Sed bone Deus! quorſum referenda! Forſan pertinent omnia iſta loca inde a pag. 86 pariter ad Magrab al auſat (occidentem medium) ſicuti etiam iſta, quae pag. 92 ſqq. occurrunt. Ait quidem ſectionem tertiam (p. 92) eſſe *terram deſertam;* poſſes itaque ad eam partem, quam Noſtri Sahra compellant, referre, neque etiam quae in iſta ſectione deſcribuntur loca, aduerſantur, Barka ſcilicet, Zauila, Augila &c. ſed non vtitur vocabulo صحرا vti ſupra (Lit. A.) ſed vocabulo خلا, ita vt dubitare liceat, num eandem prouinciam intellexerit.

Quinam igitur nobis in deſcribenda Septentrionalis Africae parte potiſſimum ſequendus ſit ordo, diu multumque haeſitauimus. Abulfeda quidem pulchram eandemque geminam, in notis marginalibus ad Tab. Magreb proponit diuiſionem, neutra autem vbique tuta nobis foret. Noſtris geographis vſitatam diuiſionem ſequi inſtituti ratio vetuit; nec de methodo, quam ſupra eum fuiſſe ſecuturum coniecimus ſatis conſtat — nihil ergo ſupereſt, niſi vt diuiſionem, quam ipſe Edriſius dederit, qualemcunque etiam, ſequamur.

Agendum itaque nobis erit

I. *De Sahara.* In deſcriptione tertiae ſectionis Climatis ſecundi occurrunt regiones *Cauar*, *Faran*, (forte Fezan) et *Vadan*, quibus hic etiam locum ſuum aſſignamus, quippe ſitus climatis ſecundi et locorum eo comprehenſorum non repugnat. Edriſius vero nihil quicquam monet, quo in loco de illis ſermo eſſe debeat. — *Vareclanitorum* populus, cuius obiter vbique mentionem facit, in hac terra ſedem ſuam habuit, adeoque etiam huc referendus erit.

Ceterum ſi quibus regiones *Barka*, *Augila* &c. huc referendae videntur, non repugnabo, monitos ſaltem eos volo, ex Edriſio non clarum eſſe, quonam ſint referendae.

Prouin-

d) Si verſionem Sionitae audirem, nouam ſectionem excuderem *loca mediterranea* complectentem. Vnde haec verba *loca mediterranea* habeat non video. Num vocabulum جبل ita verterit? بلاد جبل apud Abulfedam loca media ſignat; num autem جبل abſolute poſitum hac ſignificatione gaudeat, incertus ſum. — *Afrikiam* potius compellarem nouam hanc ſectionem, ſi quae pag. 73 et 86. occurrunt loca reſpiciam. Abulfeda has regiones quae inde a p. 86. occurrunt *Africae* nomine celebrat.

Prouincias *Cucu* et *Tagua* denique nonnulli quoque in delineatione huius regionis deſcribendas ſibi ſumſerunt; has ego (licet Edriſius nihil certi dederit) ad Nigritarum terras redegi. Situs enim primi Climatis hoc ſuaſit, itemque locus quem Edriſius illis in ſua deſcriptione tribuit.

II. *De regione Sus alakſa.* (Sus extremi.)

III. *De terra Barbara.*

IV. *De occidente medio.*

V. *De Africa* (*Afrikia*)?

§. 2. Quae ſingulis prouinciis in deſcripta Nigritarum terra praemiſimus generaliora nimirum de terrae bonis, fluminibus et his ſimilia, in deſcriptione huius ſectionis ſimiliter non ſine incommodo in anteceſſum offerentur. Edriſius ſcilicet noſter ipſe nihil praemiſit. Quidquid igitur praeluderemus id ex vrbium deſcriptione anticipandum eſſet. Itaque hoc monuiſſe ſufficiat, optandum eſſe vt nominum arciumue minorem numerum, obſeruationum vero circa terrae naturam, incolarum mores, conſuetudines et quae ſunt eius generis largiorem nobis propinaſſet quisquis tandem ſit, qui in epitomen Edriſii opus redegit. Populorum enim, qui terram hanc vaſtam incolunt notitiam pleniorem aegre deſideramus; nihil enim, ſi ſtirpem Sanhagae exceperis, praeter nomen occurrit. — Idem de fluminibus monendum videtur. Occurrunt quidem non raro flumina (neque tamen fere alia niſi quae apud nos *Küſtenflüſſe* audiunt), ſed quae de illis exhibet maximam partem ieiuna ſunt atque exigua. —

His praelibatis ad deſcribendam hanc vaſtam terram bono cum Deo nos accingamus.

SECT. II. PARS I.

Terra Sahara بلاد الصحرا.

1) *Familia Lamtuna et Senhaga.* — Pag. 73 de illis Edriſius haec fere tradit.

Lamtuna (لمتونة), *familia quaedam oriunda e Senhaga* (صنهاجة). *Senhaga et Lamta* (لمطة) *fratres erant eodem patre matreque prognati. Pater, Lamta nomine, filius fuit Ozaa* (عزاع), *e poſteris Homer* (حمير); *matris vero nomen erat Tarecai Al Arga* (تازكاي العرجا *Tazecai*) *e*) *eiusque pater vocabatur Zenate* (زناتي).

Havar

e) Infra ſemper ſcriptum تاركاي *Tarecai.* SIONITA explicat *Al Arga* per *Claudam.* Male quidem; in ſequentibus enim tanquam mulier admodum formoſa et membrorum proportione excellens deſcribitur. Alarga itaque pro nomine proprio accipi debet.

Havar (هوار) *quoque fratres habuit Senhag et Lamt* (صنهاج ولمط), *eadem ex matre. Pater eius fuit Maſur ben Matni, ben Calaa, ben Aiman, ben Saida, ben Homer* (مسور متني كلاع ايمن سعيدا). *Nomen Havar ille hac occaſione nactus eſt:*

Arabum tribus nationes barbaras, quas bello ſuperabant, quotidiana conſuetudine et longo vſu ad ſuam linguam vertebant, ita vt vnum idemque populi genus conſtituerent. Iam in regione Hagiaz (حجاز Arab. petr.) *degebat cum gente ſua Arabum quidam princeps* (Emir), *Maſur nomine. Is camelam deſideratam dum quaerit ac recuperare ſtudet, tranſit Nilum Aegypti et perluſtrat regiones Magreb. Quum perueniſſet ad montes Tripolis ex pueris quaerens, vbinam terrae eſſet? reſponſum tulit, in terra Afrikia. Tum ille: ſane Tahauarna* (تهورنا *deſipuimus*) *clamitauit, et hinc appellatus eſt Havar.* —

Idem Maſur adiit quosdam e familia Zenate ac foedus cum illis iure iurando iniit, viditque in illorum terra Tarecai, matrem Senhagae et Lamtae, corporis forma et amplitudine itemque facundia praeſtantem. Quam cum comperiſſet Maſur viduam cum duobus filiis, Senhaga et Lamt, e Lamt maiori deſcendentibus, viuere, in matrimonium petiit, duxitque et filium ex ea genuit, nomine Matni. Maſur vero cum obiiſſet filium Matni cum duobus fratribus Lamt atque Senhag apud matrem Tarecai et apud auunculos de familia Zenate reliquit. Ex his denique numeroſa proles orta. — E familiis nimirum Lamta ſunt: Maſufa, Vaſchan et Temalabe f). — E familiis Senhag vero: Banu Manſur, Iemane, Gedale, Tamtuna, Banu Abrahim, Banu Taſchfin, Banu Mohamed g). *Vrbes*

f) مسوفه وشان تمالبه

g) بنو منصور يمنه جداله طمتونة وبنو ابراهيم وبنو تاشفين وبنو محمد
Senhagitarum tribus, ſi vnum vel alterum addere licet, in multis Barbariae locis ac regionibus diſperſa fuit. *Caſr Abdel Carim* vrbem, teſte Edriſio, incolebant Senhagitae. cf. Leo p. 15 qui idem fere habet. Hinc putem verba Edriſii: has familias habere *duas tantum vrbes Nul et Azakne*, non tam ſtricte eſſe accipienda. Leone ac Marmolio teſtibus, Senhaga vna ex tribubus fuit a quibus (in hoc gloriantur ſcilicet iſti populi) primo Barbaria ac Numidia, ſub auſpiciis regis, nomine *Africi*, exculta fuerit; et ad hanc vsque diem tribus Senhaga ampliſſima eſt. Leo pag. 14 ita refert: Qui ſubfuſci ſunt coloris in quinque populos partiti ſunt, *Sanhagios*, *Musmudas*, *Zenetos*, *Hoaros* et *Gumeros*. De his iisdem tradit Marmolivs T. I. p. 68. Les auteurs Africains les plus celebres aſſeurent, que ſes premiers habitans de la Barbarie et de la Numidie, qu' on nomme aujourd'hui *Barbares* (nos Berbern, Bärbärn) furent cinq colonies ou tribus de Sabeens, qui vinrent avec Melec Ifrique (Rex Africus) roy de l'Arabie heureuſe, et qui gardent encore leur nom, et s'appellent *Zinhagiens*, *Muçamudins*, *Zenetes*, *Gomores*. *Hoares*. d'ou ſont ſorties *ſix cens lignées* de Bérébéres et les plus grand de tout l'Afrique leur doivent leur origine. Quibus praemiſſis ſigillatim de vno quoque populo, eius domicilio et habitatione, exponunt. — Zenetos maximam partem rura Temesnes incolere Leo teſtatur p. 15. Edriſius idem refert p. 77. Tamen ſi Maſur ad montes Tripolis perueniens quosdam e *Zenate* adiit, neceſſe eſt, vt non tantum in Temesne habitationes ſuas habuerint. Ceterum fuit haec tribus et ob potentiam et fortitudinem longe celeberrima. cf. Cardonne T. II. p. 216. Stamm *Zenata* — der unter den Arabern für einen der mächtigſten und tapferſten gehalten wurde. cf. T. I. p. 126.

Vrbes his familiis duae tantum ſunt, *Nul Lamta et Azakne* (de quibus paulo poſt).

Quam familiae Senhagae et Lamtae ſpecialem hiſtoriam, tam fuſe ab Edriſio commemoratam, ad verbum eo conſilio potiſſimum repetii, quoniam me non legere memini alium autorem tam diſerte ſuper hac ſcripſiſſe; tum quia ignarus ſum qua potiſſimum ratione permotus de ea tam copioſe expoſuerit. Interea nolim ſubtiliter in eam rem inquiri. Multae enim cauſae excogitari poſſunt cur hoc factum fuerit. Forſan et aliarum familiarum ſpecialia attingit, quorum tamen Epitomator nobis nil niſi nomina reliquit; forſan in libris quos ad manus habuit Edriſius plura de ceteris non inuenit, et quae huius generis ſimilia effingi poſſunt. —

Iam vrbes ſupra memoratas Edriſius deſcribit.

1) *Nul* (نول) Lamtae *h*). (*Nun* aliorum autorum eadem.) *Diſtat* 3 *diaetis a mari et* 3 *ſtationibus a Segelmeſa* (p. 73); *vrbs eſt magna et multis incolis culta, ſita iuxta fluuium, qui ad eam ex parte orientali decurrit.* — Nomen fluminis huius, *ad quod* teſte Edriſio *populi Lamtunae et Lamt iacent*, non inueni. — *Fabricantur in vrbe hac ſcuta lamtica i*) (coriacia) *tanta arte confecta, vt nullis niſi optimis comparanda ſint.* De vrbe Nul Abulfeda nihil monet, ſed vrbem Lamta (لَمْطَة pag. 11.) deſcribit, quae eo autore 3 diaetis a mari diſtat et fluuium habet e *Lamta* monte (Atlas) oriundum.

Qui de Nul, regione maritima loquuntur, Leo, Marmolius et qui hos ſequuntur de la Croix &c. vrbem Nul ſilentio praetermittunt *k*).

2) *Azca* ازكي *l*) (Leonis et Marmolii &c. *Teſſet*) (p. 74) *ad ditionem Maſuſa Lamtae pertinet* (p. 8 *vrbs in regione Lamta Saharae*). *Appellatur*

h) Timim. Mſt: Nul ad terram Lamta pertinere refert. Effert quidem نوك *Nuc*, ſed legend. نول Verba eius: وفي بلاد لمطة مدينة اخري يحاضرتهم ايضا نوك لَمْطَة

i) Num vocabulum لمطة appellatiuum vel proprium ſit, ex Edriſio non conſtat. Bakvi vero l. c. p. 405; qui de vrbe Cacrema idem narrat, quod Edriſius de Nul Lamta; rationem quoque exponit cur iſta ſcuta compellentur *Lamtica*. Dignus eſt locus qui adſcribatur. كاكرمة ait, ville du Mogreb au midi, elle eſt voiſine du pays des Scudans. On y fabrique des armes entr' autres des lances et des boucliers; il y a un animal, qu' on nomme *Lamth* de l'eſpece des gazelles (dhiba) de la peau du quel on fait ces boucliers appellés par cette raiſon *lamathiens*. Vrbem hanc *Cacrema* neſcio, quin ad hanc ditionem pertineat, non eſt dubium; ſitus enim oppido declarat. — Abvlfed. *Tab. Magr.* p. 18 idem animal deſcribit; Reiskivs id ignorabat quippe qui nomen eius in Lexicis non inuenerit. Leo pulchram hanc feram p. 751. et Marmolius T. I. p. 52 deſcribunt; *Lant* vel *Dant* compellant.

k) Leo p. 632. Marmol. T. III. p. 5.

l) Ita quoque ſcribit Ibn al Vardi l. c. p. 23. et ad *Sus alakſa* hanc vrbem refert. Addit idem: c'eſt l'endroit ou l'on commence à monter ſur les rochers.

tur a Barbaris Azakne (ازقنه) *lingua vero Genuenſi Kukadam:* توقدم; *diſtat a Segelmeſa* 13; *a Nul* 7 *ſtationibus. Primus eadem eſt inter portus Saharae m). Vrbs non eſt magna at admodum culta.* — Autoritatem ſuam Edriſio addunt Leo et Marmolius quorum vterque vrbem paruam eſſe contendit. De incolarum numero vero diligentius exponunt *n*).

Incolae eius amiciuntur veſtibus lanoſis quae apud illos Kadauer (القداور) *audiunt. Nonnulli qui per hanc vrbem migrarunt, narrant, mulieres innuptas, quando ad annum quadrageſimum aetatis peruenerunt quaeſtui exponere pudicitiam, vili pretio, nullum recuſantes.* — Longe alia de huius vrbis feminis narrant Leo et Marmolius eas ſcilicet eſſe, quae ludis literariis praeſint *o*). *Qui ad vrbes Sala, Tocrur et Gana tendit* (monet Noſter), *huic neceſſario per praedictam vrbem transeundum.* — Plura dabunt Leo et Marmolius.

Quorſum vrbes quae in catalogo ſupra adfuerunt *Tazecaget* تازكغت et *Agarnu* اغرنو referantur, equidem neſcio.

2) *Deſertum Lamtuna.* Quem nunc habemus Edriſii liber caret paragrapho illo ad quem Abulfeda in Tabula Magrab p. 15 prouocat; quique integer ita ſonat ومن كتاب الشريف محمد الادريسي قال وعند طريق الغرب الاقصي مع البحر المحيط صحرا المثونه وعلي جانب الصحرا من المدن درعه ولمطي وجزوله (i. e. In libri Scherifi Mohamed Edriſi ſic legitur:) *apud oram occidentis extimae ad mare magnum* (atlantic.) *eſt deſertum Lamtuna; cuius in latere ſunt inter alias vrbes Dara, Lamta, Gazvala.*

Vrbes Dara quidem et Lamta Edriſii liber memorat; vrbem vero Gazvala, nusquam omnino offendi. Timim mſt. de terra Gazvala *p*) loquitur, cuius vrbem Coſta laudat; paucis vero interiectis vrbem quoque Gozula nomine, deſcribit: وفي بلاد جزولة مدينة في حاضرتهم تسمي الكُست et paulo poſt مدينة جزولة ومدينة لمطة vrbs Gozula et vrbs Lamta &c.

Populum huius deſerti ipſe Edriſius p. 18 quodammodo deſcribit. *Perpetuo* (ait de Albanin populo vid. ſupra p. 53) *vagantur, nec vnquam eodem conſiſtunt in loco, non ſecus ac gens Lamtunae Saharae in extremi occidentis partibus.* — *Sedem ſuam populus Lamtuna habuit iuxta flumen Nul.* p. 74.

Fragmina

m) Ita Sionita vertit. Sed merito dubitatur de probitate huius verſionis; in libro eſt مصرا. Videntur ſimilia exſpectari debere his quae ex Ibn al Vardio modo adſcripſimus.

n) Leo p. 600. Familias numerat 400. Marmol. T. III. p. 6. C'eſt une petite ville, elle a quelques cinq cens feux.

o) Leo l. c. Marmol. l. c.

p) Effert quidem حزولة *Hozula*, ſed procul dubio legendum جزوله

Fragmina haec inuenimus; verum non eſt dubium, quin Edriſius de deſerto hoc eiusque incolis fuſius egerit.

3) *Vareclanitae* اهل وارقلان. Saepius occurrunt in opere Edriſiano Vareclanitae, peculiari autem loco de illis non expoſuit. Loca, in quibus eorum mentio fit, ſunt haec:

Pag. 8. Vrbem *Tocrur*, *mercibus affluentem frequentant populi occidentis extremi*, *ibique mercantur.* — Procul dubio ſunt Vareclanitae.

Pag. 9. *Gens Vareclan Saharae e regionibus Segelmeſae et Zab dactylos importat in terras Nigritarum.*

Pag. 10. *Occidentis penitioris populi* (Vareclanitae, procul dubio) *de maſſa illa auri natiui celebri*, *quae ſolio Regis Ganenſis aptata eſt*, *certiores fecerunt* Edriſium.

Pag. 12. *Mercatores Vareclan emunt Tebr a Vancarae incolis et in ſuas regiones reportant.*

Pag. 14. *Vareclanitae veriora docuerunt de ligno ſerpentino quam quae audiuerat Edriſius.*

Pag. 39. legimus, *Audagoſt*, *diſtare ab vrbibus Vareclan* 31 *ſtationibus.* — Quibus locis inter ſe collatis, hoc fere exit: Vareclanitae, ſedes ſuas habebant in deſerto (quod Sahra noſtri compellant). Fuerunt ii qui traiiciebant in terras Nigrorum, fructus Nigris inſinuantes ac aurum purum inde reportantes. Regiones ergo in quas excurrebant ſunt Tocrur, Gana et Vancara; tum Segelmeſa et Zab. — De vrbibus eorum &c. vero nihil ad nos retulit Edriſius; omnes pariter quos vidimus ſcriptores, populum hunc et vrbes tacent.

4) *Terra Vadan* ارض ودان. *Terra Vadan dicuntur inſulae palmarum occidentem inter et orientem mare verſus latiſſime protenſae.* Haec paucula refert Edriſius initio Climatis II. ſectionis 3. &c. Nec Abulfeda plura *q*).

Num Edriſius de hac terra praeter ea, quae modo adſcripſimus, nihil notauerit, aut an in ſectione ſecunda, quae, neſcio quo caſu, in impreſſo deficit, plura de illa habuerit, non liquet. Id monendum eſſe videtur hanc tertiam ſectionem confuſe eſſe perſcriptam et admodum conciſe. Pergit Edriſius: *ad ſeptentrionalem huius vrbis partem ſita eſt vrbs Zavila.* Forſan fuit vrbs quoque Vadan nomine quam in animo tenuit. Videtur. Bakui *r*) de vrbe وادان loquitur in meridie Africae ſita. — Hodie *Vadan*, referente Niebuhr *s*), ſub themate Fäſan eſt.

q) p. 7. In oriente Gadames, ait Saidi filius eſt Vadan وهي جزاير نخل ومياه i. e. Nomen id eſt inſulis palmeta et fontes habentibus &c.

r) l. c. p. 463.

s) vid. l. c. p. 998. Wäddan pronuntiat.

5) *Terra Faran.* Scribitur in fine primae partis Climatis ſecundi فران ſed initio tertiae ſectionis eiusdem Climatis فزان (Fazan). Sionita vtrobique *Pharan* vel *Faran* reddidit; vtrumque, vti nos aeſtumamus, perperam. Re curatius conſiderata, ſituque terrae, quem Climatis natura prodit, perſpecto, contenderem ſcripturam poſteriorem فزان priori eſſe praeferendam. Lectionem incertam eſſe vel ex Abulfeda patet. In textu ſcil. ille habet فران (Faran) et قران (Karan) ſed Reiskius in Codice Pariſienſi فزان (Fazan) eſſe exaratum aſſeuerat *t*). — De ſitu huius terrae Edriſius p. 39 in fine haec habet. *Terra Faran confinis eſt terrae Zagarae.* Abulfeda in confinio Vadan eſſe ait *u*). Incolae huius regionis Abulfedae tempore regi Canamenſi paruerunt.

Vrbes, quas memorat Edriſi, ſunt:

Germa جرمة *ſita eſt ad flumen* (*Cinyphum*) vid. d'Anville l. ſupra citato; idem pro *Garama* Ptolemaei habet (Γαράμη p. 199).

Toſava تساوة autore d'Anvillio ad idem flumen ſita. Pro Ptolemaei Σαβαι habet.

6) *Terra Cavar* ارض كوار. Pauca ſunt et ieiuna, quae de hac terra in Edriſio leguntur; quin et vrbium enumeratio praeter locorum diſtantiam nihil fere continet. Vrbes ſcilicet hae ſunt:

Temalma (p. 13) تملمة (Herbelot *Tamlamah*) *vrbs parua* (p. 14) *quidem et moenibus deſtituta, admodum tamen populoſa. Diſtat ab vrbe Cucu orientem verſus* 14; *ab vrbe Matan* 12 *ſtationibus.*

Ancalas انكلاس, *vrbs ampliſſima regionis Cavar*, occurrit p. 40. Clim. II. ſect. 3.

Num vrbes, quas nunc apponam, ad terram Cavar pertineant nec ne incertus haereo: videtur tamen. Ditionem enim huius terrae amplam et maiorem portionem terrae Cavar tantum in hac ſectione ſitam eſſe ipſe p. 40 teſtatur. — Vrbes vero, quas recenſet haec ſunt.

Mederam Iſa مضرام عيسى (p. 40) *diſtat a Zavila itinere* 2 *dierum, et ab Ancalas, per fluminis alueum x*), 40 *miliarium interuallo.* — Secundum d'Anvillium eſt vrbs haec βέδειρον Ptolem. p. 199.

Izer

t) p. 7. — *Fazan*, ſi pro vera habemus lectione, facile in Leonis Fezzen deprehendemus. vid. Leo p. 638. Tunc quoque huc pertinet, quae Niebuhrius refert l. c. p. 991. Fäſan, ein groſer Handelsplaz 40 Tagereiſen von Tripolis, gleichſam die Gränze zwiſchen den Weiſſen und Schwarzen. Agathemer II. 5. nil habet praeter nomen Phazania. vid. paulo poſt.

u) ibid. وفي شرقيها بلاد فران وفي ايضا جزاير نخل ومياه ولها مدن وعماير طاعة ملك الكانم, i. e. Ab earum (inſularum Vadan) oriente ſunt inſulae aliae Faran dictae, pariter palmis abundantes et aquis irriguae. Habent vrbes et alia aedificia &c. parent regi Canam.

x) vid. d'Anville loco ſupra citato.

Izer إيزر *vrbs parua* (p. 40) *diſtat ab Ancalas duorum dierum itinere. Non longe ab hac vrbe, occidentem verſus, eſt grande ac profundum ſtagnum, longitudinis 12 miliarium, trium latitudinis, in quo reperiuntur piſces magni, piſci Alburi y) perſimiles.*

Balmala بلملة *Diſtat ab vrbe Izer diei itinere.*

Edriſii Cavar eſt forſan Kuar, ad ditionem Fäſan hodie pertinens z).

SECT. II. PARS II.

Regio Sus alakſa سوس الاقصى. [hod. Suſa prov. regn. Maroc.]

Terram Sus nomen الاقصى nactam eſſe a ſitu *in extremo* occidente, res nemini non nota a). *Comprehendit* (p. 75) *finibus ſuis oppida permulta itemque aedificia admodum frequentia b). Solum eius fertile fruges varias varii generis producit et ad maturitatem perducit c).* Sed quaenam illae ſint, non refert; extat autem quod ex aliis ſcriptoribus de terrae natura proferri poteſt d). In introductione, qua ad hanc terram deſcribendam viam ſibi parauit Edriſius (p. 72) vrbes eius recenſet *Tarudant*, *Teiuiuin* et *Tamamet e)*; ſed praeter nomen nihil fere de iis praedicat.

Tarudant. Nomen varie ſcribitur. Ter ſcriptum eſt قارودنت (Karudant) Cl. III. ſect. I. p. 3. lin. 10. تارودانت ita quoque ſcribit Ibn al Vardi (p. 23. l. c.) Abulfeda تارودنت Hoestii mappa تردانت Leo, *Tarodantum;* Marmol *Tarudant;* Gramaye *Taradant.*

Vrbs, Suſae remotioris, e qua, Teiuiuin verſus, iter ducit vnius diei per palmeta per hortos, vineas arboretaque.

Plerique autores vrbem Tarudant et Sus pro vna eademque habent f). Sic quoque ſenſiſſe videri poteſt Edrisius primum legenti verba: "*Ab vrbe Sus*

y) *Buri*, Cephali genus.

z) vid. Niebvhr l. c. p. 998: Zu dem Gebiete *Fäſan* gehören *Bülma* (Balmala ?), *Kuar*, Wäddan (Vadan), Süale (Zala ?).

a) cf. Herbelotvs ſ. v. *Sous alakſa.* Ibn al Vardi l. c. p. 23. Leo p. 129. . . . poſita *in extrema totius Africae parte.* Vid. et Marmol. T. II. p. 138. Gramaye p. 138.

b) Non diſſentiunt Ibn al Vardi l. c. Leo l. c. Marmol. l. c. &c.

c) pro مختلفة quin lege debeat مختلفة vix dubito. Clim. III. Sect. 1. p. 6. lin. 2.

d) Ibn al Vardi l. c. Il eſt très-fertile, ou y trouve *plus belles*, *les plus hautes* et *les plus groſſes cannes de ſucres*, qui ſoient au monde et il s'en fait un grande commerce &c. Tempore Edriſii non ita fuit cf. Marmol. T. II. 28. et 29.

e) Ibn al Vardio l. c. alia placet diſtinctio. Secundum illum pertinent ad *Sus alakſa* vrbes *Tarudant*, caſtellum nomine *Tamilat*, *Azka*, *Reſada* رقادة vel *Rekada* رقادة vrbs magna munitaque, *Segelmeſa* et vrbes Agmat.

f) Herbelotvs ſub voce *Taroudant* habet: Taroudant nom propre de la ville, *qui porte ordinairement celuy de Sous al acſa* et ſub voce *Sous al acſa* habet: Le Géographe Perſien dit dans la deſcription du *ſecond Climat*, que cette ville (Sus) porte auſſi le nom de *Taroudent* &c.

Sus ad Agmat" et paulo poſt: via quae ducit a *Tarudant Sus ad Agmat*, quae tamen vel hanc interpretationem admittunt *g*), vt Tarudant ad Sus pertinere innuatur. Quod ſi paulo ante locum, quem integrum exſcribam ومن ارض درعة الي سوس الاقصي اربعة ايام ومدينة هي تارودنت et praecipue vocabulum هي conſideres, parum abſit credo, quin Geographi Perſae ſententiam ei tribuas; ſed quae paucis interiectis ſequuntur verba وبين مدينتي السوس اعني تارودنت وتيويين يوم &c. &c. i. e. et inter duas vrbes *Sus Tarudant* et *Teiuiuin* eſt vnius diei iter &c. contrarium ſuadent. Me quidem iudice a neutra parte ſtat. Plura de hac vrbe ſi ſcire cupis, Edriſio ſilente, adeas Abulfedam, qui de ſitu eius flumineque &c. diſſerit. Adde Leonem, Marmolium, Gramaye &c. *h*).

Vrbes quas terrae Sus Edriſium accenſere ſupra diximus ſunt

Teiuiuin (vel *Tebuierin*) (p. 75.) تيويين ſupra autem تبويرين; quaenam ſit lectio praeferenda, haud exputo, nec magis qua ratione ductus Sionita priorem lectionem praeoptauerit? Eſtne *Teiieutum* Leonis? *i*)

Tamamet تامامت (p. 75.) nil niſi nomen inuenimus. Suſpicari poſſes caſtellum quod Ibn al Vardi تاملات vocat, eſſe Edriſii Tamamet, ita vt in alterutro ſeu Edrisii ſeu Ibn al Vardii exemplo corruptum fuerit nomen. Attamen mihi probabilius videtur Tamilat illud dici caſtellum, quod Edriſius *Tanimal* compellat, de quo paulo poſt verba erunt facienda. Vrbs Tigumedeta, autore Cardonne in Dras Prouincia ſita eſt; ſed dubito an haec cum Edriſii Tamamet poſſit comparari. Card. T. II. p. 229.

Sus (p. 75.) vrbem apponam nec ne, ſuſpenſus haereo. Scilicet Edriſius quidem ait: ab vrbe Sus ad vrbem Agmat 6 haberi ſtationes per loca a familiis Maſamedicis culta. Tum vero addit, (vti ſupra iam demonſtratum eſt) viam a Karudant Sus ad Agmat Varicae per radices montis Daran inſtitui ſolere. Sus tanquam metropolis terrae Barbarorum, occurrit apud Cardonne T. I. p. 30.

Daran درن (p. 75.) ſcribitur aliquando ſed procul dubio male دون Abulfeda درن et pag. 12. جبل لمطة *mons Lamta* — hod. Atlas.

Mons eſt maximus, nec illi haud facile alius par altitudine, magna vbertate, longitudine ac frequentia domiciliorum. Initium ſuum ſumit a mari ambienti

g) Timim. Mſt. de vrbe Tarudant ita refert "Sus alakſa multa comprehendit oppida ومنها مدينة تارودانت وهي حاضرة البها سوس يجتمع اهلة, i. e. et inter haec eſt vrbs Tarudant, quae eſt vrbs Suſae. Multus ibi conuenit populus.

h) Leo p. 136. Marmol. p. 32. T. II. Dapper p. 187. Hoest. p. 71. &c. &c.

i) p. 133.

ambienti (oceano) *in extremitate Sus; inde tendit recta orientem verſus vsque vbi ſe iungit monti Noſuſae et nomen quoque Noſuſae acquirit* (vid. infra pag.). *Miſcetur poſthac montibus Tripolis; dehinc in planitiem vergit et deficit omnino.* — In ſitu montis Daran omnes quos vidimus autores conſentiunt; ſed quod ad altitudinem attinet, confirmatur Edriſius qui eum in numero altiſſimorum montium habet, teſtimonio autorum aliorum inprimis Leonis *k*), qui eum conſcendens *ob niuis copiam* in vitae periculum incidit. Attamen monendi ſunt, ne nimis altum eum eſſe ſibi perſuadeant Lectores id, quod etiam ex Schawii *l*) deſcriptione cognoſcent.

Quam porro laudat Edriſius, montis foecunditatem, ea ex loco quidem, quem ex Shawio modo excitauimus, confirmari videtur; quamquam Leo *m*) montem Atlantem ait, frigidiſſimum eſſe et ſterilem, et minimam ferre frugum portionem, omnique ex parte nemoroſum. Sed ſi forte Edriſii verba iterpreteris ac ſi cauſa tantum eſſet hic mons vbertatis magnae propter maximum fluuiorum ex illo ſcaturientium numerum, defendi ſane poſſet. Sed non opus, arbitror, ſubtili interpretatione. Hoestius *n*) enim, ſe audiiſſe contrarium, teſtatur; ita vt quod de faſtigio ſummo montis valet, non etiam ad loca media pertineat. Nec omnino vero de vno aliquo loco loquitur Edriſius.

In ſummitate eius, pergit Geographus noſter *paſſim viſuntur arces et caſtella plusquam* 70; *inter quae eminet arx*

Tanimal تانيمال *ante omnes in toto orbe terrarum inſignis, eique paucae ſunt comparandae ſtructura ac firmitate (eſt enim inaceſſa).* Edriſius finem laudis inuenire nequit de nouo ergo incipit. *Exſtructa eſt haec arx*, ita pergit, *in faſtigio montis et natura loci adeo munita eſt et inexpugnabilis, vt quatuor tantum viri illam inhabitantes aditum ad eam facile perhibeant. Acceſſus enim ad illam non patet niſi anguſtus o*), *is vero, inquam difficilis et aſper locus ad modum ſcalae formatus. Iumentum vero nusquam absque omnis generis moleſtia per hanc viam aſcendet.* (p. 75.)

Huc pertinent, vt opinor, Ibn al Vardii *p*) verba. On conſtruit, ait, dans ces montagnes (de monte Daran, et montibus quorum ille quaſi eſt pater, eum loqui, non eſt dubium) un grand nombre de fortereſſes faciles à défendre, entr' autres celle, qui port le nom de *Tamilat* تاملت (ou *Tanmalat* addit de Guignes).

Idem

k) Leo p. 69. cf. Hoestivs p. 78. *l*) p. 8. *m*) p. 68.

n) cf. Ibn al Vardivs . . . ſituées (vrbes Agmat), ait, au pied d'une chaine de montagnes très-hautes couvertes d'arbres &c.

o) non liquet an impreſſum ſit ضيف vel ضيق contextus poſtulat ضيق

p) l. c. p. 23.

Idem Ibn al Vardius nos de autore et ſitu omnino huius arcis certiores facit, addens: batie par Mohammed, fils de Tomrut, roy dc pays; — Fuit ille primus Dynaſtiae Almohadenſis, quam anno Heg. 514. fundauit *q*). Quamobrem haec arx in vicinia vrbis Tarudant quaerenda eſt. Eſtne forſan eadem quam Leo *Gargueſſem* vocat? *r*)

SECT. II. PARS III.

Terra Barbara s).

In hac parte vrbium ac oppidorum magna frequentia. Agmen ducat vrbs

Segelmeſa سجلماسة (p. 74.) ita quoque pronuntiarunt Ibn al Vardi et Abulfeda. Bakui سجلماسة mappa Hoestii سجلماسا; Leo *Segelmeſſa*. de la Croix (T. II. p. 303) *Sugulmeſſe*. Bakui dat ei long. 37 – 5 lat. 31 – 30. Herbelot 37 long. 31 – 30 lat.

De conditore vrbis huius ac ſitu eius accuratiora ſi edoceri cupis adeas Bakui, Abulfedam, Leonem, Gramaye &c. *t*). Quae Edriſius de vrbe hac tradit, haec ſunt. *Segelmeſa*, inquit, *eſt vrbs magna*, *incolis frequentiſſima et viatorum euntium atque redeuntium quaſi centrum.*

Sine dubio mercaturam haec verba ſpectant, quam ibi haud leuis momenti fuiſſe ex innumeris locis ſatis conſtat. (vid. ſupra pag. 40 ſq. et Leonem Africanum.) *u*)

Laudat porro Edriſius *magnum numerum villarum*, *hortorum amoenitatem*, *palmetorum pulchritudinem laetaque prata.* —

Confirmantur quae Edriſius h. l. docuit a ceteris Arabibus, quos inſpicere mihi licuit. Apud Abulfedam Ibn Said commemorat palmas aliasque arbores; Geographus Perſa item loca haec amoena celebrat. Nec diſſentit

Ibn

q) vid. Herbelot ſub voce Mohammed Abdallah, ou Ben Abd. fils de Tomrut.

r) pag. 137.

s) Quae ſecundum catalogum p. 72 ad terram hanc pertinent vrbes hae ſunt: *Segelmeſa*, *Daraa*, *Dai*, *Tadela*, *Calat*, *Mahedi*, *Navala* (ſupra p. 77), *Fas*, *Mecnaſa*, *Sala*, ac omnes portus mari maximo adiacentes; porro *Telemſan*, *Katan* (قطن in tabula non occurrit), *Keri* (قري in ſequentibus non deſcribitur), *Sagrave*, *Magilla*, *Akarſif* (اقرسيف obitur occurrit in tabula), *Carnata*, *Vagera* (وجرة ommiſſus hic locus in ipſa tabula), *Melilla*, *Vahran*, *Tahart* et *Aſchir* (اشير vid. infra).

t) Bakui l. c. p. 400. Abulfeda p. 16. Leo p. 611 Gramaye 187 ſqq.

u) l. c. Huc procul dubio Bakui verba pertinent: Les habitans ſont très-riches, parceque cette ville eſt le paſſage pour aller au pays de l'or.

Ibn al Vardius *x*). *Arcem quidem* (pergit Edr.) *in hac vrbe cernere non datur; pro ea vero admirabere copiam domiciliorum aedium aliorumque aedificiorum y*) *quae exſtructa vides iuxta flumen magnum defluens ex parte orientali Saharae, quod temporibus aeſtiuis Nili inſtar creſcit, eodemque beneficio incolas mactat, quo Nilus Aegyptios, iisdemque quippe, quibus ille ſeminibus foetum meſſem foecundat.* — Nomen fluminis huius apud Arabum nullum inueni, eſt vero idem, quod Leo *Zis* vocat. De praeſtanti eius natura ac virtute, omnes pariter autores ſilent *z*).

Deinde more ſuo diſtantias locorum perſequitur Edriſius, quas ſi colligam, nemini, ſpero, nimius videbor. *Ab vrbe Segelmeſa ad vrbem Nul* 13 *habemus ſtationes; ad Agmat Varicae* 8, *ad vrbem Dara* 3 *ad* (p. 8) *inſulam Vlil fere* 40 *(inceſſu Carauanae); totidem ad vrbes Nigrorum Sala et Tocrur.* Haec Edriſius *a*). — Quae ex aliis orientis ſcriptoribus congeſſit Herbelotus ad hanc vrbem pertinentia, ea lector ipſe euoluat ſ. v. *Adareſſa.* Hoc ſolum ex illo monere liceat, vrbem hanc quondam fuiſſe primariam Edriſitarum. Plura item cupienti ſuppeditabunt Bakui l. c. Leo l. c. Gramaye l. c. aliique.

Sequiori aeuo celebritatem ſuam Segelmeſa amiſit. Qua de re audi Leonem l. c. Reſtauratam tamen fuiſſe, at ſero, ſcilicet anno 1548, Gramaye l. c. teſtatur. Nouiſſima aetate incognitam fere eam eſſe, adeo, vt quae de illa narrentur, incerta ſint, Hoestius *b*) autor eſt *c*).

Dara

x) Ibn Said l. c. *Geogr. Perſa* apud Herbelotum ſub voce *Segelmeſſah.* cf. Bakvi l. c. Ibn al Vardi l. c. p. 24.

y) Egregie firmatur Edriſius. Ibn al Vardi l. c. on y voit, ait, plusieurs beaux edifices et elle eſt ſi grande, qu' on ne peut la traverſer dans une demi journée. Leo l. c. Domorum quoque atque aedificiorum &c. elegantiam laudat. Adde Gramaye l. c.

z) l. c. et p. 740.

a) Addere liceat quae Tim. Mſt. habet: وقبلي مدينة تلمسان في الصحرا مدينة
سجلماسة منها الي تلمسان عشر مراحل وهذه المدينة اعني سجلماسة متوسطة في
الصحرا مسافة ما بينها وبين تلمسان وفاس ومراكش علي حد سوا فمن حيث
قصدت اليها من احد هذه البلاد كان ذلك مسافة عشر مراحل
Verba quae hunc ſenſum produnt: E regione Telemſan media in Sahara ſita eſt Segelmeſa, adeo vt inter Telemſan et Fas et Marakaſch et vrbem hanc aequalis ſemper deprehendatur diſtantia, 10 nimirum ſtationes complectens (!).

b) l. c. p. 70.

c) Huc referenda ſunt, quae in opere Edriſii p. 106 in fine fere ſectionis tertiae tertii Climatis leguntur. "Exponamus," ait Geographus noſter, "viam, quae a *Meſr*, مصر, ad *Babneſam*, البهنسا, ducit; tum ad Segelmeſam, ita vt eam per ſtationes emetiamur. Iuuat iter, quod Marabutae, المرابطون, anno quingenteſimo trigeſimo fecerunt, praeoptaſſe.

Dara درعه (pag. 75.) Abulfeda دَرْعَة Hoest درع Leo *Dara d*).

Dara terra, eiusdemque nominis vrbs. Eius deſcriptionem tribus verbis abſoluit Edriſius, ne de ditione quidem ad quam pertineat certi aliquid adferens, videtur tamen ad Segelmeſam, propter verba paulo poſt laudanda, cui etiam ab aliis, teſte Abulfeda, accenſetur inſigne territorium Darae, ab aliis vero ad Sus *e*). Edriſi noſter, *regiones Sus* oppida multa continere ſcribit. *Dara, vrbs muris et foſſis deſtituta; multa oppida ditione continet vicinaque aedificia et arua, culta a mixtis barbarorum turbis, ſita denique ad flumen Segelmeſae inde per ea decurrens.*

Fluuii

Egredienti itaque e *Meſr* ad *Bahneſam* iter 7 dierum conſumes. A Bahneſa ad *Gab Manad*, جب مناد, habebis ſtationem vnam; tum ad diuerſorium quoddam منزلة ſtationem vnam; tum ſtationem vnam per loca inaquoſa; tum ad *Ain Kais*, عين قيس, ſtationem item vnam; tum ad *Aiat*, عيات, ſtationem vnam; tum ad *Amtalos*, امطالس, montem, ſtationem vnam; tum ad *Kosnat*, قسنات, iterum habebis ſtationem vnam; ad *Koſtara* flumen, قسطرة, ſtationem vnam; ad *Sarvai*, سرواي, montem, ſtationem vnam; ad *Atidit*, اتيديت, deſertum 3 habebis ſtationes. Aquae penuria premeris hoc itinere; ad *Schabara*, شبارة, lacum, cuius aqua potui apta, ſtationem vnam; ad *Nati*, ناتي, montem, ſtationem item vnam. (*Sionita* vertit *Nati*; ت caret punctis diacrit.); ad *Samela*, ساملا, ſtationis vnius interuallum; ad *Sirva*, سيروا, in monte collocatam; ſtationem vnam; ad *Metalavat*, متلاوت, deſertum, ſex ſtationum ſpatium complectens, vbi aqua deficit; tum ad *Nekau*, نقاو, ſtationem habebis vnam; tum ad *Saluban*, سلوبان, montem; ſtationem item vnam; tum ad *Vegad*, وجاد, montem; ſtationem vnam; tum ad *Nadarma* (vel Nadroma), ندرمة; tum ad *Kazul*, قزول, montem, ſtationem vnam; tum ad *Andamar*, اندمر, montem, 3 ſtationes per loca deſerta ac inaquoſa; ad *Selcaja*, سلكايا, 2 ſtationes; ad *Tamaſet*, تاماست, ſtationem habebis vnam; ad *Segelmeſa* tandem item vnam ſtationem. —

Haec autem via difficilis eſt ita, vt raro eam quis ingreditur, licet ductore perito comitante omnes difficultates facile poſſint ſuperari."

d) De hac prouincia vid. Leo p. 6?2 ſq. Marmol. T. III. 9 ſq.

e) p. 12.

Fluuii huius nomen etiam Abulfeda ſilentio praetermittit; quod de eo habet, hoc eſt, aquas eius in iſtis locis aridis ac deſertis euaneſcere *f*). Edriſius eundem eſſe innuit, qui ab vrbe Segelmeſa ad vrbem hanc Dara excurrit; qui vrbem Segelmeſam alluit, eſt Leone teſtante *Zis* fluuius. Curſus vero huius fluuii eiusmodi eſt, vt vix Daraa regionem attingat; praeterea non euaneſcit in deſerto ſed concluditur in lacum. Num alius fluuius, minor forſan, quam qui in mappis ceterisque tabulis deſcribi poſſet, ad Daraa excurrit? an errore deceptus Edriſius vrbis Segelmeſae nomen poſuit? Flumen quod prouinciam Dara alluit, teſte L'EONE, *Dara* etiam audit.

Agmat (p. 75 et 76) *g*) [hod. ſub dit. Scherifi Maroc. ad prov. Maroc.] (ABULFEDA اغمات LEO *Agmettum*. MARMOL. *Agmet*).

Duas habet Edriſius vrbes hoc nomine inſignitas at agnomine, ab incolis depromto, inter ſe ſatis diſtinctas et in vicinio mutuo ad montis Daran radices exſtructas, quarum vna vocatur *Agmat Varica* اغمات وريكة altera *Agmat Ailan* ايلان Ibn al Vardius autoritatem ſuam Edriſio addit *h*); Abulfeda autem duas huius nominis fuiſſe in dubium vocauit vncinis, damnationis ſigno, vti perhibet Reiskius, includens verba ſequentia: "Tradunt quidam eſſe geminam vrbem octo miliaribus diſtantem, quibus fluuiolus communis ſit, vnam appellari Ailan et alteram Agmat Woreikah. Vtramque abundare hortis et palmetis." Licet Abulfeda *i*) eos damnare videatur, qui geminam eſſe Agmat contendant et quanquam autores recentiores, quantum memini, Agmat Ailan vrbem non memorent, tamen exiſtentiam vix ideo poſſe negari exiſtimo. Probabilis fit haec ſententia ex Edriſii ipſius dicto, iuxta quod ex parte meridionali Marakeſch habitant nationes Ailan Barbarae (p. 76). Neque vereor ne quis mihi obiiciat ex gentis nomine Edriſium huius quoque nominis vrbem deriuaſſe ac quaſi effinxiſſe.

Iam deſcribamus Edriſio duce primam huius nominis vrbem.

Exſtructa eſt, ait, *ad montis Daran radicem ſeptentrionalem in planitie ampla eaque ſuauiſſima.* Arabes et Marmolius conſpirant cum Edriſio; Leo contra diſſentire videtur in montis cuiusdam qui ab Atlante fere principium habeat, dorſo aedificatum eſſe vrbem hanc tradens *k*).

Solum, pergit Noſter, *eſt fertiliſſimum imprimis oleribus ac vuis feraciſſimum. Circum eam viſere licet palmeta muro ſepta, hortos olearios frugiferisque arbori-*

f) p. 15.
g) De *Prouincia Agmat* loquitur CARDONNE T. III. p. 151. cf. quoque HERBEL. ſ. h. v.
h) *Notices* &c. II. 24. اغمات il y a deux villes de ce nom l'une nommée Agmat اريكة (pro و Edriſii hic eſt ا), l'autre Agmat ايلان
i) p. 15.
k) IBN AL VARDI l. c. p 24. LOBAE apud Abulfed. p. 15. LEO p. 162. MARMOL. T. II. p. 66.

arboribus conſitos nemoraque denſiſſima. Situs, inquam, eſt amoeniſſimus totius orbis terrarum, regio circumiecta pulchra et ſuauis, ſolum nullis niſi optimis comparandum, aquae multae ac ſuaues, aeris temperies feliciſſima. Olim i. e. tempore Edriſii dignam hac laude Agmat fuiſſe omnes, quos inſpeximus teſtantur autores *l*).

Sed nondum ad finem perducta eſt ampla huius vrbis delineatio. *Aquae*, ait porro, *ab ipſius dextra ac ſiniſtra parte excurrentes, irrigant diu noctuque plateas eius; amniculus nimirum a meridie vrbis ad ſeptentrionem tendens ſecat vrbem. Vario ille vrbi eſt beneficio. Iuxta eum ſcilicet exſtructa vides molas, molendo tritico deſtinatas; idem percurrit vrbem diebus Iouis, Veneris, Sabbathi et die ſolis; ceteris diebus ab vrbe deriuatur ita vt plane illam non alluat, ſed agros eius hortos, ruraque irriget.* — Flumen quoddam ſubterfluere vrbi, autores quos ad manus habeo omnes affirmant; nemo eorum autem tam fuſe de illo verba fecit. Leo arcanam eius naturam quidem depingit, ſed hoc nihil ad nos. Ex Marmolio diſcimus idem cum vrbe nomen gerere *m*).

Incolae huius vrbis, pergit Edr., *ſunt n*) *Hauaritae* (هوارة) *ex familiis barbaris, qui per coniugia et ipſi Barbari facti ſunt. Diſtat denique haec vrbs a Marakeſch* 12 *miliaribus.* — Alii autores plus minus numerant *o*).

Aſt proh dolor! tranſiiit gloria huius vrbis. Iam Leonis *p*) tempore fuit hominibus deſolata. Sequiori quidem tempore reſtaurata fuit, ſed vetus *q*) ſplendor nunquam rediit.

Altera huius nominis vrbs eſt

Agmat Ailan اغمات ايلان (p. 76.) *minor eſt, at pariter exſtructa ad radices montis Daran* (Atlas) *ab oriente nimirum vrbis Agm. Varicae. Spatium quod has vrbes intercedit* 6 *eſt miliarium.*

Tribus verbis Ibn al Vardi etiam vrbis huius deſcriptionem abſoluit. Incolas eius eſſe Iudaeos; vrbem eſſe magnam, perhibet. Differt ab Edriſio. Sed quae hic repugnantia videntur, forſan non ſunt, potuit enim Ibn al Vardii tempore nouis ditari incolis.

Mara-

l) Ibn al Vardi ſon terroire, ait, eſt très-fertile, additque quae in Edriſio deſunt, ſcilicet: et ſes habitans ſont riches. Abulfed. واغات (leg. اغمات) ذات مياه وفواكه كثيرة, i. habet Agmat multas aquas et fructus horaeos. cf. Leo 163. Marmol. l. c. Gramaye p. 131.

m) Leo p. 163. Marmol. l. c.

n) Havaritae, procul dubio deſcendunt a Havar cuius hiſtoriam ſupra p. 80 ex Edriſio retulimus. Apud Leonem *Haoaros* audiunt p. 14.

o) Ibn Said ſcilicet apud Abulfedam habet p. 15 (in fine deſcript. Marakeſch) 15 miliaria. Leo l. c. miliaribus plus minus viginti quatuor. Marmolius: huit lieues. Dapper: 8 Meilen von Marocco.

p) p. 265. Marmolius l. c. *q*) Gramaye l. c. p. 131.

Maracaſch مراكش (p. 76.) (ex Abulfedae pronuntiandi ratione مَرّاكش Leo *Maroccum.* Marm. *Maroc.* Hoestius *Marókos* vel *Merakſch.*)

Hoeſtius illi dat lat. ſept. 31 – 37½ et eo loco (praeeuntibus Marmolio et Gramaye) conditam eſſe perhibet quo olim fuerit Bocanum Hemerum (Ptolemaei βοκανὸν ἥμεϱον pag. 167.) Edriſius noſter, qui tantum de vrbe Maracaſch, non autem de regno egit, limites, in quibus finiendis Abulfeda occupatus fuerat, adiicere noluit, ſed ſine praefamine de Conditore et anno, quo condita eſt, verba facit.

Condita fuit ſcilicet *initio anni* 470 (I. C. 1077 – 78) *a Ioſefo Taſchfini filio* (يوسف تن تاشفين) *r*) *qui terram, cui ſuperſtructa eſt, ab incolis Agmat magno pretio emerat, ac ſibi et poſteris ſuis vindicauerat.* Ita quidem Edriſius. (Autores, quas inſpeximus omnes hoc memorabile factum obticent.) Enimvero magnus eſt diſſenſus inter ſcriptores tam circa annum vrbis conditae, quam circa ipſum conditorem. Schehabeddinus *s*) habet annum 475 (I. C. 1082 – 83), Leo annum 424 (I. C. 1033 – 34) *t*), Marmolius (et qui ab eo pendet Hoeſtius) annum 454 (I. C. 1052 – 53) *u*), Cardonne 462 (I. C. 1069 – 70) *v*), Gramaye adeo ann. Chr. 1024 *x*).

Idem diſſenſus, licet non tam frequens, ſi de conditore interroges. Arabes omnes a parte Edriſii ſtant. Apud Abulfedam enim diſerte vocat Saidi filius vrbis conditorem *Ioſefum filium Taſchfini y*), Schehabeddinus quoque et Leo Afr. Pro certo quoque hoc habuerunt de Guignes et Cardonne *z*), Gramaye vero, Dapperus et qui nunquam non cum illo conſentit de la Croix in diuerſum abeunt ſcribentes exſtructam a Ioſefo et filio eius Ali *a*). Sed diſſenſus eorum, ſi rem accurate ſumamus, eſt nullus; et in eo ſubſiſtere poſſumus Ioſefum fundamenta ieciſſe vrbis huius. Neque porro Edriſius neque Abulfeda inficiantur ſucceſſores Ioſefi bene de vrbis huius amplificatione et pulchritudine meruiſſe; meruit etiam Ali vti ex Hoestio *b*)

 ſatis

r) Herbelotus ſub voce *Teſſefin* contendit corruptum hoc eſſe nomen, ac reperiri pro eo in Mſſ. orientalibus Baſchkehin, Taſchkehin, Naſchkehin.

s) vid. *Notices* T. II. p. 160. *t*) p. 149 et p. 153.

u) Marmol. T. II. 50. Hoestius p. 16 *Abu Teſſin* ابو تاسفين conditoris nomen effert.

v) T. II. p. 97. *x*) pag. 127.

y) pag. 14. ait Ibn Said: ,مراكش محدثه بناها يوسف ابن تاشفين i. e. Mar. vrbs noua, opus Joſefi, filii Taſchfini, et p. 16. idem ait: ,كانت كرسي ملك امير المسلمين يوسف ابن تاشفين قبل ان يختط مدينة مراكش i. e. fuit (Agmat) ſedes regia Emir Moslemine Joſefi, filii Taſchfini, antequam is fundamenta iaceret vrb. Mar. eamque exſtrueret.

z) vid. not. anteced. et de Guignes l. c. p. 375.

a) Gramaye vid. not. *x*. Dapperus p. 180 de la Croix T. I. p. 383.

b) p. 16 et 75. Leo p. 149. 150 &c.

ſatis luculenterque conſtat. Fieri quoque potuit, vt Ioſefus tot tantisque bellis diſtractus, dum in Hiſpania moraretur, filio ſuo operis inſpectionem demandaret. Reſtant modo Marmolius et qui eum ſequitur Hoeſtius, qui, autoritate Abdelmaleki ducti, patri Ioſefi prima adſcribunt fundamenta. Sed fortaſſis licet dicere patrem apparatum ad vrbem nouam comportaſſe, filium vero diſponendam exſtruendamque vrbem curaſſe. Edriſium tamen (cui, vt audiuimus ceteri omnes adſtipulantur) ſi anteferre malles, haec forſan pro te haberes quod diligentiſſimus et, quae ceteri omnes obticent, minutiſſima adeo vt ſtatim videbimus, narrauerit. Neque tamen putem tam leuiter reiicienda eſſe Abdelmaleki verba, praeſertim cum apud eundem Marmolium *c*) legamus: "et l'on voit encore écrit en lettres arabesques ſur des tables d'Alabaſtre dans quelques anciens édifices, qu'ils ont eſté baſtis par la lignée des Lumptunes, ſous de regne de *Joſeph Abu Teſchifien.*" *d*)

Quod ad annum vrbis conditae attinet haud aeque facile diuerſae opiniones conciliari poſſe videntur. Diſſenſus omnis ex anno 424 Leonis oritur; tollitur leui emendatione admiſſa, ſi nimirum pro 424 legas 474; ita vt in duas partes ſecedant autores quorum, hi Ioſefum, illi patrem eius conditorem eſſe perhibent. Sed nihil affirmem.

Ad rem tandem aliquando reuertamur.

Exſtructa eſt in planitie e) in cuius circumferentia nullus conſpicitur mons praeter paruum aliquem Angilin f) nomine. Proebuit ille non ſolum lapides, quibus vtebantur ad aedificanda vrbis palatia, quae inde palatiorum lapidis (دار الحجر) *nomen reportarunt; imo vero nullis aliis vtebantur in aedificanda vrbe lapidibus, niſi hoc ex monte exciſis.* — Supra iam monuimus, Edriſium noſtrum diſertiſſimum eſſe in deſcriptione vrbis huius, isque eſt locus de quo fruſtra omnes alios autores euolues. Aedificia enim alii laudant iam ad finem perducta atque aedificata.

Aqua, pergit noſter, *quae hortis irrigandis inſeruit, extrahitur pulchro quodam artificio mathematico, inuento ab Abdalla filio Iunes geometra*

c) l. c. p. 51.

d) Noli putare, quoniam nomen Joſefi hic deprehendis legendum eſſe *Abn* (filium). HOESTIVS enim p. 17 integrum patris nomen, vna cum agnominibus ita excitauit: الامير يوسف ابن ابراهيم بن تاشفنت الحصيري الصنهاجي, i. Emir Joſef ben Abraham ben Taſchfint Haſiri Senhagenſis. (cf. EDRISIVS p. 74. ſupra p. 80).

e) Planitiem hanc vocat ABVLFEDA vaſtam deſertam terram في ارض صحراوية. HOESTIVS p. 74. pulchre eam depingit. LEO l. c. in campo ſpacioſiſſimo. MARMOL. dans une belle plaine. DE LA CROIX l. c. p. 383. dans une plaine de 50 milles d'étendue &c.

f) Sionita vertit Aigilin, ſed in libro eſt انجيلين. De colliculo hoc nihil inueni, ni forte, quae CARDONNE T. II. p. 164 habet, huc vocare velis: Abda'mumen belagerte Marocco. Seine Armee lagerte ſich an dem weſtlichen Theile dieſer Stadt, *auf einer kleinen Anhöhe.*

metra (مهندس) *g*). — Procul dubio ſub hoc artificio mathematico canales intelligendi ſunt, quorum Saidides apud Abulfedam mentionem fecit *h*). *Longitudo vrbis* Edriſio autore *ad miliare; latitudo quoque prope ad miliare accedit;* in quo quidem a filio Saidi, qui ambitum Mar. 7 miliaria eſſe perhibet, ſed ſuo iure, diſcedit *i*). Leo nihil definit; hoc tantum ex eius deſcriptione perlucet, vrbem hanc fuiſſe maximam ac inauditae magnitudinis *k*) Gramaye vero cum Saidide facit *l*).

Ad tria miliaria m) (perg. Edr.) *a Marak. excurrit fluuius Tenſiſt* (تنسيفت) *nomine, non ita magnus quidem, ſed perpetuo fluens. Proſilit e fontibus quibusdam quos Daran mons gignit, ea parte, qua Agmat Ailan reſpicit.* Leo cum Edriſio conſpirat *n*). Quod ſi eum recentiores non e monte Daran ſcatere perhibent, ſed ex monte quodam, qui ab Atlant. originem ſumit, non magnopere tamen ab Edriſio abhorrent *o*).

Ex parte meridionali Mar. degunt nationes Ailan Barbarae; Loca vero ſuburbana (حولها) *occupant nationes Naſis* (نفيس) *Banu Iadfer* (بنو يدفر) *Dacala* (دكالة) *Ragaragae* (رجراجة) *Zudae* (زودة) *Haſcura* (هسكورة) et *Hazargae* (هزرجة) *p*). *Degunt itaque hae nationes ab occidente et oriente Agmat domini Varicae q*). Scilicet antequam Marakaſch aedificaretur, Agmat, tradente Abulfeda, ſedes principis fuit.

Ab

g) Fruſtra huius Geometrae cauſa *Herbelotum* volutaui, nec in aliorum librorum lectione occurrit.
h) l. c. p. 14.
i) HOESTIVS nimirum horae ſpatio, equo vectus, totum vrbis ambitum emetitus eſt l. c.
k) l. c. inter alia: domos numerat plusquam centies mille &c.
l) l c. Ambitus eius, innuit, miliarium duodecim. Vnde hoc depromſerit, neſcio.
m) LEO l c. Diſtat ab hac vrbe Tenſiftum flumen *ſex fere paſſuum millibus.*
n) p. 730. *o*) DAPPER 170. DE LA CROIX T. I p. 378. LEO l. c.
p) Nationum nomina, quae modo ex Edriſio adſcripſimus, ceteris autoribus vt LEONI, MARMOLIO aliisque in deſcribendo Marocci regno facem praetulerunt. Diuidunt ſcilicet regnum Marocco in ſeptem regiones, quales ſunt *Hea*, *Suſa*, *Marocco*, *Guzzula*, *Ducala*, *Haſcora*, *Tedles*, Deſcriptioni unius cuiusque regionis paucis de populo, qui eam incolit praemiſſis. Regio *Dacala* LEONIS procul dubio continet habitationes nationum دكالة; idem valet de regione *Haſcora*, quam idem LEO p. 199. delineat.
De ceteris autem nationibus, de quibus Edriſius loquitur, nihil inuenimus praeter, quod Ragragarum natio Leone autore p. 128 montem ferreum (*Gebel el Hadid* Edriſ.) incolat. cf. HOESTIVS p. 74.
q) وريكة مصامدة وشرقيها اغمات بغربي يسكن Verba ſunt Edriſii.
Ceterum, de nominis *Barbara* (Berber, Bärbär) origine differunt HERBELOTVS ſ. v. *Berber*, SCHEHABEDDIN l. c. T. II. p. 152 ſqq. LEO p. 9. LEONEM et MARMOLIVM diiudicat autor libri: Hiſtoire des États barbaresques. Fontes indicant CARDONNE et qui eum germanice fecit, T. I. p. 6. not. — Afrikuſch e Hamo filii Noae oriundus pater quoque eſt autore TIMIM. Barbarorum افريقش من ولد حام بن نوح بها
وافريقش هذا هو ابو البربر — فالبربر كلهم من ولد حام بن نوح
Barbari itaque (pergit) ab Hamo, Noachi filio, deſcendunt. &c. &c.

Ab vrbe Mar. ad vrbem *Salam* maritimam habentur ſtationes nouem, quarum in recenſione ſequamur Edriſium. Conſentit Timim. mſt. totidem ſtationes referens: وبين مدينة سلا هذا ومدينة مراكش كرسي المملكة تسع مراحل, i. e. Salam hanc inter et vrbem Marak. regis ſedem 9 ſtationum interuallum. *Statio prima eſt oppidum*

Tunin تونين (p. 76.) (oppidum) *exſtructum in planitie ampla, vbi nulla curuitas aut decliuitas deprehenditur, cuiusque longitudo duarum eſt ſtationum. Incolunt id nationes Barbarae ſcilicet Kezulae* (قزولة) *Lamtae* (لمطة) et *Sedranae r*). *Omnis haec planities referta eſt planta quadam ſpinoſa, cuius nomen eſt Sedr* (سدر) *cuiusque fructus vocatur Nabak* (النبق) *s*). Herbelotus ſub voc. *Sedr* et *Sadar* praeter rem errat, quum *Sedr* et *Nabak* pro arbore habet, nec inter arborem et fructum diſtinguit. Abulfadli enim titulo سدر haec habet: Sedr eſt nomen arboris cuius fructus appellatur nabic. Sedr Edriſii eſt ſylueſtris, et vocatur ab eodem Abulfadli *addhal.* Plura vid. apud Aurivill. *Reperiuntur* (perg. Edr.) *in eadem planitie* (خص) *teſtudines terreſtres, ſuperantes maritimas magnitudine et robore, conchas magnas habentes, e quibus populi huius tractus vaſa parant, quibus vtuntur ad pinſendas lauandasque farinas. Ab oppido Tunin ad*

Iabaktin يبقطين (p. 76) *oppidum, ſtationem habebis vnam* (ſtatio ſecunda). De hoc oppido quoque nihil inuenimus. Situs eius ex Edriſio manifeſtus. *A Iabaktin ad*

Agaſſic t) (p. 77) *oppidum, ſtationis interuallum* (ſtat. tert.); *ſitum eſt in extrema planitie*, quam ſupra (vid. Tunin) Edriſio duce delineauimus. *Hinc ad*

Om Rabia ام ربيع (p. 77.) [h. ad regn. Maroc.] *oppidum magnum, ſtationis itinere diſſitum* (ſtat. quarta). *Om rabia adiacet flumini, quod eodem nomine venit u*), *quodque nauiculis traiicitur. Fluuius iſte eſt rapidus, murmurans,*

r) Ita Sionita. In libro eſt صدرنة, ز ſine puncto. قزولة putare poſſes eſſe *Guzzula* Leonis, prouinciam iterum deſignans. Hoestii ſcriptura aduerſari videtur, eſt ſcilicet كزولة. Sed hoc forſan non tanti momenti eſt, vt aliquem mouere debeat. *Lamtae* Barbari a Senhagienſibus originem ducunt (vid. ſupra p. 80).

s) Pro loto arbore habent Shaw T. I. p. 232 &c. Alia docet Avrivillivs vid. eius Diſſ. ex edit. Michaelis p. 49 ſqq.

t) اغغسيك et quatuor lineis interiectis اعغسيق ſcilicet per Elif, Ain &c. in fine per Kaf. Pro Ain facile poterit Gain reſcribi; num autem ك aut ق rectius ſit, in incertis habeo.

u) Leo p. 732. *Ommirabib* effert, fluuium maximum vocat, de ſcaturigine eius ex Atlante exponit &c. Hoestivs p. 81. pronunciat امم عربع; p. 95. اماربع; rapidum eum ac praeci-

murans, *ſaxaque permulta deuoluit. Abundat oppidum hoc incolis, qui ex variis Barbarorum familiis confluxerunt, quales ſunt familia Rahuna* (رهونه); *tum nonnulli ex familiis Tamesne* (تامسنا) *et Zenate* (زناته) *x*). De oppido hoc nihil habeo quod proferre poſſim, at de fluuio ex aliis autoribus, Edriſii deſcriptioni fidem et robur addentibus collecta, infra not. *u*. expromta ſunt. *Ab Om Rabia ad*

Aiciſel ايكيسل (p. 77.) *oppidum, item ſtationis interuallum. Eſt vero oppidum pulchrum, multos fontes habens. Ab Aiciſel ad*

Ancal y) (p. 77.) *oppidum, habes iterum ſtationem* (ſtat. 6ta). *Oppidum hoc* (obſeruante Edr.) *quoque ſub nomine Dar al Morabetin* (دار المرابطين) *z*) *venire ſolet.* Hinc Brunſius occaſionem arripuit locum, qui apud Veteres *Exploratio ad Mercurios* audit, explicandi *a*). Pro nomine proprio acceperim. *Hinc abſoluta ſtatione* (ſtat. 7ma) *peruenis ad*

Macul مكول (p. 77.) *oppidum, quod non male cum caſtello comparaueris. Situm eſt ad paludem* (بطح)*, adhaeretque illi deſertum b*)*, quod vocatur Charaz* (خراز)*, cuius longitudo eſt* 12 *miliarium; aqua omni caret.* Sed neque

praecipitem eſſe obſeruat. Dappervs p. 173 de fluuio magno *Umarabea* verba facit. Timim. Mſt. de fluuio hoc diligenter ita exponit a بين سلا ومراكش وعلي ثلاث مراحل من مراكش نهر عظيم يدعي ام ربيع ينصب من جبال صنهاجة من موضع يدعي وانسيفن يصب في البحر الاعظم, i. e. Salam inter et Marakaſch et ad tres ſtationes ab vrbe Marakeſch fluuius eſt magnus, Om Rabia vocatus, proſiliens ex montibus Senhagae ex fonte, qui vocatur Vanſifan. Abſorbet eum mare maximum.

x) His interponit Edriſius quae ſequuntur (p. 77.): *Familiae Tamesne plures ſunt et in diuerſas abierunt tribus, ſcilicet: Barguata* (برغواطة)*, Matmata* (مطماطة)*, Banu Saleb* (بنو سلب)*, Banu Jaamaran* (بنو يعمران)*, Rakara* (رقارة) et nonnulli ex familia Zenate vti *Banu Fagafaſch* (بنو فجفش). *Quae quidem familiae omnes gaudent agris, armentis et camelis, ac ſtrenui ſunt equites. Vltima harum gentium habitatio eſt portus Fadalae, ſitus ad oceanum occidentalem, quem inter et fluuium Om Rabia tres numerantur ſtationes.*

Abvlfeda p. 11 de praetura Tamesne loquitur, in meridie vrbis Salae ſita, diuite oppidis ſatis ac pratis. Hodie Tamesne pars eſt regni Feſani, in ſeptem partes vel prouincias diuiſi. De Temesne, Feſae regione fuſius agit Leo p. 239, fines accurate ducit, ac de populo huius regionis multa, lectu non indigna, refert. De prouincia *Temeçen* agit Marmolivs T. II. p. 138 et more Leonis, nonnulla quoque de populis huius tractus deſcriptioni ſuae praeludit; nomina vero ſingularum tribuum, quae modo ex Edriſio adſcripſimus ab vtrisque ſilentio praetermittuntur.

y) انكال paulo poſt ſcribitur idem oppidum اتقال Atkal.

z) Sionita per *habitaculum ſpeculatorum* explicat.

a) vid. *Handbuch* l. c. p. 155.

b) خمص et خمص ſcribitur; neutrum mihi conſtat.

neque de deſerto hoc, neque de deſerto vel planitie quicquam memoriae proditum legimus. *A Macul ad*

Ticſas c) (p. 77.) *oppidum, iterum habes ſtationem, ſed paruam* (ſtat. 8va). *Si a Macul ad Ticſas tendis*, (monente Edriſio) *iter per hoc deſertum capiendum erit.*

A Ticſas tandem ad Salam ſtationis interuallum (h. e. ſtatio nona). — Hoeſtius pag. 91 itineris curſum a Maracaſch ad Rabat (a Sala, teſte Leone, vix ſeſquimiliari diſtans) exhibuit. Valde gauiſus eſſem, ſi, quae in ipſius catalogo in via occurrunt loca, cum Noſtri enumeratione conuenirent, ac iis, quae in illa minus nota ac plana ſunt (veluti nomina plurium oppidorum) lucem adferrent; ſed ſpem omnem fefellit euentus, nihil enim inuenimus quod cum Edriſii itinere compararemus praeter flumen Om Rabia. Quidquid igitur ex Hoeſtio haurire potuimus, redit ad comparationem menſurae viarum. vid. ſupra proleg. pag. 15. — Sed ad rem reuertamur.

Sala سلا (p. 77. 78.) [hod. vrbs regn. Fes.] (ABULFED. سلا TIMIM. سلي PTOLEM. p. 165. σάλα long. 6, 10. lat. 34 10. MELA pag. 87. *Sala.* PLIN. 207. *Sala.* LEO *Sela.* MARMOL. *Salé* vel *Célé.* CARDONNE (T. II. 97.) *Salee.*) *d*)

Vrbs noua eſt, teſte Edriſio, *ad littus maris exſtructa* (pag. 79 *ad oras maris ſalſi ſita*). Diſtinguit idem *Salam nouam inter et antiquam*, id quod Abulfeda (p. 11.) non fecit, modo deſertius vrbis ſitum circumſcripſit.

Antiqua vrbs (perg. Edr.) *priſcis temporibus Salah* (سلاه) *appellabatur, diſſitaque eſt a maris littore duobus miliaribus, iuxta littus fluminis Aſmir* اسمير, *quod attingit modo vrbem nouam, ibique in mare effunditur.* Timim. vt vidimus, flumen hoc *Vadi al raman* vocat.

Crediderim fere vrbem Salah i. e. Edriſii antiquam, eandem eſſe quam Leo, Hoeſtius, ceteri ſeperatim ab vrbe Sala ſub nomine *Sella* (*Menſale* MARMOL.)

c) تيكساس et paulo poſt سكيساس (Seciſas); vtra ſcriptio verior ſit, non exputo; autores mei tacent.

d) Timimaei Mſt. effert Sali. وسلي هي مدينة علي البحر الاعظم المحيط ينصب نهر عظيم ويصب في البحر المذكور, i. e. Et Sali vrbs eſt iuxta mare maximum ambiens, excurrit ad eam fluuius magnus, qui ſe huic ipſo mari immergit. Sed paullo ante Sala سلا pronuntiat. Verba eius: ومن مكناسة الزيتون الي مدينه سلا اربع مراحل ومدينة سلا هذا الي ساحل البحر الاعظم المسمي اقنابس وهي في الجنوب كماذكرنا, ينصب اليها نهر يسمي وادي الرمان يصب في البحر الاعظم المذكور, i. e. A Mecnaſa oliuis feraci ad vrbem Sala 4 ſtationum iter. Vrbs Sala ſita eſt ad littus maris maximi *Akuabas* vocati (id quod non intelligo) verſus meridiem. Excurrit ad eam fluuius Vadi al Raman nomine quem mare maximum abſorbet.

Marmol.) deſcribunt. Hoeſtius quidem *e*) شالة ſcribit, ſed hoc nihil, vt putem, contra hanc ſententiam facit; ſaepius enim eius ſcriptura ab Edriſii et Abulfedae pronuntiandi ratione differt. Situs perfecte quadrat. "Leone autore enim *f*) oppidulum *Sella* non procul a flumine *Buragrago* (*Aſmir* Edriſii vt ex Marmolio patet *g*), a Romanis exſtructum ab oceano *duobus miliaribus*, *a Rabato* autem vno tantum miliari diſſitum eſt." (vid. paulo poſt.)

Edriſii tempore *Salah iam fere fuit deuaſtata*, *nihil viſu dignum habuit*, *praeter reliquias aedificiorum firmorum ac templorum altorum; tamen multa adhuc praeter ruinas extare aedificia* idem monet *h*).

Nunc ad deſcriptionem nouae vrbis (cuius ſuburbium Leo et recentiores Rabat vocant, et cuius conditorem Manſorem Marocci regem ferunt *i*) ſe accingit Edriſius. *Noua Sala*, *quae*, *vti iam ſupra monſtrauimus*, *ad maris oras eſt appoſita*, *ex parte*, *qua mare vergit*, *adeo eſt inacceſſa*, *vt nemo nautarum ad illam poſſit pertingere. Vrbs eſt pulchra ac prouentu abundans; terra glareoſa.* Quod ad pulchritudinem attinet, vnum vel alterum inuenimus, quod Edriſii aſſertum comprobat. Leo ſitum vrbis huius laude excipit *k*); Marmolius celebrat ſtructuram aedium, murorum et addit *l*): "Les places et les ruës bien alignées, font aſſez voir le bel ordre qui y eſtoit."

Abundantiam ab Edriſio decantatam Geographus Perſa *m*) eo reſtringit, vt ſolam oryzam prouenire contendat. Leo magis cum Edriſio conſpirat, linum, xilinum, buxi arbores &c. collaudans *n*). Terram, denique, arenoſam eſſe, omnes, vno ore contendunt *o*).

Nauibus, pergit Noſter, *ibi*, *locus tutus eſt nullus; aduectae ſcilicet vrbem verſus*, *in mari anchoras non ſoluunt ob nimiam portus nuditatem; itaque flumen Aſmir petunt. Priusquam autem contingat os fluminis ingredi*, *minitantur breuia carinis interitum; anfractusque porro flexuoſos nemo*, *niſi peritus nauta*, *ac loci non ignarus*, *transuadere poteſt ac ſuperare*, *ideoque talem ductorem vt ſibi deligant nautae*, (peregrini) *perneceſſarium habetur.* Ita quidem Edriſius. Nemo autorum qui ad manus mihi ſunt huius rei mentionem facit; ſolus Marmolius l. c. portum, paruum quidem, at bonum, ad oſtium fluminis habere ait. Abulfeda hoc tantum monet, fluuium

 hunc

e) pag. 82. *f*) pag. 253.

g) T. II. p. 141. In textu ſcilicet eſt Burregreg, in margine vero: *ou Sala ou Sumir*, quod, niſi me omnia fallunt, cum اسمير Edriſii idem eſt. Adde Dapper p. 195. —

h) Ita nimirum intelligo Edriſii verba: ويتصل بخرابها عمارت متصلة. Sionita fere ita: Adhaerentque ruinis ipſius aedificia non rara.

i) Leo p. 242. Marmol. T. II. p. 141. Hoestivs p. 82. ربط الفتوح ſcribit &c.

k) p. 258 Sita autem eſt, inquit, in litore oceani *loco amoeniſſimo &c.*

l) T. III p. 148. *m*) apud Herbelotvm ſub voce Sala.

n) p. 260. *o*) *Geogr. Perſa* l. c. Abvlfeda l. c.

hunc eſſe magnum, et in eum aſcendere fluxus maris *p*). Leo quidem ideo excitari poſſet, quod in fluminis gurgite rupem eſſe dicat, ſed ad nauigationem rem applicare noluit *q*).

Cauſa (vt ad finem rem perducamus) denique, cur Leonis *Sellam*, Marmolii *Menſale* et Hoeſtii شلاة pro vrbe veteri; Sela et Sele vero eorundem pro noua vrbe Edriſii habeo, haec eſt, quod ſi MANSOR *Rabat* aedificauerit, Edriſium de ea reſcire nihil potuiſſe exiſtimo. Obiit enim Manſor 1199; regnum ſuſcepit 1184 *r*).

Deſcripta hac vrbe, more ſueto locorum diſtantias perſequitur Edriſius. *Ab vrbe Sala*, ait, *ad*

Tair طير (p. 78.) *inſulam*, *ſunt*, *iuxta mare procedenti*, 12 *miliaria s*). *Hinc*, *ſed cum flexu ad meridiem perges ad*

Fadala فضالة (p. 78.) *portum*, *item habebis* 12 *miliaria. Situs huius portus eſt* (p 77.) *iuxta oceanum atlanticum; tribus ſtation. a flumine Om Rabia diſtat; eſt haec vltima habitatio nationum de quibus ſupra* (p. 97.) *egimus.* Hactenus ſitus eius manifeſtus eſt, ſed recentiorum autoritatem Edriſio addere nequeo *t*). *Ab hoc portu ad*

Anfa انفا (p. 78.) [hod. ad regn. Fes.] *portum*, 40 *miliarium interuallum. Hic portus frequens eſt.* Pertinet ſecundum Abulfedam ad praeturam Tameſne *u*); inter alia eius emporia, inquit, eſt vrbs Anfa dicta, celebris in littore maris. Leo, Marmolius &c. Anfa, Temeſne oppidum clarum olim viuis coloribus depingunt. Diſtat Leone autore a *Rabato* occid. verſus 40 paſſuum milib. *x*). *Ab hoc portu ad*

Mazigan مازيغن (p. 78) [hod. ad regn. Fes.] (MARMOL. *Anfa* vel *Anafe* vel *Abça*) *portum*, *via recta habes* 65 *miliaria.* Paulo poſt Mazigan *promontorium* eſſe perhibet. *A promontorio Mazigan ad Aſafi via recta habes* 85 *miliaria*, *ſinuoſa vero* 130. *Eſt forſan* MARMOLII *Mazagan?* Locorum enim diſtantia non aduerſatur *y*). *A Mazigan ad*

Baida

p) pag. 11. نهرها كبير يصير فيه المد

q) pag. 250. *r*) vid. HOESTIVS p. 21.

s) Hanc inſulam non noui Ex diſtantia ab vrbe Sala nihil certi emergit. Infra, vbi inſulas deſcribemus occurrit inſula volucrum, *Raka* nomine, quae ab IBN AL VARDIO, ex verſione DE GUIGNES, vocatur *l'Ile de Thonïour*, quod parum differt ab Edriſii Tair.

t) Apud HOESTIVM occurrit فدالة. Verba eius (p. 81): "eine kleine Inſel und ein ſchlechter Hafen." Ne pro eodem portu habeatur ſcriptura disſuadere videtur. Fieri tamen potuit vt nomen ex hodierno ſcripturae Mauris vſitatae genere, charactere licet diuerſum, vnum idemque eſſet cum noſtro فضالة. DAPPER p. 210 nihil, niſi nomen *Fedale* habet.

u) pag. 11.

x) LEO p. 243. MARMOL. T. II. p. 139. DAPPER 210. GRAMAYE p. 171.

y) T. II. p. 95. DAPPER p. 188. ad ripam Om Rabia ſitum eſſe perhibet.

Baida بيضا (p. 78.) *ſinum z*) 30 *miliaria. Hinc ad*

Gait غيط (p. 78.) *portum, ac ſinum* (جون) *alium*, 50 *miliaria. Totidem a Gait ad*

Aſafi اسفي *a*) (p. 78.) [hod. ad Maroc.] (Abulfeda أَسْفِي *(Aſafi)*, Leo *Azafi*, Marmol. *Safie*, Cardonne (T. II. p. 97.) *Sefi.*)

Fuit quondam portus Aſafi vltimus, quem naues petebant; nunc vero praetergrediuntur illum plusquam curſibus quatuor.

Quos inſpeximus autores multo ſunt Edriſio ditiores, nullus tamen ea, quae noſter, tradit *b*). A portu *Aſafi* duplex inſtituit iter Edriſius noſter vnum ad

Gebel el hadid جبل الحديد (p. 78.) [hod. ad regn. Maroc.] (mendoſe ibidem occurrit جبل الجديد Leo: *Mons ferreus*) *promontorium, eſt iter* 60 *miliarium; hinc ad portum Gait profectus, habes* 50 *miliaria.* — Nomen procul dubio inde reportauit, quod olim ferrum, in vſus incolarum, ſuppeditaret *c*). Quo minus partem Atlantis eſſe credas, Leo et Hoeſt. vetant, quorum primus de ſitu eius diſertius exponit *d*). *A portu Aſafi porro ad*

Maſet ماست (p. 78.) *portum, ſitum in extremitate ſinus* (في طرف الجون) 150 *miliarium iter.*

Fas فاس (pag 78.) *e*) [hod. vrbs prim. regn. Fes.) (Abulfeda فاس) Bakui (l. c. p. 414) dat ei 18 – 5 long 32 – 5 lat. Herbel. (ſ. h. v.) 18 long. 32 – 3 lat. Sept.

Deriuationem nominis Fas فاس, quae in aliis ſcriptoribus non ſine moleſtia legitur, prudenter Noſter omiſit *f*), pariter de autore vrbis quoque tacet *g*). Breuem vrbis huius deſcriptionem his verbis componit.

Ab vrbe Sala diſtat Fas 4 *ſtationibus. Eſt vrbs gemina, fluuio magno, e fontibus Senhagae oriundo, diſtincta, quarum vna, ea ſcilicet quae ſeptentrionem*

 vergit

z) (جون) Sionita *continentem* reddit.

a) ibidem etiam, vt puto, mendoſe ſcribitur انـفي

b) Plura cupientibus ſuppeditabunt: Abvlfeda p. 10. Leo p. 180 ſqq. Marmol. p. 73 ſqq. Herbelot. ſ. v. *Aſſafi.* Dapper 189. Hoest. p. 79. &c.

c) Hoestivs p. 74.

d) Leo p. 128. cf. Marmol. II. 27. Shaw p. 97.

e) Masvdi (l. c T I. p. 54.) de ambitu huius vrbis dominii ita docet: L'étendue du pays de Phès, appartenant à Mountaſer quatre cents paraſanges ſur quatre-vingts.

f) Ibn Said apud Abulfedam p. 14. nomen deriuat a ſecuri, inuenta iactis vrbis fundamentis; alii ab auro, eadem occaſione reperto; alii tandem, qui, ſi quid video, proxime ad rem accedebant, a flumine quod idem nomen gerit.

g) vid. *Notices &c.* T II. p. 159. vbi verba Schehabeddinii Feſae nati, qui ante omnes audiri meretur, leguntur. cf. Leo &c.

vergit Karubin قروبين *vocatur, altera vero, quae ad partem meridionalem ſita eſt, nomen gerit Andalos* اندلس.

Pulchre cum Edriſio in eo conſpirant Abulfeda, Bakui, Geographus Perſa, Leo &c. vt vrbem geminam eſſe aſſerant *h*). Ex Sionitae verſione facile tibi perſuadere poſſis, vrbes Karubin et Andalos eſſe a Faſa vrbe diuerſas; ſed ſecus eſſe vna cum textu originali Ibn al Vardi et Schehabeddini ſatis declarant *i*).

Ad flumen (pergit) *quando intrat vrbem multas conſtructas vides molas, quibus vnicuique ſine mercede triticum* (frumentum) *ſuum molere licet. k*) — Fluminis nomen et Edriſius et Ibn al Vardi obticent. Bakui vocat illud *Maſrouſin*, Paulus Jovius (apud Dapper p. 204) *Rhaſalme.* Nomen eius *Fas* eſſe autor libri: *Hiſtoire des Etats barbaresques* p. 237 contendit. Apud Leonem legimus flumen hocce in *Subu* fluuium ſe exonerare *l*). Abulfeda ſitum fontium quodammodo docet, ſcribens: Fluuius eius dimidio fere die oritur vltra Faſam, quam progreſſus per prata ac flores intrat *m*).

Num ſingularis haec indulgentia (de molendo tritico nulla mercede ſoluta loquor) vnquam reuera conceſſa fuerit, nequeo dicere. Leo quidem de molis publicis loquitur, ſed eo conſilio, vt iis opponat, quas homines priuati exſtruxerint. Forſan Edriſii verba ita interpretanda ſunt, vt non numos ſoluerent molentes, ſed aliquam partem frumenti.

Pluribus adhuc de vrbe hac egerunt Bakui, Abulfeda, Leo &c., ſed ad nos nihil attinet. Locuples imprimis Mſt. Timim. eſt, ſed moles libelli noſtri non fert, vt plura adſcribamus. — Reſtat vt Edriſii morem ſequuti locorum diſtantias in medium proferamus. *Ab hac vrbe noſtra ad Segelmeſam interuallum eſt* 13 *ſtationum.* (Abulfeda in notis marginalibus (p. 3.) differt. Ait

h) ABVLFEDA p. 14. BAKVI l. c. *Geogr. Perſa* apud HERBEL. ſ. v. *Fez.*

i) IBN AL VARDI vnam harum vrbium vocat *Andalous*, alteram *Courounas.* Vltimum vocabulum, litteris Arabicis expreſſum, eſſet forte قرونس. Facile eſt ad animaduertendum librarii lapſum, vel ex parte Mſſ. Ibn al Vardii, vel ex parte Impreſſi hic irrepſiſſe, cuius tamen culpam, collatis SCHEHABEDDINI aſſertis, vix Impreſſo tribueris. Ait ille l. c. Edriſſ, ben Edriſſ, qui batit la ville de Fes en jeta les fondemens en l'an 193, et l'année ſuivant il commence a faire jeter les fondemens de l'autre partie de cette ville, qui porte le nom de *Alkaroubin*, et qui eſt ſeparée de la premiere par le fleuve, ſur lequel la ville eſt batie.

k) Inprimis videantur de molis: LEO AFR. qui per totam ſectionem de molis loquitur. IBN SAID ceterique auctores numerum molarum, quem Edriſius definire noluit, vel augent vel exactius exponunt. IBN SAID apud Abulf. (l. c.) intra vrbem ſexcentos (ستمايه) fere lapides molares eſſe affirmat. Timim. Mſt. 300. (ثلثمايه) habet. *Geogr. Perſ.* . . . elle a une rivière, qui coule de long de ſes murailles, laquelle fait moudre ſoixante moulins, tradit. Subcreſcit numerus molarum LEONEM ſi audis, adeo vt, inquit, molarum aliquot millia hic inuenias, &c. De numero diſſentientes non conciliabo; ſufficiat illuſtraſſe Edriſi vocabulum كثيرة (multas molas).

l) p. 734. *m*) p. 14.

Ait ſcilicet Faſam eſſe ſitam in medio vrbium occidentis (Mauritan), nam omnes ab ea pariter *decem diebus* diſtare.) *Obuiam habet, qui iter hoc ſuſcipit, loca Safraue; Kalat Mahedi; Tadela, Dai, tribum Safar. Via ergo a Fes ad Segelmeſam ſecat meridiem verſus montem magnum.* — Montem, Daran Atlantem eſſe, non eſt dubium. Forſan κατ᾽ ἐξοχὴν apud Arabes interdum audit Daran الجبل الكبير *mons magnus?* — Primus ergo locus eſt

Safraue صفروي (p. 78.) [hod. ad regn. Fes.] *vrbs parua, at bene habitata, ab vrbe Fas ſtationis interuallo diſtans;* ſecundum Leonem autem *n*) meridiem verſus plus minusue 15 miliar. eadem fere via, quae in Numidiam ducit.

Kalat Mahedi قلعة مهدي (p. 78.) (vel arx Mahedi), *diſtat ab vrbe Fas duabus ſtationibus.* Arx huius nominis apud Abulfedam *o*) occurrit, ea ſcilicet, quae AbdelMumen ante Salam a ripa meridionali ſuper fluuio atque oceano atlantico exſtruxit; ſed cum ea, de qua hic ſermo, comparari nullo modo poteſt.

Tadela تادلة (p. 78.) [h. Prov. regn. Maroc.] (Abulfeda تادلا Leo *Tedles*, Marmol. *Tedla.*) Miror ſane Edriſium de vrbe Tadela nil niſi nomen tradidiſſe. Abulfedae eſt metropolis [montium Sanhagae; laudat idem inſignem eius praeturam *p*). Leo *q*) Marmolius *r*) et qui hos ſequuntur ſub nominibus, quae ex illis adſcripſimus prouinciam Regni Maroccani deſcribunt.

Dai داي (p. 78.) nomen apud Edriſium inuenimus praetereaque nihil. *Iahia Edriſita* vrbi et agro *Dai* (داي) praeerat, vti ex Abulfeda ſcimus *s*).

Tribus Safar شعب صفار (p. 78) procul dubio pertinet ad hanc tribum vrbs, quam ſupra memorauimus Safraue. Reuertitur Edriſius ad vrbem *Fas. Interuallum* 40 *miliarium t*) *ait eſſe Fas inter et*

Mecnaſa مكناسة (p. 78.) [hod. ad regn. Fes.] Iacuti efferi iubet مكناسة Hoestius pronuntiat مكناس Leo *Mecnaſa*, Marmol. *Mequinez:* Ptolem. (annuent. Marmol. et Hoest.) σίλδα. (p. 166.)

Mecnaſa

n) p. 473. Marmol. *Soffroy* pronuntiat p. 301. T. II.
o) p. 11. *p*) p. 16. *q*) p. 218. *r*) 127. Dapper 191.
s) vid. *Annales Moslem.* T. II. p. 152.
t) Leo p. 267. diſtare a Faſa, ait, *36 miliaribus.* Hoest. p. 85: *eine kleine Tagreiſe.* Dappervs p. 203 ait: *12 ſpaniſche Meilen* von Fez. Timim. Mſt. ad *iuſtum diei iter* diſtantiam ponit. ومن مدينة فاس الي مدينة مكناسة الزيتون يوم تام

Mecnaſa ſunt plures vrbes ſitae in via quae Salam ducit u). Iter quod ducit ad ipſas eſt a Fas ad (Magil. ſl. Senat, planit. Nachlae hinc Mecnaſ.).

Magila مغيلة (p. 78.) *vrbem.* Praeter nomen Edriſius nihil dedit. Eſt forſan *Magilla* Leonis et Marmolii *Maguila? v*) Arx Magila مغيلة occurrit apud Abulfed. Annal. Moslem. T. II. p. 594.

Senat سنات (p. 78.) *flumen.* Vbi vrbem Mecnaſam deſcribit Leo, ita exponit: Huic vicinus eſt anguſtus quidam fluuius. Nomen eius obticet. Num idem ſit non liquet. Aliud flumen memorat Timim. Mſt. وبين مكناسه وسلا نهر يدعي يهتن ينصب الي البحر الاعظم i. e. Mecnaſam inter et Salam fluuius excurrit *Iahtan* vocatus, quem mare maximum abſorbet. Forſan Iahtan fluuius eſt, quem in animo habuit Leo.

Nachle فحص النخلة (p. 78.) *planities.* — Diſtantiam Mecnaſ. inter Faſam Tim. Mſt. notat: ومن مدينة فاس الي مدينة مكناسة الزيتون يوم تام i. e. et ab vrbe Fas ad vrbem Mecnaſa, oliuis feracem, iuſtus dies. Num Edriſius hanc eandem diſtantiam reſciuerit, me quidem fugit.

Kasr Abd el Carim قصر عبد الكريم (p. 79.) (ter ita ſcriptum occurrit, ſemel &c. قصر ابن عبد Kasr Abn Abd el Carim. Abulfeda قصر عبد الكريم forte Leonis et Marmolii *Caſurel Cabir.?*) *A regione Mecnaſa ex parte occidentali ad hanc vrbem iter 3 ſtationum. Vrbs eſt parua et a populo Senhagitarum culta; ſita ad fluuium Vlcos* (اولكس) *qui inde meridiem verſus excurrit. A mari remota eſt tribus fere miliaribus* (p. 150 ait: *non longe diſſita eſt a mari*). — Prius quam vrbs haec exſtructa ſit, teſte Abulfeda *w*), vrbs primaria huius tractus Boſra fuit. Fluuii nomen idem ſilentio praetermittit, ſed commoda, quae vrbi praebet, enumerat. Leo eundem fluuium Luccus compel-

u) ومكناسة مداين عدة et Mecnaſa ſunt multae vrbes, ita eſſe interpretandum opinor. Abulfedam vero ſi audiueris forte ſcrupulum tibi iniectum ſenties. "Prope Faſam, ait p. 3. in eius ſeptentrione eſt vrbs Mecnaſa . . . vrbs celebris magnitudine oliuarum. Sunt proprie مدينتان *duae vrbes*, ſuper ſcopulo albo tantum diſtantes, quantum equus vno impetu currere poteſt &c. Sed vocabulum عدة noſtram verſionem tueri videtur; ita vt vix ab animo impetres, vt vertas: conſtat duabus vrbibus celebrioribus. Paulo poſt etiam occurrit ومن بلاد مكناسا. Forſan tribum *Mecnaſa* (vid. Leo p. 16) reſpiciunt haec verba. Hoc ſaltem ex Leone apparet a Mecnaſitis vrbem Mecnaſam conditam fuiſſe. vid. p. 267, vbi copioſam huius vrbis deſcriptionem deprehendes. Adde Marmol. T. II. p. 153 et autorem libri: Hiſtoire des états barbaresque p. 251. Jacuti Mſt. de vrbe hac ita refert: مدينه بالمغرب في يد البربر علي ساحل البحر بينها وبين مراكش اربعة عشر منزلا نحو المغرب وتعرف بمكناسه الزيتون i. e. Vrbs in occidente ſub themate Barbarorum, ſita ad oras maris, Mecnaſa inter et Marakaſch occidentem verſus 14 habes ſtationes. Inſignis eſt M. ob oliuas.

v) p. 383. *w*) p. 12.

compellat *x*). *A Kaſr abd el Carim* [vel Kaſr Cetama (كتامة) vt vulgo audit] ad *Salam duae habentur ſtationes*, *ſcilicet a Kaſr ad*

Maamura معمورة (p. 79.) [h. ad r. Fes.] (Leo *Mahmora*, Marmol. *Mamore*, Dapper *Maamore*, Höst *Mehedia*) *y*) *hinc ad Salam.* Nihil de Maamura ex Edriſio niſi nomen patet.

Sebta سبتة [hod. ad regn. Fes.] (Abulfeda سُبْتَة (*Sobta*), Leo *Septa*, Marmol et Höst *Ceute*, Procop. (d. b. Vand. L. 2.) *arx Septenſis.*) *Ab vrbe Fas ad vrbem Sebtam, a ſeptentrione mari Zokak* (vid. ſupra pag. 21.) *appoſitam, habebis 7 ſtationes z*). *Sita eſt* (p. 149.) *e regione inſulae Chadra* (id bis occurrit), *habetque a ſeptentrione mare Zokak et a meridie mare Baſul.* (vid. ſupra p. 21) *Baſul* بسول portus *pulcher*, *nauibus ad anchoram ſtantibus opportunus et ab omni vento tutus. Sebtae nomen inde accepit*, *quoniam eſt inſulc* (peninſulam puta) *reſecta*, i. e. *omni ex parte mare circumſepta*, *excepto latere occidentali*; *imo res eo redit*, *vt parum abſit*, *quin ambo maria ſe tangant inuicem*, *quippe haud maiore interuallo diremta*, *niſi quantum ſagitta iacta conficit.* —

Ita Edriſius. Quod ad ſitum vrbis huius attinet, non opus eſt vt ad eum comprobandum ad autoritatem Abulfedae, Leonis aliorumque prouocemus *a*), hoc potius monendum videtur Edriſium, rarius alioquin Etymologia vſum, hunc locum tamen acute ex rationibus etymologicis expediiſſe. Conferenda enim eſt radix سبّ *ſecuit*, *reſecuit;* firmiori certo fundamento etymologia Edriſiana nititur, quam quae a ſeptem montibus nomen deriuat. Hoestius סבתה Geneſ. X, 7. obuiam, conferre vult *b*); equidem malim a parte

x) p. 735. cf. Marmol. T. II. p. 208 ſq.

y) p. 262. circiter 12 miliar. a Sala diſtat. Marmol. p. 149. T. II. Dapper p. 203. Hoest. p. 87.

z) Vrbem hanc Edriſius h. l. (i. e. p. 79.) obiter tantum attingit; in deſcriptione Climatis quarti prima parte plura de ea memorat nec non de locis illi vicinis. Inſtituti noſtri ratio poſtulat, vt quae ibi non ſolum de vrbe hac, ſed et de locis ceteris occurrunt, huc inſeramus, eo conſilio, vt Edriſii verbis, ſupra (p. 77) excitatis, ſatisfaciamus. Aliud adhuc inde emergit emolumentum, quod quamcunque mappam ad manus habeas, iter fiat tibi expeditius. — Ceterum obſeruandum eſt, loca, quae in hac parte prima Climatis quarti occurrunt, plurima in Climatis tertii prima parte iam notata eſſe, adeo vt facilis ſit inter ea comparatio. Loca quae p. 149 recenſet haec ſunt: *Tangia*, *Sebta*, *Tocrur*, *Bades*, *Mezemma*, *Melilla*, *Hanin*, *Bani-Vazar*, *Vahran* et *Moſtaganin.* — Quid hic *Tocrur?* Scriptum eſt تكرور. Supra p. 31 adfuit Tocrur ita exaratum, ſed quid ad nos? Fieri quidem poſſet vt vrbs vel oppidum eiusdem nominis etiam in hac regione exiſteret, in ſequentibus autem non occurrit. Eſt forſan mendoſe pro *Tattaun* تطاون, vel potius pro يوزكور *Juzacur?*

a) Abvlfeda p. 13. Leo p. 410

b) vid. quae pro hac coniectura Michaelis acute, vt ſolet, in medium protulit, in Orient. et exeg. Bibl. T. XIX. p. 59. 60.

a parte Edriſii ſtare. — Sed reuertamur. *Superſtructa eſt vrbs Sebta*, pergit Edr. *ſeptem collibus, inuicem coniunctis, et protenditur in longitudinem fere miliaris ab occidente ad orientem. In vicinia vrbis duo conſpiciuntur montes ſublimes, quorum alter, ſecundo ab illo miliario occidentem verſus diſtans, vocatur mons Muſa c)* موسي, *quod nomen duxit a Muſa filio Noſair* نصير *d) eodem, qui initio Islamismi Hiſpaniam expugnauit. In eius vicinio ſunt viridaria, horti, arboreta fructibus vbera, arundineta ſacchari, mala medica* (citrea); *magnamque fructuum abundantiam Sebta vicinis diſpenſat. Locus vero, vbi bona ante memorata reperiuntur vocatur Baliuneſch* بليونش *isque locus quoque abundat aquis vberrimis, fontibus erumpentibus, ac omnino fertilitate conſpicuus.* — Laudem huius loci cecinit Aiad ab Abulfeda excitatus. Marmolius et Gramaye eundem mihi deſcribere videntur *e*). *Ad partem vrbis occidentalem, alter eſt mons ſublimis, qui vocatur Almina* المينة, *in cuius faſtigio planities ampliſſima, vbi murus conſpicitur, exſtructus a Mohamede Ben Abi Amer* محمد بن ابي عامر. *Is poſtquam ex Andaluſia* (Hiſpan) *rediens, Sebtam ſe receperat, decreuit vrbem hanc montis faſtigio imponere adeoque eam transferre. Verum mors eum ſurripuit, muro ipſo perfecto; incolae Sebtae autem, quibus itaque nouae vrbis, cui nomen Almina inditum eſt, incolendae facultas demta fuit, in vrbe ſua remanſerunt, et Almina remanſit deſolata.* De hoc Ameri conſilio nihil apud alios autores, quantum equidem ſcio, occurrit. Ceterum tempore Timimaei thematis vrbis Sebtae ambitus circiter 12 ſtationes erat. Verba eius: واعمال سبتة في غاية السعة والضخامة وفي طولا وعرضا نحو من اثني عشرة مرحلة.

Ragian رجان (p. 150). *Inter Sebtam et Fas via ad Ragian progredienti, iter 8 dierum.* Noli pro errore habere ſi ſupra itineris interuallum, quod Fas inter et Sebtam ex Edriſio dedimus, modo ſit 7 ſtationum; facile enim fieri poteſt vt, via alia incedens, diutius in itinere moreris.

Kasr Maſmudae قصر مصمودة (p. 150.) [hod. ad regn. Fes.] (Leo, ni fallor, *Caſar Ezzaghir* (h. e. palatium minus) Marmol *Alcaçar Céguer.*) *Ab vrbe Sebta ad Kasr Maſm. occidentem verſus habemus 12 miliaria f*); Leo *g*) 18 paſ-

c) *Septem Fratres.* Strabo 569. Mela p. 10. Plin. p. 209.

d) Fuit is, qui initio expeditionum Arabum in Africa, tanta felicitate vſus eſt, vt totam fere maritimam Africam in ſuam redigeret poteſtatem. Idem et legato ſuo Tharek Hiſpaniam expugnandi fecit poteſtatem &c. Vocatur etiam *Muſa Ebn Okair.* cf. Cardonne T. I. p 42. 62. 71 &c. Herbelot ſub vocibus *Mouſa ben Naſſir; Andalous; Tharek &c.*

e) vid. Abulfed p. 2. Marmol. T. II p. 237 Gramaye 176 Marmolium ſequitur, et, Edriſii aſſertum quodammodo circumſcribens addit: verum ager ſterilis et aſper eſt, quare magna ſemper illis frugum caritas.

f) Jacuti Mſpt. paucula haec habet: قصر مصمودة بالمغرب, i. e. Kasr Masmuda in Magreb.

g) Leo p. 409. a Tingi circa 12; a Septa vero 18 paſſuum milibus &c. cf. Marmol. p. 232. T. II. Gramaye p. 176, &c.

18 paſſuum millibus habet. Manſorem Marocci Regem autorem huius parui oppidi eſſe, idem Leo teſtatur. *Ab hoc oppido ad vrbem*

Tangia طنجه (p. 150.) [hod. ad regn. Fes.] (Abulfeda طَنْجَه Leo *Tengis*, Marmol *Tanger*, Plin. *Tingi* p. 206.) *occidentem verſus ſunt 20 miliaria* (Leo: 12 paſſ. mil.) *h*). *Inde ab hac vrbe flectitur mare ambiens maximum meridiem verſus ad terram Taſchmes* تشمس; *et hinc ad Kasr abd el Carim, quam inter et Tang. iter duarum dierum.* — Autore Tim. diei iuſti itinere maritimo a Sebta diſtat *i*).

Azila ازيلا (p. 150.) [hod. ad regn. Fes.] (Hoestius ازيلة Leo *Arzilla*, Marmol *Arzile*, Ptol. Ζιλία p. 166. Strabo Ζῆλις p. 569. Plin. *Zilis* iuxta flumen *Zilia* 206.) *Ab vrbe Tangia ad Azila ſtationis iter k*). Hodie deuaſtata eſt.

Safarda سفردة (p. 150.) *flumen. In vicinia vrbis Azilae, et in via ad Kasr abd el Carim, eſt oſtium fluminis Safardae. Magnum eſt flumen, dulci aqua, nauigerum.*

Tattaun حصن تطاون (p. 150.) [hod. ad regn. Fes.] (Hoestius تطون Marmol. *Tétuan*, Ptol. (ſec. Oberlin.) ἰαγάϑ p. 165. Leo *Tetteguis*.) *caſtellum, diſtat ab vrbe Sebta meridiem inter et orientem vna ſtatione; diſſitum eſt a mari mediterraneo 5 miliaribus, habitaturque a familiis barbaris, Magecaſa* مكسة *dictis.* — Situm huius vrbis accuratius definit Hoeſtius; ceterique autores, ſupra laudati *l*), plura lectuque haud indigua de ea tradunt. *Hinc iter progreditur ad*

Anzilan انزلان (p. 150.) *portum populoſum.* Forte *Azgan* Marmolii Tom. II. pag. 310.

Zegan زجان (p. 150.) inter Sebta et Fas poſita.

Tiſiſas تيغيساس (p. 150). Ex abrupto quaſi de hoc loco incipit, cum alioquin vti ſoleat praeparato tranſitu. *A Tiſiſas ad*

Tazeca تازكا (p. 150.) *arcem, habes 15 miliaria; illi quoque eſt portus.* De arte et portu Tazeca nihil inueni, ſed Cardonne de vrbe *Teza*, loquitur, quae, num eadem cum Tazeca ſit, decernere non auſim *m*).

O 2 *Meſtaſa*

h) Leo p. 406 et 409. Marmol. T. II. 228. Gramaye 176. &c. plura de vrbe hac tradunt.

i) ومن مدينة سبتة الي مدينة طنجه يوم يام (تام putem) في البحر

k) Plura de hac vrbe ſuppeditabunt Hoest. p. 87. Leo p. 403. Marmol. l. c. 216. et Cardonne T. II. p. 228.

l) Hoest. p. 88. Sie liegt, ait, zwiſchen zween Bergen *etwas über eine Meile von der mittelländiſchen See ab &c.* Leo p. 412. 18 paſſuum milibus a freto Herc. *ſexque* ab oceano &c. Marmol. p. 242. T. II. Gramaye p. 177.

m) T. II. p. 215.

Meſtaſa مسطاسة (p. 150.) [hod. ad regn. Fes.] *caſtellum, ſemidiei itinere ab arce Tazeca diſtat. Ditionis eſt Gumerorum* غمارة. Gumeri, teſtante Leone, in montibus Mauritaniae habitant, in ea parte, quae mari mediterraneo oppoſita eſt; totumque fluuium occupant, qui illis *Riſa* appellatur *n*). De caſtello hoc nihil docet. *A Meſtaſa* pergit Edriſi *ad*

Carcal كركال (p. 150.) [hod. ad regn. Fes.] *caſtellum*, 15 *habes miliaria; hoc quoque eſt Gomerorum. A caſtello Carcal ad*

Bades بادس (p. 150.) [hod. ad regn. Fes.] (ABULFEDA باديس LEO *Bedis*, MARMOL. *Velez de Gomére*, GATTERER (p. 615.) *Penjon de Velez.*) *vrbem, ſpatium ſemidiei.* Ditionis etiam eſt Gomerorum teſtante Abulfeda *o*); id quod etiam nomen comprobat, quod ex Marmolio adſcripſimus. Idem Abulfeda, portum celebrem inter emporia traiectus (العدوة) compellat. Autores ſupra laudati ſatis eleganter vrbem hanc depingunt *p*). *Ab vrbe Bades* pergit Noſter *ad*

Iuzacur يوزكور (p. 150.) *portum*, 20 *miliaria. Portui Iuzacur et vrbi Bades vicinus eſt*

Ageraf اجراف (p. 150.) *mons, vbique importuoſus q*). Eſt forſan mons *Angera* Leonis? *r*)

Mezemma (pag. 150.) [hod. ad regn. Fez.] (ABULFED. pag. 3. مزمة LEO *Meſemme*, MARMOL inter al. *Megeima*, DAPPER *Bezemme s*). *A Iuzacur ad Mezemma* 20 *miliaria.* Abulfeda l. c. Mezemma, ait, eſt emporium in terra traiectus (العدوة); Leo laudat planitiem, ſub hoc oppido latiſſimam. *Non longe diſtat a Mezemma fluuius* (qui Noccore apud Leonem *t*) &c. audit), *a quo ad*

Balal u) (p. 150.) *promontorium* (طرف) *ſunt* 12 *miliaria; promontorium vero iſtud multum procurrit in mare. Hinc ad*

Cerat كرط (p. 150.) *portum*, 20 *miliaria. Ad orientem Cerat fluuius decurrit ex parte Saa* (oppido quodam, de qua paulo poſt). *A Cerat ad*

Promontorium ſinus طرف جون (p. 150.) (cuiusdam) *in mare procurrens*, 20 *miliaria.* Forte ſinus de Melilla Marmolii T. II. p. 284. *Pariter a Cerat ad*

Melila

n) LEO p. 14. MARMOL. T. I. p. 69.

o) ABVLFEDA p. 4. من قرص عمارة (pro عمارة legend. غمارة).

p) LEO p. 421. MARMOL. T. II. 251. DAPPER p. 217.

q) وليس فيه مرسى. *r*) p. 417.

s) Non mirum. Literae enim B et M inter ſe saepiſſimae commutantur id quod nemini non notum. Becca e. g. i. q. Mecca. — Ceterum vid. MARMOL. T. II. p. 268 qui dirutam eſſe teſtatur.

t) vid. p. 426. cf. MARMOL. T. II. 268. DAPPER p. 117.

u) Ita reddit SIONITA. In libro يعلال ſine punctis diacriticis. Fruſtra medelam quaeſiui.

Melila مليلة (p. 150.) [hod. ad regn. Feſ.] (Leo *Melela*, Marmol *Mélilla.*) *mari vecto ſunt* 12 *miliaria; itinere vero terreſtri* 20 *miliaria.* Oppidum hoc, autore Leone, ſitum eſt in ſinu quodam maris mediterranei. Idem Leo ſatis fuſe de hoc oppido tradit, ditior Leone eſt Marmolius *v*). — *A Melila* (perg. Noſter) *ad oſtium fluminis, ex Acarſif effluentis* 20 *miliaria. E regione oſtii huius fluuii eſt parua inſula; nec longe ab eodem loco ſita eſt in continenti.*

Geraua جراوة (p. 151.) *vrbs* (vid. infra). *Ab eodem oſtio fluminis, ex Acarſif effluentis, ad*

Taſercenit تافركنيت (p. 151.) *portum, ad mare oppoſitum, qui caſtellum habet munitum quidem at paruum, habebis* 40 *miliaria. Ab hoc portu*

Tabeherit تابحريت (p. 151.) (Leonis *Tebecrit*, Marmolii *Tevecrit*, Schawii *Tackumbreet?*) 8 *miliaria. Eſt vero Tabeherit caſtellum firmum, pulchrum, populoſum ac portu inſtructum, quem multi frequentant w*). Secundum autores laud. mari mediterr. adiacet in magnis horridisque rupibus. *A Tabeherit ad*

Honein (*Hanin*) هنين (p. 151.) (Leo *Hunain*, Marmol. *One*, Shaw *Hone*, Ptolem. (ſec. Shaw.) μέγα ἀκρωτήριον p. 167. ab incolis vocatur autore Shawio Ras *Hunneine* et *Mellak.* Dapper *Hunnanbar*) *maritimam*, 21 *miliaria.* Abulfeda vbi vrbem Telemſan deſcribit, inter emporia praeclara, ad Telemſan pertinentia, Honein refert. *Hinc ad Telemſan in interiore continenti* (landeinwärts) 40 *miliaria.* Leo 14 tantum miliar. diſtare contendit *x*). *Telemſan inter et Honein ſita eſt vrbs*

Nedroma ندرومة (p. 151.) [hod. ad civ. Alg.] Nomen tantum ex Edriſio patet. Plura de vrbe hac tradunt Leo, Marmol et Shawius, qui vrbem eſſe nunc temporis non admodum memorabilem teſtatur ſed, ex ſitu et ſoli fertilitate coniicit, memorabilem eam olim fuiſſe *y*). *Ab Honein iuxta littus ad*

Vardania وردانية (p. 151.) *portum*, 6 *miliaria;* eſt forte portus Honein vrbis, quem Marmolius l. c. deſcribit. *Hinc ad*

Kaſchkar قشقار (p. 151.) *inſulam*, 8 *miliaria. Hinc ad*

 Areſchcul

v) Leo p. 444. Marmol. T. II. 284. vid. quoque Cardonne T. II. p. 148. not. ** Gramaye p. 183 qui portum conſpicuum huius oppidi celebrat. Hoestivs p. 89. de Caſtello Hiſpanorum Melila loquitur.

w) vid. Leo p. 494. Marmol. T. II. p. 325. Shaw p 25 ſq. Dapper p. 236.

x) Abvlfed. p. 17. واشهرها هنين ووهران inter illa (emporia) excellunt Honein et Vahran. Leo p. 495. Marmol T. II. p. 326. Dapper p 236 Shaw p. 12.

y) Leo p. 493 de ſitu eius ac nominis deriuatione qualicunque etiam exponit. — Marmol. T II p 325 Dapper p 236. Shaw 60 Coniicit eſſe hanc vrbem Ptolem. Κελαμα (p. 170), vel Οὐρβάρα (ibid.): Oberlin vero σίγα (p. 167).

Areſchcul ارشكول (p. 151.) [h. c. Alg.] (SIONITA *Arſacul*, ABULFEDA ارسغول, LEO *Haresgol*, MARMOL *Aresgol*, MELA (ſec. SHAW.) *Sinus laturus* p. 10. et ſec. OBERLIN *promontor. Metagon.* p. 11.) *inſulam* (peninſulam puta), *cuius portus autem in inſula quadam, aqua et ſcrobibus abundante, nautis commodus reperitur.* Nomen huius inſulae eſt *Acra* (Scylax vid. Shaw. p. 24). — Numerus, qui diſtantiam a Kaſchkar ad Areſchcul indicare debebat, deficit. — Abulfedae *Aresgul* eſt emporium Telemſan 20 inde mil. diſtans. Leo pro *oppido* habet antiquiſſimo; hunc ergo ſunt ſecuti, qui de *vrbe* Haresgol in tabulis geographicis loquuntur. Sinum eſſe SHAWIUS autor eſt *z*).

Aslan اسلان (p. 151.) et paulo poſt اسلن *diſtat ab oſtio fluminis* (ex Acarſif effluentis? aliud ſcilicet non praeceſſit) 6 *miliaribus. Caſtellum Aslan ſitum eſt iuxta mare. Hinc ad*

Promontorium (p. 151.) *procurrens in mare* 20 *miliaria. E regione in mari ſita eſt*

Ganam غنم (p. 151.) *inſula a*), *quam inter et Aslan habes* 12 *miliaria.* Infra quoque occurrit inſula Ganam. *Ab inſula hac ad*

Beni Vazar بني وزار (p. 151.) 17 *miliaria. Beni Vazar eſt caſtellum munitum ac pulchrum, in monte, mare verſus ſitum. Hinc ad*

Deſale طرف الدفالي (p. 151.) *promontorium, in mare proſiliens* 12 *miliaria. A Deſale ad*

Harſcha طرف الحرشا (p. 151.) [h. c. Alg.] *promontorium* 12 *miliaria.* Apud Shawium occurrit *Ras el Harshfa* حرشف quod, licet diuerſitas ſcripturae obſtet, pro Harſcha Edriſii ſumendum exiſtimem *b*). *Hinc tandem ad Vahran* 12 *miliarium iter.* De Vahran infra locus erit diſputandi.

His itaque iubente Edriſio (ſupra p. 77) hic inſertis ad climatis tertii primam partem, veluti ex magno itineris diuerticulo, reuertamur, et ad iter nouum, haud minus longum, nos accingamus.

Ab vrbe Fas, pergit Edriſius p. 79, ad *Telemſan ſtationes habes nouem.* Iter hoc molientem Edriſium ducem elegiſſe non poenitebit. Viam habes huiusmodi. *Exeunte ex vrbe Fas primo obuium habes*

Sobu

z) ABVLFEDA p. 3. LEO p. 496. SHAW p. 25. a parte Edriſii quodammodo ſtat ſcribens: L'enfoncement de la côte depuis Mellak, jusqu' a Azintoure, forme un golfe conſiderable, que les Maures appellent Harsh-goone; c'eſt peut-être le *Sinus Laturus* de *Mela* et le Haresgol de *Leon* et des autres géograph. modern., qu' ils ont tous pris, à ce que je penſe, pour le nom d'une ville.

a) SIONITA vertit appellatiue, *inſula pecudum-ouium* forſan melius.

b) vid. pag. 129.

Sobu سبو (p. 79.) *flumen;* autore Plinio *c*) magnificum et nauigabile. Naſcitur Leone teſtante in Selilgo monte *d*). *Inde perges ſtationem vnam ad*

Tamale تماله (p. 97.) *hinc ad*

Carnata كرناطة (p. 79.) *hinc ad*

Bab Zenate باب زناتة (p. 79.) *fluuium, fere* 10 *habentur miliaria.* Fluuius inter arua decurrit. vid. Shaw p. 98. *Hinc ad*

Carmata قلعة كرمطة (p. 79.) *arcem, ſtationis iter. A Carmata per montis radices ad*

Mazuar مزوار (p. 79.); *hinc ad*

Maſun مسون (p. 79.) *flumen, ſtationis interuallum; quo traiecto, venis ad*

Taberida تابريدا (p. 79.) *arcem munitam, in colle edito e*) *exſtructam, ac ſitam ad flumen*

Moluia ملوية (p. 79), *quod coincidit cum flumine f*)

Saa صاع (p. 79.) *quae ita coniuncta, ſimul a mari abſorbentur inter Geravam-Kais ſcilicet et Melilam.* Procul dubio eſt Saa Edriſii Leonis *Za.* Fontem ac curſum eius deſcribit, nihil vero de eo habet quod congruat cum Moluia; oſtium omnino obticet. Nec in Shawio quidquam offendi quod Edriſii aſſertum comprobaret, de cuius veritate tamen ſi curſum fluuii *Za* mecum reputo, non dubitem *g*). *Ab oſtio antedicto ad*

Saa صاع (p. 79) *vrbem, elegantem quidem at paruam, ad radicem collis cuiusdam appoſitam, ſtatio eſt vna.* — Apud Leonem et Marmolium fluuium *Za* nomine deprehendimus; ſed vrbem *Za* quae cum Edriſii *Saa* conue-

c) V. I. p. 207. *Subur* praeter Banaſam coloniam defluens magnificus et nauigabilis.

d) LEO p. 714. cf. MARMOL. II. 149. DAPPER p. 193. &c. *Ptolem.* σύβυρ effert p. 164. TIMIM. Mſt. de flumine *Sobu* ita exponit: ونهر سبو هو محيط بمدينة فاس من شرقها وغربها ويجاور سبو عذا, i. e. Fluuius *Sabu* cingit vrbem Fas ex parte orientali atque occidentali. Copioſam idem habet aquam.

e) ſuper collem *erectum* vertit SIONITA. In libro eſt مطلة; forſan مطلعة?

f) Paucula de fluuio hoc inſigni TIMIM. Mſt. haec habet: ونهر اخر فيما بين تلمسان وربـاط تـازا يدعـى وادي ملوية يصب في البحر الرومي

i. Flumen inter Telemſan et Rabat, *Vadi Molveiaha* vocatum, in mare mediterraneum aquas ſuas immittit. De origine eius LEO p. 735 exponit cf. MARMOL. II. 243. — Nemini autem magis cordi curaeque fuit, vt in fluuium hunc inquireret, quam Shawio, qui pro more ſuo, docte atque acute hic verſatur. De oſtio primum agit; tum demonſtrat STRABONIS (p. 568) Μολοχάθ, SALLVSTII *Mulucha*, MELAE (p. 910) *Mulucha*, PLINII (p. 209) *Mulucha* et *Malvana*, PTOLEMAEI (p. 167) Χυλημάθ eosdem eſſe fluuios cum Malva autorum, qui poſt Plininm et Ptolemaeum floruerunt. cf. p. 13 — 20.

g) LEO p. 736.

conueniret, non norunt. Ambo quidem de Feſae oppido *Zavia* loquuntur *h*) num autem *Saa* Edriſii ſit, incertus haereo. *Hinc ad*

Gerava جراواة (verſiculo ſequenti ſcribitur جراوة et paulo ante adfuit جراوة ان قيس. جراوة forſan ſcriptura verior. Quid vero ſit جراوة ان قيس equidem neſcio. قيس nomen tribus eſt?)

A Saa, inquam, *ad Gerava ſtationis interuallum. Geravam inter et mare habes* 6 *miliaria. Hinc ad*

Barkana قلعة برقانة (p. 79.) *arcem, iter vnius ſtationis; eſt vero Barkana arx* (حصن) *munita. Hinc ad*

Aluin علوين (p. 79.) *oppidum magnum, ſitum ad fluuium, qui a meridie decurrit, ſtationis interuallum. Hinc tandem ad Telemſan ſtationem iterum habes, at grandem.* — Facta computatione emergunt 8 ſtationes et decem circiter miliaria; verum quum vna inter ſtationes grandior ſit, ita ſubducendus erit calculus *i*).

Telemſan تلمسان (pag. 79.) [hod. ad regn. Alger.] (Abulfeda تلمسان, mappa Hoestii تلمسان, Leo *Telinſin*, Marmol *Tlemiſan*, Herbelot *Telmeſſan*, Schaw *Tlemſan* al. *Tremezen Tremiſen*, Ptolem (ſec. Shaw.) λανιγάρα p. 170)

Telemſan vrbs eſt antiqua, muros habet firmos ac ſolidos. Duae vrbes (ſi rem accurate ſumamus) *muro inter ſe diſtinctae, vnam hancce conſtituunt* — qua in re nemo non Edriſio conuenit. Abulſeda vrbem eſſe, ait, muris ſeptam, in montis pede *k*); Leo: huius murus, inquit, altiſſimus eſt atque munitiſſimus. Conſpirant porro cum Edriſio Marmolius, Shawius &c. *l*). Olim in plures partes diuiſam fuiſſe vrbem, idque eo conſilio factum, vt eo facilius bella inteſtina compeſcerentur, Shawius eſt autor, qui, quaſi commentaturus Edriſium, omnem, quam exhibet huius vrbis deſcriptionem, in itinerario ſuo recudi curauit *m*).

A parte meridionali (pergit Noſter) *habet montem, qui vocatur Sachratain n*) صخرتين *in quo verſus meridionalem vrbis plagam porrecto, planta-*

h) Leo p. 377. Marmol. T. II. p. 196.

i) Differt Timim. Mſt. ſecundum quod Telemſan inter et Fas decem numerantur ſtationes, ſeptem nimirum a Telemſan ad Rabat Taaza (amplam, magnam? vel e regione ſitam?); tres vero hinc ad vrbem Fas. Verba eius: ومن مدينة تلمسان الي مدينة فاس عشر مراحل سبع منها الي المدينة التي تدعي رباط تازا وثلث الي فاس.

k) Abvlfed. p. 17. مشهورة مسورة في سفح جبل, i. e. (vrbs) celebris, muris ſepta in montis pede.

l) vid. Leo p. 500. Marmol. 329. Dapper 227. Shaw p. 62. Presque tous les murs de Telemſan, ait, ſont faits d'un mortier compoſé de ſable de chaux et de petites pierres &c.

m) pag. 63. *n*) cf. Shaw p. 23.

plantatas vides vineas et in cuius valle o) exſtructae ſunt molae, ad riuum magnum, aqua dulci at rapida, qui Naſrani النصراني *audit. Ad ripam eius aedificata ſunt monaſteria* (روابط) *oratoria* (متعبدات) *et monachorum aedificia* (مباني للصالحين), *vna cum hortis ampliſſimis pretioſiſſimisque; nomen vero quod hic loci gerit eſt Fuara* الفوارة *p); inde ad vrbem tendit.* Ita Edriſius — ita fere omnes quos inſpeximus autores *q*).

In vrbis vicinio (perg. Edr.) *habetur quoque alius fons celebris, qui vocatur Fons Om Iahia* ام يحيى, *qui inde ad vrbem excurrit riuus, in ſcrobe apud vrbem concluditur, ac tum dirigitur diſpenſaturque in domos, balnea, officinas et id genus, nec minus inſeruit ad irrigandos hortos r*). In eo, vt in genere hoc moneamus, omnes conſentiunt autores, vrbem hanc et eius territorium abundanter aquis irrigari. Abulfeda procul dubio hunc locum reſpicit, dum ſcribit: habet aquas e fonte aduectas ſex miliaribus inde diſſito. cf. pag. 3 in not. marg.

Ceterum plura de hac vrbe ſcire cupientibus ſatisfaciunt Abulfeda, Leo, Marmol &c. Hoc tantum adiiciam, ditionem huius vrbis quondam, vti ad noſtros vsque dies, admodum celebrem fuiſſe. Fuerat ante haec tempora, quum regnum adhuc per ſe ipſa conſtitueret ſub imperio Arabum, qui audiebant *Beni Zian.* Secundum Leonem (p. 188) fuit penes illos Teleniini regni imperium 380 fere annos. Beni Zian ii fuerunt, qui Senhagiis anno 646 (I. C. 1248) id regnum abſtulerant. Sed de his rebus Edriſius nihil ſcire potuit, quippe qui antequam ea gererentur, librum ſuum compoſuit.

Iter

o) Eſt forſan vallis de qua Edriſius h. l. loquitur, eadem, quam CARDONNE *Katab* compellat. vid. T. I. p. 13.

p) vid. SHAW p. 60 ſq. Il y a, ait, auſſi dans la ville une fontaine abondante, dont l'eau paſſe par un conduit ſouterrain; et comme ce pays eſt tous remplis de ſources; il n'eſt point neceſſaire de fair venir cette fontaine de la *Fouara* en Numidie (Getulia alii autores dicerent) comme fait Marmol. (p 320). Cette fontaine ſeule eſt ordinairement ſuffiſante pour l'uſage des habitans, et par des tuyaux on la fait venir dans les chateaux, dans les mosquées et dans les autres lieux publics de la ville. — Noli putare SHAWIVM Edriſio contradicere, quum ex hoc fonte aquam in diuerſa vrbis loca diſpenſari contendit; ex verbis enim quae mox exſcribemus intelliges quo pacto ea cohaereant.

q) De vitibus quidem tacent autores, quos conſulimus, omnes autem ſoli fertilitatem et ſitum amoenum ſummis laudibus extollunt. vid. ABVLFED. p. 3. 17. Molarum numerum idem in notis marginalibus ad 3000 (ثلاثة الاف) accedere tradit. SHAW numerum quidem ſilentio praetermittit, at pulchre Edriſii aſſertum comprobat ſcribens p. 61: Le ruiſſeau qu' Edriſi appelle Annaſrani eſt formé par les ſources, qui ſont au Oueſt et il fait *encore tourner à préſent* un grand nombre de moulins comme il faiſoit autrefois. Vid. imprimis LEO p. 499 ſq.

r) Quam SHAWIVS p. 62 deſcribit ſcrobem eſt procul dubio eadem, de qua Edriſius verba facit. Ponit illam ad occidentem vrbis et vſu, quem praebet, laudato perorat: ce baſſin pouvoit auſſi être deſtiné a arroſer en tems de ſechereſſe les jardins et les habitations qui ſont au deſſous. Edriſſi parle d'un baſſin ſemblable dans lequel ſe dechargeoit le ruiſſeau d'Om Jahia.

Iter quod ducit a Telemſan (p. 80) *ad Vahran, conficitur ſpatio duarum ſtationum magnarum, imo trium ſi alios audis.* Differunt ſane autores mei. Abeſſe a Telemſan vrbem Vahran 80 miliaribus Abulfeda autor eſt *r*) Iacutius *s*) apud eundem in not. marg. diei ſpatio diſtare ait *t*); ſecundum Leonem *u*) diſtat 140 miliaribus. Marmol *v*) 20 miliaria (lieuës) habet; Dapperus 35 Meilen *w*). Shawius tandem ſcribit *x*) à cinquante-quatre milles au Nord-Nord-Eſt de Tlemſan. *Egredienti* (ita Edr.) *ex vrbe Telemſan tibi obuius eſt*

Satabſiſ سطبصيف (p. 80) *fluuius, quem inter et Telemſan ſpatium ſtationis intercedit. Hinc perges ad*

Oppidum (quoddam) (p. 80), *vbi diuertas, et ibi eſt ſtatio.* Oppidi nomen neſcio. Iacuti Mſt. de vrbe Kasr Falus in viciniis Vahran loquitur; forſan haec oppidum de quo Edriſius hic loquitur; ſed certi nihil habeo *y*).

Vahran وهران (p. 80. coll. p 85.) [h c. Alg.] In locorum diſtantia diſſentiunt, quos ad manus habeo autores, nec in ſcriptura nominis vrbis huius conſpirant. (Abulfed. وهران, Jacuti وهران, Leo *Orania*, Herbelot *Oran* et *Oranah;* Marmol. *Oran et Guaharan*, Dapper *Horan*, de Guignes *Ouhran z*), Shaw Warran *a*), *Arſenaria* ſec. Oberlin.)

Sita eſt vrbs Vahran in vicinia orae maris (et pag. 85: *ad oras maris ſalſi) cincta muris terreis firmis.*

Abulfeda vna cum Shawio autoritate ſua Edriſii fidem corroborat. Abulf. in notis marginalibus *b*) ſecundum Iacutium habet: eſt vrbs Barbara ad littus maris ſita; et in Tabula *c*): eſt valde fortis. Shawius vrbem munitam vocat (cuius ambitus fere miliare conſtituat), exſtructam ad radicem montis. *In*

r) pag. 17.

s) Mſpt. meum Jacutii particulam continens وبينها وبين تلمسان سري ليله علي ضفه البحر
i. e. Inter vrbem hanc et Telemſan iter noctis, iuxta littus maris. — Mſpt. Timimaei habet: مدينة وهران هي علي ثلث مراحل من تلمسان,
i. e. Vrbs Vahran 3 ſtationibus diſtat ab vrbe Telemſan.

t) pag. 3. *u*) 510. *v*) II. 362. *w*) p. 237. *x*) p. 32.

y) Jacuti verba: قصر الفلوس مدينة بالمغرب قرب وهران,
i. e. Kasr Falus, vrbs Magrab, vicina Vahran.

z) l. c. 378.

a) Gomezivs a Shawio excitatus ita exponit: Oranum variis nominibus vocatur a recentioribus; nam alii *Madaurum;* alii *Aeram*, Auranum nonnulli vocant. Afri hodie *Gubaran* appellant; omnia autem haec nomina locum acclinem et ventis expoſitum ſignificant. Shawivs his addit: à ce que nous ſuppoſons de وعر, qui veut dire un endroit de difficile accès. Dubitem; ſcriptura enim ipſa disſentit.

b) pag. 3. *c*) pag. 17.

In ipſa ſunt mercatus celebres d), arces multae, merces vtiles. — Pauca verba, at nullum, quod non et aliorum ſcriptorum teſtimonio firmari poſſet.

Ex ea maxima pars frumenti in maritimam Andaluſiam apportatur. — Secundum Leonem ibi non magna prouenit frugum copia. Verba huius produnt, ſub frumento Edriſii hordeum intelligendum eſſe *e*).

Reſpicit vrbs Vahran vrbem Hiſpaniae maritimam Almeria (المرية) *nomine, ita vt latitudo maris interiecti non excedat duos curſus.* Abulfeda a parte Edriſii ſtat; Dapperus vero l. c. vrbem Cartagenam reſpicere aſſeuerat.

Habet ad portam ſuam f) (بابها) *portum minorem, non tegentem quicquam; ſed ad duo miliaria inde eſt portus maior, in quem tuto ſe recipiunt nauigia magna, et naues veliuolantes; hic portus enim omnem ventum prohibet, nec vllus reperitur portus in tota ora terrae Barbarae, qui illi poſſit comparari.*

Nullus dubito quin portus minor Edriſii ſit portus quem Shawius *g*) Mers el Seigher (مرسى الصغير) vocat et portus Edriſii maior qui Mars el Kebeer apud eundem audit. Portus hic maior tempore Edriſii ad vrbem Oran pertinuit, vti ex vocabulo ولها *et illi eſt* elucet. Recentiores *h*), qui de vrbe Mers al Kiber loquuntur ſine dubio Caſtellum in portus defenſionem exſtructum innuunt, quod Edriſii tempore forte nondum aedificatum fuerat. Multa praeterea ac docte ſuper hoc portu a Shawio ſunt diſputata. — Sed reuertendum. *Potum praebet incolis fluuius ad eam excurrens a meridie.* SHAWIUS item inſtar omnium veritatem effati Edriſiani comprobat *i*). — vid. *Tenes.* — *Vahran k) diſtat a*

P 2 *Meſchafa*

d) SIONITA vertit: *ſuntque in ipſa vici ſpatioſi:* modo recte intelligi poſſet! In libro eſt: وبها اسواق متعددة. Mercatus celebres vertere propterea vel maxime placuit, quoniam contextus artium vel opificiorum ac mercium vtilium mentionem facit; tum quia perpulchre cum ABVLFEDA conſentit. Ille nimirum et in not. marg. et in Tabula Vahran inter emporia Telenſini regni recenſet. cf. LEO p. 511. Fuit hoc oppidum, ait, Cataloniae atque Genuae mercatorum frequentia copioſiſſimum.

e) p. 511.

f) Porta, quae ad hunc portum ducit eſt procul dubio porta maris, quam compellat SHAWIVS p. 34 ſcribens. La ville d'Oran n'a que deux portes, qui ſont toutes deux du côté de la vallée. La porte de la mer (c'eſt ainſi qu' ils appellent celle qui eſt la plus près du port) et la porte de Tlemſan &c.

g) vid. p. 29 ſqq. Vt Edriſii verba bene intelligas Shawius neceſſario h. l. tibi conſulendus eſt. De portu paruo vid. DAPPER l. c. Noſtris diebus portum magnum Hiſpani, cum Mauris bellum gerentes, tenent.

h) LEO p. 512.

i) p. 32 ſq. Au haut de la vallée, ait, à trois ſtades de la ville, ſe trouve une ſource d'eau excellente. Le ruiſſeau qui en ſort coule ſuivant le tournant de la vallée et paſſant ſur les murailles de la ville, *il la fournit d'eau abondamment &c.* Add. MARMOL. T. II. p. 263.

k) Pag. 85. Edriſius oram maritimam cum eius finibus et montibus deſcribit. Portus et oppida, quae loco citato occurrunt et huc pertinent, huc quoque retulimus.

Meſchafa l) (p. 85.) [h. c. Alg.] *promontorio, linea recta* 25 *miliaribus, curuata vero* 32. Plura vid. not. l. *A promontorio Meſch. ad*

Arzau ارزاو (p 85.) [h. c. Alg.] *portum, habes* 18 *miliar.* Infra occurrit ارزاو num idem ſit nec ne, pronuntiare non audeo. Ex Shawio diſces hunc portum compellari a Mauris portum Benizian, eiusque ſtructuram fere ſimilem ei Portus magni eſſe *m*).

Hinc iuxta ſinum procedendo, peruenies ad Moſtaganim maritimam, de qua infra exponemus et *hinc ad*

Hud Faruch حوض فروخ (p. 85.) [h. c. Alg.] *portum, via recta* 15 *miliaria, obliqua vero* 24. *Portus Hud Faruch eſt pulcher, et iuxta eum eſt oppidum populoſum;* hodiernum nomen ex Shawio diſces *n*). *In eius vicinia in continente* nos *landeinwärts*), *ex parte orientali, eſt vrbs Mazuna,* de qua infra agemus. *A portu hoc ad*

Gug طرف جوج (p 85.) *promontorium (et hoc promontorium* [انف] *in mare procurrit)* o), *habes via arcuata* 24 *miliaria; itinere vero terreſtri miliaria* 12.

Ab hoc promontorio incipit ſinus qui in meridiem ſe expandit et huic *ſinui* paululum nunc immoratur Edriſius. *A promontorio Gug iuxta ſinum ad*

Hamam الحمام (p. 85) [h. c. Alg.] *inſulas, habentur via recta miliaria* 18; *curuata vero* 24. *Ab his ad oſtium fluminis Schelef* (de quo infra) 22 *miliaria p*). *Hind ad*

Kolua al feranin قلوع الفرانين (p. 85.) *in medio ſinus, habes* 12 *miliaria. Kolua ſignificat fungos albos q*). *A Kolua ad vrbem Tenes, iuxta ſinum proce-*

l) ſcribitur طرف مشافه et paulo poſt مشافه SIONITA bis vertit *Meſafa.* Quo iure? non exputo, poſſes equidem *Meſchana* reddere. SHAWIUS p. 37 quidem ſcribit: A deux lieuës au Nord-Nord-Eſt de *Canaſtel* on trouve le *Cap Ferrat*, qui eſt le *Meſaff* d'Edriſi; ſed totus a verſione Maronitarum pendet vir doctiſſimus. Si plura de hoc promontorio notatu digna ſcire cupis, adeas Shaw l. c.

m) p. 31. A *douze milles*, ait, de cap (Meſſaff) eſt le port *d'Arzew* appellé par les Maures le port de Beni-Zian &c il a à peu près la même forme, que le grand port, quoique plus étendu &c. Idem pro *Arſenaria* Plinii (V. 2.) hunc portum habet; OBERLINUS (p. 273) vero *Oran* eſſe *Arſenaria* perhibet. Ceterum multa lectu digna idem Shawius dabit.

n) p. 45. A quatre milles (ait) au de-là (de capite *Ivy* ſermo eſt) eſt la *Baye de Teddert* où les vaiſſeaux ſont à couvert des vents d'Eſt. Le Haud-Farruch d'Edriſi et le Cartili de l'Itineraire repondent à ce lieu-ci.

o) وهو انف eſt in libro. انف proprie eſt naſus et metaphorice aliarum rerum pars extans naſi inſtar; tum prima ac anterior pars rei. Nullus dubito quin etiam abſolute poſitum (alias enim eſt انف الجبل) promontorium ſignificet.

p) Quae SHAWIUS p 46 de his inſulis habet haec ſunt: "A trois lieuës à l'Eſt-Nord-Eſt de „Ham-meeſe et à une petite diſtance du continent, ſe trouve le *Zour el Hamam. l'Isola de* „*Columba.* C'eſt un lieu plein de rochers, qui a un quart de mille de circonference et prend „ſon nom d'un grand nombre de *Ha-mam* ou *Pigeons ſauvages*, qui y font leurs nids."

q) القلوع حباه بيض

procedendo, 12 *miliaria; hinc ad extremitatem ſinus* 6 *miliaria; a promontorio Gug vero ad ſinus extremitatem* (طرف) *via curuata* 66 *miliaria; recta autem* 40. *Porro ab extremitate ſinus ad*

Amtacu امتكو (p. 85) *portum* 10 *miliaria; et ab hoc*, *aſcendendo per ſinum ad*

Vakur وقور (p. 85) *via ſinuoſa et flexa* 40 *miliaria; recta vero* 30. *Portus hic in extremitate ſinus ſitus*, *eſt anguſtus arcetque ventum orientalem*, *praeter hunc vero nullum*

Tahart تاهرت (p 81) (Abulfed. تاهرت Leonis *Tegort?* Shawii *Tuggurt?* *r*) — A *Telemſan* ad *Tahart vrbem* 4 *habes ſtationes;* *a mari diſtat Tahart item* 4 *ſtationibus s*). — Tahart procul dubio multa complectebatur oppida; initio enim pag. 81 *montem Vaneſcherin protendi vsque ad loca confinia Tahart* affirmat Edriſius. Id bene conuenit cum Abulfedae verbis (p. 19) وقد قيل ان كورة تهرت من افريقية i. e. *nomum* Tahortae referunt ad Afrikiam. Idem ait هي كانت قاعدة الغرب الاوسط eſt metropolis *occidentis medii.* (Plura quam hic adſcribere licet in Abulfeda ipſo leges.) *Melianam inter et Tahart* 3 *ſunt ſtationes.* Condita fuit vrbs anno 144 (p. C. 761 – 62.) *t*).

SECT. II. PARS IV.

Occidentis medii Terra u).

Tenes, vrbium, quae hac parte deſcribendae veniunt, in Catalogo pag. 73 ab Edriſio exhibito, prima eſt; ad quam vt perueniret Edriſius, iter inſtituit ab vrbe Telemſan ad vrbem Tenes. — Loca in hac via occurrentia

nume-

r) Leo p. 618. Shaw 168.

s) Nullus dubito quin textus ſit correptus, quem tamen ex ingenio reſtituere nequeo. Verba Edriſii haec ſunt: والطريق من مدينة تلمسان الي مدينة المسيلة من تلمسان الي مدينة تاهرت ربع (forte اربع) مراحل وبين مدينة تاهرت والبحر اربع مراحل i. e. "Iter ab vrbe Telemſam ad Meſila — a Telemſan a Tahart vrbem, 4 habes ſtationes, „et vrbem Tahart inter et mare 4 ſunt ſtationes." Sionita quidem vertit: "Iter ab vrbe Te„lemſan ad Meſila *eſt eiusmodi &c* nec tamen vel ſic profeceris." Si quid intelligo poſt Meſila excidit itineris a Telemſan ad Meſilam deſcriptio.

t) vid. Schehabeddin l. c. p. 160.

u) Vrbes, quae ſecundum catalogum p. 73 ad hanc Terram pertinent hae ſunt: *Tenes*, *Berſchec; inſulae Beni Mazgana Tadales* (non occurrit in tabula. Scriptum eſt تدلس. Shaw p. 110 *Dellys* pronuntiat); *Begiaia*, *Gigel*, *Meliana*, *Kalaa*, *Meſila*. *Gadir* (exaratum eſt غدير in ſequentibus non deſcribitur), *Mokra*, *N.kaus*, *Tobna*, *Koſantina*, *Babes* (ſcriptum eſt ببسس, in tabula non inueni.), *Bagaia*, *Tifaſch*, *Dar Madin*, *Tarma* (ita Sionita, in libro eſt تارمي, ت ſine punct. diacrit. Omiſſus eſt hic locus in Tabula), *Dar Malul* et *Melilla* (مليلة in ſequentibus non occurrit. Eſt forſan ميلة Mila). vid. ſupra p. 77.

numerantur nouem. Non eſt dubium, quin vnum vel alterum, praecipue oppidorum priorum, de quibus paulo poſt ſermo erit, ad terram Barbaram adhuc pertineat; ſed quum non ſatis conſtet, quaenam e ſerie hac eximenda ſint vt terrae Barbarae adſcriberentur, optimum exiſtimauimus, iter hoc deſcribere, quale ab Edriſio accepimus.

Iter itaque quod ducit a Telemſan (p. 80) *ad vrbem Tenes, 7 abſoluitur ſtationibus. Nimirum ſi exis e Telemſan, peruenies primum poſt ſtationis interuallum ad*

Auſabe اوسابي (p. 80.) Hunc locum tacent autores mei. — *Hinc ad*

Senan قصر سنان (pag. 80.) *arcem, interuallum eſt duarum ſtationum.* Noſtris temporibus nil niſi veſtigia Senan vrbis, olim grandis, tempore Edriſii habitatae, reperit Shawius *v*). — *Hinc ad*

Naurmart ناورمرت (p. 80.) *ſtatio vna.* — *Hinc ad*

Vahdan وهدان (p. 80). *Eſt forſan* وهران *Vahran* — *ad*

Rezau رزاو (p. 80). *Eſt forſan* ارزاو *Arzau* portus, qui ſupra deſcriptus fuit; *tum ad*

Moſtaganim (p. 80.) [hod. ad Alg.] (p. 80 ſcribitur مستغانيم; pag. 85, vbi loca maritima recenſet, bis ſcriptum occurrit مستغانم; (pag. 149 مستغانم male) bis apud ABULFEDA *w*) ſcribitur مستغانم; LEO pronuntiat *Muſtaganin;* MARMOL *y*) *Maſtogan;* SHAW *z*) Muſty-gannim.) Edriſius nihil de vrbe hac tradit. Ex Shawio diſces eam eſſe ampliorem quam *Oran* (Vahran) et ſecundum a Telemſan tenere locum. Abulfeda de Moſtaganam emporio *Magravae* in not. marg. verba facit. — *Hinc ad*

Mazuna مازونة (p. 80.) [hod. ad Alg.] pag. 85 denuo occurrit et quae de illa ibi leguntur, haec ſunt; *ſita eſt vrbs Mazuna in confinio portus Hud Farruch, iuxta mare, occidentem verſus; montibus ſepta;* 6 *miliaribus a mari diſtat.* Differunt ab Edriſio Leo et Dapperus *a*). Muris fortiſſimis cinctam eſſe perhibent Leo et Marmol. *b*) Shawius vero cum Edriſio facit *c*). *Hinc ad*

Chamis خميس (p. 80) *ad flumen Schelef ſitum.*

Schelef شلف flumen eſt ad modum magnum. Abulfedam et Leonem dum e monte *Vaneſcheris* (ونشريس) شلف flumen excurrere perhibent falli, docet

v) p. 65. *w*) p. 6. *x*) p. 513.
y) T. II. 386. Adde DAPPER p. 238. *z*) p. 42: de terra Magravae vid. *idem* p. 70.
a) LEO p. 518: . . . fere 40 mil. DAPPER 12 Meilen von der Mittel-See.
b) MARMOL. T. II. 395.
c) SHAW p. 70. *Mazouna*, ait, eſt ſitué à quatre milles au Nord du *Schellif* au pied d'une longue *chaine de montagnes &c.* Plura de montibus iſtis refert et contra Marmolium et Dapperum vrbem a Mauris exſtructam eſſe contendit &c.

docet Shawius *d*). Idem corrigit porro Abulfedam gemellam cum Nilo Aegyptiaco naturam illi tribuentem et Leonem *e*) oſtium eius pariter falſo inter Mazagran et Muſtagan ponentem. *Ab inſulis Hamam* (p. 85) *ad huius fluminis oſtium 22 habentur miliaria.* Tum ad

Meliana مليانة (p. 80.) [hod. ad Alg.] Nihil ex Edriſio niſi nomen patet, licet ſaepius adhuc illud memoret *f*).

Tenes تنس (p. 80.) [hod. ad Alg.] Ita quoque ſcribit Bakui *g*), Timim effert تَنَسَ *Tanaſa*, Leo *Tenez h*), Shaw *Tniſs* vel *Tennis;* apud eundem in carmine quodam excitato ſcriptum occurrit تنيس Ptolem (ſec. Shaw. χαρκώμη et ſec. Oberlin χαρτέννα Melae *Cartenna* p. 10. *i*) *vrbem*, 3 *ſtationes. Eſt vrbs antiquiſſima k*), *forti muro ſepta, ita omnino aedificata, vt pars altera montem quaſi aſſurgat (quae planta Sedr obtegitur), altera in terram planam ſeſe extendat.*

Edriſius in eo a Leone et Marmolio &c. *l*) confirmatur quod ambo circa antiquitatem et ſitum eius conueniunt. Solus eſt Shawius *m*) qui ab eis ſecedit, in loco humili et lutoſo eam ſitam eſſe tradens. Fuit forſan Edriſii tempore vrbs amplior. De planta Sedr. (vid. ſupra p. 96) autem nihil tradunt.

Spatium

d) Shaw p. 43 ſq. A trois milles, ait, au Nord-Oueſt de Kulmeeta eſt l'embouchure de la rivière *Shellif.* Ce nom eſt un corruption du mot. (Χινάλαφ vel Χεναλαφ) *Chinalaph* de l'ancien Géographie. C'eſt ici la rivière la plus conſiderable du Royaume; elle ſort du *Sahara* à quatre vingt milles au Sud-Eſt. Ses ſources que l'on appelle à cauſe de leur nombre et de leur contiguite *Sebaioun Aioun* (سبعون عيون) les ſeptantes ſources, ne font pas plûtot réunies qu' elles tombent dans le *Nah'r Waſſel*, petit ruiſſeau, qui perd alors ſon nom. — Tum deſcribit curſum eius et riuos riuulosque quos abſorbet pluribus verbis. Add. ſi places Dapper p. 225.

e) p. 737.

f) Leo de oppido Telenſini Meliana agit p. 516. idque vulgo in *Magnana* corrumpi grauatur. Marmol. T. II. p 396. de *Miliane;* Shawius denique de *Maniana* vel *Maliana* oppido paruo p. 79 exponunt.

g) Bakvi II. 431. de vrbe hac forti plura tradit. *h*) p. 517. *i*) p. 46.

k) Timim. autore vrbs *Tanaſa* parna eſt, diſſita ab vrbe *Algezaier* 4 ſtationibus. Verba eius:

ومن الجزاير الي مدينة صغيرة تسمى تَنَسَ اربع مراحل.

l) Leo l. c. Antiquiſſimum hoc oppidum, ait, ab Afris in coſta cuiusdam montis non procul (à demi lieuë, Marmol.) a mari mediterraneo exſtructum elegantiſſimis eſt cinctum muris. Marmol. T. II. 390 idem repetit. Dapper p. 235. Sie lieget auf einer *Bergfläche* eine halbe Meile von der See &c. 30 von Telenſin. Apud eundem l. c. mons Abuzid nomine venit.

m) p. 46: . . . eſt ſitué dans un lieu bas et ſale, ce *que le nom ſemble* indiquer. Confert nimirum *Tanis* quod deriuat a טין more Graecorum, qui Πηλέσιον a Πηλὸς deriuant. Fallitur vir doctiſſimus, ſi quid video, ſcriptura ſcilicet تِنِّيس aduerſatur. ت enim Arabum non eſt ט, ſed ת Hebraeorum; radix itaque طَانَ --- Pag. 48 pergit Shaw: a une petite diſtance de *Tniſſ* ſe trouve une haute montagne, qui s'avance beaucoup dans la mer &c.

Spatium quod vrbem hanc inter et mare ſalſum intercedit eſt duorum milliarium, ita vt videas (addit Edr.), *eam non longe ab ora maris eſſe diſſitam; ab vrbe Vahran diſtat duobus curſibus* (p. 81.) *qui* 204 *milliaria conſtituunt n*).

Inſtituit autor noſter iter ab vrbe Tenes ad Almaſilam. *Egredienti ex vrbe Tenes*, ait, *iter tibi faciendum eſt, per tempus iuſtae ſtationis, per montes inacceſſos et rupes ſublimes frequentesque o*), *vt peruenias ad*

Bani Vazeleſn بني وازلفن (p. 80 ſq). Quum omnia ab Edriſio omiſſa ſunt, quae comparationis cum aliorum ſcriptis copiam facere poſſent, ſuſpenſus haereo, num in mente habuerit accolas montis Beni-Guazeval quorum fortitudinem Leo et Marmolius ſummis laudibus exornant *p*). *Hinc ad*

Chadra (p. 81.) [ad Alg. hod.] (ſcribitur الخضرا et الخصرا) *ſtationis interuallum q*); ſita eſt haec vrbs autore Shawio (l. c.) in colle quodam ad ripam fluminis Schelef &c. — *Tum ad*

Meliana (vid. ſupra p. 119) *ſtationem. Et hinc ad tertium diem meridiem verſus eſt*

Vaneſcheriſch وانشريش (p. 81.) [hod. ad Alg.] *mons, cuius longitudo ad* 4 *dies ſe extendit, inque cuius extremitate loca vicina Tahart ſita ſunt.*

Leo *Guanſeris* pronuntiat; altitudinem eius quidem et incolarum fortitudinem celebrat; Edriſii aſſerta autem non illuſtrat. Shaw, qui *Wannaſh-reeſe* effert, eundem pro monte Ζάλαχον Ptolem habet *r*).

Ceznaie كزناية (p. 81.) *diſtat ab vrbe Meliana ſtationis interuallo. Ad flumen Schelef s*) *eſt appoſitus hic locus, nundinis, quae ſingulis hebdomatibus ibi*

n) En alia menſura. TIMIM. Mſſ. ſcilicet ita refert ومن مدينة تنس الي مدينة وهران سبع مراحل, i. e. ab vrbe *Tanaſa* ad vrbem *Vahran* 7 habes ſtationes.

o) cf. SHAW p. 75: iacent in ſeptentrione fluminis Schelef.

p) LEO p. 438. MARMOL. II. 279.

q) Etymologiam tentans Vir ingenio et acumine celebris SHAWIUS p. 75 SIONITAM ſecutus, eatenus errauit, vt Edriſio, quae Edriſii non ſunt, tribueret. Auditis modo vniuscuiusque verbis lis erit deciſa. Shawii verba haec: Les vertes priaries de ce canton peuvent avoir donné le nom a la ville el Chuhd-ary (ita ſcribit) ſignifiant le Verd. On peut auſſi en faire venir l'etymologie du mot Chadra (חצרה) ville; comme qui diroit la ville par excellence &c. (huic etymolog. fauet. quippe quae non recuſat quin Chadra cum *Oppidonco* PTOLEM. conferatur). L'Abbreviateur d'Edriſi a adopte la premiere etymologie. Nequaquam. Verba *Edriſii* ſunt: ومن بني وازلفن الي الخضرا مرحلة ومن الخضرا الي &c. *Sionita* ita vertit et explicat: A filiis Vazeleſn ad Chadra (id eſt *Viridem*) habes &c. — Modo hoc loco monuiſſe iuuat, quam facile ſit etymologo, praeſertim in geographia, vbi plurimae cautelae adhibendae ſunt, vt in errores deducatur ac abripiatur.

r) p. 529. cf. MARMOL. T. II. p. 397. SHAW p. 74. *Wan-naſh reeſe*, le *Gueneſeris* de *Sanſon*, et le *Ganſer* de *Du Val*, eſt à 8 lieués au Sud-Eſt de *Sinaab*. Il ſert de direction aux matelots &c. Aliam ſcripturam Arabicam ex SHAWIO ſupra p. 118 adpoluimus, ſcilicet ونريشس.

s) Pro سلف leg. شلف.

ibi magna cum frequentia populi habentur, celeber. A nundinis (vel *emporio*) *Ceznaie ad*

Riga ريغة (p. 81.) *oppidum, ſtationem habes.* Hinc ad

Aſchiraziri اشيرزيري (p. 81.) *habes ſtationes duas.* — In catalogo vrbium ad terram Barbarorum pertinentium (ſupra p. 88) vltima eſt اشير (Aſchir). Nusquam occurrit, niſi in iſto catalogo. Quid, ſi locus noſter idem eſſet? Sed reſtat زيري de quo ambigo. Si زري eſſet, poſſes vertere *mediocris.* Alia ſuccurrit emendatio, ex hiſtoria petita, forſan verior; Zeir ben Zeir ſcilicet vrbem Aſchir aedificauit. Quod ſi itaque hoc hiſtoriae lumine vtimur, pronuntiandum eſt *Aſchir Zeiri.* Forſan inter زيري et اشير excidit بن vel لبني *t*). *Hinc ad*

Tamercida تامركيدا (p. 81.) *iterum habes ſtationem. Duas autem conficies vsque dum peruenias ad*

Meſila المسيلة (p. 81.) [hod. ad Alg.] (Abulf. المسيلة, Leo *Meſila*, Marmol *Micila*, Shaw *Meſ-ſeelah u*) *ſitam iuxta fluuium abundantem aqua. Scaturigo eius ſuper ſuperficie terrae nec eſt adeo profunda v*); *aqua eius dulcis eſt, alitque piſciculos pulchre rubris maculis diſtinctos,* (فيه طرف حمر حسنة) *cuius generis piſces nemo in terra habitata vnquam conſpiciet; ideo vrbis incolae admodum in illis gloriantur x*). *Menſura piſcis eiusmodi non excedit ſpithamam. — Ceterum erat haec vrbs ſub ditione filiorum Hamad y*).

Abulfeda vrbem nouam compellat, conditam a Chaliſis Fathemicis qui in Aegypto regnarunt. — De flumine, ad quem vrbs haec poſita eſt idem loquitur, nomen pariter ſilentio praetermittit *z*). Leo miſeram huius vrbis exhibet deſcriptionem *a*) a Bugia diſtare, ait, in centeſimo fere miliario. Edriſium non illuſtrat.

Kalaa

t) vid. e. g. Cardonne T. II. pag. v. vbi de Murr Zeir Ebn Zeir, ait, erbaute die Stadt *Aſchir.*

u) Leo pag. 535. Marmol. II. 420.

v) Vix opus eſt vt moneam pro بالعميو legendum eſſe بالعميق.

x) In libro quidem eſt يفتجرون, ſed procul dubio legi debet يفتخرون.

y) Exordia regni Hamaditarum anno 387 (p. C. 997) adſcribenda ſunt. vid. Abvlfed. Annal. Moslem. T. II. p. 592. Differt Cardonne, qui T. II. p. 180 ita habet: Mit ihm (Jahia Ebn Abdalaziz Billah) endigte ſich die Dynaſtie der *Beni Hamad* oder *Hamaditen*, Fürſten der Provinz *Badſchijah*, nachdem ſie unter 9 Fürſten vom Jahr 405 (C. 1014) bis 546 (C. 1151) 137 Jahre gedauert hatte. vid. paulo poſt.

z) Autore Shawio p. 138 vocatur *Wed el Kaſaab.* *a*) p. 535. cf. Marmol. T. II. p. 430.

Kalaa قلعة (p. 81.) (PTOLEM. Γιλϐι, vel Απφαϱ; IV. 2.) — *Kalaa beni Hamad* بني حماد *b*) *eſt e numero ampliſſimarum vrbium, exſtructa ad montem ſublimem, aſcenſu perdifficilem, ac omni ex parte muro vrbis circumdatum.*

Nomen montis huius ignoro. Forſan eſt mons *Abes*, qui, autore Marmolio, vrbem Meſilam cingit et a Mignana vrbe 4 miliaribus diſtat *c*).

Vexatur haec vrbs, ſcorpionibus colore nigris, copioſis, quorum morſus letiferi ſunt. Incolae autem huius vrbis ab iis ſibi cauent, et contra eorum morſus letiferos ſeſe muniunt ex planta Auliun Harani (العوليون الحراني) *potum ſibi parantes ac bibentes; quo ſumto potu, duarum drachmarum pondere, ad annum integrum tecti ſunt, ne mali quid a ſcorpionibus patiantur. Quae ſanandi methodus tuta, inter incolas vrbis diuulgata eſt.*

Edriſius noſter hanc virtutem reuera medicinae iſti competere exemplo comprobat. Quum ſcilicet dubius ipſi videretur herbae effectus, fecit, quod tum temporis facere potuit, i. e. perſcrutando veritatem vt detegeret, operam dedit. Sciſcitanti igitur *illi renuntiauit quidam probatae fidei vir, ſe, ictum a ſcorpione, bibiſſe decoctum huius plantae, et confeſtim non ſolum doloris leuamen ſenſiſſe, imo etiam, quum eodem anno ter morſus fuerit, tamen dolori nequaquam ſuccubuiſſe. Ceterum Meſilam inter et Kalaa* 12 *miliarium interuallum.* Autore TIMIM. a Begiaia ad Kalaa Beni Hamad 4 habemus ſtationes ومن بجاية الي قلعة بني حماد اربع مراحل.

Berſchac برشك (p. 81.) [hod ad Alg.] (LEO *Breſch d*), MARMOL *Breſcar e*) monente DAPPERO *f*) vocatur etiam *Brexkar*, *Brich*; SHAW *Bresk g*)). *Ab vrbe Tenes ad Berſchac iuxta littus habentur* 66 *miliaria. A Vakur ad Berſchac* (p. 86) 20 *habentur miliaria.* Dapper ab vrbe Tenes diſtare ait 5 miliaribus. In confinio vrbis Moſtagan vrbem hanc quaerendam eſſe, Leo monet; Shawio autore hodie vaſtata iacet Berſchac.

Scherſchal شرشال (p. 82 et 86) (LEO *Serſel h*), MARMOL *Sargel i*), SHAW *Sher-ſhel* ita etiam BRUCIUS *k*). Veterum *Iulia Caeſarea* ſecundum hos Anglos). *A Berſchac ad Scherſchal* 20 *miliaria* (p. 82); *ambas vrbes* (Berſch.

b) TIMIM. Mſſ. vbi de vrbe Begiaia ſermo eſt, praeclare ita habet: وبجاية هذه في دار ملك بني حماد الصنهاجيين الذين تنتسب بني حماد, i. e. Begiaia ſedes imperii filiorum Hamad Senhagienſium; inde deriuauit nomen Kalaa Beni Hamad &c. Alio loco: قلعة قبلي بجاية, Kalaa e regione Begiaiae.

c) T. II. 420 ſq. *d*) p 514. *e*) T. II. p. 391.

f) p. 239. . . . liegt 5 Meilen von der Stadt Tenes nach dem Morgen zu.

g) p. 48 Sa ſituation facheuſe, ait, entre *Goryah*, *Laibatt*, *Beni Yeſrah* (forſan Edriſii natio Baia vel Rabaia) et d'autres tribus turbulentes eſt la cauſe que depuis quelques années il n'y a abſolument plus d'habitans a *Bresk*. Idem monet Κανυκκις (PTOLEM. 168) et *Gunugi* (PLIN. 209.) ſitui vrbis hodierno reſpondere.

h) p. 515. *i*) T. II. 391. *k*) SHAW p. 49. et BRVCIVS T. I. verſ. p. 10

(Berſch. et Scherſch.) *l*) *mons horridus, cultus a Baia* بيعة *barbarorum natione interiacet.* Pag. vero 86 vbi de locis maritimis loquitur *Scherſchal,* inquit, *mari adiacet, confinis eſt monti magno et horrido, culto Barbaris, quorum nomen Rabaia* ربيعة. Non contradicit ſibi in his Edriſius; ſed altera ſcriptura alteri accomodari debet; quae autem verior ſit, non liquet. Leo p. 514 de *Breſch* oppido et de *Serſel* p. 515 loquitur, ac ſitum vrbis eundem cum Edriſio exhibet, neque tamen de monte, neque de populo, qui eum incolit, quicquam tradit. Marmolius quidem in deſcriptione Brescar vrbis populum memorat, ſed nomine ab Edriſii natione diuerſum; *Azagues* ſcilicet vocat, eosque incolere, ait, prouincias Tremeçen et Fes *m*). Mons apud eundem *Zatima* audit. Idem in deſcriptione vrbis Sargel (eadem cum Scherſchal Edriſii) montem eiusdem nominis laudat, incolarum vero nomen obticet. Shawius l. c. plurium montium mentionem iniicit; quem autem montem Edriſius in animo tenuerit, dum hoc ſcriberet, in medio relinquo.

Pergit Edriſius pag. 82: *A Scherſchal ad Algezaier* 70 *miliaria n*) et pag. 86 *a Scherſchal ad*

Batal بطال (p. 86.) *promontorium in mare procurrens* 12 *miliarium interuallum.* Facile eo deduci Shawio praeeunte te patieris vt vel Ras *Acconnatter* vel *Ras el Amouſhe* de quibus ille agit pro Batal Edriſii habeas *o*).

E regione huius promontorii in mari eſt parua quaedam inſula (p. 86), cuius nomen autem Edriſius non dedit. Forſan eſt inſula *Berinſhell*, quam Shawius (p. 55) vocat.

Sinus Hur p) جون هور (p. 86) [hod. ad Alg.] *initium ſumit a promontorio Batal. Extenſio eius per viam rectam plus quam* 40 *miliarium, per curuatam vero* 60. *Maris ora ibi eſt turgida, ita vt ſi quis in eam incidat ſaluum ſe videat nunquam q*). Non tanto periculo mare h. l. laborare monet Shawius. *A termino ſinus Hur ad inſulas filiorum Mesgana* 18 *miliarium iter.*

 Alge-

l) Ita equidem intelligo. In libro ita legis: "*Ab vrbe Tenes ad Berſchac iuxta littus interuallum* „*66 miliarium. Ab vrbe Tenes ad vrbem Meliana itinere terreſtri duarum ſtationum iter. In-* „*ter Meliana et Tahart 3 ſtationum interuallum; ad Scherſchal miliaria 20.*" Parentheſi includi vellem verba: "*Ab vrbe Tenes ad vrbem Meliana itin. terreſtri 2 ſtationum iter. Inter* „*Meliana et Tahart 3 ſtat. interuallum*" Vides ea non ſuo loco ſtare, et male orationem interrumpere. Vrbis Tenes nimirum poſtquam mentionem fecit Edriſius, in mentem venit diſtantia locorum a Tenes ad Meliana et a Meliana ad Tahart.

m) Marmol. T. II. p. 391. coll. T. I. p. 71.

n) Brucius T. I. verſ. p. 10. "ohngefähr 60 Meilen von Algier."

o) p. 85 Edriſi, ait, place ſon *Hur* entre ce promontoire (Ras Accon-natter) et le Ras el Amouſhe. La diſtance eſt a la verité la même, mais la navigation du Golfe n'eſt pas auſſi dangereuſe, que notre auteur la repréſente.

p) Teſte Oberlino eſt Hur Ptolem. Ῥουσουκκόρου (p. 168). cf. d'Anvill. Geogr. anc. p. 98. vel *Handbuch &c.* l. c. p. 149.

q) Vltima Climatis tertii primae ſectionis pagina lin. 3. pro اخد يتخلص leg. احد يتخلص.

Algezaier (p. 82) [hod. vrbs prim. civ. Alg.] (ſcribitur الجزاير et typothetae errore الجراير; Leo *Algeria*, Marmol *Alger*, Gramaye *Argel.*)

Vrbs ad oras maris ſita r), *condita eſt a filiis s) Mazegan* (لبني مزغنا) *t*) id, quod etiam Leo autoritate ſua comprobat, qui inſuper, conſentiente Marmolio, addit, nomen vrbis quondam fuiſſe *Mesgana u*).

Aquam dulcem, *quam bibunt incolae*, *recipiunt ex fontibus prope mare ſcatentibus*, *tum etiam ex puteis.* Pulchre conſentit Shawius *v*), qui tantam aquae multitudinem in terra, alias arida, pro maximo habet beneficio.

Quum tam pauca ſint quae de hac vrbe tradit Edriſius, crederes, nomen eius tum temporis non admodum clarum fuiſſe, ſed ex hac tantum re id efficere non magis vellem, quam ex vocabulo مدينة quod vrbibus clari nominis Edriſius tribuere alias ſolet, dignitatem eius metiri. Tamen, ſi quis hac de re quaereret, celebritatem eius non diffiterer, Abulfedae enim tempore iam fuerat emporium celebre *w*).

Vnde nomen Algezaier originem ſuam ducat, adhuc ſub iudice lis eſt. Leo l. c. a voce arabica, inſulam deſignante, accepiſſe putat, quandoquidem haec vrbs in vicinio Balearidum inſularum ſita ſit. Herbelotus ſub voce *Gezair*) iam hancce damnauit explicationem, aliam ſubſtituens: nempe a veteri *Iulia Caeſarea* ita fuiſſe cognominatam; quam deriuationem quoque Gramaye *x*) modo alio reſpectu, multo acumine probabilem facere ſtuduit. Shawio autore (p. 90) vetuſtas nominis huius Turcarum expugnationem non excedit: modo Edriſii tempore nomen *Algezaier* nondum adfuiſſet!

Verum

r) Jacuti Mſſ. de ſitu eius ita ſcribit: على ضفة البحر بين افريقية وبلاد المغرب, i. e. Sita eſt inſula filiorum Mesgan. ad oras maris, Afrikiam inter et terram occidentalem.

s) Ita intelligo vocabulum لبني, ل pro ل autor. accipiens. Sionita vertit *pertinentem* ad filios &c.

t) Abvlfeda p. 6. جزاير بني مرعنان "inſulae fil. Maranan" pronuntiat; ita etiam p. 18. ſed ex emendatione Eichhornii مَزْغَنّان. Jacuti Mſſ. مزغناي, qui idem vrbem hanc interuallo 4 dierum a Begiaia diſtare, docet.

u) Leo p. 519. *Conditores* habuit Afros, qui ex familia *Mesgane* originem traxerant, quare et apud antiquos *Mesgana* fuit appellata. Marmolivs T. II. p. 399. *Mosgana* effert. Add. de la Croix T. II. p 46. Gramaye Libr. VII. p. I.

v) p. 90. cf. Brvcivs (verſ. germ.) T. I. p 21.

w) p. 18 وغربي بجاية جزاير بني مرعبان وهي فرضة مشهورة من عمل بجاية, i. e. Ab occidente Begiaia ſunt inſulae filiorum Masgenan emporium celebre ſub themate Begiaiae. — Idem hoc vltimum tradit Timim. الجزاير مدينة من اعمال بجاية, i. e Algezaier ſub themate Begiaiae. Obiter vt hoc moneam, errare videtur Shawivs p. 112 ſcribens: Cette ville (Boujeiah) eſt *la ſeule* dans cette parthie de la Barbarie dont Abulfeda faſſe mention; ce qui donne lieu de croire, ou, qu' Alger n'étoit pas bâti de ſon tems, ou qu' il n'etoit pas alors conſiderable &c. Cui vtrique obiectioni iam ſatis opinor factum eſt.

x) Gramaye l. c. p. 91. vbi Regn. Alg. deſcribit. cf. de la Croix T. II. p. 45.

Verum enim vero nomen hoc reuera a vocabulo Gezair equidem deri-varem, ſitus enim vrbis, peninſulae inſtar, nomen hoc forte ab Arabibus commeruit. Arabes conditores eius fuiſſe Edriſius (لبني) Leo Africanus &c. teſtes ſunt (nihil quoque obſtat, ſi, quod ſaepius his verbis indicatur, intelligas de nouo Arabes aedificaſſe hanc vrbem vel reſtauraſſe); nomen itaque quod a conditoribus vrbi ingeſtum fuit, interiit, et quod ex ſitu ſibi conſciuit, remanſit. Nouum accedit forſan huic hypotheſi pondus, ſi ſitum vrbis reſpicis, qui impraeſentiarum non reſpondet veteri Caeſareae, ſed Icoſio, quod ex Shawio *y*) plusquam veroſimile ſit *z*). *Ab vrbe Algezaier ad*

Tamedfus تامدفوس (p. 82.) [hod. ad Alg.] (Leo *Temendfuſe a*), Marmol *Metafus b*), de la Croix et Dapper *Metafuz c*)) *orientem verſus interuallum eſt nouem miliarium. Portum habet pulcherrimum*, cuius opportunitatem Leo l. c. celebrat. Ex Shawio diſces, eum ſequenti tempore fuiſſe in optimum ſtatum euectum *d*). — *A portu Tamedfus, quem caue ne cum promontorio eiusdem nominis confundas, ad*

Mars al Dagag مرسي الدجاج *e*) (p. 82) [hod. ad Alg.] (Abulf. *Ann. Mosl.* T. II. 194. effert مرسي الدجاجي Shaw دجج ſcribit. Hodie (teſte eodem Shawio, vocatur *Jinnet* جنات (i. Ginnet)) *vrbem, habes* 20 *miliaria. Portus, quem habet, fidus eſt f*).

Andalos اندلس (p. 82) *vrbs, diſtat ab vrbe Mars al Dagag* 24 *miliaribus*. Non opus eſt vt moneam ne quis de Andaluſia Hiſpaniae cogitet, ſed hoc magis videtur neceſſarium, cauere, ne lectores cum Andalos parte altera vrbis Faſae noſtram confundant. Eſt vrbs alia in vicinia nomine Andalus, quam

y) Alger (ait p. 89 et 91) vû ſa diſtance et ſa ſituation par rapport à Teſeſſad, doit etre l'ancien Icoſium, placé dans l'Itineraire à quarante-ſept milles de Tipaſa. Secundum d'Anvillium autem, *Icoſium* veterum eſt Scherſchal, et *Caeſarea* vel *Jol*, hod. *Alger*. Probatur d'Anvillii ſententia Oberlino.

z) Notatu dignus eſt Timim. locus, quem integrum appoſuiſſe iuuat: ومن مدينة بجاية الي مدينة صغيرة تدعي الجزاير وتنسب الي قوم يقال لهم بنو مزغنة قريب من اربع مراحل وهذة المدينة المعروفة بالجزاير علي ساحل البحر الرومي وكذلك مدينة بجاية. Vrbis nomen eſſe *Algezaier*, ex hoc loco lucide apparet.

a) p. 204. *b*) T. II. p. 409. *c*) Dapper 244. de la Croix T. II. 56.

d) p. 91. du Cote, ait, qui regarde Alger, les Turcs y ont bâti un petit chateau pour la ſureté de la rade, laquel etoit autrefois la ſtation des vaiſſeaux du pays

e) Nomen omnino fuiſſe putem: "*Mars el Dagag*," non autem: *portus Dagag*. Ait enim Edriſius *a portu Tamedfus ad Mars el Dag.* tum pergit ولها مرسي *et illi eſt portus*, alias diceret وهو مرسي tandem tradit: *et ab vrbe Mers al Dag. ad &c.*

f) p. 92. Jinnet, ait, d'où nos Marchands apportent beaucoup de bled en Europe, eſt à une lieuë au Nord-Eſt d'Yiſſer. C'eſt une petite Baye avec une aſſez bonne rade au devant et doit etre probablement le Mars el Dajaje ou *les Port de Poules* dont parle Edriſi.

quam diſtantiae cauſa pro Edriſii Andalos haberi mallem, ſolum me fatigat, quod Shawio teſtante, iunior ſit Edriſio *g*). Forſan vocabulum *batir*, quo vtitur interpres Shawii, per *reſtaurare* explicandum.

Begiaia بجاية (pag. 82.) Infra occurrit *Begiaia Naſarie* الناصرية

Abulfeda بجاية Leo *Bugia*, Shaw *Bouieiah* et ſec. eund. Ptol. Σαλδαι Colon. p. 168. *Ab Andalos ad Beg. 70 habentur miliaria, tum itinere maritimo, tum terreſtri.* — Abulfedae tempore prouinciam conſtituit, ad quam ipſa vrbs Algezaier pertinuit *h*). Hodie item prouincia eſt regni Algerienſis vti ex Marmolio, Dappero &c. ſcimus *i*). Etiam Edriſii tempore non vrbs tantum ſed prouincia vel regnum (Hammaditarum) ſi placet, fuit. Expreſſis quidem verbis id Noſter non dicit, at ex loco quodam colligi poteſt. Ait enim: aſportatur ex *ditione eius* &c. Ceterum vid. ſupra p. 121. not. y. Huius metropolis, quae eodem nomine venit, omni tempore fuit celebris. Abulfeda *k*) eam compellat metropolin occidentis mediae et Edriſius noſter amplam illius exhibet deſcriptionem, adeo vt, ſi cum recentioribus conferas, facile putes hanc vrbem ſplendorem veterem conſeruaſſe.

Sita eſt vrbs Begiaia, iuxta mare, ad montem aqua perruptum l). A parte ſeptentrionali alium habet montem ſublimem, aſcenſuque difficilem, qui Amaſiun vocatur (امسيون).

Licet Abulfed. ſitum vrbis ad montem autoritate ſua non comprobet, luculenter tamen id faciunt Leo, Marmol, Shaw aliique *m*). Nomen montis vero ſolus Edriſius habet.

In his quae nunc ſequuntur, neminem equidem habeo quem cum Edriſio comparare poſſim; fidem tamen propterea Edriſio, terrae prouentus recenſenti, nemo ſanus derogabit.

Ad latera huius montis, ait, *producuntur variae varii generis plantae, admodum vtiles, vt medicina ex illis paretur. Huc nimirum pertinent arbores*

g) Andalouſe, ait p. 28, une petite ville, batie par une colonie de ces Maures Andalouſiens, qui firent chaſſer d'Eſpagne au commencement du ſiècle dernier (i. e. 1610.) ſecundum I. de *Mariana*, quem idem excitauit).

h) vid. ſupra. i) Marmol. T. II. 413. de la Croix T. II. 100. Dapperus 265. &c.

k) p. 18. وبجاية في قاعدة الغرب الاوسط, i. e. et Begiaia occidentis mediae.

l) *Sionita* vertit: *ſuper extremitate ſita.* Legit ergo حرف Cur lectionem جرف quam Impr. habet reiecerit, non video, praeſertim quum ſenſum ſane meliorem exhibeat. جرف enim eſt: quod aquae fluxus aſportat, aut pars terrae ab aquae fluxu exeſa, tum perrupta et fiſſa.

m) Leo p. 832 *Bugia*, . . . in coſta excelſiſſimi cuiusdam montis ad mare mediterraneum aedificata. Marmol. T. II. 415. . . . ſur la pente d'une grande montagne, qui regarde la mer. Shawius p. 111. Comparat ſcilicet quod is, ſitum et magnitudinem attinet, vrbem hanc cum *Dellys* (*Tedeles* Leonis). . . . monte jusqu' au haut de la montagne.

res al *Hadad* الحضض (ſuccus lycii); al *Skolukendurium* السقولوقندوريون; *Barbauis n)* البرباوبس; *Kenturiun magnum* الكبير *o)* القنطوريون; *Zaravand* الزراوند *p)*; *Koſtaran* القسطرن; *Aſſintin* الافسينتين (Abſynthium) aliaeque id genus plantae.

In officina, quae ibi aperta eſt, fabricantur naues longae, cymbae, nauigia veligera et carinae; lignum enim quo vtuntur, abunde exhibent valles et montes q). Aſportatur quoque ex ditione eius pix r) praeſtantiſſima, gypſum s) et bitumen (pix liquida). *Reperiuntur porro ibi ferri boni fodinae,* quas inprimis Shawius l. c. celebrat et fontem diuitis mercatus eſſe affirmat.

Exercentur in hac vrbe, pergit Noſter, *omnes artes peregrinae ac venuſtae.* Artes in hac vrbe excultas fuiſſe non eſt dubium. Leo enim *t)* vna cum Marmolio *u)* hoc ſatis ſuperque demonſtrant, non ſolum de artibus in genere, imo de ſcientiis quoque verba facientes. Ciues habere vrbem hanc, ait Leo, ditiſſimos, diuitiarum autem filiae artes ſunt.

Ab vrbe ad miliare occidentem verſus e monte vicino Gargara v) جرجرة, *excurrit fluuius magnus qui prope oſtium traiici nequit; quoniam tamen quo magis recedit a mari, eo ſterilior eſt aquis, poteſt quisquis quouis in loco eum peruadere.*

Oſtium

n) Sionita vertit Barbaris; in libro eſt البرباويس; ni fallor Barbaris melior. Forſan *Berberis* LINN.

o) Vocabulum الكبير ſigno puncti a vocabulo القنطوريون diuulſum eſt. Inepte, credo. Planta ipſa eſt procul dubio *Centaureum magnum* LINN. Cetera, quae hic leguntur nomina, Lexica non exhibent. Scripta botanicen ſpectantia, quae harum herbarum cauſa adii, ſpem quoque fefellerunt.

p) *Ariſtolochia;* radix Boruſti? cf. SHAW p. 341.

q) Huc vocare poſſes, quae apud MARMOLIVM T. II. 415 occurrunt: Elle eſt, ait, environnée de vergers, particulierement du coſté du Levant et plus loin, de forets epaiſſes.

r) pro الرفت leg. الزفت.

s) In libro quidem eſt الجود, ſed cenſeo legendum eſſe الجبس *gypſum.* Infra audiemus ab oppido Matuſa gypſum Begiaiam aſportari. vid. infra *Matuſa.*

t) p. 232. Edriſii dicta egregie firmat. Inter alia ibi leguntur: Plateae autem fere aut deſcendunt aut aſcendunt, *quae res non paruam negotiatoribus* (Edriſius enim non ſolum de artibus, imo et de operariis nauium fabricatoribus loquitur) *adfert moleſtiam* — p. 353. Ciues habet ditiſſimos, qui Hiſpaniae fines crebris indies moleſtiis vexare ſolent, idque triremibus ad hoc inſtructiſſimis &c. (et naues ab ipſis fabricari, ex Edriſio diſcimus).

u) l. c. Les maiſons, ait, ſont bien baties. Il y a pluſieurs Mosquées et pluſieurs anciens collèges, où l'on enſeigne les ſciences.

v) Diſertam huius montis deſcriptionem exhibet *Shaw* (p. 97), qui *Jurjura* eum vocat. Eundem eſſe *Montem Ferratum* medii aeui, idem eſt autor.

Oſtium huius fluminis iuxta vrbem Begiaiam eſſe, ſua auctoritate comprobauit SHAWIUS *w*). In eo autem corrigit noſtrum, fluminis huius fontem in monte Gargara collocantem, obſeruans, fluuium iſtum, quem Ptolemaeus Νασαύα compellat, compoſitum eſſe ex multis fluminibus. *Phaama* nimirum eſt fluuius qui, ſaepiuſcule nomine mutato, tandem iuxta montem Iuriura (Gargara) fluens, abſorbet fluuiolum ex iſto monte excurrentem, *Ma-berd* nomine, et tandem aſſumto nomine *Sum-mam* in mare ſe exonerat. (vid. infra.)

Sed reuertamur. *Begiaia vrbs eſt quaſi centrum* (قطب) *inter complures terras.* Fidem verbis facit Edriſius, ad deſcriptionem vrbis huius annectens magnum oppidorum pagorumque numerum *x*). *Nam*, inquit, *ab vrbe Beg.* (vid. ſupra p. 122.) *ad*

Arbegian y) (p. 82.) *eſt iter diei et quod excedit.*

Belzema z) (p. 82.) *ab vrbe Beg. diſtat duabus ſtationibus et quod excedit.*

Satif سطيف (p. 82) [hod. ad Alg.] (ABULFEDA سطف, LEO *Steſa*, MARMOL *Tezteza*, GRAMAYE *Diſteſe*, DE LA CROIX *Steſe*, SHAW *Sateef a*) *Sitifis* Σιτίφα κωλόνια PTOLEM. 172).

Ab vrbe Beg. ad Satif bidui eſt iter. Quae pag. 84 legimus haec ſunt: *Non longe a Begiaia*, ait, *ad meridiem eſt arx Satif*, *diſtantque ab inuicem ſtationibus duabus.* Conſentiunt Leo et Marmolius *b*), quorum vterque ſuo more diſtantiam Satif inter et Begiaiam metitur et vnum vel alterum de hac, in planitie amoeniſſima ſita, vrbe memorant, quae autem, tacente Edriſio, nos quoque tacere cogimur.

A Koſantina diſtat Satif 4 *ſtationibus* (pag. 84).

Prope Satif (ibid.) *eſt mons qui vocatur Aicagan* ايكجان, *quem familiae Cetamae* كتامة *incolunt inque quo arx eſt munitiſſima*, *et caſtellum firmiſſimum c*), *quod olim ſub themate filiorum Hamad fuit. Extremitates eius attin-*

w) p. 113. Dignus eſt locus SHAWII, qui totus legatur. — Autore TIMIM. fluuius Begiaiae *Vad el Cabir* (fluuius magnus) audit. ونهر بجاية الذي يسمي الوادي الكبير. Ita, ſed mendoſe credo, fluuium quoque DAPPER p 264. compellat.

x) A Begiaia ad vrbes Marakaſch et Telemſan 20 habentur ſtationes autore TIMIM. Verba eius: من بجاية الي مراكش ثمن بجاية الي مدينة تلمسان عشرون مرحلة.

y) *Arbegian* reddidit SIONITA, quo iure? neſcio; in libro eſt اربجان; ب ſine punct. diacr.

z) *Belzema* diuinauit SIONITA; in libro eſt بلزمة; ب ſine puncto.

a) ABVLFED. p. 20. LEO p. 535. MARMOL. T. II. 421. GRAMAYE 40. SHAW 133. BRVCIVS T. I. verſ. p. 26.

b) LEO p. 535: Romanos, ait, aedificatores habuit; diſtat a Bugia meridiem verſus 60 paſſuum millibus. — MARMOL. l. c. C'eſt une ancienne ville, ait, entre la montagne de la Abez et de Bugie dont elle eſt eloignée de vingt lieuës. SHAWIVS vrbem hanc deuaſtatam offendit.

c) Sionita vertit: *arx munitiſſima et confugium tutiſſimum.* In libro eſt ومعقل منيع.

attingunt ab oriente montem, qui vocatur Halava حلاوة, *diſtantem ab vrbe Begiaia ſtatione cum dimidia, atque ita factum, vt habitationes familiae Cetama adeo protenſae, confines fierent terrae Kol et Bonae d)*. De his montibus autores mei tacent. In genere quidem de montibus, Satif circumiacentibus, loquitur Shaw p. 149.

Bagaia باغاية (p. 82). *Bagaiam inter et Begiaiam iter* 8 *dierum e)*.

Baſchner قلعة بشنر (p. 82). *Begiaiam inter et arcem Baſchner iter* 5 *dierum. Pertinet Baſchner* ſecundum Edriſium *ad dominium Beſcara f)*.

Tifaſch تيفاش (p. 82). *Begiaiam inter et Tifaſch* 6 *habes ſtationes.* Vix dubitabis Edriſii Tifaſch eſſe vrbem, quam Leo *Tefas g)*, Marmolius *Tifex h)*, Shawius *Tifeſch* nuncupant *i)*. vid. infra p. 136 ſq.

Kalema قالمة (p. 82). *Inter Begiaiam et Kalema iter* 8 *ſtationum.* Eſt forſan Gelmah (et ex pronuntiatione Turcarum Kalmah), locus, qui apud Shawium occurrit *k)*. vid. infra p. 136.

Tebſa تبسة (p. 82). *Inter Begiaiam et Tebſam habes . . . . . dies l)*. Nihil praeter nomen apud Edriſium conſeruatum eſt, licet *Tebſa*, vel ſi mauis *Tebeſſa*, inter vrbes celebriores numeranda ſit. Leo *m)* amplam illius exhibet deſcriptionem. Marmolius *n)* inprimis trium rerum laudem clara voce praedicat. Shawius effert *Tipſa*, ſub themate regni Algerienſis deſcribit *o)*, et pro *Tipaſa* veterum habet.

Dur

d) Vrbs et gens Catama occurrit apud Abvlfedam in *Annal. Moslem.* T. II. p. 312. Reiskii notam ad hunc locum (p. 741) adſcribere iuuat: "Geographus Nubienſis, Catama gentem facit „et in vicinia Bunae, vel Hipponis, Conſtantiae et Sitifae collocat. Sed et vrbem fuiſſe patet „ex Ortelii Theſauro Geographico voce *Calama.* Sic nempe Oroſii codices habent, vitioſe. „Rectum eſt *Catama.*" Ceterum de nobili hac gente, ex qua Mahedi Abdalla originem ſuum traxit, vid. de Guignes *Hiſt. &c.* p. 365.

e) pro ثمانبة leg. ثمانية.

f) Leo, qui pag. 621 de vrbe Peſcara (Edriſii Beſcara) loquitur, nullo verbo dicit ditionem vrbem hanc habere. vid. infra p. 132 ſq.

g) p. 547.

h) T. II. p. 441. Marmol. et Leon. autoribus vrbs haec ad thema *Tuneti* regn. pertinet.

i) p. 162.

k) p. 152. Gelmah, ait, ou Kalmah ſuivant la prononciation des Turcs, grand monceau de ruines. — Et paulo poſt: Gelmah eſt indubitablement la Calama ſi fort recherchée dans l'ancienne Géographie (Cellar. ait: Situm certum huius vrbis demonſtrare non poſſumus), étant ſituée entre Hippo Regius et Conſtantine, mais plus près de cette derniere comme St. Auguſtin l'a remarqué.

l) In libro eſt أيام, numerus dierum autem deeſt; ſubſidiis deſtitutus lacunam explere nequeo.

m) p. 547 ſqq. eam diſtare a mari medit. merid. verſ. 200 fere mil. ait.

n) T. II. 442. Trois choſes rendent Tebeſſa conſiderable par deſſus les autres places de la Barbarie, les murs, les noix et les fontaines; tout le reſte n'en vaut rien.

o) p. 164.

Dur Madin دور مدين (p. 82). *Dur Madin inter et Begiaiam iter 10 ſtationum.* vid. infra p. 136.

Kaſrin القصرين (p. 83). *Inter Begiaiam et Kaſrin ſpatium 6 dierum p*).

Hactenus diſtantiam Begiaiae a ceteris locis menſurauit Edriſius; nunc itinera ſuſcipit. Iter itaque ad quod ſe accingit eſt a Begiaia ad Kalaa, quod absque dubio Kalaa eſt, quod ſupra depinximus. *Via, quae ad illam ducit eſt eiusmodi. Egredienti ex vrbe Begiaia primum tibi obuium eſt.*

Madik vel Madif q) (p. 83); *inde peruenies ad*

Suk al ahad سوق الاحد (p. 83.) Sionita explicat per *nundinas diei dominicae.* — Procul dubio eſt emporium, ad quod populus confluxit, et ſi, de quo vix dubitandum, appellatiue vertere licet nomen in aliam linguam, veroſimile videtur, die ſolis iſtum confluxum locum habuiſſe. In ſequentibus plura eiusmodi emporia occurrunt (res enim in Orientis regionibus ſolennis), ex quibus, ſi nomina appellatiue explicanda ſunt, colligere licet, fuiſſe loca quaedam ad quae, die quodam hebdomadis definito, ex confiniis confluebant homines, et quae ad vitam communem neceſſaria videbantur, ſibi parabant, perinde ac noſtri homines nundinas, ſeptimanae die quodam praeſtituto (*Wochenmärkte* vocant), frequentant. Interrogare tamen licet num vrbs vel oppidum fuerit talis locus an ſolus ac merus conueniendi locus. Poſterius fere crediderim, alias enim putarem non ſolum hoc nomen habiturum fuiſſe locum iſtum. Verum enim vero, quum ſupra adfuit *Cezuaie*, emporium (سوق) nonne inde ſequitur, nomen *Ahad* et quae in ſequentibus occurrunt nomina, dies hebdomadis quasdam ſignificantia, pro nominibus propriis habenda eſſe? *tum ad*

Vahat وادي وهت (p. 83) *torrentem*, (vel *vallem*, vti Sionita reddit) — *tum ad*

Ticlat تيكلات (p. 83) *arcem* — *hinc ad*

Taderkat تادرقت (p. 83) *ad*

Suk al Chamis سوق الخميس (p. 83) i. e. *nundinas diei Iouis* — *ad*

Bacer بكر (p. 83) *et ibi eſt ſtatio* (*vel diuerſorium* المنزل). *Ab arce Bacer ad*

Vareſu وارفو (p. 83) *arcem*, *quae etiam*, Edriſio autore رافوا (*Rafua*) *audit; tum ad*

Kasr القصر (p. 83) quod appellatiue intelligi vult Edriſius, addens وهو ايضا قريه; ita vt latine redditum ita ſonet: *tum ad arcem, cui quoque adiacet*

p) Eſt *Kiſſer* Brucii? p. 30 vel Caſſareen? p. 32. Shaw p. 261.

q) In libro eſt المضيف, ق ſine punctis diacriticis. Sionita reddidit *Almadhiac*, et in margine explicat per locum anguſtum.

adiacet oppidum, vel: *tum ad Kaſr (arx), quae oppidum quoque eſt.* — *Huc ſi perueneris* (pergit) *deſeres flumen Begiaiae ab occidente et ad meridiem iter flectes.* Ex hac ſola obſeruatione ſitus locorum, quorum nomina modo exhibuimus, manifeſtus eſt, licet autores, quos ad manus habeo, omnino de illis locis taceant. Apud Leonem quidem occurrit vltimi loci nomen, cuius tamen deſcriptio vix admittit comparationem cum noſtro loco *r*). Forſan eſt *Kiſſer* Bruchii (T. I. p. 31).

Primus itaque locus qui occurrit in via, ab Edriſio *indicata*, *eſt*

Hadid الحديد (p. 83) [ad Alg.] *arx*, *quam ſtatione vna abſoluta ingredieris.* Shawius de capite Hadeed (Hadid حديد) loquitur, quod in mappis noſtris Cap ferro audit *s*). — *Tum ad*

Schara الشعرا (p. 83); procul dubio eſt portus Gigel, de quo infra pluribus; — *tum ad*

Arces Taracos t) (p. 83) — *tum ad*

Tavart تاورت (p. 83). *A Tavart ad*

Bab الباب (p. 83) [ad Alg.]. *Bab autem ſunt montes, per quos tranſit flumen Melah u*) (*imo ex quibus proſilit*). Shawius eſt ſolus, qui huic loco lumen accendit. Flumen ſalſum, vel Wed el Mailah, ſi cum Shawio *v*), ſonum arabicum imitante, loquaris, abſorbet flumen Begiaiae quod Edriſius vocat. Montes, de quibus hic ſermo eſt, vocat idem Shawius montes Beeban. Marmolius obiter quaſi *w*) de monte Baba loquitur. — *Hinc ad*

Sakajef السقايف (p. 83) *arcem* — Sionita pro more ſuo explicat per *laquearia;* — *tum ad*

Natur الناطور (p. 83) *arcem* (i. e. *Cuſtodis*, Sionita.) — *ad*

Suk al chamis سوق الخميس (p. 83) procul dubio idem, quod ſupra iam adfuit. *Ibi eſt diuerſorium*, addit Edriſius; — *tum ad*

Suk al atnin سوق الاثنين *x*) (p. 83) *hic quoque ſtatio vel diuerſorium;* (i. e. nundinas diei Lunae) — *tum ad*

 Tafel-

r) p. 595. *s*) p. 117.

t) Sionita vertit ad arces nationis Tarakos. In libro eſt الي قصر وفي تراكس, neſcio an non eodem iure reddere poſſes Baracos, Naracos &c. Quae verior ſit lectio arbitrio lectoris permittamus; ث enim punctis caret.

u) Flumen *Melah* i. e. ſalſum. De huius nominis origine. vid. Marmol. T. II. p. 430.

v) Shaw p. 127. imprimis vero p. 113 ſq.

w) T. II. p. 261. noli autem euoluere, nihil enim proficies.

x) Liceat hac vice pro omnibus monere, *Sionitam* ſemper literam Arab. ث per th latinorum, quod eſſet ϑ graecorum, reddere, id quod autem falſum.

Taſelcajet تاقلكايت (p. 83) *arcem munitam y); hinc ad*
Tazeca تازكا (p. 83); *tum ad*
Attia قصر عطية (p. 83); *arcem z) tum ad*
Kalaa القلعة (p. 83) i. e. *arcem, ſtationis ſpatium a*).

Tobna طبنة (p. 83) (*Thabena* HIRTII p. 269 edit. *Bipont.*) *vrbs eſt, ſub ditione Zab.* Zab, id quod ex Abulfeda ſcimus, magnus eſt nomus, et Tobna vrbs magna, diues aquis et hortis et incolis et ſatis *b*). Shawio *c*) grauanti, quod Abulfeda (vel potius Edriſius) vrbem hanc terrae Zab adſcripſerit, vtpote quae a terra Zab montibus et vallibus ſeparata ſit, reſpondit Otterus *d*), et quantum equidem intelligo Edriſii cauſam bene egit. Exempla ſane non deſunt, quibus, modo eſſet opus, comprobari poſſet, vrbem, imo regionem, natura ab alia terra ſeparatam, ad eandem tamen pertinere. — Leo *e*) de regione Zeb, in Numidiae deſerto poſita, faciens verba, quinque oppida (Peſcara, Bargi vel Borgi, Nefra, Teclaca et Deuſen), plures vero pagos ſub eius themate eſſe tradit. In catalogo, quem de oppidis his exhibet, Tobna vrbs, vt vidimus, deſideratur, nec MARMOLIUS eam nouit, caput regionis eſſe *Mezeb f*) tradens; vnde recentiores, vti *Dapperus, de la Croix* &c. Leonem ad verbum ſecuti, eam neceſſario obticent. — Shawius *g*) qui multa de regione Zab ſcribit, refert ibi etiam oppida, quae ſub themate eius ſunt *h*). Nunc diſtantias metitur Edriſius; ita ſe habet eius menſura.

Mokra مقرة (p. 83). *A Tobna a Mokra habes ſtationem.* cf. Abulfeda Annal. Moslem. T. II. p. 594. Forte *Boo Muggar* Shawii p. 142.

Bagai

y) Ita verti, nec ſine iure, vti ſpero. SIONITA, neſcio quo fundamento, vertit: hinc ad arcem Tafelcaiet, ad arcem Tazeca &c. In libro eſt الي حصن تاقلكايت وهو حصن الي تازكا. Non putem illum legiſſe الي حصن تاقلكايت الي حصن تازكا.

z) De tribu *Attyab* loquitur SHAW. p. 116. cf. idem p. 134.

a) Quidnam in cauſa fuit, vt Edriſius omnium horum locorum diſtantias notare omitteret, neſcio. Senſus forſan, a monte Bab ad vsque Kalaa eſſe ſtationis interuallum; et haec arces viator in itinere obuias habet.

b) Abulf. p. 19 والزاب كورة كبيرة ونهر جرار ببلاد المغرب, eſt Zab nomus magnus et fluuius ſonorus in occidente. Ibid. وطبنة (REISK. Thabna) مدينة عظيمة كثيرة المياه والبساتين والاهل الزرع &c. i. e. Eſt Thabna vrbs magna, diues aquis, hortis, incolis et ſatis &c.

c) SHAWII verba p. 141, ſic ſonant. Je penſe qu' Abulfeda n'a pas eu raiſon de placer Tubnah entre les villes de Zaab, puisqu' elle eſt ſeparée par un bon nombre de montagnes et de vallees.

d) OTTERI verba vid. in *Memoir. de l'Acad. des Inſcr.* T. XXI. p. 130.

e) p. 625. f) T. II. p. 534. g) p. 166.

h) Secundum JACUTI MſT. pertinet *Zab* (الزاب), ad terram Barbarae. Verba eius: كورة ونهر في المغرب في بلاد البربر, i. e. regio ac fluuius in Magreb et quidem in terra Barbarae.

Bagai باغاي (p. 83). *A Tobna ad Bagai 4 habentur ſtationes.* Supra (p. 129) adfuit باغايه Num باغاي idem locus, non liquet. Fere tamen crediderim. Num autem باغاي vel باغايه verior ſit ſcriptura, me quidem fugit. Shawius deſcribit *i*) vrbem, *Ba-gai* nomine, in confinio montis Auras, ad flumen eiusdem nominis ſitam, olim memorabilem. Procul dubio eſt Edriſii باغاي.

Dar Malul دار ملول (p. 83); *a Tobna orientem verſus ad Dar Malul, ſtationem habes grandem.*

Begiaia (p. 83); *a Tobna ad Begiaiam vrbem,* cuius amplam deſcriptionem ſupra ex Edriſio fecimus, 6 *habentur ſtationes.* Paulo ante (initio p. 83) *inter Tobna et Beg. 7 eſſe ſtationes aſſeuerauit.* Qui numerus alteri ſit praeferendus, non habeo dicere, quum mappis haud ſatis tuta fides haberi poſſit.

Nekaus نقاوس (p. 83) (Shaw. *Nik-howſe*, Leo *Necaus*). *Dar Malul inter et vrbem Nekaus, interuallum eſt trium ſtationum. Ab vrbe Nekaus ad Kalaa habes 3 ſtationes; 4 ad Almaſila* (Meſila), *ſecundum alios vero*, obſervante Edriſio, 3 *tantum.* Plura ſi cupis de hac vrbe praeterquam nomen, quod ſolum ex Edriſio patet, Leonem *k*), Marmolium *l*) et qui illos ſunt ſecuti Dapperum, de la Croix adeas &c. Omnes vt amoeniſſimam Bugiae vrbem depingunt. Leo illius diſtantiam a Stefa metitur. — Sed nouiſſimis temporibus gloria iſta tranſiiſſe videtur *m*).

Beſcara بسكره (p. 83) Timim. بِسْكَرَة *Baſcarha*, Abulfeda بِسْكَرَة, Leo *Peſcara*, Herbel. *Baſcarah*, Shaw *Biſcarah.* *A Nekaus ad arcem Beſcara duas habes ſtationes n*). Licet hic nominetur arx, tamen eſt idem locus, qui ſub nomine vrbis notus eſt. Ibn Said apud Abulfedam *o*) eam vrbem primariam eſſe regionis Zab contendit, quocum Shawius *p*) conſentit. Idem quoque refert Timim. Zab eſſe partem Belad al gerid (vid. infra). Secundum eundem a Tuzar diſtat Beſcara 4 ſtationibus. Plura dabit Leo *q*).

R 3 *Naus*

i) p. 164. De flumine Ba-gai vid. p. 145.

k) p. 536. *l*) T. II. p. 422. Dapper p. 270. de la Croix T. II. p. 103.

m) Shaw p. 142. Nikhowſe eſt ſituée, ait, dans une plaine de tous côtés environnée de montagnes &c. — Paucis interiectis pergit: On trouve ici les veſtiges d'une grande ville . . . . La ville de Nikhowſe eſt fameuſe parce qu' elle ſe glorifie d'avoir chez elle les tombeaux des ſept Dormeurs, que les habitans ſoutiennent fermement avoir été bons Muſulmans &c. Vana gloria, quae reſtat!

n) Idem habet Timim. verba eius: وبالقرب من مدينة بسكره مدينة صغيرة تسمي نقاوس وبينها وبينها مرحلتان, i. e. In confinio vrbis *Baſcarha* ſita eſt vrbs parua, nomine *Nekaus.* Diſtant ab inuicem ſpatio duarum ſtationum.

o) pag. 19. *p*) pag. 167.

q) p. 621. de conditoribus, terrae bonis &c. diſerte agit.

Naus r) (p. 83.) Arx Naus. *Diſtat a Beſcara* 3 *ſtationibus;* ſita eſt ad imam radicem montis *Auras.*

Auras (p. 83) *mons.* LEO pronuntiat *Auraz s*), MARMOL *Auraz* vel *Riega t*), SHAW Iibbel (mons) *Aureſs* vel *Evres* (Αὔδον PTOLEM. p. 174). Obſeruat idem vir doctiſſimus *montem Auraſium* medii aeui et montem *Audum* Ptolemaei vnum eſſe eundemque montem; praeterea quod nullus ante eum, quantum memini, obſeruauit, non vnicum montem eſſe, ſed ſeriem longam montium. Idem poſt Shawium obſeruat BRUCIUS *u*).

Mila ميلة (p. 83) (TIMIM. efferri iubet مَيْلَة Melaha, LEO *Mela*, SHAW *Meelah*) *vrbs; ſita ab oriente vrbis Kalaa filiorum Hamad, a qua etiam* 4 *ſtationibus diſtat. Mela* ſcribit LEO *v*) cuius tempore iam ſplendorem ſuum quodammodo amiſerat; interea tamen multa in eius laudem habet. Milam inter et Begiaiam autore TIMIM. 4 ſtationum interuallum.

Koſantina قسنطينة *w*) (pag. 83 et 84) (ABULFEDA قُسطينة *Koſtina*, TIMIMAEUS القسطنطينة *Koſtantina magna*). *Ab vrbe Mila orientem verſus ad vrbem Koſantina interuallum* 18 *miliarium. Mons inter ambas deprehenditur qui eas quaſi coniungit et per quem via patet ab vna ad alteram;* imo, ſi Leonem *x*) audias, cincta quaſi eſt montibus, et autore Shawio *y*) maximam partem ſuper monte, qui promontorium quaſi format, extructa eſt vrbs ipſa; Brucius tandem *z*) de eius ſitu verba faciens ad abyſſum horribilem, praecipitem ac triſtem eſſe aedificatam contendit, in quo nihil a Shawio differt ac horum effatis Abulfedae *a*) deſcriptio ſatis comprobatur. *Vrbem hanc,* pergit

r) Ita Sionita. In libro eſt ناوس, ن ſine puncto. Nusquam veſtigium arcis huius deprehendi. In Leone ac Marmolio vbi limites montis Auras finiunt legitur eum in ſeptentrione regionibus Meſilae, Stefae, Nicaus atque Conſtantinae terminari; nihil autem de arce Naus. Quodſi locorum diſtantia non obſtaret, primamque literam Nun eſſe conſtaret, putare poſſes ق (Kaf) Nun inter et Elif omiſſum fuiſſe, ita vt reſcribi deberet Nekaus نقاوس.

s) p. 591. de altiſſimo hoc ac frequentiſſimo monte loquitur.

t) T. II. 4:0. Diſtantiam eius a Bugie, Coſantina &c. ad modum LEONIS metitur.

u) SHAW p. 144. . . . Il vient après les montagnes des Hirkaat et eſt au Sud de Conſtantine. BRVC. T. I. verſ. p. 26.

v) p. 544. *Mela* oppidum a Romanis in *duodecimo* (Ediſ. 18) a Conſtantina miliario exſtructum. Secundum DAPPERVM (p. 271) diſtat a Conſtantina 3 miliaribus paruis. cf. SHAW p. 131.

w) Cognomen apud Noſtrum habet الهوي, Sionita explicat per *ventum*; male; ſi quid iudico; procul dubio reſpicit cognomen hoc vrbis ſitum, et tum commodius, forte et verius, vertas *declinis.* Idem cognomen impoſuit vrbi huic TIMIM. Mſſ.

x) p. 539. Add. MARMOL. T. II. p. 438. DE LA CROIX T. II. p. 113.

y) p. 156.

z) T. I. p. 25. verſ. germ.

a) p. 20 ita refert: *Koſtina* — eſt in finibus Begiaiae et initio prouinciae Afrikiae — habet fluuium, qui in foſſam vrbis magnam ſe ingenti cum fremitu horrificoque effundit. Quia vero vrbs immane quantum excelſa eminet ſuper foſſam ſuam, apparet fluuius in foſſa deſpicienti quaſi cometa ſeu cauda ſtellae.

pergit Edriſius, *circumit fluuius ac circumdat eam omni ex parte veluti vinculum, ſeu annulus. Fluuius iſte deſcendit e parte meridionali, alluit vrbem primo a latere orientali, tum flectit ſe orientem verſus et, circumita vrbe, deſerit eam, ſeptentrionem verſus tendens, donec ſe in mare exoneret, ad latus orientale fluminis Sohar* صهر.

Pulchre cum Edriſio conſpirant Abulfeda, Leo et qui eum nunquam deſerit, Marmolius, vna cum illis, qui hos ſunt ſecuti, Dappero, de la Croix &c. *b*) modo vnum vel alterum addunt inque eo Edriſium illuſtrant. Fluuius nimirum *Suſegemare* nomine, vna cum rupibus vtrinque poſitis, vti Leo loquitur, Conſtantinae *ceu foſſam quandam praebet.*

Non eſt vrbi intra illam murus altior ſemiſtatura, niſi ex parte portae Milenſis c). Muros ſplendidos eam olim habuiſſe, non eſt dubium; Leo *d*) enim inde conditam eſſe a Romanis coniecturam concepit. In eo vero quod noſter dicit, neminem habet conſentientem, i. e. idem docentem.

Duas habet portas (pergit); *portam ſcilicet Milenſem ex parte occidentali, et portam, nomine Alkantara, orientem verſus, quae inter mirifica aedificia referri meretur.* Pulchritudinem portarum Leo quoque laudat, numerum vero earum ex ſolo Edriſio noſtro ſcimus, colligere autem ex Leone eundem poſſes, quippe qui de duabus tantum viis arctiſſimis loquitur, quibus iter ad vrbem pateat *e*).

More ſueto locorum diſtantias colligit Edriſius.

A Koſantina ad vrbem Begiaia, 6 *dierum ſpatium*, 4 *nempe ad Gigel et hinc ad Begiaiam* 50 *miliaria f*). *A Koſantina ad*

باغي *Baai, tres ſunt ſtationes.* Qualis hic ſit locus non habeo dicere. Forſan qui ſupra adfuit (p. 129 et 133) باغاي *Bagai?*

Abres g) (p. 84). *A Koſantina ad Abres* 5 *habentur ſtationes. A Begiaia diſtat* 4 *ſtationibus; hinc ad Baſcher h*) *arcem, bidui iter; hinc ad . . . .* *(Tifaſch)*

b) Leo l. c. . . . rupibus altiſſimis cingitur: huius fluuius *Suſegemare* ſubterfluit, qui et rupibus eam clauditur, adeo vt fluuius profundiſſimus, vna cum rupibus &c. Marmol. T. II. p. 438. de la Croix T. II. p. 113. Shawius obſeruat nomen huius fluuii *Rummel*, vſitatius eſſe quam *Suſegemare* (Suf - jim - mar) vid. p. 115 coll. p. 159. Apud Ptolem. (p. 169) Ἀμψάγα celebratur. — De fonte et oſtio fluuii *Sohar*, in ſeptentrione Koſantinae vid. Shaw p. 116, qui *Zhoore* eum compellat.

c) وليس للمدينة من داخلها سور يعلو اكثر من نصف قامه الا من جهة باب ميله ſunt verba Edriſii.

d) p. 538.

e) p. 539 Sunt, ait, *duae tantum viae* arctiſſimae, quae in vrbem ducunt, quarum haec ex *oriente*, illa vero ex *occidente* patet. Portas quoque habet maximas, ampliſſimas atque elegantes.

f) Differt paululum Timim. Mſſ 5 ſtationes tantum numerans; خمس مراحل.

g) *Abres* reddit Sionita. In libro eſt ابرس, ب ſine puncto. Eſt forte اربس infra occurrens.

h) procul dubio legendum بشقر. Eſt itaque arx in vicinia Begiaiae vid ſupra p. 129.

(Tifaſch) duarum magnarum dierum iter i); hinc ad Kalema k) ſpatium duarum dierum magnarum; hinc ad Kasrin l) bidui iter; hinc ad Dur Madin m) 6 *dierum interuallum; hinc ad Kel portum* (de quo infra), *bidui iter.*

Gigel جيجل (p. 84). (LEO *Gigel*, MARMOL *Gigery*, SHAW *Jijel*, PTOLEM. Ἰγιλγίλει p. 268 *n*) *vrbs, ad ripam maris appoſita, quod illam cingit; muris eſt inſtructa.* Situm eius ad mare omnes autores comprobant, modo Leo loco *vrbis Caſtrum* habet *o*). Autores laudati pagum eſſe dicunt regionis, ad Algerienſe regnum pertinentis. *Habet vero vrbs Gigel*, ſecundum Edriſium *duos portus, quorum vnus, ab eius ſcilicet meridie ſitus, difficillimus omnium eſt ingreſſu, niſi ductorem nauta ſibi optauerit peritum; alter vero portus, a ſeptentrione eius, Schara* الشّرا *nomine* (procul dubio idem, qui ſupra adfuit), *ab omni agitatione et fluxu tutus et ad appellendum valde opportunus ac commodus, modo non eſſet tam paruus ac maiorem nauium numerum caperet. Ceterum eſt arenoſus.*

Quid de portubus his ſit ſtatuendum equidem, quum nullus, quos in ſubſidium vocaui autorum, quantum ſcilicet memini, de iis quicquam habeat, non ad vrbem hanc ipſam ſitos fuiſſe, tantum ad illam pertinuiſſe putem. Noſtro tempore de vrbe Igilgili nihil ſuperſtes praeter domos quasdam miſerabiles et caſtrum paruum, vti ex Shawio *p*) percepimus.

More ſuo nunc locorum diſtantias emetitur Edriſius. *Ab vrbe Gigel ait ad*

Margiten طرف مرغيطن (p. 84) *promontorium q) ad*

Aſie الآسية (p. 84) *inſulas, ad*

Fag al Zarzur فج الزرزور (pag. 84). Nihil niſi nomen ex Edriſio patet *r*); *tum ad*

Manſurie المنصورية (p. 84) *inſulam in mari* (جزيرة الي البحر). Shawius *s*) de flumine Manſoureah loquitur, quod pro Ptolemaei Σίσαρος (p. 168) habet, cuius

i) Legendum eſſe ſuſpicor تيفش, in libro eſt تيغش, ſupra adfuit Tifaſch p. 129.

k) vid. ſupra p. 129.

l) vid. ſupra p. 130.

m) vid. ſupra p. 130.

n) LEO p. 534. MARMOL. T. II. p. 419. DAPPERVS p. 257. *Gigeri* et *Gigel* effert, DE LA CROIX T. II. p. 109 *Gigel* pronuntiat.

o) p. 534.

p) p. 114.

q) Forſan huc pertinet, quod SHAWIVS p. 114 ſcribit. Vis-à-vis de cette Isle (Zert' al Heile vid. pag. ſeq.) il y a un petit port et un promontoire, qui doivent être l'un *l'Audus* et l'autre le *Jarſath* de PTOLEMÉE.

r) Sionita explicat per: laqueum ſturnorum; legit ergo فخ. Vides itaque etymologiae non indulgendum eſſe. فج eſt via ampla et aperta per montes et زرزور vel ſturnus, vel vehiculum anguſtum. Nomen proprium eſſe, nullus dubito.

s) p. 114. A cinq lieu de *Naſava*, ait, eſt l'embouchure de la *Manſon-reah*, autre grand rivière, qui ſeparé les diſtricts des *Beni Iſah* et des *Beni Maad &c.* — Idem de tribu Manſure loquitur p. 127.

cuius oſtium inter et Jijel (Gigel) inſulam ſitam eſſe perhibet paruam, quam Zeert' al Heile compellat. Num haec eadem? — *ad*

Matuſa متوسه (p. 84) *oppidum populoſum. Gypſi fodinam habet, quod inde Begiaiam aſportatur, quam inter et oppidum noſtrum ſunt* 12 *miliaria.*

Begiaia Naſarie بجايه النصريه (p. 84.) *A Gigel ad hunc locum* 50 *habes miliaria.* Ex ſitu coniiceres, vrbem hanc eſſe Begiaiam vrbem, de qua ſupra p. 126 verba fecimus. Sed ibi cognomen hoc non lectum fuit, quod ſi explicatum vis, eſt *adiutrix* vel *Chriſtiana;* neſcio an alterutrum quadret.

Kol القل (p. 84.) *A Gigel ad vrbem Kol* 70 *habes miliaria.* In parte prima Climatis tertii, ab Edriſio huc vsque deſcripti, *vltima eſt vrbs, atque diſtat a Koſantina meridiem verſus duarum ſtationum interuallo.*

Eſt ſine dubio Shawii *t*) *Cull*, hodie vrbs exilis. Obſtare videtur, quod Shawius كلا ſcribi vult contendens, a portu vrbem nomen forſan deſumſiſſe. Sed in ſcriptura Shawius haud aeque felix eſt. De la Croix *u*) in deſcriptione prouinciae Conſtantinae vrbem *Chollo* memorat, quae eadem eſt.

SECT. II. PARS V.

Afrikia v).

Priusquam autor noſter ipſam tertii Climatis ſecundae ſectionis deſcriptionem adoritur, haec fere praefatur. *Continet haec ſecunda Climatis tertii ſectio montes, vrbes, oppida, caſtella, arces. Quae in regionibus ipſis occurrunt loca, haec ſunt: Kamuda, Bagani, Meſciana* (مسكيانه, in tabula non occurrit hic locus), *Magana* (مجانه in ſequentibus non occurrit), *Baga, Bona, Mars al Charaz* (in libro eſt مرسي الخرز, male), *Benezert* (legitur h. l. quidem نبزرت *Nabzert*, infra autem Benezert), *Arbes, Marmagena* (مرماجنه, in tabula deficit), *Kaſtilia, Neſzava* (نفزاوه, infra ſcriptum occurrit نقزاوه *Nekzaua*), *Nilſan* (ita Sionita reddit; in libro eſt ذبلغان ſine punctis diacriticis. In ſequentibus non occurrit), *Nekius* (نقيوس paulo poſt

t) p. 117. Cull, ait, ou Cullu (PTOLEM. Κόλλοψ μέγας ἢ Κόλλυ p. 172. PLINII *Cullu* Libr. V. 4.) des anciens garniſon maritime des Algerien, eſt ſituée ſous le plus oriental des ſept Caps a 18 milles de la grande rivière. C'eſt comme Jijel une pauvre ville &c.

u) T. II. 114. SANUT, ait, place près de Conſtantine la ville de *Chollo*, autrefois *Cullu* et maintenant *Aſcol.* Elle a été batie par les Romains près de la mer mediterr. &c.

v) Nouam vt auſpicemur ſectionis ſecundae partem, quintam puta, ipſe Edriſius noſter poſtulare videtur, qui, quod ſupra p. 76 not. *d.* iam declarauimus, locis quae nunc ſequuntur, id quod inprimis ex deſcriptione vrbis Bagani patet, ſpecialius nomen Afrikiae impoſuit. Abulfeda ſane ceterique Arabes hunc tractum Afrikia compellarunt, nec nobis haec compellatio ignota. Edriſium ipſum eam approbaſſe locus, quem ſupra p. 80 ex illo adſcripſimus, ſatis declarat.

poſt exaratum eſt تقيوس *Tekius*), *Zorud*, *Kaſſa*, *Naſta*, *Hama*, *Tunes*, *Aklibia* (l. Kalibia), *Ehraklia*, *Suſa*, *Mahedia*, *Safakos*, *Galula* (جلولا tabula hoc nomine caret), *Sabra* (صبرة in tabula non occurrit), *Tripolis et Lebeda*. *Ad mare porro exſtructa ſunt arces, portus et varii generis aedificia.*

His praelibatis vrbes, arces ac oppida more conſueto recenſet. Auſpicatur ab vrbe

Kamuda قمودة. Praeter nomen vero nihil de loco hoc nobis reſiduum fecit.

Bagani باغاني (p. 86); *vrbs eſt magna, muro forti cincta. Palmis abundat feraciſſimis, quorum fructus per totam Afrikiam large transportantur.*

Kaſtilia قسطيلية *w*) (p. 86) (ORTELIUS in theſ. geogr. effert *Caſtellum;* CARDONNE (T.I. p. 119. *Kaſtila*); *diſtat ab vrbe Bagani* 4 *ſtationibus*. vid. infra *Kaſſa*.

Hama الحمة (p. 86) *vrbs. Medium inter occidentem et meridiem vrbis Bagani tenet ac proxima illi eſt.* Leo *x*) *el Hamina* vrbem 15 miliaria a *Capes* diſtantem deſcribit: forte conuenit. Shawii *el Hamma*, 4 mil. ad occid Gabs ſita, procul dubio eadem vrbs.

Tekios تقيوس (p. 86) *ab vrbe Hama diſtat fere* 20 *miliaribus*. (vid. p. 137.) Forſan Shawii *Tukkuſch*.

Kaſſa قفصة (pag. 86) (TIMIM. قَفْصَة, ABULF. قَفْصة, LEO *Caſſa*, SHAW *Gaſſa*, PTOL. (p. 179) Κάψα, SALLUST. *Capſa*) *vrbs, diſtat a Tekios ſtationis interuallo. Vrbs eſt pulchra ac muro cincta y*). *Flumen, quod ad eam excurrit, ciuibus potum praebet; aqua eius ſuperat bonitate ac ſuauitate Kaſtiliae aquam. In vrbe tandem ipſa fons ſcaturit, qui apud illos Tarmid* (الطرميد) *celebratur.*

Qui copioſam vrbis huius ac lectu non indignam deſcriptionem nobiscum communicauit Leo *z*), magnam partem quae ex Edriſio dedimus, ſua auctoritate confirmat. Murum memorat, at bis fato infelici deſtructum. — Edriſium vera adnotaſſe inprimis, teſtatur Shawius, non ſolum fontem, cuius

w) ABVLFED. p. 25 de terra Kaſtila ſcribens, Tuzar vrbem primariam terrae Kaſtilae vocat. (Conſentit TIMIM.) Effert autem قسطيلة quae lectio verior, non exputo. Sed Abulfeda ſibi non conſtat, قسطيلية enim ſcriptum deprehendimus in eius *Annal. Moslem.* T. II. p. 430. — vid. REISKE ad *Abulf.* l. c. p. 763.

x) LEO p. 580. SHAW p. 151.

y) Differre videtur SHAWIVS ſitum eius minus amoenum depingens p. 270.

z) p. 625. Ibid. etiam de fontibus, muris circumiectis loquitur. cf. DAPPER p. 315.

cuius Noſter mentionem facit, ſed et flumen vel riuum commemorans *a*). Quae Brucius *b*), vbi de thermis, iuxta vrbem Feriana ſitis, loquitur, ad marginem adiecit, non admittenda ſunt. De prouentu huius vrbis Abulfeda conſulendus. (pag. 19). Timim. mſt. eam 4 ſtationum ſpatio ab vrbe *Tuzar* et 3 ab vrbe *Kabes* abeſſe ait.

Kairuan قيروان (p. 86.) (Abulfed. القيروان, Leo *Cairaoan l. Caroen*, Herbel. *Cairouan*, Marmol. *Carvan*, Dapper *Kairaoan* l. Karure, l. Karoen, Cardonne et Shaw *Kairwan*). *Ab vrbe Kaffa ad Kairuan vrbem, ſeptentrionem inter et orientem* 4 *ſtationum interuallum. Kairuan porro* (p. 87) *ab vrbe Tunes* 2 *c*); *ab vrbe Arbes* 3 *ſtationibus* (p. 88) *diſtat.* — Paucula haec nobis impertire voluit Edriſii epitomator. Quam gratum nobis facturum ſe putare poterat, ſi etiam locorum quorundam diſtantias apponeret, aliarum rerum ſcitu dignarum memoria deleta! Plura itaque de vrbe hac celebri ſi forte cupis, adeas Bakui, Abulfedam, Leonem &c. *d*).

Zagoan زغوان (p. 88) (Shaw *Zow-waan* l. *Zagwan e*), Cardonne *Zagwan*, Brucius *Zowon f*)). *Mons altus, prope Kairuan ſitus. Tendunt ac dirigunt ad eum naues curſum ſuum ex alto mari g*). Diſtantia montis huius a Kairuan *h*) me quidem latet, autores enim, qui eius mentionem

S 2 faciunt,

a) p. 271. L'eau, ait, dont ces arbres ſont arroſées, vient de deux ſources, dont l'une eſt dans la citadelle et l'autre au centre de la ville. La derniere probablement celle dont parle Salluſte (cap. 93. Bell. Jug. atque, ait, ea intra *Ingi* aquae &c.) & la *Tarmid* d'Edrisi étoir autrefois couvert d'une dôme &c. Ces deux ſources s'uniſſent avant que de ſortir de la ville & forment un *aſſez gros ruiſſeau* lequel, vû la quantité de ſon eau, & la rapidité ſon courant, etendroit ſon cours fort loin, ſi les babitans du pais ne l'arrêtoient pas, pour arroſer leur plantages. — De fonte intra vrbem loquitur etiam de la Croix T. II. p. 320.

b) T. I. verſ. germ. p. 32. Ich hegte, ait, die ſtäkſte Hoffnung ſchöne Ruinen daſelbſt (de Feriana vrbe loquitur) anzutreffen, betrog mich aber in meiner Erwartung und fand nichts als warme Bäder vor der Stadt. Male igitur ad originem barum thermarum demonſtrandam ad marginem adiecit: *Die Quelle heißt El Tarmid.* Geogr. Nub. p. 86.

c) Mirum quantum differt Leo, qui p. 575 ita habet . . . a mari mediterr. XXXVI, a Tuneto vero C fere abeſt miliaribus. Cum Edriſio faciunt: Marmol. T. II, 532 . . . a douze lieuës de Sus, du coſté du midy & a trent-quatre de Tunis vers le Levant. Dapper p. 290. . . 7 oder 8 Meilen von der See; 20 von Tunis; et de la Croix T. II. p. 231 . . . ſituée à ſept milles de la mer, à 20 de Tunis & à 11 de Carthage. Shawius alia ex parte ſitum vrbis huius deſcribit . . . à 8 lieuës au Oueſt de *Suſa*, & à la même diſtance au Sud-Oueſt de Hercla.

d) vid. Abvlfed. p. 23. *Einsd.* Annal. Mosl. T. I p. 396. vbi de conditore eius, *Ocba ben Naſi* verba facit. Bakui p. 451. Timim. ſitum vrbis Tunet. inter et Tuzar cenſet. Multa idem ad hiſtoriam pertinentia commemorat. Leo p. 575–79. Marmol. T. II. p. 532–34. Dapper l. c. de la Croix l. c. Cardonne T. I. p. 26. Shaw p. 257. &c.

e) Shawivs p. 234. obiter tantum, vbi de vrbe Zow-waan vel Zagwan verba facit, montemque noſtrum memorat.

f) Cardonne T. II. p. 187. *g*) Brvcivs T. I. Verſ. p. 31.

h) وهو جبل عال جدا يقصد اليها المراكب من البحر وارتفاعه في الجو Verba ſunt Edriſii.

faciunt, diſtantiam non ab vrbe Kairuan, ſed ab vrbe Tunes peruarie inſuper referunt *i*). In eo quidem conſentiunt omnes quod grandis ſit ac ſublimis. Multa vltro iidem de illo litteris conſignarunt, quae tamen ita ſunt comparata, vt lecta Marmolii deſcriptione ceteris euoluendis ſuperſedere facile poſſis *k*).

Zorud زورد (p. 87). *Ab vrbe Kaſſa, meridiem verſus, ex parte Nofuſa montis, eſt vrbs Zorud, quam inter et Kaſſam habentur 5 ſtationes.*

Noſuſa نفوسه (p. 87. 88.) *mons.* Edriſio autore (vid ſupra p. 86. 87.) Nofuſa monti Daran (Atlanti) nomen ſuum commodat. Daran itaque inde a regni Tunetani finibus nomine Nofuſa venit. Aliter ſentire videntur Leo et Marmolius *l*), duos montes commemorantes, quorum alterum ad regnum Maroccanum, alterum ad Tunetanum referunt; ſed eorum aſſertis diligenter perponderatis, non magnopere ab Edriſio abhorrent.

Nekzaua نقزاوه *m*) (p. 87). *A Kaſſa ad Nekzaua, meridiem verſus, diſtantia duarum dierum et quod excedit.* Apud Leonem occurrunt *n*), ſub nomine *Neſſaoa*, tria caſtra, ciuibus referta. Quod ſi forte haec caſtra cum Edriſii Nekzaua conferre velis نفزاوه *Nefzaua*. lectio, quae ſupra adfuit, non aduerſaretur. Shawius *o*) obiter de regione quadam, loquitur, quam vocat "diſtrict de Nifzowah" (نفزاوه); forſan conuenit. Coniecerim fere legendum eſſe تقزاوه quod forte eſſet Shawii *Tegewſe*, cui idem ſitus, diſtantia eadem a Kaſſa et Tuzar. — *Inter Nekzaua et Tuzar*, autore Edriſio, *diei intervallum et quod excedit.*

Tuzer توزر (p. 87) (ABULFEDA تُوزَر, SHAW. et BRUCIUS *Tozer*, LEO *Teuſar?* PTOLEM Τισουρος). ABULFEDA autore metropolis terrae Kaſtiliae *p*). Plura idem ex *Ibn Said* de vrbe hac adnotauit; plura quoque habent Leo, Shaw &c. *q*).

Naſta

i) ABVLFEDA 2 montes commemorat, quorum tamen nomina ſilentio praetermittit: Kairuan, inquit, eſt vrbs noua — ſita ad montis ſeptentrion. habetque viciſſim ab auſtro montem &c.

k) MARMOL. T. II. p. 534. DAPPER p. 273. DE LA CROIX T. II. p. 191. Lectis apud Marmolium verbis: il y a une montagne *a quatre lieuës* de la place &c. caue ne montem *Zagoan* cum monté *Gueslet* confundas. vid. LEO p. 579. DE LA CROIX l. c. diſerte inter Gueslet et Zagoan diſtinguit.

l) LEO p. 167 de monte Maroccani regni *Niſiſa* et p. 594 de Bene-Teſieni atque Nufuſae montibus loquitur. MARMOL T. II. p. 60 de Nefuſa Maroccani regni monte et p. 575 T. II. de Nefuſa Tuneti monte verba facit.

m) vid. ſupra p. 137. vbi نفزاوه *Nefzaua* exaratum.

n) p. 627. Adde DE LA CROIX T. II. p. 320 qui *Neſçaoa* effert.

o) p. 273. Ibidem refert: Tegewſe, l'ancien Tichaſa (PTOL. Τιχάσα) a douze lieuës de Sud-Sud-Oueſt (de *Gaffa*). Et paullo poſt: Tozer, 4 lieuës a Sud-Oueſt de Tegewſe.

p) p. 25 cf *eiusd.* Annal Moslem. T. II. p. 430. Conſpirat cum eo quoque TIMIM. qui Beladalgerid in duas partes diuiſam eſſe perhibet, quarum alteram Kaſtiliam alteram Zab, vocat.

q) LEO p. 625. SHAW p. 273. Adde GEOGRAPHUM PERSAM apud Herbelotum ſub voce *Tauzar*. BRVCIVS T. I. verſ. p. 32.

Naſta نفطة (p. 87.) (Shaw *Neſta*, Ptolem. Νηγέτα) *diſtat ab vrbe Kaſſa interuallo duarum paruarum ſtationum; ſtationis vnius ab vrbe Kabes r*).

Baga باجه (p. 88) (Abulfed. باجة, Leo *Beggia*, Marmol. *Beggie*, Shaw *Bayjah*; Sallust. *Vacca*, Plutarch. Βαγα, Plin. *oppidum Vagenſe*) *vrbs pulchra, ſita in dimidio viae a Tabarka ad Tunes, quam inter et Tabarkam plusquam ſtationis interuallum.* — Abulfeda *s*) de vrbe hac magna, muro forti munita ac in ſolo plano ſita, plura tradit. Commercium eius magnum &c. celebrat Shawius *t*).

Arbes اربس (p. 88). *Diſtat vrbs Arbes ab vrbe Baga duabus ſtationibus; a Kairuan tribus ſtationibus.*

Hamamet الحمامات (p. 88) (Leo *Hammamet*. Secund. Shaw. *Adrumetum;* Sionita interpretatur nomen vrbis huius per *balnea;* Schaw per *columbas feras* (حمام); Marmol. *Mahamet* corrupte pro *Hamamet* pronuntiari obſeruat). *Vrbem Baga inter et mare, et Tunes, et Hamamet ſtatio magna intercedit;* Leo multum differt, oppidum *Hammamet* 50 fere paſſuum millibus a Tuneto diſtare perhibens. Noſtro tempore vrbs Hamamet obſervante Shawio multo eſt opulentior ac amoenior quam Leonis tempore *u*).

Baſchek v) (p. 88) *inſula, cuius longitudo ad ſtationem* accedit.

Mahadia مهدية (pag. 87) (Abulfeda المهدية, Leo *El Mahdia*, Herbel. *Mahdia*, Marmol. *Africa*, Shaw *El medea* vel *Africa*). *Diſtat a Safakos duarum ſtationum interuallo.* Eſt procul dubio Mahadia, quam primus Chalifa Fathemitarum, Mahedi Abdalla exſtruxit *w*) ac ſedem regni Africani fecit *x*). Bakui dat ei long. 40 – 5; lat. 32 – 30. De conditore vrbis huius imprimis conferendus Schehabeddin (ex quo in multis Herbelotum corrigere licet); qui omnino de vrbe hac celebri plura ſcire cupiunt, adeant Abulfed., Bakui, Schehabeddin, Leon., Marmol., imprimis vero Shawium, qui eos errare contendit qui pro Aphrodiſio Veterum habent *y*).

Safa-

r) Shaw p. 273. *Neſta*, l'ancien *Negeta*, à 5 lieuës au Sud-Oueſt de *Tozer*.

s) pag. 21.

t) Shaw p. 209. 210. cf. Leo p. 550. Marmol. T. II. Michaelis oriental. u. exeg. Bibl. T. VIII. p. 11. T. X. p. 122.

u) Leo p. 570. Shaw p. 204 ſq. C'eſt une petite ville, dit, mais opulente & batie agreablement, ſur un promontoir bas; Leon nous apprend, qu' *Hamamet* fut bâti de ſon tems, mais il n'eſt devenu floriſſant que vers la fin du dernier ſiecle. Marmol. T. II. p. 494. . . . quoiqu' on dit par corruption *Mahamet* pour *Hamamet* &c.

v) In libro eſt بسك, ق ſine punctis diacriticis. Sionita *Baſcec* reddidit; per *accipitres* explicat. Quo iure? non exputo; vix credam illum legiſſe باشق.

w) Herbelot ſub voce *Mahdia*, male pro Aphrodiſio Veterum habet.

x) Abvlfed. p. 24. وجعلها المهدي كرسي مملكة افريقية

y) Cf. Bakui l. c. T. II. p. 462. Schehabeddinvs l. c. T. II. p. 147 ſqq. Abvlfed. *Annal. Moslem.* T. II. p. 328. Leo p. 573. Marmol. T. II. p. 502. de la Croix T. II.

Safakos سفاقس (p. 87) Abulfeda صَفَاقُس (Edriſi conſtanter cum س ſcribit. Tim. mſt. سَفَاقُس Safakoſa effert) Marmol. *Esfaque*, Shawius *Sfax*, *Asfax* et *Elsfacus*, Cardonne T. I. p. 19 Sphax et p. 119 Faks at T. II. p. 149 *Sfaks*. *Diſtat haec vrbs a Kaffa interuallo trium dierum; a Kabes ſi littus proſequeris, 70 miliaribus z); et a Mahadia duarum ſtationum itinere a).* Infra, vbi de ſinu Tunetano agit, ſaepius ad hanc vrbem recurrit.

Situm huius vrbis &c. Abulfeda *b*) fuſe deſcribit; omnes, omnino quos inſpeximus autores, multo ſunt Edriſio diligentiores *c*).

Kabes قابس (p. 87.) [ad Tun.] Abulf. قابس, Leo *Capes*, Marmol. *Capez*, Herbelot *Cabes*, Dapper *Kapes*, Shaw *Gabs* ita et Brucius *d*), Plin. *Tacape.*

A Nefta ad Kabes plus quam ſtationem habes e). *Kabes vrbs eſt magna, illuſtris* et ſecundum Abulfed. *f*) in Africa id, quod Damaſcus in Syria. *Habet fluuium deriuatum ad eam e magno quodam ſtagno* — [vel: *loco paluſtri*

T. II. p. 229. Shaw p. 245. *El Medea*, ait Shaw, qui eſt auſſi nommée *Africa* par les Géographes modernes eſt ſituée dans une peninſule a 5 milles au Sud de Demaſs. Paucis interiectis: *Leon* nous dit, que la ville a été fondée par *Mahadi* . . il veut apparemment dire *rebâtie* (ab Arabibus itaque differt) &c. Mr. *de Thou*, pergit, nous a donné une deſcription très exacte de ce lieu; il s'eſt ſeulement trompé en le prenant pour l'ancien *Aphrodiſium.*

z) Alio menſurae genere vtitur Timim. mſt. ومن قابس الي مدينة صغيرة علي ساحل ايضا تسمي سَفَاقُس اربع مراحل i. e. ab vrbe Kabes ad vrbem paruam, littori adiacentem, Safakoſa vocatam, 4 habemus ſtationes.

a) Differt Timim. mſt. ita tradens: ومن سفاقس الي مُهْدِيَة بني عبيد ثلث مراحل i. e. a Safakoſa ad Mohdeiah Beni Obed *interuallum trium ſtationum.*

b) p. 25. Marmol. T. II. p. 528 . . . C'eſt une petite place de quelques ſix cens feux ſur le bord de la *mer à 26 lieuës de la ville d'Afrique* du coſté du Levant &c. Shaw p. 249.

c) Herbelotus ſub voce *Safakos* Geographi Perſae huius vrbis deſcriptionem memorata, addit: C'eſt peut être du nom de cette ville, que celuy de *Siphax* a été tiré par les latins.

Etymologia, a Shawio in fine deſcriptionis huius vrbis florentis exhibita, laborare videtur. Elle, inquit, eſt plus probablement une ville moderne, qui prend ſon nom de la grande quantité de Concombres (فقوس Fakouſe), qui croiſſent dans ſon voiſinage. Scriptum eſſe deberet فقوص.

d) Leo p. 580. Marmol. T. II. 535. Dapper 294. Shaw p. 253. Brucius p. 33. Plin. p. 211.

e) Timim. mſt. vrbem hanc maris mediterranei littori appoſitam, diſtare perhibet, ab vrbe Tripoli ſitum eundem obtinenti 10 ſtationibus. ومنها (طرابلس المغرب) الي مدينة تسمي قابس عشر مراحل وقابس هذه علي ساحل البحر الرومي وكذلك طرابلس

f) p. 23.

luſtri g)] *ſuper quo exſtructa arx Saga* قصرسجة, *diſtans a Kabes tribus milliaribus. In hunc fluuium, in quem ſe extendit fluxus ac refluxus maris, recipiunt ſe nauigia, quia portus, quem vrbs ad mare habet, parum valet, nec ab ventis protegit: ſed quoniam fluuius hic paruus eſt, ipſe quoque non capit nauigia, niſi parua.*

Quum Edriſius de vrbis ſitu, minus accurate egerit, neſcio an de vetere vrbe vel noua, quas inter Shawius *h*) diſtinguit, in deſcriptione ſua locutus ſit. De fluuio ſibi conſentaneum habet Leonem *i*) et Shawium. Shawius *k*) fontis diſtantiam ab vrbe definit, ac cuncta illuſtrat. Si, quod coniicit, quodque ad rem noſtram multum conducit, *Aquae Tacapitanae* Itinerarii, fontes eius ſunt i. e. lacus ille ſabuloſus, ex quo oritur Edriſii fluuius, res indubitata eſt. Abulfeda *l*) quidem de duobus fluminibus e monte, qui ad vrbis meridiem eſt, decurrentibus loquitur, ſed id nos, rebus ita conſtitutis, non turbabit. —

Ita nimirum res ſe habet ſi vocabulum غدير per locos paluſtres reddis. Vertis autem per *lacum* vel *ſtagnum*, tum excitari poteſt de la Croix *m*) de lacu leproſorum, quem hic fluuius formet, verba faciens, ex quo lacu ergo fluuius iſte deductus ſit ad vrbem Kabes. Sed hoc falſum; et Edriſius noſter procul dubio iis adnumerandus eſt de quibus Shawius l. c. ſcribit geographos veteres et recentiores erraſſe, qui crederent flumen hoc lacus plures formare, et in monte Vaſelat oriri.

Arcem *Sagae* nemo poſt Edriſium memorat; loquuntur quidem de arce quadam Leo (l. c.) et Marmolius (l. c.) num autem eadem arx ſit, cuius Edriſius mentionem iniicit, ſubdubito. De portu quoque, quem Edriſius deſcribit, apud eos altum ſilentium.

Tunes تونس (pag. 87) [vrbs primar. Civ. Tun.]. (Abulfeda تُونُس, *Tunus.* Bakui dat illi lat. 32 – 5.). Vrbem quam Abulfeda (p. 32) capitalem Africae, proprie ſic dictae, compellat, et Bakui *n*) magnam vrbem ac facile

g) In libro eſt غدير Sionita vertit: e magno quodam lacu. de la Croix T. II. p. 191 le fleuve *Caps* ou *Cabes*, inquit, ſort d'un deſert ſablonneux, près du mont de Vaſſalat.

h) p. 252.

i) p. 580. Huic, ait, fluuius quidam aquae calidae atque ſalſae praeterfluit.

k) La riviere de Gabs (inquit p. 253), le Triton des Anciens, tombe dans la mer au Nord de l'ancienne ville & fait du terrain, ſur lequel elle étoit ſituée une peninſule. Cette riviere n'a ſa ſource qu'à trois ou quatre lieuës ſeulement au Sud-Sud-Oueſt de Gabs (c'eſt là peut être, qu'il faudra chercher les Aquae Capitaine de l'Itineraire) & forme tout d'un coup un courant conſiderable (Aquam calidam obticent Shawius et Edriſius) &c.

l) p. 23. *m*) T. II. p. 191.

n) *Notices* T II. p. 431. cf. Marmol. II p. 447 C'eſt, inquit Marmol., une grande & ancienne ville baſtie par les premieres Arabes, qui vinrent en Afrique de l'Arabie heureuſe, ſous leur roy Melec-Ifiriqui (Rex Africus).

facile principem, eandem Edriſius noſter celebrat tanquam *antiquiſſimam, quae in Annalibus* o) *vocetur Larſis* لرسيس, *ab Arabibus vero*, *poſtquam bello eam expugnaſſent ac nouis aedificiis auxiſſent*, *compellatam fuiſſe Tunes* p). *Larſis* diſerte in impreſſo legitur; Herbelotus q) vel *Tharſis* in Edriſio legit, vel, quod mallem, ex coniectura (annuente Leone?) ita ſcripſit. Interea tamen eſt ſuſpicioni locus, legendum eſſe *Tharſis*. Leo enim apud quos, inquit, *Tharſis* eſt appellata, *qualis ea, quae in Aſia eſt.* Num ille ex iisdem cum Edriſio fontibus, vel ex ipſo Edriſio id hauſerit, non exputo, nec memini, me vnquam de vrbe quadam in Africa nomine Tharſis vel Tarſus legere, et *Themiſſa* veterum, quacum quidam vrbem Tunes confuderunt, ſub hoc nomine vix poteſt latere. Totum itaque hunc locum dubium relinquere cogor.

Sita eſt vrbs haec, ſecundum autorem noſtrum, *in medio ſinu quo exit e mari*, *ad locum cuius latitudo* 8 *miliar. longitudinem*, 6 *mil. duobus miliaribus ſuperat. Oſtium eius*, *Fom al Vadi* (فم الوادي) r) *appellatum*, *cum mare eam coniungit. Lacus iſte antea non erat*, *ſed effoſſus fuit per continentem et ad vsque vrbem Tunes deductus.* Ita Edriſius noſter.

Situm huius vrbis &c. recte a noſtro eſſe definitum omnes, qui de ea ſcripſerunt autores facile euincunt s), modo in eo ab Edriſio abludere videtur Abulfeda, quod hunc lacum e mari ortum eſſe tradit. Geographus Perſa t) apud Herbelotum ambitum huius lacus ad 24 miliar. accedere perhibet. Per oſtium illud, Fom al Vadi, cohaerere vrbem cum mari Edriſius, Marmolius et Shawius vna mente inter ſe conſentiunt u).

Kartagena قرطاجنه (p. 87) (Jacuti mſt. قَرْطَاجَنَّة Timim. قَرْطَاجَنَّة)

ab oſtio huius ſtagni ad vrbem hanc tria habes miliaria vna cum dimidio. Nihil de vrbe, tot tantisque fortunae viciſſitudinibus omni tempore inſigni, praeter hanc diſtantiam habet; quam ipſam autem forſan, lecto Shawio, minus accurate

o) Pro التواريح leg. التواريخ Cl. III. ſect. 2. p. 2. lin. 14.

p) Leo p. 555.

q) ſ. v. *Tounes*. Le *Scherif al Edriſi* dit, que cette ville eſt l'ancienne *Tharſis* d'Afrique &c. cf. Gramaye p. 77.

r) Vel ſecundum alios *Halk el vedi* (حلق) quod Itali *Guletta* tranſtulerunt. vid. Herbelot l. c. et ſi plura cupis ſub voce *Halc alouad*. vid. Brvcivs T. I. Verſ. p. 20.

s) vid. Leo p. 555. Marmol. T. II. 448 Dapper p. 274. de la Croix T. II. p. 193. ex *Gramaye* p. 78 breuiter haec adnotauit: elle reſſemble à peu près à la ville d'Utrecht. Shaw p. 196.

t) Sub voce *Tounes*. cf. Marmol. l. c. 465. Abvlfed. l. c. qui idem tradit.

u) Shawivs p. 194. Marmol. l. c. Plura dabunt autores laudati, quibus add. Brvcivs T. I. Verſ. p. 20.

accurate redditam eſſe dicas *v*). Secundum TIMIM. mſt. circiter 4 paraſangis ab vrbe Tunes diſtat بينها وبين تونس نحوا من اربع فراسخ Ceterum vid. infra pag. 148.

Satkura سطقورة (p. 87). *Iuncta eſt terra Kartagena, qua occaſum ſpectat, ditioni* (Climati) *vrbis Satkurae x) pulchrae, quae tres vrbes continet; quarum vna*

Aſchaluna اشلونة (p. 87), *proxima vrbi Tunes eſt; tum*

Tangia تنجة (p. 87) (Forſan *Tunga (Tannica)* SHAWII? p. 218); *et*

Benezert بنزرت *y*) (pag. 87). ABULFED. نبزرت *Nabzert*, LEO, MARMOL. &c. *Biſerta. Vrbs maritima, munita et per ſe* (في ذاتها) *minor quam Suſa* سوسة. Comparationem cum vrbe *Suſa* nemo autorum meorum inſtituit; Leo quidem vrbem paruam eſſe perhibet. In ſitu, ad mare ſcilicet, cum Edriſio conueniunt omnes, et SHAWIUS vocabulum حصينة (*munita*) abundanter tuetur, adeoque Noſter vbicunque fidus reperitur *z*).

Ad latus eius orientale, pergit Noſter, *eſt lacus eius, qui ab ipſa nomen deſumſit, cuius longitudo eſt* 16, *latitudo vero* 8 *miliarium. Oſtium eius iunctum eſt mari ita, vt, quo magis in continentem penetrat, eo ſit latius, quo autem propius mari, eo ſit anguſtius et arctius.* Ita quidem Edriſius.

Abulfeda l. c. de duobus lacubus dulci ab auſtro, ſalſo ab oriente, multa ac varia ſecundum varios autores quos excitat, nobiscum communicauit.

v) LIV. lib. 30. c. 9 abeſt, inquit, Tuneta a Carthagine 12 millia ferme paſſuum; ce (addit SHAWIUS p 192) qui eſt preciſement la diſtance qu'on trouve encore aujourd'hui entre cette derniere ville (Tunes) & un morceau du mur de l'ancienne Carthage, qui ſubſiſte encore près des grandes citernes. Idem SHAW. POLYBIUM quoque lib. 24 ὁ δὲ Τύνης ἀπέχει μὲν τῆς Καρχηδόνος ὡς ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους ſcribentem tuetur. BRUCIUS eandem diſtantiam habet l c. Adde, ſi placet, DAPPERUM p. 274 . . ohngefähr 3 Meilen vom alten Carthago, et DE LA CROIX T. II. p. 193. Ceterum cf. HERBELOTUS ſub voce *Karthage;* LEO p. 553 MARMOL. T. II. 445. ABULFEDA p. 6. Plura quoque habent TIMIM. et JACUT.

x) Apud CARDONNE T. I. p. 36 occurrit vrbs Safatkura in confinio Biſertae ſita, quam ex ſitu facile pro Satkura Edriſii habeas. — Secundum OBERLIN. eſt Satkura *Vtica*, Catonis morte celebris.

y) Paulo poſt exaratum eſt بنيزرت (ita quoque TIMIM. mſt.) et ſupra (p. 137) نبزرت Nabzert, vti Abulfeda. SHÄWIUS p. 180, vbi deriuationem nominis huius ab incolis prolatam adducit, ſcribit بن شرط quod explicat per *l'Enfant du Canal.*

z) ABULFED. p. 21 ſq. ex verſ. Reiſk. *Nabzart* eſt *portus* Tuneti. LEO p. 552. MARMOL. T. II. p. 437. DAPPER p 286. DE LA CROIX T. II. p. 221. HERBELOT ſ. v. Biſerte. SHAW p. 179. & huit milles (inquit SHAW) au Sud-Oueſt du *Cap Blanco*, & dans le fond d'un grand golfe, ſe trouve la ville de *Bizerta* agreablement ſituée ſur un Canal entre un grand lac & la mer. Elle a environ une *mille de circuit*, & eſt défendue *par pluſieurs Forts & batteries*, dont les principaux ſont du côté de la mer.

cauit. Edriſium, de vno lacu loquentem &c. tuetur Shawius *a*). Magnitudinem autem eius obticet. Marmolius pariter de vno lacu loquitur, ſed in duos diuidi *b*) ad marginem obſeruatum eſt.

Tandem (ait Noſter) *Tunem inter et Benezert eſſe iter per pedes eunti vno die vix abſoluendum c*). Non differunt autores. Leo l. c. 35 miliaria habet; Marmolius (l. c.) "à dix-ſept lieus"

Marmolius *d*) pro *Vtica* vrbem hanc habet. Shawio *e*) ſummo iure contra Hippo Diarrhytus, Dirutus, vel Zaritus eſt, ex quo nomen Biſerte corruptum eſſe, docet. Conſentit Oberlin.

Tabarka طبرقة (p. 88). *A Benezert ad Tabarka* 70 *habes miliaria.* Infra Tabarkae nomen denuo occurrit, ſed nihil de ea praeter hoc traditur.

Thabraca et *Tabraca* ſcribit Shawius *f*), et obſeruat hodie pronuntiari *Tabarka.* Loquitur ille de loco hoc in deſcriptione regni Algerienſis, addit autem, in caſtro quodam paruo eſſe praeſidium Tunetenſium. Num ad Algerienſe vel Tunetenſe regnum ſecundum Edriſium pertineat, in incerto ſum. Eſt forſan inſula Tabarka, hodie ſub ditione Tuneti regni (Brucius T. I. verſ. p. 19 ſq.). Subdubito; Dapperus enim de vrbe huius nominis loquitur, quae forte conuenit *g*).

Bona بونة (p. 88) Abulfed. بُونة, Timim. بُونَة, Leo *Bona*, Shaw *Bona* et, quemadmodum apud incolas audit, Blaid el Aneb (Leo, Beld el huneb). Idem Shaw nomen Bona corruptum eſſe perhibet ex Hippone vel Hippo-

a) Shaw p. 180 Le lac, ait, ſur lequel *Bizerte* ſituée, a *communication avec la mer*, & pag. 181 Ce Canal de Communication entre le lac & la mer (i. e. *oſtium* Edriſii) fait le port d'Hippone, qui ne reçoit à preſent que de petits vaiſſeaux &c.

b) T. II. p. 437.

c) De ſitu huius vrbis Timim. mſt. ita refert: بين تونس وبونة بليدة صغيرة تسمي بنيزرت بينها وبين تونس يوم تام في البر i. e Tunim inter et Bonam oppidum eſt paruum Benizert vocatum, quod ab vrbe Tunes diei iuſti itinere terreſtri diſtat &c.

d) l. c. Ptolemée, ait, la ville (Biſerte) nomme Vtique. Margini adiecta ſunt verba: autrefois Ipodiaritus. Sibi non conſtat Marmol. p. 445 enim ait: Port Farine, où l'on voit d'un coſté les ruines d'une ancienne ville, qu'on dit Vtique &c.

e) l. c. Bizerta ou Hippo Diarrhytus, Dirutus ou Zaritus. Le mot Bizerta eſt une corruption de l'Hippo Diarrhytus ou Zaritus des Anciens, quoique les Habitans du païs le derivent de leur propre langue, diſant que c'eſt le *Ben Sheitd*, qui veut dire l'Enfant du Canal ou du ruiſſeau. Cette etymologie, quoiqu'aſſez ingenieuſe ne ſçauroit pourtant être reçue, puisqu'elle repond en partie à la ſignification du Diarrhytus des Grecs & de l'Aquarum irrigua ou bien arroſée de Pline

f) p. 123. Les ruines, inquit, de l'ancienne *Thabraca* ou *Tabraca* nommée préſentement *Ta-barka* (conſentit Oberlin p. 272) s'etendent ſur les bords (de fluuio Guadilbarbar ſermo) à l'occident &c. — Leo, ſed obiter tantum, vbi de fluuio Guadilbarbar loquitur, memorat Tabracum portum deſertum. p. 738

g) p. 271. Verba eius: Tabarka liegt an der See, und iſt der Fiſcherey wegen, die dichte dabey geſchiehet, ſehr berühmt. Recht gegen über liegt die *Inſel* Tabarka.

Hippona *h*). — *Inter vrbem Mars al Charaz et Bonam intercedit ſtatio vna i*); *expugnata eſt anno* 548 (I. C. 1152–53); eodem ergo anno, vt ſupra (p. 3. 6) vidimus, quo librum in lucem emiſit Edriſius. Victoris (Rogerii) nomen omiſſum. *Inter montes* excellit

Iadog يدوغ *tam altitudine ſumma, quam ferri fodinis.* — Abulfeda p. 20 in extremo Begiaiae imperio, et initio Africae ſitam eſſe vrbem Bonam ex Saidide adnotauit, qua in ſitus definitione autem a veteribus geographis *k*) vel maxime differt *l*). Laudat idem terrae bona, nihil autem neque de montibus neque de ferri fodinis tradit. Qui de Bonae montibus, in eius occidente ſitis, peculiari ſectione expoſuit, Leo p. 592, nihil tamen in medium protulit, quod afferta Edriſii vel firmare vel labefactare poſſet. Marmolius montem Iadog pariter ſilentio praetermittit, imo Bonam ſitam eſſe ad flumen Iadoc conſtanter affirmat *m*). Shawius vero p. 120 de monte *Edough* verba faciens, Edriſium tuetur, licet ferri fodinas non memoret.

Azkak ازقاق (p. 88) *n*). *Ab vrbe Bona, quae proxima eſt promontorio* (الطرف), *ad ſinum Azkak habentur* 6 *miliaria. A ſinu hoc ad*

Mars al Charaz مرسي الخرز (p. 88); *et hinc ad Tabarkam* 24 *miliarium iter. Sita eſt vrbs Mars al Charaz e regione vrbis Bagae ſeptentrionem verſus prope* o) *ad mare. Vrbem hanc inter et Bagam magnae ſtationis eſt intervallum.* Bakui, qui nomen iisdem characteribus exprimit, laudat vnionum et coralliorum piſcatum. Apud Leonem p. 570 et Shawium p. 159 occurrit *Marſa* oppidum, ſitum in eo loco, vbi Carthaginienſium portus fuit. Vix credo oppidum hoc cum noſtra vrbe conferendum eſſe. vid. ſupra p. 146. —

T 2 Pergit

h) SHAW p. 118. LEO p. 544 ſq. Add. BRVCIVS T. I. Verſ. p. 19.

i) JACUTI mſt. ita refert: بونه مدينة في اقصي افريقية بين موسي الخرز وجزيرة بني مزغناي i. e. Bona vrbs in extremitate Muſi al Harar et inſulam Beni Mazganni. — Pro موسي الخرز quod mſt. habet, procul dubio legendum مرسي الخرز *Mars al Charaz.*

k) vid. SHAW p. 119.

l) Idem tamen docet TIMIM. وهي مدينة بونه اول حد بلاد افريقيه i. e vrbs Bona prima eſt vrbium terrae Afrikiae. Alio loco *vrbem paruam* vocat: ومن مدينة تونس الي مدينة صغيرة علي ساحل البحر تدعي بونة ومعني هذه اللفظة بلسان الافرنج جيده ست مراحل i. e. ab vrbe Tunes, ad vrbem *paruam* Buna, littori maris appoſitam 6 ſtationes. Buna apud Francos *excellens* (bona, praeclara) audit.

m) T. II. p. 434. Sed caſtigatur a SHAWIO p. 120. not. c.

n) Vrbibus ante memoratis deſcriptis, in ſinu Tunetano et eius confiniis diu multumque moratur, ac ſaepius ad vrbes Kabes et Saffakos, de quibus ſupra mentionem fecimus, reuertitur Edriſius.

o) SIONITA vertit ad oras maris. In libro eſt نحر quod ſenſu carere videtur. Procul dubio legendum نحو; mutatio و in ر facilis eſt.

Pergit Noſter: *ab hac* (Tabarka) *ad extremitatem ſinus* (طرف الجون) *15 miliaria via recta; arcuata vero 24. Ibi eſt promontorium* (طرف), *quod vocatur*

Menſchar المنشار (p 88); *diſtat* 16 *miliaribus.* Eſt forſan, quod in mappis viſitur, *Cap Blanco* vel Cap Serra Shawii p. 177. *Hinc ad arcem*

Abi Chaliſa ابي خليفة (p 88) *decem miliaria. Hinc ſinum perluſtrando recta via habebis* 20 *miliaria; arcuata vero* 28 *miliaria — tum ad*

Ras Taref راس طرف *p*) (p. 88) 12 *miliaria; hinc ad Benezert* 8 *miliaria; et ab hoc* (Ras &c.) *ad*

Beni Vagas بني وجاس (p. 89) *portum; ad*

Kaſr Mars al Vadi قصر مرسي الوادي (p. 89) 3 *miliaria. Eſtque hoc oſtium parui cuiusdam fluminis. Hinc ad*

Kaſr q) *Tarſcha* قصر ترشة (p. 89) *tria miliaria; hinc ad*

Kaſr Suli قصر صولي (p. 89) 5 *miliaria; hinc ad*

Ras al Gebel راس الجبل (p 89) *duo miliaria; et hoc promontorium vocatur Cenis* القنيس *r*); *hinc ad*

Nagerda نجردة (pag 89) *fluminis oſtium s*), *via flexuoſa* 6 *miliaria.* Forſan lectio Nagerda affecta atque Megerdam *t*) flumen, quod veteres *u*) Bagrada compellabant, in animo habuit Edriſius. Legendum itaque eſſet بجردة Secundum Timim. Mſt. flumen *Bagardaha*, ad dimidium ſtationis ab vrbe Tunes diſtat, ac in mare mediterraneum ſe exonerat. Effert بَـجَـرْدَة *et ab oſtio fluminis (huius)* [موقع الوادي] *ad*

Kaſr Hale قصر حلة (p. 89) 4 *miliaria; hinc ad*

Kaſr Gerdan قصر جردان (p. 89) 2 *miliaria; hinc ad vrbem Kartagena* 2 *miliaria; hinc ad fauces fluminis Tunes* 3 *miliaria; hinc, ab oſtio fluminis ad*

Kaſr Gehennam قطر جهنم (p. 89) 12 *miliaria; ad*

Kaſr Farbas قصر فربص (p. 89) 16 *miliaria; ad*

Afran افران (p. 89) *promontorium* (طرف), 14 *miliaria; et hoc eſt promontorium in mare procurrens* (قرطبل). *Omnis ergo via flexa huius ſinus eſt* 74 *miliarium; traiectus vero rectus a Ras al Gebel ad promontorium Afran* 48 *miliaria.* — Non intelligo.

Porro

p) Num *Taref* recte per caput redditum ſit nec ne, dubius haereo. Sionita vertit pari iure: *tum ad ſummitatem promontorii;* hoc eſſet promontorium *Menſchar* (*Almenſciar* Sionita effert).

q) Vocabulum قصر *Kaſr* h. l. et in ſequentibus retinuimus; arcem denotat. Sionita *turris* reddit.

r) In libro eſt طرق; procul dubio legend. طرف.

s) موقع hac ſignificatione non occurrit apud Golium.

t) vid. Leo p 738. Shawius de *Mejerda* pro more ſuo docte verba facit p. 138.

u) vid. Brucius T. I. Verſ. p. 21.

Porro (pergit Edriſ.) *e medio ſinus, vbi eſt oſtium fluminis Tunes ad promontorium Afran viam rectam ſi proſequeris, habebis* 28 *miliaria; flexam vero ſi petis* 56. *A promontorio Afran ad*

Mars al Nachla مرسي النخلة (p. 89), *vel portum Nachla,* 6 *miliaria; hinc ad*

Kasr Manzut قصر منزوت (p. 89) 12 *miliaria; hinc ad*

Kasr Nuba قصر نوبة (p. 89) 30 *miliaria. Ita ab oſtio fluminis Tunes ad Nuba* 70 *miliaria.* — Calculum Edriſii non intelligo; nam 28 + 6 + 12 + 30 = 76 vel 56 + 6 + 12 + 30 = 104. Detegere errores poſſum, emendandis non par ſum. — *E regione Nubae eſt*

Algiamur magnum الجامور *v)* (p. 89) *in mari. — Diſtat a Nuba* 12 *miliaribus; et*

Algiamur paruum (p. 89); *et inter haec ab inuicem* 7 *miliaria habentur; a Ras Rachima diſtat* 6 *miliaribus.*

Ras Rachima راس الرخيمة (p. 89). *A Nuba, via recta per ſinum ad Ras Rachima eſt vnum miliare. Huius ſinus menſura eſt per flexus ſuos* 6 *miliarium; eſtque totus vadoſus et ſalebroſus* (وهو قصير كلة). *A promontorio Rachima ad*

Bakle البقلة (p. 89) *promontorium* (طرف); *eſt autem hoc extremitas* (طرف) *montis x) Adar* ادار *dicti, ac ſiti ex orientali parte Aklibiae* (اقليبية).

Aklibia (اقليبية) (pag. 89) [Marmol. *Calibie*, Cardonne *Calibia*, Shaw *Clybea.* Hinc putem leg. القليبية *al* Kalibia *y)*]. — *Ab extrema parte* (طرف) *Aklibia ad*

Monaſter منستير (p. 89) *ſpatium vnius curſus z). Nam vela faciens ab Aklibia ad*

Kasr Abi Marzuk قصر ابي مرزوق (p. 89) *habes* 7 *miliaria; hinc ad*

Kasr Lobna قصر لبنا (p. 89) 8 *miliaria; et a Lobna ad*

Kasr Sad قصر سعد (p. 89) 4 *miliaria. Ab arce Sad ad*

Kasr Karie قصر قرية (p. 89) 8 *miliaria — ad promontorium* (طرف)

v) Crediderim fere ſub his nominibus latere Syrtis maioris et minoris veſtigia; tamen, ni fallor, inſulis accenſenda ſunt haec loca. Forſan ſunt inſulae Zowamoores, quas Shaw. p. 202 vocat.

x) In libro eſt خبل procul dubio leg. جبل.

y) Marmol. T. II. p. 495 c'eſt une fortereſſe, baſt. ſur la coſte entre Tunis et Hamamet &c. Cardonne T III p. 56. Shaw p. 202.

z) De hoc oppido verba faciunt Abvlfeda p. 6. Leo, qui ciues eius tanquam miſerrimos deſcribit, p. 572. Marmolivs T. II. p. 499. Shaw denique de vrbe hac, tanquam eleganti florentique, loquitur p. 243.

Tuſihan توسيهان (p. 89) 10 *miliaria. Protenditur Tuſihan in mare ad miliare et dimidium, eſtque veluti dens proſiliens ac exertus. Ab hoc dente* (promont?) *ad*

Kasr Tuſihan قصر توسيهان (p. 89) *per ſinum* (في الجون) 4 *miliaria. Hinc ad*

Kasr Nabal قصر نابل (p. 89) [Leo *Neapolis*, Marmol. *Nebel* vel *Nabis a*)] 8 *miliaria.* Leo oppidulum Neapolis a Mauris, Nabal vocatis, cultum eſſe perhibet. Shaw vrbem florentem eſſe perhibet. — *Hinc ad*

Kasr Hit قصر الخياط (p. 89) 8 *miliaria. Inter hanc arcem et mare interuallum duorum fere miliarium. Hinc ad*

Kasr Nahal قصر النحل (p. 90) 6 *miliaria. Tum ad*

Hamamet طرف الحمامات (p. 90) *promontorium,* 7 *miliaria;* (7 mil. deſunt in verſ. Sionit.). *Procul* dubio idem locus qui ſupra 104 adfuit. *Hinc ad*

Manar المنار (p. 90) *arcem,* 5 *miliaria. Diſſita eſt haec arx a mari.* Shawius p. 178 de promontorio eiusdem nominis loquitur. *Ab hac arce ad*

Kasr Marſad قصر المرصد (p. 90) *tum ad*

Kasr Morabetin قصر المرابطين (p. 90) 6 *miliaria; ſita eſt in terra plana ſinus* (قاع جون) *Madſun;* (Sionita vertit: *ſita in imo continente Madſ.*) *et hinc ad*

Madſun طرف قرطبل المدفون (p. 90) *promontorium,* 6 *mil. Hinc ad*

Ehraklia حصن اهرقلية (p. 90) *arcem,* 8 *miliaria.* Situm eſt oppidum *Eraclia* Leonis in monte. *Héraclie* effert Marmolius; *Herkla*, Shawius, qui pro *Adrumeto* veterum habet et multa, lectu non indigna, de vrbe hac, ſuper promontorio exſtructa, tradit *b*). Secundum Oberlin. eſt *Horrea Coelia.* — Tum ad

Suſa سوسه (p. 90) [Abulf. سوسة (num سوسة?) Tim. Mſt. سوسة], *vrbem,* 18 *miliaria. Suſa* eſt autore Abulfeda in maris littore Tunetae a meridie et oriente &c. et ſecundum Tim. 3 ſtationibus ab vrbe Tunes diſtat. Summa laude excipit Leo oppidum hoc maximum atque vetuſtiſſimum. Domos habet 1500 teſtante Marmolio, et ſecundum Shawium ab *Herkla* 5 miliaribus (lieuës) diſtat. Laudati autores cupientibus plura ſuppeditabunt *c*). *A Suſa ad*

Kasr Schakanes قصر شقانص (p. 90) 8 *miliaria; ab hac arce ad Kasr*

a) Leo p. 569. Marmol. T. II. p. 494. Shaw p. 240. Add. Dapper p. 284.
b) Leo p. 571. Marmol. T. II. p. 495. Shaw p. 237. Sinum *Herkla* laudat idem p. 240 Abvlfeda.
c) Abvlfeda p. 24. Leo p. 571. Marmol. T. II. p 496. Shaw p. 242. Brvcivs T. I. Verſ. p. 34.

Kaſr Ibn al Gad قصر ابن الجعد (p. 90) 4 *miliaria; et hinc ad Kaſr Monaſter* 2 *miliaria. Summa ergo* = 121 *miliaria. E regione Monaſter in mari eſt*

Kuria قوريه (p. 90); *hinc ad Monaſter* 9 *miliaria.* In vicinia Monaſter offert mappa tertia Shawii inſulam, ſine nomine. Num eadem? non liquet. *Ab hac inſula* (Kuria) *ad*

Lamta لمطه (p. 90) 10 *miliaria.* Forte *Lempta* Shawii p. 243? *Hinc ad*

Dimas الديماس (p. 90) 12 *miliaria.* Eſt procul dubio *Demaſs* Shawii *d*). *A Dimas ad*

Mahadia المهديه (p. 90) 10 *miliaria.* Forſan vrbs illa celebris, quae ſupra p. 141 adfuit. *A Mahadia ad*

Kaſr Saleƈta قصر سلقطه (p. 90) 6 *miliaria.* Sionita effert *Solcota* Shawius *Saleƈto e*). *Hinc ad*

Kaſr al Alia قصر العاليه (p. 90) 6 *miliaria. El alia* pronuntiat Shawius *f*) *Alaleah* occurrit apud eundem, ſed huc non pertinet. *Ab arce hac ad*

Kabodia قبوديه (p. 90) 13 *miliaria.* Eſt *Ca-poudia* Shawii l. c. et ſecundum ipſum *caput Vada* Procopii; Strabonis ἄκρα Ἀμμωνος (pag. 556) et Ptolem: pag. 173) βραχώδης ἄκρα. Pag 170 ita Edriſius refert: *Inter inſulam Lampedoſam et viciniores Afrikiae oras, in quibus eſt Kabodia, intercedit ſpatium duorum curſuum. Hinc ad*

Kaſr Melian قصر مليان (p. 90) 8 *miliaria. Tum ad*

Kaſr Rihana قصر الريحانه (p. 90) 4 *miliaria. Hinc ad*

Kaſr Kanata قصر قاناطة (p. 90) 4 *miliaria. Ab arce Kanata ad*

Kaſr Aluza قصر الوزة (p. 90) 4 *miliaria; ad*

Kaſr Zejad قصر زياد (p. 90) 6 *miliaria; hinc ad*

Kaſr Mahdunes محدونس (pag. 90) 8 *miliaria;* (Eſtne قصر احمد Abulfedae? p. 26) *ad*

Kaſr Kaſa قاسا (p. 90) 8 *miliaria; hinc ad*

Kaſr Kezal قزل (p. 90) (*Cquezel:* Sionita) 2 *miliaria. A Kaſr Zejad ad promontorium* (طرف) *Kezal* قزل (idem locus ni fallor) 18 *miliaria;* et a *Kaſr Kezal ad*

Kaſr Gabla جبله (p. 90) *duo miliaria per ſinum; et ab arce hac ad Saffakos per ſinum* (bis ſcriptum جون) 18 *miliaria. Omne ergo ſpatium, quod*

d) p. 244. Demaſs, ait, l'ancienne Thapſus (Θάψος Ptolem: p. 173. Plin. *Thapſus* p. 211.)
e) p. 246. *f*) p. 247.

quod Saſſakos et Kabodiam intercedit, aequatur 48 *miliaribus via flexuoſa, recta vero* 30 *miliar.* Fateor, me non intelligere calculum Edriſii, ſi recte translatum eſt: omne *ergo* ſpatium. Forſan in genere loquitur et quaſi ex abrupto; *omne ſpatium* &c.

Karkona قرقنة g) (p. 90). *E regione Kasr Zejad in mari, orientem verſus, eſt Karkona inſula; ſita medio in loco inter Kasr Zejad et Saſſakos. Nam a Karkona ad Kabodiam habentur* 20 *miliaria et a Karkona ad Saſſakos* 15 *fere miliaria.*

Expugnauit Ragiar (Rogerius) *hanc inſulam anno* 548. vid. ſupra p.3.147.

Ramle طرف الرملة (p. 90) *promontorium; diſtat a Saſſakos* 4 *miliaribus. Ibi eſt initium ſinus.*

Kasr al Magus المجوس (p. 90). *A promontorio Ramle, reflectendo meridiem verſus, ad Kasr al Magus* 4 *habentur miliaria. Hinc ad*

Kasr Niaa (p. 90) (ita reddo poſt Sionitam in libro eſt نيعة, ؛ ſine punctis diacriticis). *Ab hac arce ad*

Kasr Telida تليدة (p. 90) 8 *miliaria; hinc ad*

Kasr Rum الروم (p. 90) 4 *miliaria; hinc ad Kabes* 18 *miliaria. De Kabes vero* (pergit noſter) *eiusque memorabilius ſatis ſupra diximus.* — Vtique. Vid. ſupra p. 142. *A Kabes per oras maritimas ad*

Kasr Ibn Aiſchun قصر ابن ايشون (p. 90) 8 *miliaria; ad*

Kasr Raguna رجونة (p. 91) 8 *miliaria; ad*

Kasr Beni Mamun بني مامون (p. 91) 20 *miliaria; ad*

Amrud امرود (p. 91) 11 *miliaria; ad*

Kasr Garb قصر الجرب h) (p. 91) 18 *miliaria. A promontorio Garf* (idem cum Kasr Garb, vt opinor) *ad*

Gerbe جربة (p 91) *inſulam in mari,* 4 *miliaria.* Eſt procul dubio *Lotophagites* inſula Leonis *i*); inſula *Gelves* Marmolii. Diſtat a continenti, teſte Leone, non multis paſſuum millibus &c.

Antigian k) (p. 91) *eſt promontorium inſulae Gerbe, a quo ad*

Kasr Bit البيت (p. 91) 90 *miliarium interuallum. Item a promontorio Antigian ad* (al Kantara) *pontem l) qui eſt in Karkona* 62 *miliaria.*

Ras

g) Forte ex inſulis Querkyneſs Shaw 248.

h) جرب impreſſum eſt; quotiescunque in ſequentibus occurrit, ſcribitur جرف Garf.

i) Leo p. 582. Marmol. T. II. p. 538

k) Legitur اينتجان Aintigian; at paulo poſt انتيجان. Quaenam ſit lectio verior, non liquet.

l) القنطرة — num nomen proprium ſit, incertus ſum.

Ras al Audia راس الاوديه (p. 91). *Redeamus*, ait Noſter, *ad promontorium Garf, de quo paulo ante mentionem fecimus; ab illo ad Ras al Audia iuxta littus habentur* 24 *miliaria. Hinc ad*

Kasr Zarat قصر الزرات (p. 91); *ad*

Kasr Beni Dacumin بني دكومين *m*) (p. 91); *ad*

Kasr al Hava الهوا (p. 91) 6 *miliaria; hinc ad*

Kasr Gergis جرجيس (p. 91) 6 *miliaria; ab arce Gergis ad*

Kasr Chatab خطاب (p. 91) 25 *miliaria; Kasr beni Chatab* (ſcribitur enim nunc قصر بني خطاب) *ſita eſt in extrema terra paludoſa Calab* (الكلاب) *ex parte occidentali. E regione Kasr beni Chatab in mari eſt*

Scala (اسقالة) *inſulae Zirva* زيروا *n*) (p. 91), *cuius longitudo eſt* 40 *miliarium; latitudo vero dimidii miliaris.* Secundum Oberlin eſt inſula *Gerbe.*

Kasr Beni Schamach بني شماخ (p. 91). *A Kasr beni Chatab ad Kasr beni Schamach habentur* 25 *miliaria, et inter eas eſt paruus ſinus* (جون), *qui vocatur*

Saleb al hemar صلب الحمار (p. 91).

Kasr Saleh صالح (p. 91). *A Kasr Schamach ad Kasr Saleh* 10 *miliaria. Kasr Saleh ſita eſt ſuper promontorio* (قرطبل) *protenſo ab oriente in occidentem. Longitudo eius eſt* 5 *miliarium et vocatur*

Ras Machbaz راس المخبز (p. 91); *ab hoc ad*

Kasr Cutin كوطين (p. 91) 20 *miliaria; hinc ad*

Kasr beni Valul بني والول (p. 91) 20 *miliaria; tum ad*

Marcetit مرسي مركتيت (p. 91) *portum*, 20 *miliaria.*

Kasr Marcia مركيا (p. 91). *Ab hac arce ad*

Kasr Gaſſalat غسلات (p. 91) 20 *miliaria; hinc ad*

Kasr Sabart سبرت (p. 91) 4 *miliaria; ab arce Sabart ad*

Kasr Sanan سنان (p. 91) 2 *miliaria; hinc ad*

Kasr Bonderani البندراني (p. 91) 3 *miliaria o*); *ad*

Kasr Gargara غرغره (p. 91) 10 *miliaria; tum ad*

Atrabo-

m) Vrbs *Dacama* دكمه occurrit apud Abvlfedam; vid. eius *Annal. Moslem.* T. II. p. 594. Sed huc pertinere non videtur.

n) Fere crediderim exaratum eſſe زيزوا *Zizua.*

o) Forte *Bon Andrea*? vid. de la Croix T. II. p. 251.

Atrabolos (Tripolis) اطرابلس *p*) 20 *miliaria. Tripolis* (p. 88) *vrbs munita, habens murum lapideum, ſita ad littus maris, pulchra q*), *viisque egregiis inſtructa.* Muros altos, licet non admodum munitos, Leo quoque laudat. Abulfeda a parte Edriſii ſtat *r*).

Expugnauit (pergit Noſter) *vrbem hanc Rogerius anno* 540 (I. C. 1145) *s*). *Mulieres captiuas abduxit, mares vero interemit.* Plura vid. apud autores not. *r*) laudatos.

Ceterum Tripolin nouam cum Tripoli antiquiori, quam deſcribunt Leo p. 586. Marmol. T. II. p. 562 caue ne confundas.

Mokra مقرة (p. 88) *mons ſupra vrbem Tripolis, quem inter et vrbem habentur* 3 *ſtationes.* — Nunc viam perſequitur Edriſius ab vrbe Tripoli ad vrbem Sort. *Ab vrbe Tripoli*, ait, *orientem verſus ad vrbem Sort* 230 *miliarium i. e.* 11 *ſtationum iter. Viator enim egrediens ex vrbe Tripolis attingit poſt* 12 *miliaria*

Vardaſam وردداسا (p. 88); *hinc ad*

Raguga رغوغا (p. 88) 25 *miliaria. A Raguga ad*

Tauraa تاورعا (p. 88) 22 *miliaria; tum ad*

Manſaf منصف (p. 88) 25 *miliaria. A Manſaf ad*

Kasr Haſan ben Naaman Gaſani (p. 88) قصر حسان بن النعمان الغساني *habentur* 40 *miliaria; tum ad*

Sort سرت (pag. 88) (Abulfeda سُرْت; Leo *Serte*), 46 *miliaria.* Supra dixit ab vrbe Tripoli ad vrbem *Sort haberi* 230 *miliaria* Iam miliaria 22 + 25 + 22 + 25 + 40 + 30 + 46 = 210. Vbinam lateat error; num in priori 230, vel in diuerſis miliaribus, non capio. — *Inter vrbem Sort* (pergit) *et mare intercedit duorum miliarium ſpatium.* Vrbem hanc ad mare ſitam eſſe, teſtatur Abulfeda *t*). Plura adhuc cupienti dabit. —

Reuer-

p) Paulo poſt legitur طرابلس ſine Elif. Abvlfeda pag. 26. اطرابلس الغرب effert. Hoc illi datum eſt agnomen, vt facilius diſtinguatur ab vrbe *Tripolis Syriae.* Vbi de Barbarorum origine et Africi in Afrikiam aduentu verba facit Timim. mſt. Tripolim vrbem celebrat, quippe quae omnium prima ſit inhabitata ac inculta. اول مدن افريقية المعمورة طرابلس المغرب Ceterum idem diſtare vrbem hanc perhibet ab vrbe Alexsndria tribus vel quatuor horis. من طرابلس الي الاسكندرية او من الاسكندرية الي طرابلس في ثلاث ساعات او اربع ساعات

q) *Alba* vertit Sionita. In libro eſt بيضا.

r) Leo p. 553. Abvlf. p. 26.

s) de Guignes l. c. p. 372. annum habet 541 (J. C. 1146.) cf. Cardonne T. II. p. 90 ſq.

t) Abvlf. p. 28. Leo p. 634. Marmol. T. III. p. 54. Marmol. ruinas huius vrbis pro reliquiis vrbis Cyrene habet; ſed fallitur.

Reuertitur Edriſius ad vrbem Tripolis. *Ab vrbe Tripolis*, ait, *ad*

Kaſr . . . . . *u*) (p. 91), *ſita ſuper*

(*Kaliuſcha* راس تاليوشا p. 91) *capite* (promontorio) *Kaliuſcha*, 14 *miliaria. Hinc ad*

Kaſr Cetab قصر الكتاب (p. 91) 8 *miliaria. Ab arce Cetab*

Kaſr beni Gaſan قصر بني غسان (p. 91) 12 *miliaria.* Paulo ante, ni fallor, iam arx adfuit, ad hanc tribum pertinens; *tum ad*

Lades لادس (p. 91) *fluminis oſtium* 18 *miliaria.* Eſtne forſan *Lathon* fluuius *v*). *Hinc ad*

Ras Schara طرف راس الشعرا (p. 91) *promontorium* (Sionita vertit: *ſummitas ſyluae*); *hinc ad*

Kaſr Sericos قصر سريكس (p. 91) 14 *miliaria; tum ad*

Meſan قرطيل المسن (p. 91) *promontorium*, 4 *miliaria. Promontorium* (طرف) *hoc procurrit in mare. A Meſan ad*

Lebeda لبدة (p. 91) 4 *miliaria.* Eſt Leonis *Lepida w*), Bruchi *Lebeda x*) et Itin. Anton. p. 104. *Leptis magna. Hinc ad*

Kaſr beni Haſan قصر بني حسن (p. 91) 17 *miliaria; ab hac arce ad*

Bacru مرسي باكرو (p. 91) *portum, miliare vnum. Hic portus eſt bonus, fidus et tutus ab omni vento. A portu hoc ad*

Kaſr Haſchem هاشم (p. 91); *ad*

Kaſr Samia سامية (p. 92) 12 *miliaria. Hinc ad*

Suikat Ibn Matcud سويقة ابن متكود (p. 92), 12 *miliaria. Hinc ad*

Kanan طرف قانان (p. 92) *promontorium celebre*, 20 *miliaria. Kanan vltimus eſt locus in Climatis tertii ſecunda ſectione obuius.* In ſectionis tertiae deſcriptione ad Kanan iterum recurrit et viam a *Kanan* ad *Barka* proſequitur *y*). *Iter a Kanan ad Barka eſt eiusmodi. Primus*, inquit, *ſi a Kanan egrederis, qui tibi occurrit locus eſt Kaſr Haſan* (de qua arce ſupra). Verum enimuero iter hoc moleſtum eſt, *peragrabis* enim *ſpatio* 4 *ſtationum magnarum deſertum, in quo aquae inopia valde premeris. Hinc perges ad*

Asnam الاصنم (p. 92) *confectis* 30 *miliaribus. Sinus iſte z*) *vocatur*

 Sinus

u) Ad *turrim quandam* vertit Sionita. In libro eſt رانير ſine punctis diacriticis. Sionita, quem nomen arcis latuit, breuiter *quandam* reddidit. Scilicet!

v) cf. Dapper p. 299. apud quem Milel audit.

w) p. 585. *x*) T. I. Verſ. p. 36.

y) Initium ſectionis tertiae tertii Climatis ita ſe habet: *Maior pars regionum huius ſectionis eſt deſerta. Sunt vero regiones: Zavila filii Chatab; Meſtih; Zala; Augela et Barka. Ad littus maris mediterranei extant arces complures. Vrbes clariores ſunt Sort et Agedania.*

z) Crediderim fere excidiſſe quaedam e textu; quae ſi ex ingenio reſtituere licet, ita forte ſe haberent: Incipit hic ſinus qui vocatur &c.

Sinus Zadic جون زديك (p. 92), *vbi aqua reperitur. Deprehendes nimirum iuxta littus maris procedendo in arena effoſſas foueas, in quibus aqua conſeruatur.*

Forſan *Gun Zadic* noſter idem cum *Gun* Rodakiah Abulfedae. Verſio *Reiſkiana* (textus enim arabicus hoc paragrapho caret) ita ſonat: *a*) In occidente vrbis Sort, ait filius Saidi, eſſe ſinum maris, *Gun* (ſeu ſinum) *Rodakiah*, appellatum ſinum Rodaik. Num ſcriptura زديك vel Rodaik (رديك?) ſit verior, me quidem fugit.

Aras الاريس (p. 92). *Ab Aſnam peruenies ad Aras, arcem magnam et cultam, intra quam conſpicies puteum profundum, in quem aqua pluuiae colligitur. Hinc iter diriges ad*

Kasr Abadi قصر العبادي (p. 92) *iuxta mare ſitam, et conficies* 34 *miliarium iter; hinc ad*

Iahudia يهودية (p. 92) *item* 34 *miliarium iter; tum ad*

Kasr Ataſch قصر العطش (p. 92) *totidem miliaria; ibi ſunt* 3 *putei; hinc ad*

Menhuſcha منهوشة (p. 93) 3 *ſtationum iter b*). *Aqua ibi deficit; terra enim lutoſa et ſalſugine impraegnata; aqua in ciſternis aſſeruatur. Sita eſt Menhuſcha ad mare. A Menhuſcha ad*

Bir alganam بير الغنم (p. 93) (puteus ouium), 13 *fere miliaria. Situs eſt in extrema terra paludoſa, quae nomen accepit a Menhuſcha. Hinc ad*

Faruch الفروخ (p. 93) *ſtatio vna i. e.* 30 *miliaria. A Faruch ad*

Harkar حرقر (p. 93) 25 *miliaria. Ab Harkar ad*

Tuſemt توسمت (p 93) 20 *miliaria. Hinc ad*

Soluk سلوق (p. 93) 24 *miliaria. Diſtat Soluk ab arce Kafez* (vid. infra) *itinere ſtationis vnius. Hinc ad*

Aurar اورار (p. 93) 30 *miliaria. Ab Aurar ad*

Kasr Aſal قصر العسل (p. 93) 12 *miliaria; tum ad*

Barka برقة 15 *miliaria* (pag 93). Hic ſubſiſtamus. —

Vnde nomen ortum ſit, Edriſius, originum, vt videtur, parum curioſus, exponere neglexit, forte melius tacere ratus, quam augurari. Abulfeda *c*) in notis marginalibus nominis originem docet, cui, ſi placet, Herbelotum *d*) aliam, ab Abulfedae toto coelo diuerſam deriuationem exhibentem, comparationis cauſa adiungere poteris. Sed his ab Edriſio omiſſis nolumus diutius inhae-

a) p. 9.

b) Forte 3 miliarium iter —?

c) p. 8.

d) vid. ſ. v. Berkah.

inhaerere, ad vrbis deſcriptionem potius, quam nobiscum communicauit, tranſeamus.

Vrbs eſt, inquit, *mediocris magnitudinis et thematis.* — Quod ad vrbis ambitum attinet Ben Haucal apud Abulfedam (quem quoque inter fontes Edriſii ſupra retulimus) a parte autoris noſtri ſtare voluit *e*), licet Abulfeda in notis marginalibus contendat, vrbem inſignem et capitalem Barkae prouinciam ſuo tempore non habere *f*) Quod ad thema eius attinet, teſte Abulfeda *g*) amplum eſt, et autore Ben Haucal apud eundem, bene cultum.

In vrbe hac, pergit Noſter *h*), *exiſtit terra, ab ipſa denominata, perutilis hominibus; quandoquidem cum oleo permixta ſcabiem, pruritum, morbumque barbae infeſtum* (دا الحية) *ſanet. Eſt autem haec terra colore puluureo i*). *In ignem coniecta edit odorem ſulphureum, fumum horrendum; eſtque ſaporis exoſi.* Hunc locum forſan non male interpretaberis lecto Timimaeo, qui, vbi de auri, ferri &c., fodinis loquitur, ita ſcribit: *Inter fodinas laudatas claret* معدن الكبريت الذي بين برقة وطرابلس وانه بالقرب من حصن طلميثة *fodina ſulphuris, quae reperitur Barkam inter et Tripolim, item in vicinio arcis Tolmitaha* (Tolometta). Ceterum ſi de Barka eiusque ditione plura cupis, adeas Abulfedam, qui tam in notis marginalibus, quam in Tabula ipſa, multa congeſſit. Tempore Ibn al Vardii *k*) diruta erat vrbs Barka; fere deuaſtata tempore Geogr Perſ. l. c. — Leo *l*) deſertum Barcae tantum depingens, de vrbe nihil, de incolis vero, hominibus ſceleſtiſſimis, plura tradit. — Regnum Barka hodie ſub Turcarum imperio eſt *m*). — Methodo conſueta locorum diſtantias emetitur Edriſius, deinde itinera inſtituit. Licet quae in hac via occurrunt arces et oppida apud plures autores fruſtra quaeras, eorum tamen ſitus ex Edriſio manifeſtus eſt. Interroganti vero ad quam ditionem referenda ſint, autor noſter non reſpondet. *A Barka ad*

 Ageda-

e) pag. 27. وبرقة بلدة متوسطة i. e. Barka vrbs eſt mediocris.

f) p. 8. وليس بها في زماننا مدينة جليلة مصرة i. e. hoc noſtro tempore vrbs inſignis et primaria ibi non eſt.

g) p. 8. وبرقة، ولاية طويلة et in tabula p. 27 وحو اليها كورة عامرة JACUTI mſt. de ſitu huius vrbis ita habet: بلد بين افريقية والاسكندرية

h) وتربتها حمرا p. 27. cf not. *i*)

i) Libri *Azizi* autor, ab Abulfeda p. 8. excitatus, *ſolum eſſe rubricoſum* teſtatur.

k) Notices T. II. p. 28 برقة ville, ait, qui exiſtoit *autrefois* & qui a donné ſon nom au païs qui l'environne, elle eſt actuellement ruinée & il n'y a que peu d'habitans qui y ſèment du Safran.

l) p. 598.

m) vid. GATTERER T. II. p. 219. — Ab vrbe Barka incipit *Terra Barbara* بلاد البربر quam BAKVI vocat, cuius incolae, homines viliſſimi, a Goliatho originem ducere ferunt. Plura dabit T. II. p. 427. coll. SCHEHABEDDIN l. c. p. 152.

Agedania اجدانيه *n*) *vrbem, interuallum* 6 *ſtationum, i. e.* 152 *miliarium.* Nomen praetereaque nihil ex Edriſio patet. Abulfeda plura habet.

Augela اوجله (p. 92). *A Barka ad hanc vrbem, in deſerto ſitam, habes* 10 *ſtationes inceſſu commeatus.* Haud luculentiorem de Augela, cuius dactylorum copia iam Herodoto *o*) celebrata fuit, Abulfeda deſcriptionem exhibuit, in notis marginalibus *p*) eam tantum memorans. Marmolius, de la Croix aliique de *Augila* verba facientes, deſertam regionem ab Africanis, *Lebetes* dictis, Arabibusque cultam ſignificant *q*). Leo *r*) tria caſtra hic reperiri innuit. Marmolius paullo accuratior Augelam, quam proprie vocant, tribus conſiſtere vrbibus et pluribus oppidis; quae tamen, ſi quid video, cum Edriſii Augela vrbe, non vnum eundemque locum conſtituunt. Nomen Augela ad noſtros dies vsque conſeruatum *s*). Abder. Aga locum memorat *Cedſjele*, quem Niebuhr pro Augila veterum habet.

Sant Ria سنت ريه (p. 41) *diſtat ab Augela occidentem verſus ſpatio decem dierum; a Bahrain* (بحرين) 4 *ſtationibus; a mari mediterraneo ſeptentrionem verſus* 9 *ſtationibus* (Abulfeda 8 diaetas habet); *a monte Kalmeri* (قلمري) 4 *dierum interuallo. Ex Sant Ria, ſi quis velit, intrabit terram Cauar, reliquasque regiones Nigrorum.* — Ita Edriſius de Sant Ria vrbe, quam in ſerie locorum ad Aegyptum pertinentium, deſcribit. Abulfeda contra, non ſine iure credo, Tabulae Magreb vrbis huius deſcriptionem inſeruit. Scriptio quoque Edriſii سنت ريه *Sant Ria* paululum ab Abulfedaea, *Santaria* سنتريه puta, differre videtur.

Zavilah زويله (p. 92). (Ex pronunciatione Timimaei زَوِيلَةٌ) *vrbs* (p. 40) *in ſeptentrione terrae Vadan ſita. Condidit et incoluit eam Abdallah ben Chatab al Havari* عبدالله بن حطاب الهواري Pag. 92 breuior eſt Edriſius, *Zavila ben Chatab* tantum ſcribens. *A Zala* (p. 40) *diſtat* 10 *dierum itinere; et a Mederam Iſa itinere duarum dierum.* Abulfeda in notis marginalibus (p. 7. et 27), eſſe vrbem primariam terrae Karan (Fezan) perhibet. Plura idem ac varia p. 27 ex variis autoribus congeſta lectoribus offert *t*). Abdelmoalis

n) Sionita *Agedabia* reddit; in libro eſt bis *Agedania*; ſic Abvlfeda quoque, quantum ex verſione Reiſkiana video. Textus enim arabicus (p. 9) his verſibus caret.

o) cf. lib. IV. c. 182. coll. c. 172 (ed. Wesseling.) Vid. de Augelarum ſitu Veter. Plin. *Hiſt. Nat.* lib V. c. 4.

p) p. 9. *q*) Marmol. T. III. p. 53. de la Croix T. II. p. 341.

r) p. 633. adde Dapperum p. 323.

s) Gatterer l. c. p. 219.

t) Duas memorat vrbes huius nominis Jacuti mſt. Verba eius: زويلة السودان وهي قصبة اعمال قران في جنوبي افريقية مدينة كثيرة النخل والزرع i. e. Zavila al Sudan (Nigrorum) diſſecta eſt a Themate Karan verſus meridiem Afrikiae; vrbs eſt diues palmarum ac ſatorum. — Altera Zavila ſecundum Jac. eſt quaſi ſuburbium vrbis Mahediae, cet.

MOALIS deſcriptionem huius vrbis vid. apud Herbelot. ſ. v. Zavilah *u*). Arces Beni Chatab ſupra p. 153 adfuerunt.

Meſlih مسليح (p. 92) nomen ex Edriſio diſces praetereaque nihil.

Zala زالة Paucula haec de vrbe Zala p. 40 leguntur: *A ſeptentrione huius terrae, habetur vrbs Zala, diſtans ab vrbe Sort interuallo* 9 *dierum inter occaſum et ſeptentrionem mare verſus.* Quam terram in animo habuerit Edriſius, obſcurum; praecedunt ſcilicet vrbes quaedam vsque ad Belad (terram) Cauar. Ibidem legimus: *A Zala ad terram Vadan eſſe interuallum* 8 *dierum;* et in fine eiusdem ſectionis (ſecundae Climatis tertii) diſcimus *ab eadem Zala ad Zavila eſſe interuallum* 10 *dierum meridiem verſus cum flexu ad occaſum.* Pag. 92 nomen Zala iterum occurrit, et hoc ex loco colligere poſſumus Zala, de qua hic ſermo eſt, eſſe *regionem* بلاد زالة *v*).

Sort سرت vid. ſupra pag 154.

Kasr Kafez قصر قافز (p. 93) *diſtat a Soluk itinere ſtationis vnius; ſita eſt in media planitie Bernik* برنيق *w*). *Habet a latere orientali ſyluam mari propinquam; inter quam porro et mare habentur* 4 *miliaria. In vicinio Kafez et quidem in orientali eius plaga eſt lacus, qui in longitudine mare verſus protenditur, ab illo tamen colle arenae ſeparatur. Aquam habet dulcem. Longitudo eius eſt* 16 *miliarium; latitudo medii fere miliaris x*). *Hinc ad*

Mamakas قصر مماقس (p. 93) *arcem, decem habentur miliaria. Ab hac arce ad*

Autalit قصر اوطليطا (p. 93) *arcem, populo frequentem, ſemidiei iter. Ab Autalit ad*

Kasr Arbaa borug قصر اربعة بروج (p. 93) (arcem quatuor turrium) *iter diei; hinc ad*

Kasr Alain قصر العين (p. 93) (fontis) 10 *miliaria; tum ad*

Kasr Tolmitah قصر طلميثة (p. 93). ABULFEDA pronunciat طُلْمَيْثَا Tolmaita; et eodem autore eſt Tolmaita emporium celebre. Plura idem cupienti

u) *Zauilah.* Nom d'une *Ville du Pays des Soudan Occidentaux*, dont le Terroir eſt abondant en Palmiers & en Terres cultivées, qu'il faut néanmoins arroſer avec l'eau des puits ſelon le Geographe Perſien dans ſon troiſième Climat. Paullo aliter docet BAKUI: زويلة ville d' Afrique ſans murailles, *à l'entrée du pays des Soudans.* Ses habitans ſe vantent de pouvoir reconnoître les perſonnes à la trace des pieds, & juget ſi c'eſt un étranger ou un habitant, un homme ou une femme un voleur ou un eſclave.

v) GATTERER ita habet p. 627. Sala in *Sala* oder in der Inſel der Palmbäume (Terra Vadan) mitten in einem Sandmeer. — *Süale* hodie ſub themate Fäſan, vid. NIEBUHR l. c. p. 998.

w) Eſt procul dubio planities quaedam, quae ab vrbe *Berenice* PLINII (olim Heſperis) nomen deſumſit. vid. *Handbuch* &c. p. 135 vel *Berbic* vid. DE LA CROIX T. II. p. 250.

x) Eſt procul dubio *Triton* palus. Plin. p. 211.

cupienti ſuppeditabit. Timim. Mſt. pronuntiat طُلْمَيْثَة *Tolmaitaha.* de la Croix *Tolomette* effert. *Tolmaita* eſt *Ptolemais* Veterum. Ptolem. (p. 181) Ἐπίσημος πτολεμαΐς. Plin. p. 213. "*Ptolemais* antiquo nomine *Barce.*" *y*)

Iam eo peruenit Edriſius vt iter a *Barka* ad *Alexandriam* faciat. *Via recta, haberi* ait 21 *ſtationes (i. e.* 550 *miliaria). Primus qui occur-*

Mil. *rit locus,*

6 *Kasr Nadama* قصر الندامة (p. 93) 6 *mil. a Barka diſtat. Hinc ad*
26 *Nacneſet* ناكنست (p. 93) 26 *habebis miliaria; ad*
25 *Magar al rakim* مغار الرقيم (p. 93) 25 *miliaria. Hinc ad*
35 *puteum Halima* حليمة (p. 93) 35 *miliaria; tum ad*
35 *Nahil* نحيل (p. 93) *fluuium*, 35 *miliaria. A fluuio Nahil ad*
35 *Al Midan* جب الميدان (p. 93) *puteum*, 35 *miliaria; hinc ad*
35 *Genad al ſagir* جناد الصغير (p. 93) 35 *miliaria; tum ad*
30 *puteum Abdalla* عبدالله (p. 93) 30 *miliaria; hinc ad*
30 *Marag al Schich* مرج السيخ (p. 93) (pratum Senis) 30 *mil.; ad*
20 *Akaba* العقبة (p. 93) (*Alakbe:* Sionita) 20 *mil.; hinc ad z*) *tabernas*
20 *Abi Halema* ابي حليمة (p. 93) 20 *miliaria; ad*
35 *Charbat al kum* خربة القوم (p. 93) 35 *miliaria; tum ad*
15 *Kasr Schamas* الشماس (p. 93) 15 *miliaria; ab hac arce ad*
25 *Sec al Hamam* سكة الحمام (p. 93) 25 *miliaria; hinc ad*
30 *Auſeg* جب العوسج (p. 93) *puteum*, 30 *mil. A puteo Auſeg ad*
Cenais al herir كنايس الحرير (p. 93) *ad*
24 *Tahune* الطاحونة (p. 93) 24 *miliaria; hinc ad*
30 *Hanit al Rum* حنيت الروم (p. 93) 30 *miliaria; hinc ad*
34 *Dat al Hamam* دات الحمام (p. 93) 34 *miliaria; hinc ad*
18 *Tunia* تونية (p. 93) 18 *miliariaria. A Tunia ad*
20 *Alexandriam* الاسكندرية (p. 93) 20 *miliaria.* Supra legimus diſtan-
528 tiam *eſſe* 550 *miliarium.* Sed vbi, quae hic ſunt prolata miliaria, in vnum colligis, nequaquam prodit numerus 550 ſed tantum 528. Lapſus hic manifeſtus, ſed vbi lateat error, et quo pacto corrigendus ſit, obſcurum. Coniecturam ſi audire vis noſtram, accipe. Locus *Cenais al herir* ſine notata eſt diſtantia. Quid, ſi quae deſunt miliaria 22, omiſſa ibi

y) Plura vid. *Handbuch* &c. p. 134. de la Croix T. II. p. 151.

z) In libro eſt ثم ابي حوانيت ابي حليمة Pro ابي procul dubio legendum الي. Facile enim fieri potuit vt, quum verbum ابي paulo poſt iterum occurrat, dupliciter idem ſcriberetur.

ibi fuiſſe credas et inſerendo اثني وعشرون ميلا lacunam expleas? Non nego tamen quin etiam hic locus ſic poſſit intelligi, quaſi temporis ſpatium ab *Auſeg* vsque *Cenais al herir* et a *Cenais al herir* ad *Tahuna* ſimul = 24 miliaribus. — *Hoc quidem eſt iter per deſertum. — Via maritima vero eſt eiusmodi. Ab Alexandria ad*

Ras al Cenais راس الكنايس (p. 94) *tres habentur curſus.* Num hoc promontorium cum Cenaïs al herir loco, qui paullo ante adfuit, vnum ſit, nec ne, dubius haereo. *A portu Cenais*, (Portus enim nunc eſt Cenais: paulo ante promontorium fuit) *ad*

Tarfavi الطرفاوي (p. 94) *portum; ad initium continentis*

Ramada رمادة (p. 94) 50 *miliaria; ad a*)

Akba Salam عقبة السلم (p. 94); *ad*

Amara عمارة (p. 94) *portum*, 10 *miliaria. A portu Amara ad*

Malaha الملاحة (p. 94), 30 *miliaria. Hinc ad*

Laca لكة (p. 94) 10 *miliaria. In confinio Laca b*), *in terra continenti, extant* 2 *arces*, *quarum vna vocatur*

Cib كيب (p. 94), *altera*

Kamar قمار (p. 94). *A Laca ad*

Tabarka طبرقة (p. 94) *portum*, 50 *miliaria; hinc ad portum capitis*

Iatni راس يتني (p. 94), *curſus cum dimidio; hinc ad*

Bondaria البندرية (p. 94) *duo curſus. A Bondaria reflectitur mare et fluctuat ad plagam occidentalem tenditque recta ad*

Ras Taadia راس التعدية (p. 94) *ſpatio duorum curſuum. Nullum ibi comparet aedificium. A promontorio* (طرف) *Taadia incipit ſinus Zedik* زديق. *Hinc via recta Alexandria diſtat* 6 *curſibus; arcuata vero* 11½.

Subſequitur nunc in libro Edriſii exactiſſima vrbis *Alexandriae* deſcriptio. Sed manum de tabula; fines ſcilicet terminique certi mihi conſtituti ſunt, extra quos egredi non licet.

Inſulae

a) Ita vertit Sionita; in libro eſt ومن non autem الي. Vertendum ergo eſſet: Et ab *Akba Salam &c.* Num ومن verior ſcriptura ſit, an الي reſcribi debeat, non omnino liquet.

b) Forte *Luco*, de quo loco DE LA CROIX p. 254. T. II. *Luco*, autrefois *Antipyrgus*. Le *Cap de Luco* autrefois *Promontorium Catyonium.*

*Inſulae *) maris atlantici.*

In limine operis Edriſiani primo obuiam veniunt inſulae *Chaledat* خالدات *c*). Comprehendunt Arabes ſub hoc generali nomine (p. 39) *ſex inſulas d*), quae apud nos *Canarides* vocantur. Ibn al Vardi quidem de duabus tantum loquitur, iungit vero iis duas alias, inſulam ſcilicet *Laous* et *Saali e*). — Edriſius initio primi Climatis ipſe quoque duas tantum memorat, initio autem Climatis ſecundi iterum duas alias. Quae reſtant duae, ſi opus, initio Climatis tertii forſan occurrunt.

I. II.) Nomina inſularum duarum, de quibus p. 6. verba facit, obticuit, nonnullas tamen in medium profert obſeruationes, quas nunc ex illo exhibebimus *Ab his inſulis auſpicatus eſt Ptolemaeus locorum longitudines et latitudines traditurus.* Minus diligenter Bakui: c'eſt-là, inquit, que les ſavans ont fixé le premier degré des longitudes. Relata refert Edriſius enarrans, in *qualibet harum inſularum eleuatam fuiſſe ſtatuam, e lapidibus exſculptam, centum cubitos altam; cuilibet ſtatuae impoſitum fuiſſe ſimulacrum aeneum, manu occidentem verſus innuens.*

Quid hoc ſibi velit, ex Bakui *f*) verbis et Edriſio ipſo, ſi, quae p. 37 occaſione ſimilis inſtituti addit, conferre velis, ſatis clare diſces. Verba Edriſii p. 37 ſunt: وبهذي الجزيره (صحي) ايضا اصنام عدة علي صفة البحر كل صنم منها رافع يده اليمني كانه يسير الي الباظر اليه ان ارجع الي حيث فليس خلفي ارض تسير اليها i. e. "*in hac quoque inſula (Sahi) viſuntur ſimulacra iuxta littus maris, dextram erigentia, quaſi dicere vellent, vnde veniſti, illuc reuertere, nulla enim reperitur terra a tergo noſtro.*" — Nunc ſatis intelliges, cur hic (p. 6) addiderit habitationem vltra illas ignorari.

Pergit Noſter, *harum ſtatuarum numerum eſſe ſex* (ſex enim ſunt inſulae p. 39) *et vnam illarum perhiberi eſſe Idolum Kades* قادس *quae ad occidentalem partem Andaluſiae ſit.* — Pauca verba, ſed nebulis offuſa. Herbelotus ſub voce *Cades* hoc iam queſtus eſt: "Ils confondent, ait, apparemment cette Isle avec celle de Cades en Eſpagne qui n'eſt néanmoins qu'une presqu' ile" (quid enim? Arabes voce Peninſulae carent!).

Quod

*) Inſularum deſcriptio inprimis ſatis ſuperque demonſtrat Ibn al Vardium vel ad verbum paene Edriſii opus exſcripſiſſe, vel ex iisdem ſaltem fontibus hauſiſſe.

c) Bakui جالدات pronuntiat. l. c, p. 397. procul dubio male.

d) Bakui l. c. . . . Ces isles, ait, ſituées dans l'ocean, a l'extremité du Mogreb. Elles ſont au nombre de ſix, voiſines les unes des autres. Idem de terrae bonis exponit: les plantes & les arbres, inquit, y viennent naturellement ſans culture; tout y eſt bon & agréable. Tempore Abvlfedae incultae fuerunt, vid. verſ. Reiſk. l. c. T. V. p. 131.

e) Ibn al Vardi l. c. p 55.

f) Dans chaque île (ait l. c) il y a une ſtatue haute de cent coudées, qui eſt comme un fanal, pour diriger les vaiſſeaux, & leur apprendre qu'il n'y a point de route au-delà.

Quod ſi Bakui non aduerſaretur, in qualibet inſula ſtatuam erectam eſſe affirmans, Edriſii verba interpretari poſſes perinde, ac ſi dixiſſet, duas hic conſpici ſtatuas, eiusque generis ſtatuas in vniuerſum dari ſex. Vnam ex his eſſe in Hiſpania, tum in inſula Sahi &c. ita vt cum ſtatuas memoraſſet in his inſulis erectas, ſubierit mentem, quod de ſtatua in Hiſpania olim perceperat. Sed non operae pretium videtur, his nugis diutius immorari.

Verum quum huius fabulae mentionem facere officii noſtri erat, quis fuerit ille, ſub cuius auſpiciis exſtructae ſint, interrogare licet. Conditoris nomen ſilentio praetermittunt Arabes; ſed ex Ibn al Vardio *g*) coniicere licet *Bicornem*, i. e. *Alexandrum* fuiſſe. Verba eius: سيفهان (eſt Edriſii مسفهان) "au milieu de laquelle eſt une montagne et ſur ſon ſommet une ſtatue élevée par *Saad Aboukarb l'Hemiarite* — le même que *Dhoulcarnain*" Edriſius vero pag. 39 *ad has inſulas perueniſſe indeque reuerſum eſſe Alexandrum perhibet.* cf. p. 71. Sed caue ne Alexandrum hunc, Philippi filium eſſe cogites. Eſt *Dulkarnain* Arabibus (ſi comparare licet) i. q. Hercules poetis Graecorum. Diu is ante Alexandri Magni tempus vixit, imo ſecundum Arabum traditiones Abrahamo coaeuus *h*).

III. et IV.) Initio Climatis ſecundi ad inſulas Chaledat reuertitur Edriſius, quarum duas nunc diſerte in medium profert, ſcilicet *Masfahan* مسفهان *et Lakus* لقوس *Huc* (ſecundum traditiones) *peruenit Dulcarnain* i. e. *Bicornis* (Alexander) *indeque reuerſus eſt.* Ibn al Vardii *Laous i*) eadem eſt cum Lakus Edriſii.

Idem Ibn al Vardi loquitur de inſula سيفهان *Sifahan* ſeparatim ab inſulis Chaledat. Non dubito quin Edriſii Maſſahan ſit inſula eadem. Quae enim de illa monet Ibn al Vardi non diuerſum eſſe videtur ab inſularum Chaledat deſcriptione. vid. quae paulo ante ex illo adſcripſimus.

Sex vero ait pertinere ad globum inſularum ſub nomine Chaledat (Fortunat.) comprehenſarum; duas itaque adhuc deſideramus.

V) Collato Edriſio cum Ibn al Vardio nomina earum forſan expiſcari liceat. Cum inſulis Chaledat coniunctas eſſe ait Ibn al Vardi inſulas *Laus* et *Saali*. Inſula *Laus* eſt *Lakus* Edriſii et apud Edriſium *Lakus* vna eſt e numero Canaridum. Inſulae Saali سعالي (ſecundum Ibn al V. cum inſul. Chal. coniunctae) deſcriptionem exhibet noſter pag. 71, initio Climatis tertii, quam itaque pro quinta iſtarum inſularum accipere poſſes. Attamen obſtare videtur ſitus inſulae huius. Inſulae Chaledat ſcilicet in mari tenebroſo

X 2 (atlan-

g) l. c. p. 55.

h) vid. Herbelotus ſub vocibus *Eſkender, Dhoulcarnain, Khedher.*

i) Procul dubio exaratum eſt لوس, vel quod potius crediderim لعوس, ع enim punctis deſtitutus, pro ق facile accipi poteſt.

(atlantic.) ſitae ſunt, haec inſula autem in vicinia inſulae Sara adeoque in oceano magno mari tenebroſo proximo. Deſcriptiones vero, quas Edriſius et Ibn al Vard. de hac inſula offerunt, easdem eſſe liquido oſtendunt.

In inſula Saali (refert Edriſi) *degunt homines mulieribus non diſſimiles, dentibus acutis vel caninis k), oculis fulgurantibus inſtructi. Halitus eorum eſt veluti lignum comburens. Pugnant cum beſtiis marinis. Lingua eorum intelligi nequit. Mares a foeminis non diſtinguuntur niſi pudendis, viri enim ſunt imberbes. Foliis arborum induuntur l).*

VI) Reſtat adhuc ſexta inſula; quam fortaſſe ſub initium Climatis tertii deprehendimus, vbi de inſula Sara سارة haec habet: *Sita eſt in oceano magno occidentalem terrae plagam ambienti, proxima tamen mari tenebroſo. Hanc inſulam dicitur ingreſſus eſſe Alexander antequam illam tenebrae inuaderent et ibi pernoctaſſe. Incolae vero ſocios eius inflixerunt lapidibus.*

In eodem mari multas adhuc contineri inſulas ait, quas ſingulas deſcribere pergit:

Prima, quam poſt Saali depingit, *eſt*

1) *Chaſaran*. Ibn al Vardi de inſula Haſarat eadem enarrat, quae Edriſius de خسران monet, ita vt facile intelligatur easdem eſſe. Vocabula خسران et خسرات (procul dubio ita in Mſſ. exaratum eſt) non adeo differunt; vtrum autem ſit praeferendum non omnino liquet.

Chaſaran eſt (autore Edriſio) *inſula grandis. Conſpicitur in illa mons ſtupendae altitudinis ad cuius radices homines degunt colore fuſci* (oliuaſtres), *ſtatura breues. Barbam habent, ad genua vsque demiſſam, vultus latos et grandes aures. Veſcuntur, animalium inſtar, herbis cuiuscunque generis in inſula hac productis. Flumen illis eſt paruum, quod in radice montis naſcitur, cuius aqua dulcis eſt m).*

2) *Gur*

k) Huc procul dubio pertinet, quae in Itinerariis legitur de hominibus, acutis inſtructis dentibus, deſcriptio, quorum Africa haud paruum numerum alat. Locum NIEBVHRII ad h. l. multum facientem integrum adſcribo, l. c. p. 967 ſq. Man findet in Afrika auch ſchwarze Nazionen die von allen übrigen Menſchen darinn verſchieden ſind, daſs ſie von Natur ſpitze Zähne haben. ZÜCHELLI erwähnt einer ſolchen Nation, die er *Gingbi* nennt, in ſeiner Reiſebeſchreibung nach Congo. Im dritten Bande der Sammlung aller Reiſebeſchreib. p. 133 u. 173. RÖMER in ſeinen Efterretning om Kyſten Guinea p. 21. OLDENDORP in ſeiner Geſchichte der Miſſion der evangeliſchen Brüder p. 285 hat auf der Thomas Inſel einen Afrikaner mit ſpitzen Zähnen angetroffen, der ſeine Nation Bibi nannte &c. Es iſt daher kein Zweifel, daſs ſich in Afrika wirklich eine Art Menſchen findet, die wie fleiſchfreſſende Thiere ſpitze Zähne haben. cf. idem p. 981, vbi de incolis prouinciae Andam et Jemjem idem refert.

l) IBN AL VARDI: Saali eſt grande, les hommes y ſont comme des femmes, & on ne peut les diſtinguer; ils ont de longues dents, des yeux très-brulans; parlent une langue qu'on n'entend point; leurs habits ſont de feuilles d'arbres, et ils vivent de poiſſon.

m) IBN AL VARDI (p. 55): L'Ile Haſarat eſt fort étendue, il y a une montagne très haute, au pied de laquelle habitent des hommes de couleur jaunatre . . . dont la barbe tombe jusqu'aux genoux; ils ont le viſage large et de grandes oreilles, ils vivent d'herbes; on trouve chez eux une petite riviere dont l'eau eſt bonne.

2) *Gur* غور. Subſequitur in opere Edriſii inſula Gur. Apud Ibn al Vardium occurrit inſula *Aour* (Aur), ſine dubio arabicis characteribus expreſſa عور. De vna eademque inſula vtrumque loqui non eſt dubium. Edriſii verba:

Gur, longitudine et latitudine praeſtantiſſima, vuarum (عناب) *feraciſſima. Abundat fluuiis, lacubus, ſyluisque in quibus degunt aſini et boues longis cornubus inſtructi n).*

Eſtne forſan haec inſula Gur, *Madera* noſtra?

3) *Moſtaſchcin* مستشكين. *Vrbi eius arx impendet ſublimis.* — Ibn al Vardi l. c. diligentius de ea expoſuit *o*).

4) *Kalhan* قلهان. Ibn al Vardi p. 56 de inſula Calhat loquitur quae eadem eſt cum Kalhan Edriſii. Charact. arab. exarat. eſſet forſan قلهات; num ſcriptura Edriſii ſit praeferenda, me fugit. Eſſe autem eandem inſulam facile ex deſcriptione colligas.

In hoc mari quoque eſt inſula Kalhan. Incolae eius ſpeciem humanam habent, capita vero belluina. Immergunt ſe mari, extrahunt quidquid belluarum poſſunt, iisque veſcuntur p). Verba ſunt Edriſii.

5) In eodem mari praeterea eſt inſula duorum fratrum praeſtigiatorum (الاخوين الساحرين), *quorum vnus vocatur Scharham* شرهام, *alter Scharam* شرام. Ibn al Vardi *Scharham* et *Schabram* habet. Num Edriſii lectio melior ſit, in incertis habeo.

Sita eſt e regione portus Asfi et ferunt mari ſudo apparere in continenti fumum illius. Vnde nomen inſula haec deſumſerit ex vocabulo ساحرين *praeſtigiatorum*, manifeſtum eſt. Ibn al Vardi faſcinationem accuratius declarat, ait enim: ils arretoient les navigateurs. — De piratis eum loqui dixeris, ſed dubito; addit enim: mais dans la ſuite ils ont été changés en rochers, avec lesquels on a bâti une ville. — Quid? ſi duos ſcopulos in mari tibi fingas, magnetis lapide refertos, qui naues ad ſe attrahant. — Num forſan de Scyll. et Charybd. fabulam ita Arabes depingunt? Situs quidem non quadrat (cf. Plin. III. 8. p. 115); fortaſſis vero in alium locum fabulam iſti transtulerunt.

6) *In hoc mari etiam eſt inſula Ganam* الغنم i. e. *Ouium, magna et tenebris cincta. Oues in illa ſunt innumerae, ſed paruae, quarum caro ob amaritudinem*

n) Ibn al Vardi (p. 55): L'Ile de *Aour*. Elle eſt très-long et très large et remplis des arbres et de fruits.

o) *Monſtaſchkin*, ait, autrement l'ile de Ténnin ou des ſerpens, grande, bien arroſée et plein de fruits. Il y a une ville, ou l'on voit un ſerpent tué, à ce que l'on dit, par Alexandre.

p) L'ile de Calhat, elle eſt grande, et le viſage de ſes habitans reſſemble a la face des animaux.

nem comedi nequit. — Ex relatione Almagrurun (المغرورون) *hoc deſumſit,* quorum hiſtoriam quam breuiſſime infra dabimus. Supra p. 110 commemorata eſt inſula Ganam, quae ſi eadem eſt, in vicinia Areſchcul forte quaerenda.

7) *Huic inſulae proxima eſt inſula* راقا *Raka* i. e. *Volucrum. Ferunt in hac inſula eſſe genus auium aquilis rubris ſimilium vnguibusque inſtructarum, quae belluas marinas venantur et comedunt q). Ab hac inſula eas nunquam recedere affirmant. Ferunt etiam ibidem procreari fructum magnae ficui perſimilem, cuius eſus veneno medetur.*

Eandem deſcriptionem iisdem adeo verbis de inſula hac Ibn al Vardi reliquit, modo nomen eius aliter effert (L'île de Thouïour) et in fine addit: "Houcali rapport, qu'un roi de Francs y envoya un vaiſſeau, pour avoir de ce fruit & de ces oiſeaux; mais que le vaiſſeau fit naufrage." Hiſtoria mihi quidem ignota. Quae inſula Raka, ſi cum inſula Tair, quam ſupra p. 100 delineauimus, eadem ſit, 12 miliaribus a Sala vrbe diſtat.

8) *Hinc vehuntur ad inſulam Saheliam* الساحلية. *Longitudo eius* 15, *latitudo* 10 *dierum ſpatium comprehendit. Olim in hac inſula tres vrbes extabant paruae quidem, ſed populoſae, quarum incolae autem bellis inteſtinis fere omnes perierunt. Ad has vsque perueniebant nautae, atque emebant ambarum* (عنبر) *et lapides diuerſicolores.*

Eandem inſulam depingit etiam Ibn al Vardi, ſed non appellat *Sahelia* ſed *Saſil* vel Dadhil. Vrbes *magnas* fuiſſe, idem habet. Tum pergit: . . . „mais les guerres civiles ont fait perir une partie de leurs habitans; d'autres ſe „ſont retires dans le pays de Roum, & il en reſta peu. Les marchands y vont „acheter des *moutons* et des pierres &c. num pro عنبر legit de Guignes غنم?

9. *In eodem mari tandem ſita eſt inſula Laka* لاكة. *Ferunt in hac inſula multum eſſe lignum Aud* شجر العود (Agalloche vel adeo *Agave?!*) *quod odoris quidem expers, at ſuauem odorem recipit, quum inde per mare transportatur.*

Quae denique Ibn al Vardi habet, hacc ſunt: "L'ile de *Laca* (ou *Aca*) grande & autrefois très peuplée, mais a préſant déſerte, à cauſe des prodigieux ſerpens, dont elle eſt infeſtée. On y trouve du *aoud* eſpèce de bois."

Quid autem de his inſulis ſtatuendum ſit, num Africae vel Europae vel adeo ex parte Americae adſcribendae ſint, dubitare licet. Accipitres vel Aſores (Açores) hic deſcribi primo in mentem venit: fateor me tamen nihil inueniſſe quod comparationi locum iuſtum faceret; (niſi numerus *nouem* forte)

q) Hinc ſuſpicio oritur, inſulas, quas hic memorat Noſter, eſſe *Aſores*, quas vocant. Fortaſſis, quod hic occurrit auium genus, illud eſt, quod apud occidentales iſtis inſulis nomen hoc peperit.

forte) nihilominus tamen Clima, in quo deſcribuntur inſulae ante memoratae, ſuadere videtur Aſores accipiendas eſſe. Vtinam ſaltem Edriſius, quod alibi tam religioſe obſeruauit, diſtantias non praetermiſiſſet! Quid enim iuuat repetiiſſe in eodem mari eſſe ſitas. Si, quas in ſerie inſularum ſeparatim deſcribit inſulae Raka et Ganam, easdem eſſe, quae p. 100 et 110 iam notatae ſunt, comprobari poſſit, ſitus earum manifeſtus eſſet. De caeteris inſulis non ſatis conſtat, ac dubius haereo an de America cogitare auſim.

Quantum autem huic coniecturae tribuendum ſit, aeſtiment lectores ex *Almagrurun* (Errantium) hiſtoria, qui, vt compendio dicam *r*), teſte Edrisio et Ibn al Vardio *Lisboa profecti ad Ganam inſulam, indeque curſu* 12 *dierum meridiem verſus ad inſulam quandam delati ſunt, habitatam hominibus colore rubro, ſtatura magna, mulieribusque formoſiſſimis. Horum rex, poſtquam per interpretem arabice callentem s*) *cum iis egerat eos, vinctos oculisque vitta obductis, in nauem coniecit, itaque ita abductos poſt triduum in continentem expoſuit, vbi edocti fuerant ſe interuallo duorum menſium a patria abeſſe.* — Iam quaenam poteſt eſſe inſula ea, ad quam, relicta Ganam, 12 dierum itinere auſtrum verſus appellerent: quaeque homines rubri coloris aleret? —

r) vid. Edrisivs p. 157. Ibn al Vardi l. c. p. 24 ſqq. et inprimis de Guignes ad l. c.

s) Iam ante hos ergo Arabes ibi fuerunt! vid. de Guignes l. c.

EPILOGVS.

EPILOGVS.

I) Edriſii Africa, Africae, qualem nunc nouimus, et quidem ad GATTERERI p. 601. ductum comparata.

A) *Africa ſeptentrionalis;* et quidem

I. Septentrionalis Africae pars ſeptentrionalis, vbi

a) Inſulae

α) Canarides. Sex inſulas, ſub nomine Chaledat (inſularum fortunatarum) in medium profert Edriſius.

β) Aſores vel Accipitres. Nouem Geographi hodie numerant; totidem ab Edriſio, delineatis inſulis fortunatis, deſcribuntur; num autem hae nouem reuera, quas Aſores hodie vocamus, non omnino conſtat.

b) Terra continens, Barbariam puta, et quidem

α) pars eius occidentalis

א) Marocco et Fes, regna,

ב) Algerienſe regnum. Bene nouit Edriſius hanc occidentalem partem.

β) Pars eius orientalis

א) Tunis

ב) Tripolis

ג) Barka

ד) Aegyptus. Nec harum regionum notitiam habuit tenuem. Conf. autem quae ſupra p. 11. 76. obſeruata ſunt.

II. Septentrionalis Africae pars meridionalis, deſertum Saharae complectens, quam maximam partem nouit.

B) *Africa media.*

I. Africae mediae pars borealis; et quidem

a) in eius occidente:

α) Inſulae Capitis viridis;

β) Senegambia. Terra incognita. Inſula Vlil in numero inſularum Capitis viridis nequaquam haberi poteſt.

b) in media terra:

Nigritarum regiones — bene nouit Edriſius. Attamen nonnullorum regnorum in recenſu GATTERERI occurrentium notitia eum fugit, in quorum numero ſunt Regiones Guinbala, Bambara; Terra gentis Ayos, regnum Tombut etc.

c) in eius oriente:

α) Nubia; qualis Edriſii Nubia fuit, ſupra vidimus.

β) Habeſſinia; nouit quidem Hab. ſed obſcure.

γ) Orae Adelenſis notitiam habuit; deſcribit ſcilicet vrbem Zeyla viuis coloribus.

II. Africae mediae pars meridionalis. Terra plane incognita.

C)

C) *Africa meridionalis.*

I) Africae meridionalis pars aquilonaris. Terra incognita, ſi de regionibus in huius partis tum occidente tum medio ſitis, quaeras. Orientalem autem eius partem, vbi Cafrorum ora, ora Zanguebar et ora Moſambica occurrunt, in delineatione ſua complexus eſt Edriſius.

II) Africae meridionalis partis auſtralis regiones occidentem vergentes ignorauit; verum quae in eius oriente ſita ſunt regna, a Manomotapa diuulſa, Sofalam puta, forte et Manicam bene nouit. De inſulis eiusdem partis S. Laurentii, Zenzibar inſularum notitiam habuiſſe videtur.

Qua quidem comparatione inſtituta *Limites* circumſcribendi copia nobis facta eſt.

Contermina eſt itaque Edriſii Africa *Septentrionem verſus* mari mediterraneo (quod Sionita, ſed mendoſe, credo, mare Damaſcenum compellat.) —

In *Occidente* habet mare Atlanticum. Vrbs vero Nul iam terminat fines occidentales meridiem verſus. Tum limes deducitur ab vrbe Nul ſtatim ad vrbem Azca (Teſſet); hinc meridiem verſus ad Terram Lamlam, ac verſus orientem ad montem Lunae.

Meridiem finit Terra Lamlam; vltra quam nullam regionem, meridiem verſus cognitam habuit Edriſius, id quod ipſe teſtatur.

Ab *Oriente* et quidem ſeptentrionem verſus cohaeret cum Aſia; caeterum fines faciunt maria, rubrum puta et omanicum vel indicum.

Orae orientalis conſpectus itaque fere erit hic. In extrema verſus orientem parte vides *Terram Barbaram.* Tum ſubſequitur meridiei paulo propior *Cafrorum Terra.* Verum quum Arabes, quo tempore hanc terram inuaderent, incolas male haberent, factum eſt, vt huius orae inhabitatores interiorem vicinorum terram magis eligerent, quam crebris Arabum incurſionibus turbari angique paterentur; inde nemo mirabitur, Edriſium paruam tantum huius terrae partem, acuminis in modum mare verſus porrigentem cognouiſſe et deſcripſiſſe. Cafrorum deſcriptionem excipit *Terrae Zengitanae* delineatio; hanc *Terrae Vakvakae;* tandem ſubſequitur *Terra Sofala.* Vltra Daguta, vrbem Sofalae, meridiem verſus ignorabat Edriſius, num vrbs vel regio exiſteret.

Quod ſi itaque locorum diſtantias, quas exhibet autor, noſtro more et ad vrbium nobis cognitarum ſitum comparaueris, pateſcet, oram hanc inde a Terra Barbara vsque ad fluuium Manica forte ſe extendiſſe. — Iuuat tandem ſummam diſquiſitionis huius et comparationis breuiter complecti:

A Sajuna (vel ab oſtio fluminis Zambize) ſunt	3 Curſus	= 51 mil. geogr.	= $3^\circ\frac{3}{5}$	hod. Moſamb.
A Sajuna ad Bucha	— 3 ——	= 51 —— ——	= $3^\circ\frac{3}{5}$	hod. Sofal.
A Bucha ad Gaſta	— 1 ——	= 17 —— ——	= $1^\circ\frac{2}{15}$	mapp. noſt. vrb. diſſim.
A Gaſta ad Daguta 3 curſ. dier. et noct. ſunt	3 ——	= 51 *) — ——	= $3^\circ\frac{3}{5}$	hod. forte Lagoa.
	10 Curſus	= 170 mil. geogr.	= $11^\circ\frac{1}{3}$	

Ora maritima itaque porrigitur a 15° vsque ad $26^\circ\frac{1}{3}$ lat. merid. i. e. forte ad ſinum Spiritus Sancti.

2) In textu arabico, qui ad manus in conſcribendo hoc libello nobis fuit, ſaepius litterae conſonantes occurrunt, punctis diacriticis deſtitutae, id quod indicandum erat. Verum, quum litteras, quibus in typographia Dieterichiana vtuntur, ſecus comparatas eſſe ſerius comperiſſemus, factum eſt (perridicule!), vt conſonantes punctis carere non raro pronuntiauerim, quibus tamen in libello hoc puncta vel ſubiecta vel ſuperſcripta ſunt. Hinc nomina in textu originali hunc in modum affecta, in vnum colligenda decreuimus, quo facilius diſcernantur. Supra igitur p. 77 legend. ...*avala;* p. 90 ...*ati;* p. 96 *Sedra..a;* p. 108 ... *alal;* p. 117...*arma;* p. 128 *Ar..egian;* ibid. ...*elzema;* p. 130 M.di . . . forte Madua pronuntiandum. p. 131 *arakos;* p. 134 ...*aus;* p. 135 *A..res;* p. 136 ...*ſch;* p. 137 ...*an;* p. 141 *Baſche...* p. 152...*iaa;* p. 155 *Ra...r.*

3) *Errata.* Pag. 4. lin. 32. leg. *Kukadam.* p. 5. l. vlt. add. *p. 136.* p. 7. l. 18. l. *conſarcinauerit.* p. 14. l. 1. l. *aequiparatur.* p. 23. l. 11. l. *quaeque ſuo.* l. ibid. not. *s* l. *lacum.* p. 25. l. 7. l. *Senega.* p. 27. l 10 et 11. del Parentheſ. p. 32. l. 15. l. *Senegae.* p. 38. l. 26. l. *delineationem ex Edriſio exhibebimus.* p. 39. l. 30. l. *iis (nemoribus).* ibid. l. 36. l. *police;* 37. l. *puiſſant;* 41. *grande.* p. 46. l. 3. l. *magnitudine.* p. 59. l. 25. l. جزيرة. p. 61. l. 13. l. *poteſt;* ibid. l. 16. l. *deuoratus.* p. 62. l. 21. poſt Chakuni add. خاقوني. p. 76. not. *a.* l. 6. l. *breuis et ſuccincta tum* etc. p. 77. l. 5. l. *Tazecaget;* l. 15. l. *Madin;* Malul; p. 85. not. *c.* l. *legi.* p. 87. l. 3. l. *p. 140.* p. 92. l. 20. l. *tranſiit.* p. 93. l. 12. l. *quos;* ibid. not. *y.* l. 2. l. *filii.* p. 100. l. 18. huc refer quae lin. 24 et 25 leguntur: (*Marmol. - Abça.* p. 104. not. *u.* l. 2. l. *audiueris.* p. 107. l. 29. l. *arce.* p. 117. not. *s.* l. 1. l. *corruptus;* ibid. l. 4. l. *ad Tahart.* p. 119. not. *k.* l. 2. l. تنسي. p. 125. l. 114. l. *Meſila.* p. 141. not. *k.* l. Tacapit.

*) 51 mil. geogr et quod excedit. Menſura Edriſii h. l. mihi non omnino conſtat. Dubitauerim tamen eum 6 mil. geogr. hac menſura innuere voluiſſe. Calculus itaque ſubductus fuit.

INDEX

INDEX GEOGRAPHICVS *).

Litterae initiales:

A. *Arx* i. q. *Kasr*. D. *Deſertum*. F. *Fluuius*. I. *Inſula*. L. *Lacus*. M. *Mons*. O. *Oppidum*. P. *Prouincia*. Pp. *Populus*. p. *Portus*. pr. *Promontorium*. S. *Sinus*. V. *Vrbs*. v. *Vallis*.

A.

Abadi, A. 156.
Abaſia, P. 54.
Abça, V. 100.
Abdalla, put. 160.
Abes, M. 122. 128.
Abi Chalifa, A. 148.
Abi Halema, tab. 160.
Abi Marzuk, A. 149.
Abres, 135.
Abuzid, M. 119.
Acarſif, v. Akarſif.
Acgia, I. 74.
Acon-natter, pr. 123.
Acra, I. 110.
Adab, V. 53.
Adar, M. 149.
Adrumetum, 150.
Aeram, V 114.
Aethiopia. P. 47. 55.
Afie, I. 136.
Afran, pr. 148. 149.
Afnu, P. 27. 33.
Africa, 3. 20. 21. V. 141.
Afrikia, P. 20. 78. 117. 124. 134. 137. 138. 147. 151.
Agades, P. 35. 39.
Agarnu, V. 77. 82.
Agaſſic, O. 26.
Agedabia, *Agedania*, V. 155. 158.
Agerad, M. 65.
Ageraf, M. 108.
Agiurd, M. 65.
Agmat, P. V. 85. 86. 87. 91. 92. 95.
Agmat Ailan, V. 91. 92. 95.
Agmat Varica, V. 86. 89. 91. 92. 95.
Agmettum, V. 91.
Aiat, 90.
Aicagan, M. 128.
Aiciſel, O. 97.
Ailan Barbar. Pp. 91. 95.
Aigilin, M. 94.
Ain Kais, 90.
Ibn Aiſchun, A. 152.
Akaba, 160.
Akarſif, V. 77. 88. 109. 110.
Akba Salam, 161.
Akent, V. 59. 60.
Akgia, I. 74.
Aklat, V. 60.
Aklibia, V. 138. 149.
Ακρα Αμμωνες, 151.
Alain, A. 159.
Alaleah, 151.
Alakbé, 160.
Alalaki, M. 53. 54.
Albanin, Pp. 53. 82.
Alcaçar Céguer, A. 106.
Alengia. V. 62.
Alexandria, V. 23. 154. 160.
Alger, V. 11. 20. 124. 125.
Algeria. V. 124.
Algezaier, V. 119. 123. 124. 125. 126.
Algiamur, 149.
Alia, A. 151.
Almadhiac, 130.
Almaſila, vid. Meſila.
Almenſciar, pr. 148.
Almeria, V. 115.
Almidan, vid. *Midan*.
Almina, M. V. 106.
Aluin, O. 112.
Aluza, A. 151.
Alvahat, P. 46.
Amara, p. 161.
Amaſiun, M. 126.
el Amouſhe, pr. 123.
Ἀμψαγα, F. 135.
Amrud, 152.
Amtacu, p. 117.
Amtalos, M. 90.
Anafe, V. 100.
Ancal, O. 97.
Ancalas, V. 84. 85.
Ancera, V. 69.
Andalos, V. 102. 125. 126.
Andaluſia, 21. 22. 115. 125.
Andam, 34.
Andamar, M. 90.
Andaua, V. 33.
Anſa, p. 100.
Anfuga, V. 66. 74.
Angera, M. 108.
Angilin, M. 94.
Angimi, V. 46. 47. 48.
Angola, P. 44. 46.
Annasrani, 113.
Antigian, pr. 152.
Anzilan, p. 107.
Aour, I. 165.
Aphrodiſium, 141. 142.
Απφαρ, V. 122.
Aqua Tacapit. 143.
Arababni. P. 59.
Arabia, F. 65.
Aranae, D. 51.
Aras, A. 156.
Arbaa borug, A. 159.
Arbegian, 128.

Arbes,

*) Locorum nomina litteris curſiuis excuſa, apud Edriſium; litteris vero rotundis exarata, apud autores, quos in ſubſidium vocauimus, leguntur.

Arbes, V. 135. 137. 139. 141.
Areſchcul, I. 110.
Aresgol, V. 110.
Argel, V. 124.
Arſacul, I. 110.
Arſenaria, 114. 116.
Arzau, p. 116. 118.
Arzew, p. 116.
Arzilla, V. 107.
Aſafi, p. 100. 101.
Aſal, A. 156.
Asben, 27.
Aſchaluna, V. 145.
Aſchir, V. 77. 88. 121.
Aſchiraziri, Aſchir Zeiri, 121.
Aſcol, 137.
Asfax, 142.
Aſſi, O. 101.
Aslan, A. 110.
Asmir, F. 98. 99.
Aſtaboras, F. 56.
Asnam, 155. 156.
Asvan, V. 51. 53.
Ataſch, A. 156.
Atidit, D. 90.
Atkal, O. 97.
Atlas, M. 81. 86. 91. 92. 103. 140.
Atrabolos, V. 154.
Attia, A. 132.
Attyah, Pp. 132.
Audagoſt, V. 29. 33. 35. 39. 83.
Audia, pr. 153.
Avdos, Audus, M. 134. 136.
Aufat, P. 59.
Augela, et Augila, P. V. 77. 155. 158.
Aur, I. 165.
Auranum, V. 114.
Aurar, 156.
Auras Auraz, M. 134.
Auraſius, M. et Aureſs 134.
Auſabe, 118.
Auſeg, put. 160.
Autalit, A. 159.
Auzburc, V. 14.
Axuma, V. 58.
Azafi, V. 101.
Azagues, P. 123.
Azakne, V. 4. 80. 81. 82.
Azca, V. 4. 81. 85.
Azgan, 107.
Azila, 107.
Azintoure, 110.
Azka, vid. *Azca*.
Azkak, S. 147.

B.

Baai, 77. 135.
Bab, M. 131.
Baba, M. 131.
Bab el Mandeb, 22. 61.
Bab zenate, F. 111.
Bacer, A. 130.
Bacru, p. 155.
Bades, V. 105. 108.
Badgia, P. 53. 54.
Badſchijah, P. 121.
Bärbärn, Pp. 80. 95.
Baga, V. 137. 141. 147.
Βαγα, 141.
Bagaia, 117. 129.
Bagai, 133.
Ba-gai, V. F. 133.
Bagani, V. 137. 138.
Bagardaha, F. 148.
Bagrada, F. 148.
Bahes, 77. 117.
Bahneſa, V. 89. 90.
Bahr al halu, 36. 41.
el Azrak, 41.
Bahrein, 158.
Baia, Pp. 122. 123.
Baida, S. 101.
Baies, V. 63. 65. 66. 67. 69. 74.
Bakle, pr. 149.
Bakte, V. 59. 60.
Balal, pr. 108.
Bali, P. 59.
Baliun, Pp. 53.
Balmala, V. 85.
Baljuneſch, 106.
Banu Abrahim, 80.
Beni Chatab, A. 153. 155. 159
Beni Dacumin, A. 153.
Banu Fagaſaſch, Pp. 97.
Beni Gaſan, A. 155.
Beni Guazeual, 120.
Beni Hamad, 121. 122. 125. 128.
Beni Haſan, A. 155.
Banu Iaamaran, 97.
Banu Iadfer, 95.
Beni Iſa, 136.
Beni Maad, 136.
Beni Mamun, A. 152.
Banu Manſur, 80.
Beni Maranan, 124.
Beni Mazgena, 77. 117. 123. 124. 147.
Banu Mohamed, 80.
Banu Saleb, 97.
Beni Schamach, A. 153.
Banu Taſchfin, 80.
Beni Tefreni, M. 140.
Beni Vagas, p. 148.
Beni Valul, A. 153.
Beni Vazeleſn, 120.
Beni Vozar, 105. 110.
Beni Yefrah, 122.
Beni Zian, 113. 116.
Barbara, P. 20. 25. 54. 59. 61. — V. 63.
Barbara, P. 77. 118. 132. — 157.
Barce, 160.
Bargi, V. 132.
Barguata, Pp. 97.
Bariſa, vid. *Beriſa*.
Barka, i. e. D. P. V. 20. 77. 155. 156. 157. 160.
Barkana, A. 112.
Baſcarha, Baſcarah, 133.
Baſcec, 141.
Baſchek, I. 141.
Baſcher, 135.
Baſchner, A. 129. 135.
Baſul, p. 115. vid. *Mare*.
Batal, pr. 123.
Batta, V. 60.
Bay-jah, 141.
Bazunah, V. 63. 64.

Bazela,

Bazela, V. 14.
Βεδειρον, V. 84.
Bedis, V. 108.
Beeban, M. 131.
Beggia, 141.
Begiaia, V. 4.77.117.121. 122.124.126.128.129. 130.133.134.135.137.
Belad al auſad, P. 117.
Belad al Gerid, P. 133.140.
Beld el huneb, 146.
Belad al Tebr, P. 39.
Belzema, 128.
Benezert, V. 137.145.146. 148. L. 145.
Beni, vid. *Banu*.
Benſer, 38.
Ben-Shertd, 145.146.
Béréberes, Berbern, Pp. 80.95.
Berbic, Berenice, 159.
Berinſhell, I. 123.
Beriſa, V. 24.25.28.31. 32.33.34.35.
Bernik, plan. 159.
Bernu. P. 27.34.
Berſchac, V. 77.117.122.123.
Berua, V. 63.64.
Beſcara, A.V. 129.133.134.
Bezemme. V. 108.
Bezuna, V. 63.64.
Biban, vid. Beeban.
Bilak, V. 52.
Bir al ganam, 156.
Biſcarah, 133.
Biſerta, V. 145.
Bit, A. 152.
Bizerta, 145.146.
Blaid el Aneb, 146.
Blanco, pr. 145.148.
Bocha, V. 70.72.
Boga, P. 48.53.54.55.
Βουκανον ημειρον, V. 93.
Bokha, V. 72.
Bon Andrea, 153.
Bona, V. 3.129.137. 146.147.
Bondaria, 161.
Bonderani, A. 153.
Boo-Muggar, 132.
Borgi, V. 132.
Bosra, V. 104.
Boujeiah, V. 124.125.
Βραχωδης ακρα, 151.
Braua, V. 63.64.
Breſcar, Breſch, Breſk, Brexkar, Brich, V. 122. 123.
Bu, vid. Boo.
Bucha, V. 70.72.
Bugiha, Pp. 54.
Bugia, P. 126.128. V. 121.126.
Bülma, V. 85.
Bumün, Pp. 75.
Buna, vid. *Bona*.
Buragragus, Burregreg, F. 99.

C.

Cabes, V. 142.143.
Cacrema, V. 81.
Cades, 162.
Caeſarea, 125.
Caſſa, V. 138.
Cala, I. 68.
Calab, 153.
Calhat, I. 165.
Cairauan, Cairouan, V. 139.
Calama, 129.
Calgiun, 60.
Calybie, 149.
Cambela, I. 57.
Canarides, I. 162.
Canaſtel, 116.
Canem, P. 42.43.46.47.84.
Cano, P. 37.39.
Canouni, M. 62.
Capes, Capez, V. 138.142. Caps 143.
Capoudia, 151.
Capſa, V. 138.
Carcal, A. 108.
Carmata, A. 111.
Carnata, V. 77.88.
Carmua, I. 75.
Carnuab, V. 63.
Caroen, V. 139.
Cartagena, V. 115.
Cartenna, V. 119.
Carthage, 139.145.
Cartili, 116.
Caruan, V. 139.
Caſſareen, 130.
Caſar Ezzaghir, p. 106.
Caſarum el Cabirum, V. 104.
Caſtellum, vid. Kaſtilia.
Catama, vid. *Cetama*.
Cauga, V. 24.39.41.42.43. 46.47.
Cavar, P. 46.49.78.84. 85.158.159.
Cedſjele, 158.
Célé, V. 98.
el Cenais, pr. 148. p. 161.
Cenais al herir, 160.
Cenis, pr. 148. p. 161.
Cerat, p. 108.
Cetab, A 155.
Cetama, A. 105.128. Pp. 129
Ceute, V. 105.
Ceylan, I. 73.
Ceznaie O. 120.121.130.
Chadra, I. 105. V. 120.
Chakuni, M. 15.62.
Chaledat, I. 162.
Chamis, 118.
Charaz, D. 97.
Charbat al Kum, 160.
Chaſaran, I. 164.
Chatab, A. 153.
Chelonides, L. 24.44.
Χεναλαφ, F. 119.
Chenalaph, 119.
Choa, V. 62.
Chollo, 137.
Chuhd-ary, V. 120.
Χυλαμαθ, F. 111.
Cib, A. 161.
Cinyphus, F. 84.
Clybea, 149.
Clysma, V. 22.
Comr, v. Komr.
Conſtantina, V. 134.135.137.
Congo, P. 43.46.

Coroud, I. 75.
Coſta, V. 82.
Cotrobah, I. 75.
Courounas, V. 102.
Cquezel, 151.
Cucu, P. V. 24. 42. 43. 44. 46. 79. 84. F. 43.
Cull, Cullu, 137.
Cura, L. 23. 24. 56.
Cuſcha, V. 51. 52.
Cutin, A. 153.

D.

Dacala, Pp. 95.
Dacama, V. 153.
Dadhil, I. 166.
Dadu, V. 66.
Dagdaga, O. 66.
Daguta, V. 63. 70. 72.
Dai, V. 77. 88. 103.
Damadem, P. 23.
Damaſcus, 142.
Damokla, V. 42. 43.
Dandema. V. 70. 71.
Dangala, *Dankala*, V. 51. 52.
D..a, P. 59.
Dara, P. V. 77. 82. 88. 89. 90. F. 91.
Dar..dus. F 25.
Dar al Morabetin, O. 97.
Daran, M. 86 87. 91. 92. 95. 103. 140.
Dar Madin, 77. 117. 130. 136.
Dar Malul, 77. 133.
Dat al Hamam, 160.
Dau, V. 28. 33. 34.
D.. aru, P. 59.
Deſale, pr. 110.
Delıys, V. 117. 126.
Demaſs, 142. 151.
Deuſen, V. 132.
Dgiandel, M. 52.
Diarrhytus, 146.
Djenawa, P. 24.
Dimas, 151.
Dirutus, 146.
Diſteſe, V. 128.
Dras, P. 86.
Ducala, P. 95.
Dur, vid. *Dar*.

E.

Ecquent, V. 60.
Edough, M. 147.
Ehraklia, A. 138. 150.
El alia, 151.
El Hamina, 138.
El Mahdia, 141.
El Medea, 142.
Elſſacus, 142.
Engimi, V. 47.
Επιτημος πτολεμαις, 169.
Eraclia, O. 150.
Eſſaque, 142.
Evreſſ, M. 134.
Exploratio ad Mercurios, 97.
Eufrat, F. 44.

F.

Fadala, p. 97. 100.
Fäſan, P. 78. 83. 84. 85. 158. 159.
Fag al Zarzur, 136.
Faks, 142.
Falus, V. 114.
Faran, P. 78. 84.
Farhas, A 148.
Farine, p. 146.
Faruch, 156. vid. *Hud Faruch*.
Fas, V. 3. 77. 88. 89. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 110. 112 123. vid. Feſa.
Fas F. 102
Fazan, vid. Fäſan.
F-dale, 100.
Feriana, V. 139.
Ferrat, pr, 116.
Ferratus, M. 127.
Ferreus, M. 101.
Feſa, V. 20. vid. Fas.
Fezzen, P. 78 83. 84. 158. 159.
Fom al Vadi, 144.
Fouara, *Fuara*, F. 113.

G.

Gab Manad, 90.
Gabla, A. 151.
Gabs, V. 138. 142. 143.
Ibn al Gad, A. 151.
Gadir, V. 77. 117.
Gaſſa, V. 138. 140.
Gaſſalat, A. 153.
Gait, p. S. 101.
Galua, Galouah, V. 51. 52.
Galula, V. 138.
Gana, P. V. 24. 27. 30. 32. 33 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 46. 82.
Ganam, I. 110. 165.
Ganara, V. 24. 25. 34. 38. 40. 41. 42.
Ganbita, V. 56. 58.
Ganſer, M. 120.
Gaoga, Gaogao, P. 43.
Garama, Γαραμη, 84.
Garb, *Garf*, A. 152. pr. 153
Gargara, M. 127. A. 153.
Gargueſſen, 88.
Gaſta, V. 70. 72.
Gazwala, P. V. 82.
Gebel el hadid, 101.
Gebel. pr. 148.
Gedale, Pp. 80.
Gehennam, A. 148.
Gemah, 129.
Gelves, I. 152.
Genadal Sagir, 160.
Genadil, i. e. M. 50. 52.
Genbita. vid. *Ganb*.
Gerava, V. 109. 112.
Gerava an Kais. 111.
Gerbe, 152. I. 153.
Gergis, A. 153.
Gerdan, A. 148.
Germa. V. 35. 84.
Germi, V. 58.
Getulia, P. 113.
Ghabnara, V. 42.
Ghama, P. 42.
Giambitah, V. 58.
Giaſtah, V. 72.
Gigel, V. 77. 117. 135. 136. 137.

Gigery, O. 136.
Γιλει, V. 122.
Gimi, V. 47. 48.
Ginnet, V. 125.
Gionbitah, vid. Ganbita.
Giouah, vid. Gua.
Gir, F. 24.
Giſch, O. 25.
Givah et Goa, vid. Gua.
Gomores, Pp. 80. 108.
Goryah, Pp. 122.
Gougou, V. 43.
Goutta, V. 25.
Gua, V. 60. 62.
Guadilbarbar, F. 146.
Guaharan, V. 114.
Guanſeris, Gueneſeris, M. 120.
Gueslet, M. 140.
Gug, pr. 116. 117. Gougou, V. 43.
Guharan, V. 114.
Guin, F. 24. 30. 35. 40.
Gülbi, F. 24.
Guletta, 144.
Gumeri, Pp. 80. 108.
Gunugi, V. 122.
Gur, I. 165.
Guzzula, P. 95. 96.

H.

Habaſcha, P. 20. 24. 25. 34. 45. 53. 54. 57.
Hacam, A. 57.
Hadia, P. V. 59. 62.
Hadid, M. 101. A. 131. Hadeed, pr. 131.
Hagiaz, P. 80.
Halaua, M. 129.
Hale, A. 148.
Halima, put, 160.
Halk al Vedi, 144.
Hamaditae, P. vid. *Beni Hamad.*
Hama, V. 138. el Hamina, 138.
Hamam, I. 116. 119.
Hamamet, V. 141. 149. pr. 150.
Ham-meeſe, 116.
Hanin, V. 105. 109.
Hanit al Rum, 160.
Hantema, V. 70. 71.
Haoari, Pp. 80. 92.
Haouïa, O. 62.
Haresgol, O. 110.
Harkar, 156.
Harſcha, Ras el Harſhfa, pr. 110.
Harſh-goone, 110.
Haſan, vid. *Beni Haſan*,
Haſan ben Naaman Gaſani, A. 154.
Haſarat, I. 164.
Haſchem, A. 155.
Haſcora, P. 95. *Haſcura*, Pp. 95.
Haud Farruch, vid. *Hud Farr.*
Hava, A. 153.
Havaritae, Pp. 92. v. Hoari.
Havia, P. 62.
Hazarga, Pp. 95.
Hea, P. 95.
Heraclie, Hercla, Herkla, 139. 150.
Hercul. fret. 20. 107. colum. 4. 22.
Heſperis, 159.
Hieroſolyma, V. 3. 5.
Hippo Reg. 129 146. 147.
Hit, O. 23. A. 150.
Hitkaat, M. 134.
Hoari, Pp. 80. 92.
Hone, *Honein*, V. 105. 109.
Horan, V. 114.
Horrea Coelia, 150.
Hozula, P. V. 82.
Hud Farruch, p. 116. 118.
Hunnain, Hunneine, Hunnanbar, V. 109. pr. 109.
Hur, S. 123.

I.

Iabaktin, O. 96.
Iadoc, *Iadog*, M. 147.
Ιαγαϑ, V. 107.
Iahtan, F. 104.
Iahudia, 156.
Ialak, V. 49. 51. 52. 56. 58.
Ian-Bet, 58.
Ianana, V. 66.
Iarſath, p. 136.
Iasr, D. 35.
Iatni, pr. 161.
Iça, F. 24. 35.
Ichthyophagor. ſedes, 62.
Icoſium, V. 125.
Iemane, Pp. 80.
Iemjem, Pp. 34.
Ιγιλγιλι, Iijel, 136. 137.
Iinnet, vid. Ginnet.
Ilha de Sal, 29.
India intermedia, P. 54.
Inſula *parua*, 75. 123. *praeſtig.* 165. *ſimiarum*, 75. vid. Iſol.
Inſulae maris atlant. 162. Heſperid. 29. *mar. oman.* 72.
Iol Caeſarea, V. 125.
Ipodiaritus, vid. Bona.
Iſola de Columba, 116.
Iugi aquae, 139.
Iulia Caeſarea, V. 122. 124.
Iurjura, M. 127.
Iuzacur, p. 105. 108.
Ivy, 116.
Izer, V. 85.

K.

Kabes, V. 139. 142. 143. 147. 152.
Kabodia, 151. 152.
Kades, 162.
Kafez, A. 156. 159.
Kaffa, V. 138. 139. 140. 141. 142.
Kairaoan, *Kairuan*, Kairwan, V. 139. 140. 141.
Kais, v. *Ain Kais*, *Geraua.*
Kalaa, *Kalaa beni Hamad*, V. 77. 117. 122. 130. 132. 134.
Kalat Mahedi, 77. 88. 103
Kalema, 129. 136.
Kalgiun, O. 60.

Kalhan, I. 165.
Kalibia, V. 138. 149.
Kaliuſcha, pr. 155.
Kalmah, 129.
Kalmeri, M. 158.
Kamar, A. 161.
Kamuda, 137. 138.
Kanan, pr. 155.
Kanata, A. 151.
Καυκκκις, V. 122.
Kapes, 142.
Καψα, 138.
Karan, P. 84. 158.
Kari, V. 77. 88.
Karia, A. 149.
Karkar, V. 43. 44.
Καρκωμη, 119.
Karkona, *Karkuna*, I. 3. 152
Karkuna, V. 62.
Karnate, V. 77. 88.
Karnua, V. 63. 64.
Karoen, V. 139.
Kartagena, V. 144. 145. 148.
Καρτενναι, 119.
Karubin, V. 102.
Karudant, V. 85. 86.
Karure, V. 139.
Kaſa, A. 161.
Kaſchkar, I. 109. 110.
Kasr, A. O. 130.
Kasr Falus, V. 114.
Kasr Abd el Carim, V. 80. 104. 105. 107. *Mars al Vadi*, F. 148.
Kasrin, 130. 136.
Kaſtila, *Kaſtilia*, 137. 138. 140.
Katab, v. 113.
Katan, V. 77. 88.
Kazul, M. 90.
Κελαμα, 109.
Kermuah, I. 75.
Ketama, vid. Cetama.
Kezal, A. pr. 151.
Kezula, Pp. 96.
Khalidge al Barbar, 54.
Khacouni, M. 15. 62.
Kiſſer, 130. 131.
Kol, V. 129. p. 136. 137.
Κολλοψμεγας, 137.
Kolua al feranin, 116.
Kolzom, 22. 66.
Komr, I. 72.
Korud, I. 75.
Koſantina, V. 77. 117. 128. 134. 135. 137.
Kosnat, 90.
Koſtina, Koſtantina, V. 129. 134.
Koſtara, F. 90.
Kotroba, I. 75.
Kuar, 85.
Kufa, Kiufa, 44.
Koukou, 43.
Kukadam, V. 4. 82.
Κελλε, 137.
Kulmeeta, 119.
Kuria, I. 151.

L.

Laca, I. 166.
Lades, F. 155.
Laka, 166.
Lakus, I. 163.
Lamlam, P. 24. 25. 27. 30. 31. 33. 35. 38. 39.
Lampedoſa, I. 151.
Lamt, Pp. 81.
Lamta, Pp. V. 81. 82. 96. 151. M. 86.
Lamtuna, Pp. 53. 79. 81. D. 82.
Langialus, *Lanchialos*, I. 68
Λανιγαρα, 112.
Laous, I. 163.
Larhatt, Pp. 122.
Larſis, V. 144.
Lathon, F. 155.
Lebeda, 138. 155.
Lebetes, Pp. 158.
Lempta, 151.
Lepida, 155.
Leptis magna, 155.
Lobna, A. 149.
Lotophagites, I. 152.
Luccus, F. 104.
Luna, M. 23. 54. 55.

M.

Maamore, *Maamura*, Mamore, 105.
Maberd, F. 128.
Machbaz, pr. 153.
Macſarat, P. 28.
Macul, O. 97. 98.
Madagaſcar, I. 73.
Madaurum, V. 114.
Madera, I. 165.
Madſun, S. 150.
Madik, 130.
Madin, vid. *Dar Madin.*
Mafrouſia, F. 102.
Magana, V. 119. *Magana*, 137.
Mageca ſa, Pp. 107.
Magar al rakim, 160.
Maghzara, P. 28. 29.
Magila, Magilla, V. 77. 88. 104.
Magrara, P. 29. 33. 35. 39.
Magraua, P. 118.
Magreb, 3. 20. 35.
Maguila, vid. Magila.
Magus, Pp. 49. A. 152.
Mahadia, *Mahedia*, V. 138. 141. 142. 151.
Mahedi, A. 77. 88. 103.
Mohdeia beni Obed, 142.
Mahdunes, A. 151.
Mahamet, 141.
Mahmora, V. 105.
Makdeſchu, 63.
Makra, V. 77. 117.
Makua, 67.
Malaha, 161.
Malel, V. 34. 39.
Maliana, V. 119.
Malua, Μαλεα, Maluana, F. 111.
Malul, vid. *Dar Malul.*
Mamakas, A. 159.
Mamore, V. 105.
Manad, vid. *Gab Manad.*
Manar, A. 150.
Mandeb, M. 61.
Maniana, V. 119.

Mankuna,

Mankuna, V. 59. 60.
Manſaf, 154.
Manſoureah, F. 136. Manſure, Pp. 136.
Manſurie, I. 136.
Manzut, A. 149.
Mara, V. 33.
Marag al Schich, 160.
Marakaſch, Marakeſch, V. 89. 91. 92. 93. 97. 128.
Maraſa, V. 25. 41.
Marca, V. 62. 63. id. Maraka.
Marcata, V. 52. 56. 57. 58.
Marcetit, p. 153.
Marcia, A. 153.
Mare aknabas, 98. *ambiens*, 20. atlant. 21. barbaricum, 63. 66. *baſul*, 21. 105. caſpium, 21. *hend*, 22. *jemen*, 22. *kolzom*, 22. *machit*, 21. mediterr. 21. *modhallam*, 29. *piceum*, 68. *omanic.* 22. 61. rubrum, 22. *ſcham*, 21. *ſin*, 22. *ſind*, 22. *tabareſtan*, 21. *tenebroſum*, 20. vici, 21. *zokak*, 21. 105.
Marmagena, 137.
Margiten, pr. 136.
Maroc, Marocco, um, os, V. 20. 92. 93. 95. 140.
Mars al Charaz, V. 137. 147.
Mars al Dagag, V. 125.
Mars al Nachla, p. 149.
Mars al Kibeer, 115. al Seigher, 115. Mars el Vadi, A. 148.
Marſa, O. 147.
Marſad, A. 150.
Maſamedi, Pp. 86.
Maſet, p. 101.
Maſſahan, I. 163.
Maſila, vid. Meſila.
Masmuda, A. 106.
Masna ſtatua, 61.
Maſtagan, V. 118.
Maſuſa, Pp. 80. 81.
Maſun, F. 111.
Matan, V. 47. 48. 49. 84.
Matmata, Pp. 97.
Matuſa, O. 127. 137.
Mauga, I. 68.
Mazagan, *Mazigan*, p. 100. Mazagran, 119.
Mazuar, 111.
Mazuna, V. 116. 118.
Mecca, V. 8. 108.
Mecnaſa, V. 77. 88. 103. 104.
Mederam Iſa, V. 84. 158.
Μεγα ἀκρωτηρ. 119.
Megeima, 108.
Megerda, F. 148.
Mehedia, V. 105.
Mejerda, F. 148.
Mekzara, P. 28. 33. 34. 35. 39.
Mela, Melaha, Meelah, V. 134.
Melah, F. 131.
Melela, vid. Melila.
Melian, A. 151.
Meliana, V. 77. 117. 119. 120. 123.
Melila, Mélilla, V. 77. 88. 105. 108. 109. 111. 117.
Melinda, V. 63. 64. 65.
Mellak, pr. 109.
Menhuſcha, 156.
Menſale, V. 98. 100.
Menſchar, pr. 148.
Mequinez, V. 103.
Merakſch, vid. Marak.
Μεροη, 51.
Meſafa, Meſaff, *Meſchafa, Meſchana*, pr. 116.
Meſan, pr. 155.
Meſciana, 137.
Meſemme, V. 108.
Mesgana, V. 124.
Meſila, V. 77. 117. 120. 121. 122. 133. 134. Meſſeelah, 121.
Mesr. P. 89. 90.
Meſtaſa, A. 108.
Meſtih, P. 155. 159.
Metafus, Metafuz, V. 125.
Metagon, pr. 110.
Metalauat, D. 90.
Mezeb, V. 132.
Mezemma, 105. 108.
Micila, vid. Meſila.
Midan, pnt. 160.
Migana, V. 122.
Mila, V. 117. 134. Meelah, 134.
Milel, F. 155.
Miliane, V. 119.
Mokra, V. 77. 117. 132. M. 154.
Molouïa, Moluejaha, *Moluia*, F. 111.
Monaſter, A. 149. 151.
Monbaſa, V. 57. 64. 65. 66
Mons auri, 55. *ferreus*, 101. ferratus, 127. *ſerpentum*, 55. *templi picti*, 55.
Mouſtaſchkin, I. 165.
Morabetin, O. 97. 150.
Mosgan, V. 124.
Moſtagan, *Moſtaganin*, V. 105. 118.
Moſtaſchcin, I. 165.
Mulucha, Mulva, Mullioia, F. 111.
Mura, V. 28. 33. 77.
Muſa, M. 106.
Muſamudin, Musmudae, Pp. 80.
Muſtaganin, Muſty-ganim, V. 118. 119.
Μυλαχαθ, F. 111.

N.

Nabal, A. 150.
Nabis, 150.
Nabzert, vid. *Benezert*.
Nachle, 104.
Nacneſet, 160.
Nadama, A. 160.
Nadarma, 90.
Nadoubah, V. 63. 64.
Nadroma, 90.
Naſis, Pp. 95.
Naſta, 138. 141.
Nagerda, F. 148.

Nagia, V. 62. 63.
Nagiaga, V. 56. 57. 58.
Nahal, A. 150.
Nahil, F. 160.
Νασανα, F. 128. 136.
Naſrani, F. 113.
Nati, M. 90.
Natur, A. 131.
Naucla, 77. 88.
Naurmart, 118.
Naus, A. 134.
Neapolis, Nebel, 150.
Nebrina, V. 41.
Neduba, V. 64.
Nedroma, V. 109.
Neſçaoa, Neſſaoa, *Neſzaua*, 137. 140.
Nefra, V. 132.
Nefta, V. 141. 142.
Nefuſa, M. vid. Nofuſa.
Νεγετα, 141.
Nekau, 90.
Nekaus, V. 77. 117. 133.
Nekius, 137.
Nekzaua, V. 137. 140.
Niaa, A. 152.
Nicaus, 134.
Nifiſa, M. 140.
Nifzowah, 140.
Νιγειρ, F. 24. 25. 30. 35.
Νιγειρα, Nigira, V. 37.
Νιγριτ. λιμν. 29. 30.
Nigrorum terra, 20. 23. 24. 41. 47. 49. 83.
Nikhowſe, 133.
Nilſan, 137.
Nilus Aeg. F. 2. 23. 25. 47. 52. 55. 86. 89. 119. Nigr. 2. 23. 24. 25. 26. 29. 34. 35. 37. 39. 40. 41. 42. 47. 50.
Nimlak, V. 52. 56.
Noccore, F. 108.
Noſuſa, M. 87. 140.
Nuabia, V. 49. 51. 52.
Nuba, L. 24. 41. *Nuba*, A. 149.
Nuba, P. 2. 20. 23. 25. 46. 49. 50. 51. 53. 54.
Nuch, *Nul*, Nun, *Nul Lamta*, V. 77. 80. 81. 82. 89.
Numidia, P. 113.
O.
Ocha, V. 72.
Oman. 66.
Om Iahia, fons, 113.
Ommirabiah, *Om Rabia*, F. 96 97. 98. 100. O. 96.
One, V. 109.
Ophir, 71.
Oppidum, 114.
Oppidoneum, V. 120.
Oran, Oranah, Orania, V. 114. 115. 116. 118.
Ouabtara, V. 39.
Ouacouac, P. 64. 66. 67. I. 68.
Ouantara, V. 39.
Oulailula, V. 52.
Oulbali, V. 28.
Ouhran, 114.
Ouliki, Oulili, V. 28. 29.
Ουρβαρα, 109.
P.
Πηλεσιον, V. 119.
Penjon de Velez, V. 108.
Peſcara, V. 129. 132. 133.
Phaama, F. 128.
Pharan, P. 78. 84.
Phazania, 84.
Phès, V. 101.
Promontorium, ... 108. 110.
Pſylli, Pp. 45.
Ptolemais, 160.
Q.
Quaqua, ora. 43.
Querkyneſs, I. vid. Karkona.
R.
Rabaia, Pp. 122. 123.
Rabat, V. 98. 99. 100. 111. 112.
Rachima, pr. 149.
Raſua, A. 130.
Ragaraga, Ragraga, Pp 95.
Ragbil, V. 25. 38. 41. 42.
Ragian, 106.
Raguga, 154.
Raguna, A. 152.
Rahuna, Pp. 97.
Raka, I. 100. 166.
Rakara, Pp. 97.
Ramada, 161.
Ramle, pr. 152.
Raneg, *Raneh*, I. 72.
Refada, Rekada, V. 85.
Rezau, p. 116. 118.
Rhaſalme, F. 102.
Riga, O. 121.
Riega, M. 134.
Rihana, A. 151.
Rodakiah, *Rodaik*, S. 156.
Rum, A. 152.
Rummel, F. 135.
Ρεσεκκορκι, 123.
S.
Saa, F. 111. V. 108. 111. 112.
Saali, I. 163.
Sabart, A. 153.
Σαβαι, V. 84.
Sabra, 138.
Sabta, vid. Sebta.
Sabu, F. 111.
Sachratain, M. 112.
Sad, A. 149.
Saſakos, V. 138. 141. 142. 147. 152. Saſakoſa, 142.
Saſar, Pp. 103.
Saſarda, F. 107.
Saſatkura, V. 145.
Saſie, p. 101.
Saſiha, 22.
Saſraue, Saſraui, V. 103.
Saga, A. 143.
Sagra, V. 48.
Sagraue, V. 77. 88.
Sagmanda, V. 42.
Sahara, Sahra i. e. D. 49. 77. 78. 81. 82. 89. 119.
Sahelia. I. 166.
Saha, *Sahi*, I. 69. 162.
Saheb, I. 68.
Sahrat, V. 58.
Sailae, I. 68. 69.
Sajona, *Sajuna*, V. 70. 71.
Sakajeſ, A. 131.
Sala, V. Nigr. 24. 25 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 82. 89.

Sala,

Sala, V. 77. 88. 96. 97. 98. 100. 101. 103. 104. 105. F. 99.
Salah, Salé, Salée, Σαλα, V. 98.
Sala, P. V. 159.
Salam, vid. *Akba Salam*.
Saleb al Hemar, S. 153.
Salecta, Salecto, A. 151.
Saleh, A. 153.
Σαλθαι Col. 126.
Sali, V. 98.
Saluban, M. 90.
Samaghenda, V. 41. 42.
Samanah, V. 49.
Samela, 90.
Samia, A. 155.
Samkara, V. 41. 42.
Samna, V. 49.
Sanan, A. 153.
Sanhaga, M. 97. 103. 104.
Santaria, *Sant Ria*, 158.
Sara, I. 164.
Sargel, V. 122. 123. vid. *Scherſchal*.
Sarvai, M. 90.
Saſil, I. 166.
Satabſif, F. 14. 114.
Sateef, *Satif*, A. 128. 129. 133. 134.
Satkura, V. 145.
Schara, p. 131. 136. pr. 155.
Schabara, L. 90.
Schabia, V. 42. 43.
Schakanes, A. 150.
Schama, V. 48.
Schamas, A. 160.
Schankali, Pp. 64.
Schara, p. 131. 136.
Scharcha, P. 59.
Schelef, Shellif, F. 116. 118. 119. 120.
Scherſchal, V. 122. 123. 125.
Sebaiuon ajoun, fons, 119.
Sebta, V. 105. 106. 107.
Sec al hamam, 160.
Seciſas, O. 98.
Sedrana, Pp. 96.
Seſi, V, 101.
Segelmeſa, V. 29. 32. 38. 41. 77. 81. 82. 83. 85. 88. 89. 90. 101. 103.
Segſeg, P. 41.
Sekmara, V. 25. 41. 42.
Sela, Sele, V. 98. 100.
Selcaia, 90.
Selilgo, M. 111.
Sella, V. 98. 99. 100.
Semagda, V. 42. *Semegonda*, V. 25. 41. 42.
Senan, A. 117.
Senat, F. 104.
Senega, F. 25. 32. 72.
Senhaga, Pp. 79. 104. M. 97. 103. 113.
Sennar, P. 56.
Septa, Septenſis arx. V. 105.
Septem fratres, M. 106.
Seranda, I. 72. Serandib, I. 73.
Sericos, A. 155.
Serra, pr. 148.
Serſel, V. 122. 123.
Serte, 154.
Seteef, vid. Satif.
Sfaks, Sfax, 142.
Sherſhel, vid. *Scherſchal*.
Siſahan, vid. *Saſihan*.
Σιγα, 109.
Σιλδα, V. 103.
Sinaab, 120.
Sinus Barbaricus, 63. Laturus, 110. 116.
Siraph, 66.
Sirva, O. 90.
Σισαρος, F. 136.
Sitiſis, Σιτιφις, Κωλ. 128. 129.
Sobta, V. 105.
Sobu, F. 111.
Sofala, P. 63. 64. 66. 67. 69
Soſſroy, V. 103.
Sohar, F. 135.
Sokmara, V. 41.
Sokotra, I. 65. 75.
Solcota, 151.
Soluk, 156. 159.
Sort, V. 154. 155. 156. 159
Sphax, 142.
Steſa, Steſe, vid. Satif.
Suacen, Suaken, I. 54.
Subu, Subur, Σȣβȣρ, F. 102. 111.
Sudan, 23. 25. 29. 39. 49. 159.
Suez, 22.
Suſegemare, Suf-jim-mar, F. 134.
Sugulmeſſe, V. 88.
Suikat Ibn Matcud, 155.
Süale, V. 85. 159.
Sula, V. 51. 53.
Suli, A. 148.
Suk al ahad, 130. *al atnin*, 131. *al chamis*, 130. 131.
Sumir, F. 99.
Sum-mam, F. 128.
Sus, P. V. 85. 86. 90. *al akſa*, 77. 85.
Suſa, P. 95. *Suſa*, V. 138. 139. 145. 150.
Syene, V. 50. 51. 53.
Syrtes, 149.

T.

Taadia, pr. 161.
Tabarka, V. I. 141. 146. 147. 148. p. 161.
Tabeherit, Caſt. p. 109.
Taberida, A. 111.
Tabraca, 146.
Tacape, 142.
Tacaze, F. 56.
Takumbreet, 109.
Tadales, V. 77. 117.
Tadela, V. 77. 88. 103.
Taderkat, 130.
Taſelcajet, A. 132.
Taſercenit, p. 109.
Taghrara, P. 28.
Tagiouah, *Tagua*, P. V. 47. 49. 79.
Tahart, V. 77. 88. 117. 120. 123.
Tahna, V. 65. 66.
Tahune, 160. 161.
Tair, I. 100. 166.
Tamale, 111.

Tamalma, V. 46. 84.
Tamamet, V. 77. 85. 86.
Tamaſet, 90.
Tamedſus, p. 125.
Tamercida, 121.
Tamesne, P. 80. 97. 100.
Tamlamah, V. 84.
Tamilat, A. 85. 86. 87.
Tamtuna, Pp. 80.
Tanaſa, V. 119. 120.
Tanger, *Tangia*, V. 22. 105. 107. *Tangia*, 145.
Tanimal, A. 86. 87.
Tanis, V. 119.
Tanmalat, A. 87.
Tannica, 145.
Taracos, A. 131.
Taradant, V. 85.
Tarha, V. 60.
Taref, pr. 148.
Tarſaui, p. 161.
Tarif, I. 21.
Tarmah, V. 62.
Tarma, V. 77. 117.
Tarmi, V. 60.
Tarmid, fons 138. 139.
Tarodantum, *Tarudant*, V. 77. 85. 86. 88.
Tarſus, 144.
Tarſcha, A. 148.
Taſchmes, P. 107.
Tattaun, Caſt. 105. 107.
Tauart, 131.
Tauraa, 154.
Tazeca, A. 107. 108. 132.
Tazecaget, V. 77. 82.
Tebecrit, V. 1-9.
Tebeſſa, 129.
Belad al Tebr, v. *Vankara*.
Tebſa, 129.
Tebuicrin, V. 86.
Teclaca, V. 132.
Teddert, S. 116.
Tedla, *Tedles*, P.V. 95. 103. 126.
Tefas, V. 129.
Teſſeſad, 125.
Tegewſe, 140.
Tegort, V. 117.
Tegulat, V. 60.
Tejieutum, O. 86.
Tejuiin, V. 77. 85. 86.
Tekdour, V. 31.
Telemſan, Telinlin, Telmeſſan, V. 77. 88. 89. 109. 110 111. 112. 114. 117. 118. 128.
Telida, A. 152.
Temalabe, Pp. 80.
Temalma, V. 84.
Temeçen, P. 80. 97. 123.
Temendfuſe, 125.
Tenes, Tenez, Tennis, 77. 116. 117. 118. 119. 120. 122. 123.
Tengi, Tengis, 106. 107.
Tennis, V. 119.
Tenſift, F. 95.
Terma, V. 62.
Teſſet, V. 81.
Tetteguis, V. 107.
Tetuan, V. 107.
Teuſar, V. 140.
Tevecrit, V. 109.
Teza, V. 107.
Tezteza, V. 128.
Thabena, 132.
Thabraca, 146.
Thala, M. 42.
Tharmi, V. 60. 61.
Θαψος, 151.
Thaiſis, 144.
Themiſſa, 144.
Tnouiour, I. 100.
Τιχασα, 140.
Ticlat, A. 130.
Ticſas, O. 98.
Tifaſch, Tiffeſh, Tiſſex, V. 77. 117. 129. 136.
Tifiſas, 107.
Tigumedeta, V. 86.
Tingi, V. 106.
Tipaſa, Tipſa, V. 125. 129.
Tikah, *Tiki*, V. 24. 25. 41.
Τισυρος, 140.
Tlemiſan, Tlemſan 112. 114. vid. Telemſ.
Tniſſ, V. 119.
Tobna, V. 77. 117. 132. 133.
Tocrur, V. 24. 25. 28. 30 31. 32. 33. 34. 82. 83. 89. V. 105.
Tolmitah, Tolmaita, Tolmaitaha, Tolomette, A. 157. 159. 160.
Toſaua, V. 84.
Tozer, V. Touzar, 140. 141.
Tremezen, Tremiſen, V. 112. vid. Telemſ.
Tripolis, V. 3. 20. 80. 84. 87. 138. 154. 155. 156.
Triton, F. 143. L. 159.
Troglodyt, Pp. 64.
Tuggurt, V. 117.
Tukkuſch, 138.
Tumi, V. 56. 60. 61.
Tunes, V. 138. 139. 140. 141. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150.
Tunga, 145.
Tunia, 160.
Tunin, O. 96.
Tunus, P. 11. 20. V. 143.
Tuſemt, 156.
Tuſiban, pr. A. 150.
Tuzar, *Tuzer*, Tuzur, V. 133. 138. 139 140. 141.
Tzana, L. 56.

V.

Vlcos, F. 104.
Vlil, I.V. 23. 27. 28. 29. 30. 35. 89.
Vlma, V. 14.
Vmarabea, F. 97.
Vtiea, 145. 146.
Vacca, 141.
Vad al Cabir, F. 128.
Vad al raman, F. 98.
Vada, pr. 151.
Vadan, P. V. 78. 83. 84. 158. 159.
Vafat, 59.
Vagenſe, O. 141.
Vagera, V. 77. 88.
Vahat, P. 46. f. vel v. 130.
Vahdan, 118.
Vahran, V. 77. 88. 105. 110. 113. 114. 115. 118. 120.
Vakvak, P. 64. 66. 67. I 86. 71.
Vakur, p. 117. 122.
Vankara, P I. 24 25. 33. 35. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 47. 70. 83.
Vaneſcheriſch, M. 117. 118. 120.
Vanſitan, fons 97.
Vardania, p. 199.
Vardeſa, 154.
Varcalan, Pp. 27. 35. 38. 40. 44. 78. 83.
Vareſu. A 130.
Vaſchan, Pp. 80.
Vaſſalat, 142.
Vafat, P. 59.
Vegad, M. 90.
Velez de Gomore, V. 108.

W.

Wäddau, V. 83. 85.
Wangara, P. 39. 40.
Wan-naſh-reeſe, M. 120.
Warran, V. 114.
Waſſel, F. 119.
Wed. Kaſaab 121. Meilah, 131.

Y.

Yiſſer, 125.

Z.

Za, F. 111.
Zaab, *Zab*, P. 83. 132. 133. 145.
Zabid, p. 57.
Zadic, S. 156.
Zagara, Zagaua, P.V. 47. 48. 54. 84.
Zagoan, Zagwan, M. 139. 140.
Zala, Zaila, V. 60. *Zala*, P.V. 80 85. 155. 158. 159
Ζαλακον, M. 120.
Zaleg, V. 57. 58. 59. 60. 85.
Zambize, F. 72.
Zanzibar, I. 75.
Zarat, A. 153.
Zaritus, 146.
Zatima, M. 123.
Zavia, V. 112.
Zaula, P. V. 77. 83. 84. 155. 158. 159.
Zeb, P. 132.
Zegan, 107.
Ζηλις, V. 107.
Zejad, A. 151.
Zenata, Zeneti, Pp. 80. 97
Zengitana, P. 25. 54. 61. 63. 66. 67. 71.
Zert al Heile, I. 136. 137.
Zeyla, V. 59.
Zhoore, F. 135.
Zila, Ζιλια, Zilia, Zilis, V. F. 107.
Zindges, Pp. 23.
Zinhagiens, Pp. 80.
Zirva, I. 153.
Zis, F. 89. 91.
Zizua, 153.
Zokak, vid. *Mare*.
Zoaud, V. 138. 140.
Zour al Hamani, I. 116.
Zowa-moore, I. 149.
Zow-waan, Zowon, M. 139.
Zuda, Pp. 95.

LArab I214
al-Idrīsī Muḥammad ibn Muḥammad 422838
Hartmann, J.M.

University of Toronto Library

DO NOT REMOVE THE CARD FROM THIS POCKET

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED